

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**1760-1849 PRUSYA AHİDNAME DEFTERİNE GÖRE OSMANLI-
PRUSYA İLİŞKİLERİ**

HAZIRLAYAN

Tugay YILMAZ

DANIŞMAN

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

MAYIS -2018

KIRIKKALE

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**1760-1849 PRUSYA AHİDNAME DEFTERİNE GÖRE OSMANLI-
PRUSYA İLİŞKİLERİ**

HAZIRLAYAN
Tugay YILMAZ

DANIŞMAN
Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

MAYIS 2018
KIRIKKALE

KABUL- ONAY

Prof. Dr. İsmail Özçelik danışmanlığında Tugay Yılmaz tarafından hazırlanan “1760-1849 Tarihli Prusya Ahidname Defterine Göre Osmanlı Prusya İlişkileri” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../2018

(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı) (Başkan)

.....

(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

.....

(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2018

Prof. Dr. İsmail Aydoğan

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL/ AÇIKLAMA

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “1760-1849 Tarihli Ahidname Defterine Göre Osmanlı Prusya İlişkileri” adlı çalışmamı tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

.../.../2018

ÖNSÖZ

Devlet arşivleri genel müdürlüğünde bulunan Düvel-i ecnebiyye kataloğuna 72/1 numaralı ahidname defteri temele alınarak Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanılan bu çalışmanın amacı 1760- 1849 tarihleri arasındaki Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır.

Tezin giriş bölümünde konunun amacı belirtildikten sonra Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya arasındaki ilişkileri daha önce ele alan çalışmalarla beraber daha önce ahidname defterlerine dayalı olarak yapılan çalışmalar tanıtılmıştır.

Tezin birinci bölümünde ise Osmanlı İmparatorluğunun diplomasisi hakkında bilgiler verilmiştir. Osmanlı'nın siyasi ve askeri tarihine paralel olarak Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş döneminden başlayarak diplomasisinin aldığı vaziyetler belirtilmiş ve Osmanlı Diplomasisinin geçirdiği dönüşüm anlatılmaya çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde ise Prusya hakkında bilgiler verilmiştir. Prusya'nın kökeninin oluşturan Germen Kavimlerinin Avrupa'nın içine yerleştikleri dönemlerden milli birliğini oluşturdukları döneme kadarki durumları belirtilmiştir. Ayrıca bu bölümde Osmanlı- Prusya ilişkilerinin genel seyri hakkında da malumat verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde ise 1760- 1849 tarihleri arasında Prusya'nın Osmanlı ile yaptığı antlaşmalardan ve verilen ahitnamelerden doğan hakları çerçevesinde Prusya'nın Osmanlı Coğrafyasında açtığı konsolosluklar ve görevlileri belirtilmiş, ardından Hukuki ve Ekonomik ilişkiler hakkında bilgiler verilmiş ve ticarete konu olan ürünlerden örnekler verilmiştir. Bu bölümde son olarak ahidname defterlerinde yer alan terminolojinin sözlüğünde oluşturulmuştur.

Tezin son bölümü olan ise 1760-1849 tarihlerini kapsayan Düvel-i Ecnebiyye Kataloğunda bulunan 72/1 numaralı ahidname defterinin transkripsiyonu yapılmıştır. Transkripsiyon yapılırken titiz davranılmaya çalışılmış ve birçok kişiden yardım alınmakla beraber hatalı okumalar veya eksik okumalarla da karşılaşılacağı malumumuzdur. Okurken zorlanılan ve eksik okunan belgeler (... Veya?) işaretleri ile gösterilmekle birlikte hükümlerin, nişanların veya antlaşmaların büyük kapsamı okunmuştur.

Tez çalışmam sırasında bana her türlü desteği sağlayan danışman hocam Prof. Dr. İsmail Özçelik hocama öncelikle minnettarım. Tezin ilgili bölümlerini okuyan ve bana yol gösteren Mert Can Erdoğan hocama da çok teşekkür ederim. Okuyamadığım belgeleri okumamda bana yardımcı olan Esat Sarıcaoğlu, Kayhan Atik, Ahmet Demir, Hakan Doğan, Ahmet Özcan, Güner Doğan ve Tarkan Atasayar hocalarıma da çok teşekkür ederim. Süreç içerisinde hem belge okumamda yardımcı olan hem de dostluğuyla beni teşvik eden Fatih Karabulut'a da çok teşekkür ederim. Son olarak bana burs veren Türk Tarih Kurumuna ve bilim kurulu üyelerine, özellikle her ihtiyacımızı karşılamak için öz veriyle çalışan Türk Tarih Kurumu

kütüphane personelleri ve başkan yardımcısı özel kalemi Sümmani Karakaşoğluna,
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünün kıymetli personellerine çok teşekkür ederim.

Tugay Yılmaz

Ankara

2018

ÖZET

Yılmaz, Tugay, “1760-1849 Prusya Ahidname Defterine Göre Osmanlı Prusya İlişkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018, s.193+XII.

Osmanlı İmparatorluğu kuruluş yıllarından itibaren hakimiyetini tesis ettiği alanda ve fetihler yoluyla yerleştiği bölgelerde pekçok devletle ilişkiler kurmuştur. Özellikle gayr-i müslim devletlerle giriştiği ilişkilerde ahidnamelere başvurarak bürokratik devlet olma özelliğini göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu gayr-i müslim devletlere verdiği bu ahidnamelerde onların ekonomik, hukuki ve idari birçok alanda niteliklerini belirlemişlerdir. Çalışmamızda Osmanlı Diplomasininin bir kesiti olarak Prusya ilişkileri irdelenmeye çalışılmış bunu yaparken de Ahidnamelerden yola çıkılmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan Düvel-i ecnebiye kataloğunda bulunan 72/1 numaralı ahidname defterine göre Osmanlı Prusya ilişkileri diplomatik, hukuki ve ekonomik ilişkiler açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahidname, Prusya, Osmanlı, Diplomasi, Kapitülasyon, Ayrıcalık.

ABSTARCT

Yılmaz, Tugay, “According to 1760-1849 tastement records of Prussian, the relation Ottoman with Prussian”, Kırıkkale, 2018. p.193+XII.

Since the establishment of the Ottoman Empire, it makes relation with others empire settle down. It has became a bureaucratic state, especially the relation that try to with non-muslim states with that tastements. We have been try to the relation Ottoman with Prussian in rhis study. While we have been do this work, we used tastements. The tastement that be found in Prime Ministry Ottoman archieve according to the tastement number of 72/1 “Düvel-i Ecnebiye” evaluated the relation Ottoman with Prussian in diplomatically, in terms of administrative and economically.

Key Words: Tastement, Prussian, Ottoman, Diplomacy, Privelege, Capitulation.

KISALTMALAR

age.: Adı geen eser

agm: Adı geen makale

agt.: Adı geen tez

Bkz: Bakınız

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C: Cild

ev: Çevirmen

DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi

Edt: Editör

H: Hicri

K: Kitap

M: Miladi

S: Sayfa

Sy: Sayı

TTK: Türk Tarih Kurumu

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 1: Osmanlı Devleti'nde Görevli Reisülküttablar (1760-1836).....	s. 31
Tablo 2: Osmanlı Devleti'nde Görevli Hariciye Nazırları (1836-1860).....	s.33
Tablo 3: İthal Edilen Tekstil ve Giyim Malları.....	s.80
Tablo 4: İthal Edilen Araç Gereçler.....	s.81
Tablo 5: İthal Edilen Gıda ve Tıpta Kullanılan Mallar.....	s. 81-82
Tablo 6: İthal Edilen Silahlar.....	s.82
Tablo 7: İthal Edilen Ham Maddeler.....	s.82
Tablo 8: İhraç Edilen Tekstil ve Giyim Malları.....	s.82
Tablo 9: İhraç Edilen Ham Maddeler.....	s.82
Tablo 10: İhraç Edilen Gıda ve Tıpta Kullanılan Mallar.....	s.82
Tablo 11: İhraç Edilen Araç Gereçler ve Silah.....	s.83

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTARCT	VII
KISALTMALAR	VIII
TABLoların LİSTESİ.....	IX
İÇİNDEKİLER.....	X
GİRİŞ	1
I. KONUNUN KAPSAMI	1
II. OSMANLI-PRUSYA İLİŞKİLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	3
III. AHİDNAME DEFTERLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
OSMANLI DİPLOMASİ TARİHİNE TOPLU BİR BAKIŞ	9
I. OSMANLI DİPLOMASİSİNDE YÜKSELİŞ ve İNKIRAZ DÖNEMLERİ.....	9
A.Kuruluştan İstanbul'un Fethine Osmanlı Diplomasisi	9
B. İstanbul'un Fethi'nden Karlofça Antlaşması'na Osmanlı Diplomasisi.....	13
C.Karlofça Antlaşması'ndan 1860'a Kadar Osmanlı Diplomasisi	20
II. OSMANLI DEVLET TEŞKİLATINDA DİPLOMATİK KURUMLAR ve GÖREVLİLER	25
A. Divan-ı Hümayun ve Galebe Divanı.....	25
B. Amedi Kalemî	26
C. Reisülküttablık ve Görevli Reisülküttablar	26
D. Hariciye Nezareti ve Görevli Hariciye Nazırları.....	32
E.Tercüme Odası ve Osmanlı Tercümanları	34
İKİNCİ BÖLÜM.....	36
PRUSYA'NIN AVRUPA'DA YÜKSELİŞİ ve OSMANLI-PRUSYA İLİŞKİLERİNİN GENEL SEYRİ	36
I. ROMA'NIN YIKILIŞINDAN MEZHEP SAVAŞLARINA KADAR GERMENLER	36
II. MEZHEP SAVAŞLARINDAN PRUSYA'NIN KURULUŞUNA KADAR GERMENLER	39
III. PRUSYA'NIN KURULUŞUNDAN ALMAN MİLLİ BİRLİĞİNE KADAR GERMENLER	42
IV.OSMANLI- PRUSYA İLİŞKİLERİNİN GENEL SEYRİ.....	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	52
AHİDNAME DEFTERİNİN DEĞERLENDİRMESİ	52

I.OSMANLI COĞRAFYASINDA YER ALAN PRUSYA KONSOLOSLUKLARI ve TERCÜMANLIKLAR.....	52
A.Konsolosluk Kurumunun Dünya Tarihindeki Gelişimi	52
B.Osmanlı İmparatorluğunda Konsolosluk.....	54
C.Tercümanlık.....	57
D. Prusya'nın Osmanlı Coğrafyasındaki Konsoloslukları	57
a. İstanbul	57
b. İzmir	60
c.Haleb	61
d.Kıbrıs	61
e. Beyrut-Sayda	63
f. Mısır- İskenderiye	63
g. Girid.....	64
h. Eğriboz Adası	65
i. Narda	65
i.Kudüs.....	66
j. Atina	66
k. Mora-Balyabadra	66
ı. Rodos-İstanköy	67
m. Kalas	67
n.Eflak-Boğdan.....	68
p.Trablusşam	70
r.Selanik.....	70
II. 1760-1849 TARİHLİ AHİDNAME DEFTERİNE GÖRE OSMANLI- PRUSYA HUKUKİ İLİŞKİLERİ	70
A. Konsolosluk ve Tercümanlıkların Hukuki Vaziyeti	70
B.Konsolos ve Tercümanlara Verilen İmtiyazlar	71
C. Konsolosluk Mahkemeleri ve Yargılama Hususları	72
D.Deniz Hukuku	73
E.Vakıf Temliki	73
F.Çalıntı Mallar	74
III. 1760-1849 TARİHLİ PRUSYA AHİDNAME DEFTERİNE GÖRE OSMANLI- PRUSYA EKONOMİK İLİŞKİLERİ	74
A.Ticaret Serbestiyeti ve Tüccarlara Verilen Haklar	75
B.Resm-i Masdarriye Vergisinin Uygulanış Şekli	77
C.Eflak- Boğdan ve Sırp Bölgeleri İle Ticaret İşleyişi.....	77
D.Boğazların Ticari Durumu	78

E.Tuz ve Tütün Ticareti	79
F.Silah Ticareti	79
G.İthal ve İhraç Malların Listesi	79
H. Çalışmaya İlişkin Terminoloji	83
IV. BÖLÜM	86
1760-1849 TARİHLİ PRUSYA AHİDNAME DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU ..	86
SONUÇ	182
KAYNAKÇA	185

GİRİŞ

I. KONUNUN KAPSAMI

1243 Köseadağ Savaşında Anadolu Selçukluları, Moğollara yenilmiş ve Selçuklular Moğolların vesayeti altına girmiştir.¹Anadolu'nun Moğol hâkimiyeti altına girmesiyle beraber XIII. ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu'da siyasi, ekonomik ve sosyal birçok değişiklik meydana gelmiştir. Moğolların özellikle İran coğrafyasında bulunan Türkmenleri Anadolu'ya itmesiyle büyük bir göç hareketliliği yaşanmış, Selçuklu Coğrafyasında oluşan bu kargaşa ortamından istifade eden birçok beylik aşamalı şekilde bağımsız olmuştur. Bağımsızlığını elde eden beyliklerden bir tanesi olan Osmanlılar ise Kuzey Batı Anadolu'da bir uç beyliği olarak kurulmuş başlangıçta Çobanoğullarına tabi olmakla daha sonra bağımsızlığını kazanmıştır.

Osmanlılar bağımsızlığını sağladıktan sonra ilk olarak Bizans ile ilişkiler kurmaya başlayarak diplomatik faaliyetlere başlamıştır. Bizans'ın tekfur adını verdiği yöneticilerle bölgedeki mevcut duruma göre yeri geldiğinde barışçıl bir politika izleyen Osmanlılar yeri geldiğinde savaştan kaçınmamışlardır. Osmanlılar Bizans ile başladığı harici siyasete yüz yıllar içerisinde çağdaşı olan birçok devleti ilave etmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemlerinde diplomatik açıdan çok fazla faaliyet görülmemiştir. Fakat bu devletin kuruluş dönemlerinde diplomasiden yoksun hareket ettiği anlamına gelmemektedir. Osmanlılar daha kuruluş yıllarından itibaren Venedik- Ceneviz- Dubrovnik- Bizans Devletleri gibi güçlü denizci devletler ile ilişkilere girmiş ayrıca Balkanlar'a çıktıktan sonra Doğu Avrupa Siyasetinde etkili olan bir devlet konumuna yükselmiştir.

Osmanlılar'ın yükseliş devrine geçtiği ve Orta Avrupa'da ilerlediği dönemlerden itibaren diplomatik olarak daha etkin faaliyetler izlemiş olduğunu ve daha farklı devletlerle münasebetler yaşadığını görmekteyiz. Osmanlılar'ın Orta Avrupa'da fetihler yoluyla kazandığı bu bölgede karşısına çıkan en büyük rakibi olan Avusturya aynı zamanda diplomatik açıdan da en yoğun ilişkiler yaşadığı devletlerden biri olmuştur.

XVII. Yüzyıldan itibaren değişen ve çeşitlenen Osmanlı dünyasında Fransa, Flemenk, İngiltere, İspanya, Prusya, Rusya gibi diplomatik ilişkiler kurduğu devletler ortaya çıkmış bu ilişkiler İmparatorluğun yıkılışına giden süreçte daha da çeşitlenmiş İsveç, Meksika, Portekiz gibi yeni ülkeler Osmanlı Diplomasisi içerisinde yerini almışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun diplomatik anlamda bu kadar çok devletle ilişki kurmasında ise şüphesiz en önemli etken coğrafi konumu olmuştur. Özellikle

¹ Feridun Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016, s.35.

de Anadolu'nun transit ticaret yapıldığı önemli bir yer olmasıdır. Osmanlılar Anadolu'nun transit ticaret bölgesi olmasına büyük önem vermiş gümrük vergilerini genellikle düşük tutmuş, ticaret güvenliğini tehlikeye düşüren hususlarda ihtiyatlı davranmıştır.²

Osmanlılar'ın Avrupa ile ilişkilerinde İslam Hukuku'nun ilkeleri egemen ve bağlayıcı olmuştur. Esasen bu bağlayıcılık nedeniyle kapitülasyonların veya kapitülasyonlara ilave tevcihi, daima şeyhülislamın onayından geçmek zorunda kalmıştır. Bir kere bu husus belirtildikten sonra Osmanlılar gümrük düzenleme ve ticari vergilendirme gibi pratik uygulamaları yapmaya imkân veriyordu.³ Aksi takdirde yapılan antlaşmalarda herhangi bir değişiklik yapılamıyordu.

Kuruluş yıllarından itibaren girilen bu ilişkiler neticesinde ortaya çıkan siyasi, idari, hukuki ve ekonomik birçok hususun veya ihtilafın çözülmesi içinde Osmanlılar kendilerinden önceki Türk İslam Devletleri gibi Ahidnamelere başvurmuşlardır. Ahidnamelerde verilen karşılıklı ekonomik hükümler yeri geldiğinde savaş durumlarında bile geçerli olmuştur. Sultan, İslami "aman" ilkesi doğrultusunda, Osmanlı topraklarında ikamet, seyahat ve ticaret için gerekli güvenceleri ahidname verdiği devletlere veriyordu.⁴

Konumuzun ana temasını belirleyen Düvel-i Ecnebiye Defterlerinden olan 72/1 numaralı Ahidname Defteri de Osmanlılar'ın yukarıda bahsettiğimiz ihtiyaçları sebebiyle ortaya çıkmıştır.

Osmanlılar 18. Yüzyılın başlarından itibaren yoğun ilişkiler başlattığı Prusya ile bu yüz yılın sonlarında ilişkilerini sıklaştıracak, Rusya'ya karşı bu devletin desteğini almaya ihtiyaç duyacaktır. Karşılıklı müzakereler sonucunda belirlenen ihtiyaçlar çerçevesinde verilen kapitülasyonlar ile Prusya Osmanlı Coğrafyasının birçok yerinde konsolosluk açacak, bu konsolosluklar sayesinde ticari ilişkilerini kontrol edecektir.

18. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Coğrafyasında etkin olan Prusya, milli birliğini sağlayıp Almanya'ya dönüştüğü yıllarda da Osmanlılar ile yoğun ilişkiler kuracak ve insanlık tarihinin en belirleyici olaylarında birisi olan I. Cihan Harbine müttefik olarak gireceklerdir. Bu iki devletin müttefik olarak girdiği bu harpten önce ilişkilerin bu denli olumlu olmasını sağlayan süreç çalışmamız kapsamında irdelenecektir.

Bütün bu gelişmeler çerçevesinde genelde Türk- Alman, özelde ise Osmanlı-Prusya ilişkilerinin 1760- 1849 yılları arasında kalan dönemi bu çalışmada irdelenmeye çalışılacaktır. Prusya'nın kökeni kimlere dayanmaktadır ve ilk ortaya

² İsmail Özçelik, *Devlet-i Aliyye'nin Toplumsal Düzeni ve Kurumları*, Gazi Kitabevi, Ankara,2013, s.175.

³ Halil İncelik, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c.I, Eren Yayınları, İstanbul, 2000, s.236.

⁴ İncelik, age. s.237.

çıktıkları dönemden itibaren nasıl bir siyasi konumlarda bulunmuşlardır? Osmanlı Prusya ilişkileri neden doğmuştur Osmanlı İmparatorluğu neden Prusya ile bu denli sıkı münasebetlere girmiştir? Prusya, Osmanlı Coğrafyasında ticarete neden önem vermiştir ve ticari noktalar olarak nereleri kullanmıştır gibi birçok soruya bu çalışmada değinilmeye çalışılacaktır.

II. OSMANLI-PRUSYA İLİŞKİLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye’de Osmanlı Prusya ilişkilerini ele alan çalışmaları incelediğimizde bu sahadaki literatürün eksikliği çarpıcı bir şekilde görmekteyiz. Osmanlı İmparatorluğu ile 18. Yüzyılın başlarından itibaren münasebete girdiği giderek sıklaştırdığı ve milli birliğini sağladıktan sonra birlikte Cihan Harbine girdiği bu önemli devlet ve Osmanlı ile ilişkileri hakkında çok az çalışmalar yapılmıştır.

Osmanlı Prusya ilişkileri ile ilgili ülkemizde ilk önemli çalışmayı Salahaddin Tansel gerçekleştirmiştir.⁵ Tansel’in bu çalışması Osmanlı kaynaklarına ve arşiv vesikalarına dayalı olarak yapılan önemli bir çalışma olmuştur. Makalede Osmanlılar ile Prusya arasında ilk ilişkilerin Büyük Friedrich ve III. Mustafa arasında olduğu, Koca Ragıp Paşa’nın Prusya ile antlaşma yapmaktan kaçınması gibi birçok temel hususa değinilmiştir.⁶

Salahaddin Tansel bu çalışmasından sonra Belleten dergisinin bir sonraki sayısında ise III. Mustafa ve Büyük Friedrich arasında meydana gelen ilişkilerin bu sefer bir sonuca varıldığını ve Osmanlı Devleti ve Prusya arasında 1761 senesinde Dostluk ve Ticaret Antlaşması imzalandığını belirtmiş antlaşmanın tahlilini yapmıştır.⁷

Salahaaddin Tansel’den sonra Osmanlı Prusya ilişkileri üzerine en kapsamlı çalışmaları ise şüphesiz Kemal Beydilli yapmıştır. Hem Osmanlı arşivi hemde Almanca kaynakları kullanarak yaptığı çalışmalar Osmanlı Diplomasi Tarihinde ve Osmanlı Prusya ilişkilerine dair literatürün önemli eserlerinden olmuştur. İlk olarak 1984 yılında yaptığı çalışmasında⁸ Osmanlılar’ın Kuzey’de kendisine rakip olarak ortaya çıkan ve sürekli topraklarını tehdit eden Rusya’ya karşı Prusya ile ittifak yapmasını anlatmıştır. Ardından Kemal Beydilli 1985’te yaptığı çalışmasında⁹ ise 18. Yüzyıl boyunca Osmanlı Prusya İlişkileri irdelenmiştir.

⁵ Salahaddin Tansel, “Büyük Friedrich Devrinde Osmanlı Prusya Münasebetleri Hakkında”, *Belleten*, c.X, sy.37 TTK Yayınları, Ankara, 1946, s.133-165.

⁶ Tansel, agm. s.133.

⁷ Salahaddin Tansel, “Osmanlı Prusya Münasebetleri Hakkında”, *Belleten*, c.X, sy.38, TTK Yayınları, Ankara, 1946, s.271-292.

⁸ Kemal Beydilli, *1790 Osmanlı- Prusya İttifakı*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1984.

⁹ Kemal Beydilli, *Büyük Friedrcih ve Osmanlılar*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.

Bekir Sıtkı Baykal ise Koca Ragıp Paşa ile Büyük Friedrich arasında geçen ilişkileri anlatan bir makale yazmıştır.¹⁰ Aktüel tarihçiliğin Türkiye'deki öncü isimlerinden Ahmet Refik ise 1931 senesinde yaptığı çalışmasıyla¹¹ Büyük Friedrich'in şahiyeti ve faaliyetleri hakkında bilgi vermiş, h.1331 senesinde yaptığı çalışmasıyla¹² Prusya'nın Avrupa Dilomasisindeki yükselişinden bahsetmiştir.

Yavuz Özgüldür, 1993 yılında yaptığı çalışmasında¹³ Türk- Alman İlişkilerinden bahsederken 18. Yüzyılda Osmanlı ile Prusya'nın ekonomik ve diplomatik ilişkilerine de değinmiştir. Son olarak Rıdvan Kaşıkçı 2014 yılındaki tezinde¹⁴ çalışmamız ile ilgili önemli bilgiler vermiştir.

Osmanlı- Prusya ilişkileri üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda bu çalışmaların genellikle siyasi ekseninde gittiğini görmekteyiz. Biz ise çalışmamızda Osmanlı Prusya ilişkileriniekseriyetle hukuki ve ekonomik olarak ele almaya çalışacağız.

III. AHİDNAME DEFTERLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ahidname kavramı iki hükümet arasında sulh ve asayişe, siyasi, tüccar ve sair işlere dair imza ve teati olunan mukavelelerle devletçe muhtelif hususlar için siyaseten tanzim olunan resmi evrak hakkında kullanılan bir tabirdir.¹⁵ Ahidnameler yedi rükun üzerine tertib edilir:

1. Cenab-ı Hakka hamdü sena
2. Hazret-i peygambere salât-ü selam
3. Ahd'ü peymanın büyüklüğü
4. Muahedeye muhalif hareketten çekinme
5. Ahdin keyfiyet ve ehemmiyetini izah ve tafsil
6. Ahidname de durmanın lüzumu ve aksinden çekinme
7. Allahtan akde sadakatte sebat etmek dileği

¹⁰ B. Sıtkı Baykal, "Koca Ragıp Paşa- Büyük Friedrich", *C.H.P. Konferanslar Serisi*, kitap 5, Ankara, 1939.

¹¹ Ahmet Refik, *Büyük Friedrich*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1931.

¹² Ahmet Refik, *Prusya Nasıl Yükseldi*, Muhtar Halid Kitabhanesi, 1331.

¹³ Yavuz Özgüldür, *Türk- Alman İlişkileri*, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1993.

¹⁴ Rıdvan Kaşıkçı, *Nizam-ı Cedid'den Tanzimat'a Osmanlı-Prusya ilişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2014.

¹⁵ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.I, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2005, s.29.

Ahidname kavramı ve belge türünü İslam tarihinde ve Türk tarihinde çok eski dönemlere kadar inen ve çok sık kullanılmakta olan bir belge türü olarak görmekteyiz. İslam tarihinde Hz. Peygamber'in halife ve hükümdarların emriyle, çeşitli kademelerdeki yönetici ve memurlarla ilgili olarak düzenlenen tayin kararı, yazılı emir ve talimat; bazı şahıs ve gruplara tanınan hak ve imtiyazları, yabancılarla yapılan antlaşma hükümlerini ihtiva eden belge olarak kullanılır. Arapça kaynaklarda bu manada kitabü'l ahd şeklinde kullanılmaktadır.¹⁶

Selçuklu tarihinde ise birçok hususta ahidname kullanımına rastlamaktayız. Büyük Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey'in Bağdad'a gelip Halife Kaim Biemrillah Şii tehlikesinden kurtardıktan sonra kendisine hil'at giydirildiği toka, altın bilezik ve altın kılıç ile ahidname verildiği,¹⁷ I. İzzüddin Keykavus, kardeşi Alaüddin Keykubad'ın elinden Ankara Kalesini almadan evvel kardeşinin hayatına dokunmayacağına dair yemini havi ahidname verdiğini görmekteyiz.¹⁸ Son olarak bir kalenin muhasarasını müteakip teslim edilmesi tekrür edince kaleyi muhasara eden Selçuklu ordusu kumandanı halka ve kal'a muhafızlarına kendi imzasıyla amanname verdiği örnek olarakta Mübarizüddin Çavlı Kâhta kalesini muhasara edip kalenin mukavemete kudreti kalmayınca kale aman ile kendisine teslim edilmiş ve ahidnamenin buyrulduğu¹⁹ malumumuz olmuştur.

Osmanlılarda ise ahidname yabancı devletlere verilen ticari imtiyazları veya sulh antlaşmalarını ihtiva etmiştir. Ahidnameler İslam hukukunun prensipleri göz önünde tutularak ve şeyhülislamın fetvası alınarak verilmiş belgeler olup harbi taifesine eman bahşedildiğini göstermektedir.²⁰ Sulh ahidnamelerinde şartlar özel durumlara göre tespit edilmekle beraber genellikle bu defa kararlaştırılan sınır belirtilir, nerelerin, ne gibi şartlarla hangi tarafa ait olacağına işaret edilir: kale ve bina inşası ve tamirleri ile istihkâmların durumu bir prensibe bağlanır, harp esirlerinin iadesi, harp tazminatı gibi hususlarla daha önceki antlaşmalardan hangilerinin yürürlükte olduğu, hangilerinin hükümsüz kaldığı belirtilir. Ticari mahiyetteki ahidnameler ise müste'min²¹ adı verilen ahidnameli devletler tebaasına, Osmanlı topraklarıyla kara sularında seyrüsefer, ikamet ve ticaretleri sırasında tanınan haklarla tabi olacakları şartları ihtiva etmektedir.²²

Klasik devirde yabancı devletlerle yapılan antlaşmalar ve verilen imtiyazlar için "ahidname" tabiri kullanıldığı halde XIX. Yüzyılda aynı kökten gelen karşılıklı

¹⁶ Mustafa Fayda, "Ahidname", *DİA*, c.I, s.535.

¹⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s.3.

¹⁸ Uzunçarşılı, age, s.73.

¹⁹ Uzunçarşılı, age, s.112.

²⁰ Mübahat Kütükoğlu "Ahidname", *DİA*, c.I, s.536.

²¹ Yardım isteyen, sığınan manasında kullanılan bir tabirdir. Bkz. İsmail Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2011, s.1202.

²² Kütükoğlu, agm. s.537.

ahdin manasındaki “muahede” tercih edilmiş Tanzimat sonrasında ise padişahın tuğrası ve hattını taşıyanlar, “tasdikname” adıyla anılmıştır²³

Ahidname Defterleri, Osmanlı Arşivlerinde Amedi Kalemde yer almaktadır. Divan-ı hümayuna bağlı kalemlerden biri olan Amedi Klemi, her çeşit anlaşma ve ahidname metinlerini, görüşme mazbatalarını, protokolleri, yabancı elçilere, konsoloslara ve tüccarlara ait yazıları tanzim ederdi. Bu kalemde tutulan defterlerden bir kısmına Ecnebi Defterleri adı verilmiştir. Diğer devletlerle ilgili ahidnamelerin yanı sıra ahkâm, nişan, konsolosluk beratlarına dair kayıtlar bu defterlerde tutulmuştur. Bu defterlerde Amerika, Belçika, Brezilya, Dubrovnik, Fransa, İngiltere, İspanya, Romanya, Rusya, Sardunya, Toskana, Venedik, Avusturya, Ceneviz, Danimarka, İran, Bulgaristan, Flenk, İsveç, Norveç, Lehisyan, Meksika, Yunanistan, Sırbistan vesair devletlerle ilgili konular vardır.²⁴

Bizim çalışmamızın temelini oluşturan H.1174-1266, M.1760-1849 tarihli Prusya Ahidname defteri ise 989 numaralı Divan-ı Hümayun Defterleri kataloğunda 72/1 sıra numarasında yer almaktadır. Prusya’ya ilişkin bu ahidname defteri haricinde Düvel-i Ecnebiye kataloğunda bir nişan bir de ahkâm defteride bulunmaktadır.

Türkiye’de Osmanlı Tarihi araştırmacıları tarafından Düvel-i Ecnebiye kataloğunda bulunan Ahidname defterleri sahip oldukları zengin içerikler sayesinde dikkat çekmiş ve bu defterler üzerine birçok çalışmalar meydana getirilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurumu tarafından hazırlanan Ulusal Tez Merkezinde, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Milli Kütüphanede yaptığımız araştırmalar neticesinde ahidname defterleri üzerine yapılan çalışmalar değerlendirilip çalışmamızda kullanılmıştır. Bu bölümde daha önce araştırmacılar tarafından kullanılmış ahidname defterleri üzerine yapılan çalışmalar tanıtılmaya çalışılacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun Bitinya Bölgesine yerleşmesi ve Bizans yönündeki faaliyetleri ile beraber Karesi Beyliğine de hâkim olmasıyla Venedik ile ilişkileri başlamıştır. Osmanlı Venedik ilişkileri daha imparatorluğun kuruluş döneminden itibaren siyasi, ticari ve diplomatik olarak gelişmiş 19. Yüzyıla kadar devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun bu denli uzun süre diplomatik ilişkiler yaşadığı Venedik ile birçok ahidname tesis etmiştir. Bu ahitnamelere dayalı iki çalışma karşımıza çıkmaktadır. İlki Meryem Kaçan tarafından 1995 yılında yapılmıştır.²⁵ Meryem Kaçan bu çalışmasında ilk olarak Osmanlı Venedik ilişkilerine değinmiş daha sonra kronolojik olarak 1503-1700 tarihleri arasını ihtiva eden

²³ Mübahat Küttüoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, 2013, s.163.

²⁴ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2010, s.33.

²⁵ Meryem Kaçan, *XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Venedik Ahidnameleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1995.

ahidnameleri yeni harflere çevirmiştir. Abdullah Zararsız ise 2015 yılında yaptığı çalışmada 1699-1797 yılları arası ahidnameleri çalışmıştır.²⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nun Venedik gibi uzun yıllar diplomatik ilişkilere girdiği bir diğer devlet ise Avusturya olmuştur. Osmanlılar ilk olarak Doğu Avrupa'da hâkimiyet tesis ettikten sonra Orta Avrupa'ya doğru ilerlemişler ve özellikle Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren Avusturya ile birçok savaş yapmışlardır. Osmanlı- Avusturya ilişkileri de bu savaşlar etrafında şekillenmiş olsa da ticari ve diplomatik birçok temasta kurulmuştur. 1994 yılında Nurgül Bozkurt tarafından Mehmet Ali Ünal danışmanlığında hazırlanan tezde Nemçe Kapı kethüdalığı, ticari izinler ve savaş esirleri gibi birçok hususa değinilmiştir.²⁷ Avusturya ile ilgili yapılan bir diğer çalışma ise Uğur Kurtaran'a aittir. Mehmet Beşirli danışmanlığında 2006 yılında yapılan bu çalışmada yazar 1526- 1791 yılları arasında yer alan ahidname ve antlaşmaları yeni harflere aktarıp bu belgeleri tahlil etmiş, bu tez daha sonra kitap haline getirilmiştir.²⁸ Avusturya ile ilgili bir diğer çalışma ise Uğur Altuğ tarafından yapılmıştır. İlk olarak Osmanlı Diplomasi hakkında bilgi verilen bu çalışmada daha sonra 1740-1755 tarihleri arasında Osmanlı Avusturya ilişkileri siyasi ve ticari olarak ele alınmıştır.²⁹

Dubrovnik eski adıyla Ragusa Adriyatik Denizine sahili bulunan ve limanları sayesinde ticarete öne çıkmış bir devlettir. Osmanlı İmparatorluğu ise ticari açıdan öne çıkan bu devletle yoğun ilişkiler gerçekleştirmiş ve birçok ahidname imzalamıştır. Mladen Glavina 2009 yılında yaptığı çalışmada 1604-1618 yılları arasında kalan dönemdeki Osmanlı- Dubrovnik ilişkilerini ele almıştır. İlk olarak 17. Yüzyılın başlarına kadar Osmanlı Dubrovnik İlişkilerinden bahsetmiş ardından kapitülasyonlar, Osmanlı-Dubrovnik sınırı, Dubrovnikli tüccarların Osmanlı'daki mülkiyet hakları gibi birçok meseleye değinmiştir.³⁰ Ardından Sevda Draga Canbaz 1647-1663 yılları arasında kalan dönemdeki Osmanlı- Dubrovnik ilişkilerini incelemiştir.³¹ Sevda Draga Canbaz 17. Yüzyıla ait olan bu ahidnamelerde bilhassa deniz hukuku üzerine durmuştur. Zeynep Arslan ise 2016 yılında yaptığı çalışmasında³² Siyasi, askeri ve ekonomik birçok meseleye değinmiştir. Son olarak Özkan Özer Keskin, Ayşe Pul danışmanlığındaki çalışmasında 1779-1806 yılları

²⁶ Abdullah Zararsız, *16/4 numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri "Venedik Ahidname Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirme*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2015.

²⁷ Nurgül Bozkurt, *1699-1736 Tarihli Ecnebi Defterine Göre Osmanlı Avusturya Münasebetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, 1994.

²⁸ Uğur Kurtaran, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri*, Ukden Yayınları, Kahramanmaraş, 2009.

²⁹ Uğur Altuğ, *1740-1755 Tarihli Ecnebi Defterine Göre Osmanlı Avusturya Münasebetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2002.

³⁰ Mladen Glavina, *17. yüzyıl başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2009.

³¹ Sevda Dıraga Canbaz, *15 / 3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiye Defteri'nin Transkripsiyon ve İncelemesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2014.

³² Zeynep Arslan, *18th Century Relations Between The Ottoman Empire And The Republic Of Dubrovnik: 18th Century Dubrovnik And The Contemporary Surrounding World*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2016.

arasında kalan dönemi irdelenmiştir.³³ Özkan Özer Keskin'de çalışmasında ticaret izinleri, Dubrovnikli Tüccarların sahip olduğu hukuki imtiyazlar ve Dubrovnikli tüccarların terekeleri gibi birçok hususa değinmiştir.

Batı Avrupa'da yer alan ve özellikle Manş Denizine konumu sayesinde ticari olarak gelişen Hollanda'yla da Osmanlı İmparatorluğu diplomatik ilişkiler kurmuştur. Osmanlı ile Flemenk ilişkileri Bülent Arı 1996 yılında çalışmıştır.³⁴ Bülent Arı çalışmasında genellikle Flemenk ile Osmanlı Tüccarları arasında ticari anlaşmazlıklara değinmiştir.

Özgür Erdinç ise Erdoğan Keleş danışmanlığında hazırladığı tezde Osmanlı-İngiltere ilişkilerini incelemiştir.³⁵ Erdinç çalışmasında 1858-1860 yılları arasında Osmanlılar tarafından verilen kapitülasyonları değerlendirmiştir.

³³ Özkan Özer Keskin, *19/7 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Ordu, 2013.

³⁴ Bülent Arı, *Conflicts between the Dutch Merchants and the Ottoman Local Authorities according to the "Felemenk Ahidname Defteri" dated 1091/1680*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 1996.

³⁵ Özgür Erdinç, *003 VE 003M Numaralı Düvel-İ Ecnebiye Defterlerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2015.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DİPLOMASİ TARİHİNE TOPLU BİR BAKIŞ

I. OSMANLI DİPLOMASİSİNDE YÜKSELİŞ ve İNKIRAZ DÖNEMLERİ

A.Kuruluştan İstanbul'un Fethine Osmanlı Diplomasisi

Osmanlı diplomasi tarihini ve hüküm sürdüğü süreç içerisindeki karakteri ile uğradığı dönüşümler ele alınırken Osmanlı'nın siyasi ve askeri gelişiminden kopuk bir aşamalar dizisi sürmek imkânsızdır. Bu sebeptendir ki Osmanlı Diplomasisinin Yükseliş ve İnkıraz dönemleri Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askeri durumuyla paralel ele alınacaktır. Osmanlı Beyliği, 14. Yüzyılın başlarında Batı Anadolu'da Bizans hududunda kendisini gazaya adayan bir beylik olarak ortaya çıkmıştır.³⁶ Osmanlı İmparatorluğu'nun henüz bir yüz yıl geçmeden Tuna'dan Fırat'a kadar uzanan sahada hâkimiyet tesis etmiş olması Türk ve Dünya Tarihçileri bakımından ele alınan bir problematik olmuş Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu tarihçileri cezbeden bir konu olmuştur.³⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nun nüvesini oluşturan bu dönemde girişmiş olduğu faaliyetlerin temelini şüphesiz Bizans'a karşı yapılan gaza ve cihad oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu Osman ve Orhan Gazi dönemlerinde sınırlarını Bizans aleyhinde geliştirirken bir yandan da Bizans ile diplomatik ilişkiler kurmaya başlamıştır. Daha Osman Gazi döneminde rastladığımız Bizans ile yapılan diplomatik faaliyetlerin ilk örneklerini ise Osman Gazi ile Bilecik tekfurı arasında geçen hadisede görmekteyiz.

Osman Gazi Bizans hududunda gaza faaliyetlerini şiddetli bir biçimde yürütürken tüm tekfurlara karşı düşmanca davranırken Bilecik tekfuruna karşı ılımlı bir diplomasi gütmüştür, çünkü Osman Bey ve tebaası yaylaya çıktıklarında sürülerini Bilecik tekfurı korumuş ve bakımını üstlenmiştir, Osman Bey'in bu dönemde Bilecik tekfurunun bu yardımlarına ihtiyacı vardır. Bahsettiğimiz bu diplomatik faaliyetler eserini II. Bayezid döneminde kaleme alan Aşıkpaşazade'de şu şekilde geçmektedir: "Osman Gazi, kardeşi Gündüz'ü çağırdı: Sen ne dersin? Biz bu ülkeleri nasıl fethedelim? Nasıl hareket edelim ki etrafımızda asker toplansın? Dedi. Kardeşi: Civarımızda olan illeri vuralım bozalım dedi. Osman Gazi dedi ki: "Bu düşünce yanlıştır. Şundan dolayı ki bu illeri yakıp yıkınca Karacahisar şehrimiz mamur olmaz. Yapılması gereken budur ki komşularımızla iyi geçinip dostluk edelim. Bilecik tekfurü ile daima dostluk ederlerdi. Yaylaya gitseler emanetlerini

³⁶Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye*, c.1, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s.3.

³⁷Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu ile ilgili bütün tartışmalar için bkz.Cemal Kafadar, *İki Cihan Aresinde*, Birleşik Yayınları, Ankara, 2010.

Bilecik hisarına bırakırlardı. Ne zaman gelseler tulumla peynirler, yağlar, kaymaklar, iyi halılar ve kilimler gönderirlerdi. Onlar da Osman Gazi'ye gayet güvenirlerdi.³⁸

Bahsettiğimiz şekilde Osman Gazi gayet akıllı diplomasi faaliyetleri işlemiş uçlardaki en güçlü tekfurlardan biri olan Bilecik Tekfuruna ilk başlarda karşı çıkmamış fakat Bilecik Tekfuru Osman Gazi'nin güçlenmesini kendisine bir tehdit olarak görmüş olacak ki Osman Gazi'ye bir suikast tertip etmiş fakat Osman Gazi bu tebirden haber alarak Yarhisar ve Bilecik'i feth etmiştir.³⁹ Osman Gazi bu şekilde Bizans hududunda beyliğini sağlamlaştırmıştır, Osman Bey bu faaliyetlerinde son derece başarılı olmuş ve güçlenmiş olacak ki 1302 bizzat Bizans İmparatoru'nun başında olduğu orduyu 1302 Bapheus Savaşında yenmiş ve Bizans hududunda devletini resmen kurmuştur.⁴⁰ Osman Gazi döneminde gayet ihtiyatlı başlayan diplomasi faaliyetleri Uçlarda beyliğin güçlenmesiyle değişmiş ve Osmanlı İmparatorluğu ihtiyatlı diplomasiden görüldüğü üzere vazgeçerek "Gaza ve Cihad" anlayışı çerçevesinde Bizans ile çekişmekten kendilerini alı koymamıştır.

Orhan Gazi dönemine geldiğimizde Osmanlılar daha güçlenmiş ve diplomatik faaliyetlerini hızlandırmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nun en önemli diplomasi faaliyeti hiç şüphesiz Kantakuzenos'a yapılan askeri yardımlar sırasında gerçekleşmiştir. Bu husus aynı zamanda Orhan Gazi döneminde devletin askeri anlamda ne kadar güçlü olduğunu ve Bizans'ın Balkanlar'da kendisine karşı hareket eden Sırp'lar'a karşı Orhan Gazi'nin yardımına muhtaç olduğunu gösterir. Orhan Gazi ile Bizans İmparatoru ile yaptığı antlaşma neticesinde Orhan Gazi oğlu Süleyman Paşa'yı Rumeli'ye Kantakuzenos'a yardım etmesi için göndermiştir, Süleyman Paşa ve Umur Gazi bu dönemde Rumeli'ye geçerek Kantakuzenos'a Sırp tehlikesi karşısında yardım etmiş bu yardım neticesinde Osmanlılar Rumeli yakasına yerleşmiştir.⁴¹ Görüldüğü gibi Osmanlılar daha ilk yıllarında Balkanlar'ın kaderini belirleyecek kadar güçlenmiş Doğu Avrupa'nın önemli bir diplomatik unsuru olmuştur.

Orhan Gazi dönemindeki bir diğer önemli diplomasi faaliyeti ise Osmanlı-Ceneviz arasında gerçekleştirilmiştir. Cenevizliler, İstanbul'da Pera'da bulunan kolonilerini Venedik- Bizans tehlikesine karşı savunmak zorunda kalmış, Venedik ve Bizanslıların ambargosunu Orhan Gazi'nin sağladığı yardım sayesinde kırmıştır. Orhan Gazi bu dönemde hem limanlarını Cenevizliler ile paylaşmış hem de Cenevizliler'e askeri yardımda bulunmuştur. Hatta Halil İnalçık, Orhan Gazi'nin bu dönemde Cenevizliler'e bir ticari kapitülasyon da verdiğini iddia etmektedir. (1352)⁴²

³⁸ Aşıkpaşazade, *Aşıkpaşazade Tarihi*, Haz. Nihal Atsız, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2012, s.24.

³⁹ Feridun Emecen, "Bilecik", *DİA*, c.VI, s.154.

⁴⁰ Halil İnalçık, "Osman I", *DİA*, c. XXXIII, s.449.

⁴¹ Halil İnalçık, "Orhan", *DİA*, c.XXXIII, s.379.

⁴² İnalçık, "Orhan", *DİA*, c.XXXIII, s.379-380.

Orhan Gazi döneminde değinilmesi gereken bir diğerk diplomatik hamle de Karesi Beyliğı'nin Osmanlı'ya bağlanmasıdır. Karesioğulları tıpkı Osmanlı ve Aydınöğulları gibi Bizans'a karşı gaza politikası yapan bir beylik konumundadır. Karesi tahtında meydana gelen çatışmalar ve halkın bundan olumsuz etkilenmesini fırsat bilerek bu beyliğın kan dökülmeden hâkimiyet altına alınmasıdır. Osmanlıların yaptığı bu fetih sonrası hem Rumeli yakasına geçiş daha kolaylaşmış hem de Osmanlı Diplomasisinde yeni bir boyut açılmıştır. Artık Osmanlılar Anadolu Türk Siyasi Birliğini sağlamak için Anadolu'da bulunan diğerk Türk Beylikleriyle de diplomatik ve siyasi faaliyetler gerçekleştirecektir. Osmanlı Devleti Karesioğullarının hâkimiyeti altına almasıyla başlayacak dönemde Anadolu Beylikleri üzerinde hâkim bir unsur olduğunu iddia edecek ve bu beylikleri kendi çatısı altında toplama siyasetini güdecektir.

I. Murad dönemine geldiğimizde ise Osmanlı Diplomasisinde çeşitlenme ve birçok faaliyet görmekteyiz. Burada ilk olarak değineceğimiz olay ise I. Murad ile Bulgar Çarı Aleksandr'ın ittifaklarıdır. Bizans'a karşı ortak hareket eden bu iki imparator daha sonra Bulgar Kralı'nın Sozopol (Süzebolu) Mesembria (Misivri) ve Anchialos (Ahyolu) kalelerini Bizans İmparatoruna vermesi sonucunda ittifak bozulmuş ve Bulgar toprakları Osmanlılar tarafından istilaya uğramıştır.⁴³

Bu dönemde Osmanlı'lar Balkanlarda yoğun fütühat gerçekleştirmiş ve bunun neticesinde Osmanlı ile Sırlar arasında (1371) yılında Osmanlı kaynaklarında Sırsındığı veya Çirmen adını taşıyan savaş meydana gelmiş bu savaşta Osmanlı güçleri Hacı İlbeğı'nin komutasında ani bir baskın yapmış bu ani baskın neticesinde Sırların çoğı Meriç nehrinde boğulmuştur. Osmanlılar Balkanlar'da hâkim bir güç haline gelmiştir. Osmanlı'nın askeri anlamdaki bu başarısının diplomasi sahasına yansması bir sonraki sene (1372) yaşayacaktır. Bu dönemde Papa V. Urban ölmüş, kiliseler birliğı fikri uygulanamamış ve bu tarihten itibaren Bizans, Osmanlı'nın haraçgüzarı haline gelmiştir.⁴⁴ Osmanlı Diplomasisinde meydana gelen bu değişiklik uzun bir süre devam edecektir. Kurulduğu andan beri Bizans'a karşıaldırgan bir diplomasi izleyen Osmanlı İmparatorluğu bunun neticesinde Bizans'ı tehdit eden temel güç haline gelmiş ve bu andan itibaren Osmanlı Diplomasisini meşgul eden en temel sorun İstanbul'un fethi olmuştur.

Balkanlarda ve Bizans ile yürütölen bu diplomatik faaliyetlere ek olarak I. Murad döneminde Anadolu Beylikleriyle de çok önemli diplomatik gelişmeler yaşandı. İlk olarak Kuzey'de Osmanlı ve Güneydoğuda Karamanoğulları arasında kalan Germiyanöğullarına karşı yürütölmüş Germiyanbeyi Süleyman Şah'ın kızı ile Şehzade Bayezid evlendirilmiş ve Germiyanöğulları toprakları çeyiz yoluyla Osmanlı'ya geçmiştir.⁴⁵ Daha sonra Hamidoğulları'nın Karamanoğulları karşısında

⁴³ Halil İnalçık, "Murad I", *DİA*, c.XXXI, s.157.

⁴⁴ İnalçık, "Murad I", *DİA*, c.XXXI, s.158.

⁴⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s.45.

düştüğü zor durumları gören I. Murad Hamidoğulları beyi Kemalüddin Hüseyin ile anlaşmış ve Hamitoğulları topraklarını parayla satın almıştır. Bütün bu gelişmeler neticesinde Osmanlılar Anadolu Beyliklerine karşı I. Murad döneminde güttüğü siyaset “vassallık” bağı şeklinde olmuştur. Selçukluların ve Moğolların güdümünün Anadolu’da zayıfladığı bu dönemde Osmanlılar bu iki unsura alternatif bir güç olarak zuhur etmiş ve beylikleri kendi devleti sınırlarına katmaya devam etmişlerdir.

Yıldırım Bayezid dönemine gelindiğinde ise diplomatik faaliyetler bakımından kayda değer gelişmeler yaşanmamıştır. Bu dönemde imparatorluk Balkanlar’da ve Anadolu’da yoğun askeri fetihler gerçekleştirmiştir. Bu askeri ve en ziyade askeri başarıların öne çıktığı bir dönem olmuştur. Osmanlı kılıç gücüyle başarı sağlamış, diplomatik faaliyetlere bu dönemde pek gerek duyulmamıştır. Yıldırım Bayezid döneminin şüphesiz en önemli hadisesi Timur ile yaşanan 1402 Ankara Savaşıdır. Bu savaş sonucunda Osmanlılar büyük bir güç kaybetmiş ayrıca devlet dağılma tehlikesi yaşamıştır. Bunlarla beraber Ankara Savaşı öncesinde Timur ile I. Bayezid arasında geçen mektuplaşmalar ve savaş öncesi yazışmalarda Osmanlıların diplomatik olarak başarısız bir dönem geçirdiğini gösterir.⁴⁶ Özellikle Niğbolu’da alınan zafer Osmanlı’yı ve I. Bayezid’i çok fazla gururlandırmış adeta zafer sarhoşluğu yaşayan Osmanlı hükümdarı gereken diplomatik tutumları sergilemeyerek savaşmayı göze almış ve Osmanlı’yı büyük bir buhrana götürmüştür.

Fetret Devrinde ise Osmanlı Diplomasisi için en önemli gelişme Venedikliler ile yapılan görüşmelerdir. Fetret Devrinde, Venedik Süleyman Çelebi’ye ilk defa bir elçi göndermiş Süleyman Çelebi ile bir barış antlaşması imzalamıştır, 1408 yılında imzalanan bu antlaşmaya karşın Osmanlılar 1417 yılında Venedik’e antlaşmanın onaylı suretini götürmek için bir elçi göndermiştir.⁴⁷

I. Mehmed Çelebi ve II. Murad Dönemi Osmanlı Diplomasisi için kısır bir dönem olmuş Osmanlı Diplomasisinde çok önemli gelişmeler olmamıştır. Çelebi Mehmed Döneminde Fetret Devrinde yaşanmış olan toprak kayıpları telafi edilmiştir. Bununla beraber Çelebi Mehmed Dönemindeki en önemli diplomatik hamleler fetret devri sırasında Çelebi Mehmed tarafından kardeşlerine karşı yapılmıştır. Çelebi Mehmed kardeşlerine karşı ihtiyatlı davranmış, kendini geri çekmeyi bilmiş diğer kardeşlerini tabiri caizse birbirine düşürmeyi başarmıştır.

II. Murad Döneminde ise diplomatik anlamda büyük bir gelişim yaşanmamıştır. Osmanlı Devleti bu dönemde geleneksel diplomasi anlayışı olan “Gaza ve Cihad” anlayışını sürdürmüş, Varna ve II. Kosova ile Balkanlar’da hâkimiyetini kalıcı hale getirmiştir. Ayrıca II. Murad bu dönemde Doğu’da büyük bir

⁴⁶ I. Bayezid ile Timur arasında meydana gelen yazışmalar için Bkz. Abdurrahman Daş, “Ankara Savaşı Öncesi Timur İle Yıldırım Beyazid’in Mektuplaşması”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.15, s.141-167.

⁴⁷ Ali İbrahim Savaş, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi”, *Osmanlı*, (Ed. Güler Eren) c.II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.650.

güç olan Şahruh'a karşı ılımlı bir siyaset izlemiş ve Şahruh'un gönderdiği hil'atı giymekten imtina etmemiş ve ona bağlılığını göstermiştir.⁴⁸ II. Murad'ın Hristiyan dünyaya gösterdiği saldırgan diplomasiye rağmen Şahruh'a karşı giriştiği ılımlı diplomasi meyvesini vermiş ve Şahruh Osmanlı İmparatorluğuna saldırmamıştır. Fetret Devrinden henüz yeni çıkmış bir devlet olarak, Timur'un halefinden çekinmesi Osmanlı İmparatorluğunun güçlerini daha sağlam tesis etmesine ve tekrar bir buhran yaşamamasına olanak sağlamıştır. Ankara Savaşı gibi alınacak olası bir yenilgi belkide ilkinden çok daha fazla etki edecek, sarsılan devlet bu sefer belki de yıkılmaya yüz tutacaktı.

B. İstanbul'un Fethi'nden Karlofça Antlaşması'na Osmanlı Diplomasisi

Osmanlılar tarafından İstanbul'un fethi neticesinde Doğu Roma'nın sona ermesiyle beraber Osmanlı İmparatorluğu artık bir Balkan İmparatorluğu olmaktan çıkmış, Avrupa'nın merkezini tehdit eden bir güç haline gelmiştir. II. Mehmed'in merkezileşme çalışmalarıyla beraber askeri faaliyetleri ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu bu dönemde Avrupa'nın en önemli unsurlarından birisi olmuştur. Fatih Sultan Mehmed İstanbul'un fethi akabinde Mora Despotluğu ve Trabzon Rum İmparatorluğuna son vermiş ve kendisini "Kayser" ünvanını vermiştir. Fatih Sultan Mehmed Bizans ve akabinde Komnenos Hanedanlarına ait yerleri ortadan kaldırarak Roma İmparatorluğu'nun tek varisi olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca bu dönemde Anadolu Beylikleri üzerinde kesin bir hakimiyet tesis edilmiş, Kuzey'de Kırım'ı alarak Karadeniz bir Türk Gölü haline getirmekle birlikte Orta Avrupa'nın giriş kapısı olarak adlandırılan Belgrad'ı ve Akdeniz Hakimiyetini geliştirmek için zaruri olarak hakimiyet altına alınması gereken Rodos'a seferler düzenlemiş ama başarısız olunmuştur. Belgrad ve Rodos Seferlerinde başarısız olunmasına rağmen bu seferler de Avrupa'ya bir korku hissi uyandırılmıştır.

Fatih Sultan Mehmed döneminde Osmanlı Venedik İlişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. Fatih Sultan Mehmed tarafından adeta ölü bir şehir olarak ele geçirilen İstanbul ekonomik ve nüfus olarak son derecede kötü bir durumdayken Fatih Sultan Mehmed bu şehri ekonomik olarak kalkındırmak istemiş ve Venedikliler'e ticari kapitülasyonlar vermiştir.⁴⁹ Bu kapitülasyonlar neticesinde hem İstanbul ticareti canlanmaya başlamış hem de Venedik ekonomisinin en temel kaynağı olan İstanbul ve Karadeniz ticaretine devam edilmiştir.

Şüphesiz Fatih Sultan Mehmed kendisini bir cihan imparatoru olarak görmüş yaptığı fetihlerle beraber kendisini bir Roma İmparatoru olarak görmüş ve Osmanlı Diplomasisini tekrar yükseltmiştir. Fetret Devrindeki çekimser tutumun ve bunun

⁴⁸ Halil İnalçık, "II. Murad", *DİA*, c. XXXI, s.168.

⁴⁹ Halil İnalçık, "An Outline Of Ottoman Venetian Relations", Venezia, *Centro di Mediazione Tra Oriente e Occidente*(Secoli XV-XVI). Aspetti e Problemi, a cura di H.G Beck- M. Manussacas- A. Pertusi, Firenze,1977, s.87.

Osmanlı Diplomasisine tezahürünün Fatih Sultan Mehmed döneminde ortadan kalktığı şüphesiz doğrudur. Artık Avrupa’da yer alan irili ufaklı devletler bu yeni siyasi, diplomatik gücü ciddi biçimde ciddiye alacaktır.⁵⁰

Fatih sonrası II. Bayezid döneminde ise diplomaside barışçı bir politika izlenmiştir. II. Bayezid bu dönemde Avrupalı Devletlere karşı ihtiyatlı ve tavizkar davranmıştır. II. Bayezid’in böyle davranmasının en önemli sebebi ise şehzade Cem’in Memlukler’de ve Avrupa’da tutsak olmasıdır. II. Bayezid bu dönemde kardeşi Şehzade Cem’i tutsal bulunduran Rodos Şövalyelerine tutsaklık halinin devamını sağlamak için yılda 40.000 altın vermiş bununla birlikte Rodos Şövalyelerine ülkelerinde ticari serbestlik tanımıştır.⁵¹Cem sultanın vefatından sonra Bayezid ihtiyatlı diplomasisine kısmen devam etmiş fakat Kuzey’de Kili ve Akkerman Kaleleri alınarak Karadeniz’de hâkimiyet güçlendirilmiştir.

Yavuz Sultan Selim döneminde ise Osmanlılar Batı ile diplomatik ve askeri münasebetler neredeyse hiç yaşanmamıştır, fakat bu dönemde Osmanlılar için yeni bir hâkimiyet sahası ortaya çıkmış İran Coğrafyasına hâkim olunmuş, Mısır Osmanlı topraklarına katılmış ve Memlukler’in hâkimiyeti sona ermiştir. Memlûklerin ortadan kalkması sonucu Osmanlı Diplomasisinde yeni bir dönem açılacak artık Osmanlılar kesin bir şekilde Türk- İslam Dünyasının tek hâkimi olacaktır.

Yavuz Sultan Selim’den sonra tahta geçen Kanuni Sultan Süleyman Döneminde siyasi ve diplomatik ihtişamın zirvesinde olmanın bir gereği olarak İstanbul, diplomatik trafiğin en yoğun olduğu bir dünya şehri haline gelmiştir.⁵² Kanuni döneminde Avusturya, Venedik, Fransa ile yoğun diplomatik ilişkiler tesis edilmiştir. Yavuz Sultan Selim’in doğu sorununu çözmesi Kanuni’nin Avrupa Diplomasisindeki etkinliğini arttıran başlıca unsur olmuştur. I. Süleyman arkasında bir kuşku bırakmadan Batı’ya çok rahat yönelme imkânı bulmuştur.

Kuruluş dönemi ve bilhassa II. Mehmed döneminde iyi olan Osmanlı-Venedik ile olan ilişkiler Osmanlı İmparatorluğu’nun Rodos’u feth etmesiyle bozulmuştur. Akdeniz egemenliği için son derecede önemli olan bu adanın alınmasıyla birlikte Venedik’in Akdeniz’deki hamiyeti azalmış bunu 1538 Preveze Savaşı izlemiştir. Venedikliler bütün bunlara rağmen İstanbul’da sürekli dış temsilcilik buldurmaya devam etmiştir.⁵³Bunda en önemli etken şüphesiz Fatih ile yeniden imar edilen İstanbul’un ticari olarak canlılığının Venedik hükümeti için önemidir.

Osmanlı’nın bu dönemde Fransa ile yürüttüğü diplomatik işkiler ise birçok açıdan çeşitlilik göstermiştir. V. Karl(Şarlken) Kuzey- İtalya’da Pavia’da Fransız ordusunu korkunç bir yenilgiye uğratmış ve Fransa Kralı Şarlken tarafından

⁵⁰ Ali İbrahim Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, 3 F Yayınevi, Ankara, 2007, s.23.

⁵¹ Şerafettin Turan, “Bayezid II”, *DİA*, c.V, s.235.

⁵² Savaş, agm. s.652.

⁵³ Savaş, agm. s.652.

İspanya'ya götürülerek esir edilmiştir. Bu durumda Fransa kurtuluşu Doğu'da aramış ve Osmanlı İmparatorluğuna başvurmuştur. Fransa Kralı'nın annesi Kanuni Sultan Süleyman'dan oğlunu kurtarmasını istemiş Kanuniden yardım istemiş Kanuni bunun üzerine bir mektup yollayarak sefer düzenleyeceğini bildirmiştir.⁵⁴ Kanuni Sultan Süleyman gönderdiği bu mektupta kendisini âlemin merkezi olarak belirtmiş buna rağmen karşısındakine Franca vilayetinin Kralı şeklinde hitap ederek diplomatik anlamda kendi gücünü belirtmiştir. Sonuçta bu diplomatik ilişkiler netice vermiş ve Osmanlı Orduları 1526 yılında Mohaç'ta müthiş bir galibiyet almıştır. 1521 Belgrad'ın fethine ek olarak alınan bu zafer ile beraber Osmanlı'ya Orta Avrupa'nın kapıları sonuna kadar açılmış, Macar Krallığı'na son verilmiştir.⁵⁵

Kanuni Sultan Süleyman Döneminde en önemli diplomatik ilişkiler şüphesiz Avusturya ile gerçekleştirilmiştir. Osmanlılar'ın yukarıda belirttiğimiz üzere Belgrad'ı alması ve akabinde Mohaç Meydan Muharebes'ini kazanmasıyla birlikte Orta Avrupa'nın en önemli güçlerinden birisi haline gelmiş 1532 yılında da Kanuni Sultan Süleyman büyük bir ordu ile Alman Seferine çıkmıştır. Alman toprakları içerisinde Kanuni'nin ilerlemesine rağmen Şarlken ve Feridinand onun karşısına çıkmaya cesaret edememiş ve Kanuni İstanbul'a geri dönmüştür. Bu askeri faaliyetler neticesinde Ferdinand Osmanlı Devleti'ne müracaat ederek barış görüşmeleri yapmış bunun sonucunda 1533 İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla Ferdinand Zapolya'nın elinde bulundurduğu Macar arazisine girmeyecek kendi elinde bulundurduğu Macar toprakları için Osmanlı'ya otuz bin altın verecekti. Bu antlaşma mucibince biri Jan Zapolya'nın himayesinde ve doğrudan doğruya Osmanlı'ya bağlı diğeri de vergi vermek üzere Ferdinand'ın elinde bulunan iki ayrı Macar Krallığı kuruluyor, Osmanlı İmparatorluğu ise Orta Avrupa'nın Siyasetini belirleyen ana unsur haline geliyordu.⁵⁶ Ayrıca Osmanlı Devleti bu antlaşma ile Protokolde Avusturya Macaristan İmparatorundan daha yüksek bir seviyeye çıkıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu 1533 antlaşmasıyla Orta Avrupa'daki gücünü tescillemiş ve 1606 yılına kadar diplomatik anlama Avrupa Siyasetine yön vere bir unsur haline gelmiştir. Bu dönemin diplomatik gelişmelerini izah ederken belirtilmesi gereken ilk husus Fransa ile yapılan 1536 kapitülasyon meselesidir. Fransa'yı temsilen sefir Jean De La Foret öncülüğünde bir heyet gelmiş ve görüşmeler neticesinde 1536 yılında bir ahidname imzalanmıştır. Bu ahidname ile Fransız tüccarlarına hatırı sayılır imtiyazlar tanınmıştır. Avrupalı tüccarlara Osmanlı toprakları içerisinde seyahat ederken Fransa Kralı'nın himayesine girmeye teşvik edilmiştir. Bu ahidnamenin bir neticesi de Doğu Akdeniz'de Venedik ticari gücünün

⁵⁴ İncalcık, **Devlet-i Aliyye**, c.I . s.151.

⁵⁵ Feridun Emecen, **Osmanlı Klasik Çağında Savaş**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s.161.

⁵⁶ İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c.II, TTK Yayınları, Ankara, 1995, s.336.

zayıflatılması olmuştur. Bu ahidname ile Habsburglar ve Venediklere karşı Osmanlı - Fransa ittifakı tesis edilmiştir.⁵⁷

Bu dönemin önemli bir diplomatik hamlesi ise 1540'ta yapılan Osmanlı-Venedik Antlaşmasıdır. 1537 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından Korfu Seferine çıkmıştır. İtalya Seferi olarak ta adlandırılan bu seferde Fatih Sultan Mehmed döneminde yarım kalan İtalya'nın fethi meselesidir. Barbaros Hayreddin Paşa tarafından Korfu Adası kuşatılmış fakat bu seferde Osmanlı Orduları başarısız olmuştur. Sefer sonucunda Osmanlı İmparatorluğu Dalmaçya kıyılarına saldırmıştır. Venedik uğramış olduğu ekonomik kayıplar neticesinde Osmanlı'dan barış istemiştir. Antlaşmayla beraber Mora'da bulunan Malvasia ve Napoli Kaleleri, Dalmaçya kıyılarındaki Nadin ve Urana Kaleleri, Barbaros Hayreddin Paşa'nın fethettiği Seyros, Patmos, Stampelia, Egina, Nio, Antiparos, Paros Adaları'nın Osmanlı'ya ait olduğu ve Venedik tarafından Osmanlı'ya 300.000 duka tazminat ödemeyi kabul ediyordu.⁵⁸

1540 yılından itibaren Osmanlı Diplomasininin temel sorunu Macar Krallığı meselesi olmuştur. Johann Zapolya'nın ölümü ile Macar meselesi Osmanlı Diplomasininin gündemine gelmiştir. 1540 yılında başlayan bu Macaristan sorunu Osmanlı Diplomasinde 1547 yılına kadar sürecek ve 1547 İstanbul Antlaşmasıyla bu sorun nihayete erecektir.

Zapolya 1538 yılında Avusturya Arşidükü Ferdinand ile "Nagyvarad" Antlaşmasını imzalamış, bu antlaşmaya göre Habsburglar Zapolya yaşadığı müddetçe Macar Kralı olacak ve buna Habsburglar itiraz etmeyecekti ve daha sonra Macar Krallığı Ferdinan'a geçecekti. Zapolya'nın ölümü ile bu antlaşma uyarınca Ferdinand emrindeki kuvvetleri Budin'e yönlendirdi. Osmanlılar ise Orta Avrupa'nın hakimiyetini Avusturya'ya bırakmak istememişti. Macar Krallığı meselesi adete Habsburglar ve Osmanlılar arasında bir "sahib-kıranlık" mücadelesine dönüşmüştü.⁵⁹

Sultan Süleyman bu gelişmelerden sonra Macar Seferine çıkmaya karar vermiş ve Budin önlerine kadar varmıştır. Burada küçük kral Sigismund, annesi dul kraliçe ve piskopos Martinuzzi tarafından karşılandı. Artık krala Erdel taraflarının idaresi verildi, Budin ise doğrudan doğruya Osmanlı beylerbeylik merkezi oldu. 2 Eylül'de padişah Budin'e girdi, buranın artık bir Osmanlı şehri olduğunu ifade eden sembolik törenler icra ettirdi ve idaresi için tayinler yaptı.⁶⁰Bu gelişmeler Macar Meselesini kesin bir şekilde çözememiş, Habsburglar ise Ferdinand'ı Macar Kralı olarak tayin ettirmek istiyor ve bunun için elçilerini İstanbul'a göndermiş bu

⁵⁷ Kaya Şahin, *Kanuni Devrinde İmparatorluk ve İktidar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013, s.112.

⁵⁸ Mehmet İnaş- Ersin Gülsoy- Zübeyde Güneş Yağcı, "Güçlü Sultanlar Dönemi", *Osmanlı Tarihi*, (Edt. Tufan Gündüz) Grafiker Yayınları, Ankara, 2013, s.168-169-170.

⁵⁹ Şahin, age. s.117.

⁶⁰ Feridun Emecen, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları*, İSAM Yayınları, İstanbul, 2011 s.122.

görüşmeler 1547 yılında neticelenmiştir. 1547 yılında yapılan İstanbul Antlaşması ile neticeleniyordu. Osmanlılar ve Habsburglar birbirlerinin Macaristan'daki hâkimiyetlerini tanıyor, Ferdinand Macaristan'daki varlığına karşılık yılda 30 bin düka altın vermeyi taahhüt ediyordu.⁶¹ Macar krallığı sorunu Osmanlı'nın XVI. Yüzyılda diplomasi gücünü çok iyi kullandığını ve Orta Avrupa'daki hâkimiyetini koruduğunu gösteriyordu. Bu antlaşmanın Osmanlı Diplomasisi için önemli bir özelliği ise Kutsal Roma German İmparatorluğu ile yapılan ilk antlaşma olmasıydı.

1547 yılından itibaren Osmanlı Diplomasisindeki en önemli gelişme 1562 Osmanlı Avusturya antlaşması olmuştur. Bu sürece giden yolda Ferdinand 1547 antlaşmasında taahhüt ettiği vergiyi ödememiş ve Macar Krallığı üzerindeki Osmanlı Hâkimiyetini kırmaya çalışmıştır. Osmanlı ise buna karşı gelmiş Sokollu Mehmed Paşa ve ardından Ahmet Paşa önderliğinde ordular göndererek Temeşvar'ı feth edip, Temeşvar Beylerbeyliğini kurmuştur. Bu durum da sınırlardaki karışıklığı çözememiş Avusturya Elçisi Busbecq İstanbul'a gelerek birkaç defa ateşkes imzalamış bütün bu diplomatik hamleleri 1562'de neticelenmiş ve Osmanlı-Avusturya Antlaşması imzalamıştır. Sekiz sene geçerli olacak bu antlaşma uyarınca Osmanlı'ya Ferdinand yıllık 30.000 duka altın vermeye devam edecek, Ferdinand Transilvanya'dan elini tamamen çekecek, Tata kalesi Osmanlı'da kalacaktır.⁶² Ferdinand bu derecede ağır bir antlaşma imzalayarak Osmanlı'nın Orta Avrupa'da siyasi ve diplomatik hâkimiyetini kabul etmiş oluyordu.

Bu dönemde Osmanlı Diplomasisi için diğer bir önemli gelişme ise 1580 yılında İngilizlerle yapılan ticaret antlaşmasıdır. Daha önce Fransa'ya verilen bu imtiyazlar İngilizlere'de tanınmıştır. Osmanlı'nın bu diplomatik hamleyi gerçekleştirmesinin altında yatan nedenler ise İspanya ve Portekiz'e karşı İngiltere'yi potansiyel bir müttefik olarak görmüş ve İran Savaşları sırasında İngiltere'den silah ihtiyacını karşılamayı amaçlamıştır.⁶³

Osmanlı İmparatorluğu'nun XVII. Yüzyılda maruz kaldığı hadiseler neticesinde birçok dönüşüme uğradığı malumumuzdur. Bu dönüşümlerin temelinde kuşkusuz 1606 Zıtatorok Antlaşması ile başlayacaktır. Osmanlı Orduları XVI. Yüzyıl sonlarında Avusturya karşısında üstünlük kurmaya devam etmiştir. 1596'da Osmanlı Orduları Haçova'da kesin bir galibiyet elde etmiş ardından daha önce kaybettiği Estergon ve Kanice kalelerine geri hâkim olmuştur. Osmanlı ile Avusturya arasında devam eden bu siyasi ve askeri hadiseler bu iki devleti 1606 Zıtatorok Anlaşmasına sürüklemiştir. Osmanlı Orduları XVI. Yüzyılın sonlarında aldığı bu galibiyetlere rağmen Doğu'da İran ile devam eden harpler ve içeride karşılaşılan Celali Ayaklanmalarını göz önünde bulundurarak Avusturya ile barış antlaşması imzalamıştır. Antlaşma öncesinde yapılan müzakereler üç hafta sürmüş ve on yedi madde üzerinde anlaşılmıştır, bu maddeler özetle şunları ihtiva etmektedir:

⁶¹ Şahin, age. s.122.

⁶² İnbaşı, agm. s.174-175.

⁶³ Savaş, age. s.653.

1. Osmanlı hükümdarı bundan sonra imparatora gönderdiği namelerde kral yerine imparator tabirini kullanacaktır ve Osmanlı elçileri divan çavuşu, çaşnigir olmayıp sancak beyi derecesinde olacaktır.

2. Kanuni zamanında yapılan muahedeler icabı Avusturya İmparatoru'nun vermekle yükümlü olduğu senevi otuz bin düka altın vergi kaldırılmıştır, bir defaya mahsus imparator iki yüz bin kuruş vermeyi kabul etmiştir.

3. Estergon, İstoni-Belgrad, Peşte, Eğri, Oyvar ve Kanije kaleleri Osmanlı'nın elinde olacaktır.⁶⁴

Macaristan'ın Türk hâkimiyetine girmesiyle başlayan Osmanlı- Avusturya münasebetlerinde, XVI. Yüzyıl boyunca Avrupa karşısında üstün ve tek güç olan Osmanlılar, Zıtvectorok Antlaşmasından sonra Avusturya ile protokol bakımından aynı seviyede bulunduğu kabul edilmiştir. İki taraf arasındaki güç dengeleri Osmanlı aleyhinde değişmiş ve artık diplomatik literatürde Avusturya Kralı ile Osmanlı Padişahı eşit konuma gelmiştir.⁶⁵ Antlaşma için tayin edilen Osmanlı elçileri ilk defa barış şartlarını kayıtsız kabul ediyor, daha önce değindiğimiz gibi Osmanlılar "Viyana Beyi" olarak tanımladığı Habsburg İmparatoruna ilk defa "Kayzerlik" ünvanını veriyordu.⁶⁶ Bu antlaşmayla beraber Osmanlı Avrupa Diplomasisinde ilk kez masa başında böyle keskin bir yenilgi almıştır. Osmanlı Diplomasisinde bu antlaşmayla yeni bir dönem başlamıştır. Zıtvectorokta meydana gelen bu kırılmada Osmanlı'nın Diplomasisinde ciddi bir şekilde hissedilecek Osmanlı Diplomatik anlamda tekrar eski gücünü ele geçirmek için birçok mücadeleye girişecektir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı karşısında karşılaştığı bu durumlara paralel olarak Doğu'daki politikalarında değerlendirmek gerekmektedir. Osmanlı Devleti Batı'da Avusturya ile olduğu gibi Doğu'da da Safeviler ile uzun süren harpler dönemine girmiştir. Osmanlı iki cephede de mücadeleyi sürdürmüş ve Doğu'da da ardı ardına antlaşmalar imzalayarak Doğu sınırlarını kesin bir şekilde çizmiştir. İlk olarak Nasuh Paşa antlaşması yapılmış Osmanlı Gürcistan ve Azerbaycan'da bazı toprakları kaybetmiş, Serav ve Kasr-ı Şirin Antlaşmasıyla Doğu'da uzun süren harp döneminde kesintiye uğramıştır.

Doğuda başlayan bu sükûnet dönemi uzun süre devam edecek olmasına rağmen Batı'da Osmanlı bir dizi diplomatik faaliyetlere devam edecektir. Bunlardan ilki Vasvar Antlaşması ile yaşanacaktır. Osmanlı ile Avusturya arasında gerçekleştirilen bu antlaşma 1663-1664 savaşları neticesinde imzalanmıştır. Bu antlaşma ve savaşlara sebep olan gelişme ise "Erdel Sorunu" dur. Osmanlı'ya bağlı bir voyvodalık şeklinde yönetilen Erdel sürekli Osmanlı- Avusturya Mücadelesinde arada kalmış ve bu iki devlet tarafından hâkimiyet altına alınmak istenmiştir. Bu

⁶⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.III, TTK Yayınları, Ankara, 1995, s.96-97.

⁶⁵ Uğur Kurtaran, age. s.112-113.

⁶⁶ Fatih Yeşil, *Aydınlanma Çağında Bir Osmanlı Kâtibi Ebubekir Ratib Efendi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010, s.15.

antlaşmadan Osmanlı ilk etapta karlı çıkan devlet olmuş Uyvar, Novigrad ve Varad, Osmanlı elinde kalmıştır.⁶⁷

Avusturya ile diplomatik ilişkiler bu şekilde devam ederken Osmanlı İmparatorluğu'nun diplomatik faaliyetler geliştirdiği bir diğer Avrupalı Devlet'te Lehistan olmuştur. İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu Lehistan ile Hotin Savaşı yapılmış ve Osmanlılar savaştan galibiyetle ayrılmış bunun akabinde de Osmanlılar ile imzalanan Hotin Antlaşmasıyla Lehistan Osmanlı üstünlüğünü kabul etmiştir. Bununla birlikte Lehistan ile yapılan en önemli diplomatik kazanç ise "Bucaş Antlaşması" olacaktır. Lehistan'ın Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Ukrayna Kazaklarına saldırması üzerine sefere çıkılmış ve sefer neticesinde Podolya eyaletinin merkezi Kamenice kuşatılmış ve teslim alınmıştır. Lehistan, Osmanlı sultanına haraç vermeyi ve Podolya'yı terk etmeyi kabul etmiştir.⁶⁸Bucaş antlaşmasının Osmanlı Diplomasisi açısından önemi ise Osmanlı İmparatorluğu'nun bu antlaşmayla beraber Batı'da son kez toprak kazanması ve en geniş sınırlarına ulaşması olmuştur.

Avusturya ve Lehistan ile beraber Osmanlı İmparatorluğu'nun bu dönemde diplomatik münasebetlere girdiği bir diğer devlet Rusya olmuştur. Rusya XVII. Yüzyıl sonlarından itibaren Osmanlı Diplomasisinin içerisine girecek ve İmparatorluğun sonuna kadar Osmanlı Diplomasisinin adeta merkezinde yer alacaktır. Altınorda Devleti'nin yıkılmasıyla beraber güçlenen bu ülke topraklarını Osmanlı Aleyhinde genişletme siyasetine girecek ve XVIII-XIX. Yüzyıllarda Osmanlı'dan birçok toprak kazanacaktır. Rusya bu dönemden itibaren ilk iş olarak Ukrayna ve Kırım topraklarını tehdit etmeye başlamış nihayetinde ise amacını boğazlar olarak belirlemiştir.

Osmanlılar Avrupa'da bu durumlarla karşılaştığında idarede Köprülü Ailesi bulunmuş ve siyasi-idari faaliyetleriyle Osmanlı'yı bu geçiş döneminde çok iyi yönetmişlerdir. Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın vefatıyla sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa olmuş ve Çehrin Seferlerini yapmış Rusya Çehrin kalesinin hâkimiyetini Osmanlıya bırakmıştı. Ukrayna sorununu bu şekilde atlatan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Avusturya Seferine çıkmış ve neticesinde Osmanlı'nın büyük mağlubiyetler alacağı bir dönemi başlatmıştır. Kutsal İttifak Devletleriyle yapılan 16 yıl süren uzun savaşlar neticesinde imzalanan Karlofça Antlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu ilk olarak büyük bir miktarda toprak kayıpları yaşayacaktır. Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşmasıyla Macaristan'n tamamını ve Transilvanya'yı Avusturya, Mora ve Dalmaçya kıyılarını Venedik'e, Kamenice ile birlikte Podolya ve Ukrayna'yı Lehistan'a ve Azak kalesi de Ruslara bırakacaktır.⁶⁹

⁶⁷ Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye*, c.III, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2015, s.80.

⁶⁸ İnalçık, *Devlet-i Aliyye* c.III. s.105.

⁶⁹ Kurtaran, age. s.158.

İkinci olarak ise Karlofça Antlaşması, Zitvatorok ile başlayan diplomatik kırılmayı şiddetlendirecek ve Osmanlı Diplomasisinde ise yeni bir dönem açılacaktır. Artık Osmanlı Devleti'nin yayılması bu dönemin sonlarında tamamen durmuş ve Avrupalı devletler üzerindeki etkisi sona ermiştir. Artık Osmanlı Devleti Avrupalı Devletlerin siyasetlerine ve diplomasisinin etkisinde kalacaktır. Özellikle XVIII. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren toprak kayıpları giderek arttığı için Osmanlılar Müslüman bir devlet olmasına rağmen varlıklarını Hristiyan Avrupalı devletlere bağlı şekilde yürütmüştür.

C.Karlofça Antlaşması'ndan 1860'a Kadar Osmanlı Diplomasisi

Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun diplomasisini meşgul eden ve siyasi politikaların çerçevesini çizen iki temel sorun meydana gelmiş ve Osmanlı İmparatorluğu adeta bütün kuvvetini bu iki sorun üzerine tatbik etmiştir. Bunlar: Karlofça ile kaybedilen toprakları geri almak ve Kuzeyde Ortaya çıkan büyük tehlike yani Rus Yayılmasını durdurmak olacaktır. Rusya ile ilk olarak 1700 İstanbul Antlaşması yapılmış ve Azak Kalesi Rusya'ya bırakılmıştır. Bununla beraber 1711 Prut Antlaşmasıyla Azak Kalesi tekrar Osmanlı'ya geçecektir. Osmanlı İmparatorluğu Prut ile beraber Kuzeyde ortaya çıkan bu devlete karşı diplomatik olarak önemli bir adım atmış olmasına rağmen tamamen bir çözüm bulamayacaktır, giderek güçlenen bu devlet Osmanlı İmparatorluğunu çöküşe sürükleyecektir.

Osmanlı İmparatorluğu daha önce de bahsettiğimiz üzere bu dönemde Karlofça'daki kayıplarını karşılamak istiyor ve Avrupalı devletlerden çekinmiyordu, 1711 yılında Rusya'ya kaybedilen topraklar alınmıştı fakat Avusturya ve Venedik'e bırakılan topraklar duruyordu. Bu sebepten dolayı Osmanlı bu iki devletle savaşmayı göze almış bir konumdaydı. Karşı tarafta ise Prens Eugen'de Osmanlı aleyhtarlığına devam etmiş Osmanlı Avusturya'ya savaş ilan etmiş ama savaş neticesinde Osmanlı ordularının kesin bir şekilde mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır. Özellikle Belgrad'ın kaybıyla Osmanlılar tarafından ateşkes talepleri hızlandırılmıştır ve neticesinde Pasarofça Antlaşması imzalanmıştır.⁷⁰ Osmanlı İmparatorluğu bu antlaşmayla Belgrad'ı, neredeyse Sırbistan'ın tamamını ve Eflâk'ı kaybetmiştir.⁷¹ Bu antlaşmanın Osmanlı Diplomasisindeki önemi ise artık Osmanlı Devleti Karlofça'da kaybettiği toprakları geri alma ümidini bitirmiş bu tarihten itibaren kendi elinde kalan toprakları korumaya çalışacak fakat bunda da başarılı olamayacaktır.

Pasarofça Antlaşması'nın Osmanlı Diplomasisine yaptığı bu etkiye ek olarak önemli bir etkide Osmanlı düşünce dünyasında olacaktır. Osmanlı İmparatorluğu Batı karşısında aldığı bu yenilgilerden sonra onları daha iyi tanımak ve takip etmek için Batılılaşma çabalarını hızlandıracak ve 1718-1730 yılları arasında Lale Devri olarak adlandırılan bu dönemde birçok ıslahat çalışmaları yerine getirecektir.

⁷⁰ Abdülkadir Özcan, "Pasarofça", *DİA*, c.XXXIV, s.178.

⁷¹ Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.75.

Lale Devri'nde yürütülen bu ıslahatlardan çalışmamız için ise şüphesiz en önemli olanı geçici elçiliklerin ihdas edilmesidir. Osmanlılar bu dönemden önce geçicide olsa elçiliklerini Avrupa'da bulundurmamasının altında da birçok sebep yatmıştır. Bunlardan ilki Osmanlı Zıttorok ile beraber büyük bir kırılma yaşayıp Karlofça ve Pasarofça ile kayıplarını arttırarak devam etmesine rağmen Avrupa'yı hala kendinden yüksek görmüyordu. Bununla beraber Osmanlılar Avrupa ile sürekli savaş halinde olduğu için sadece tahta çıkan imparatorları tebrik etmek, fetihnameleri yollamak gibi temel hususlarda Avrupa ile ilişkiler gerçekleştiriyordu. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'ya karşı "cihad" politikası güttüğü için Avrupa'yı darülhrab olarak görmüş ve bu sebepten ötürüde elçiliklere uzun süre gerek duymamıştır. Fakat değişen dünya siyasetinde Osmanlılar Avrupa'nın gerisinde kaldığını ciddi bir şekilde hissetmiş olacak ki ilk daimî elçilikleri kurmaktan kaçınamayacaklardır. Fakat Lale Devri ile beraber Yirmisekiz Mehmed Çelebi, Mehmed Said Efendi gibi kişiler Avrupa'nın çeşitli yerlerine giderek gözlemlerini aktarmaya çalışmışlardır. Lale Devrinde geçici elçiliklerin ortaya çıkması haricinde diplomatik anlamda önemli gelişmeler yaşanmamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Lale Devrinde girmiş olduğu bu sükûnet dönemi 1736 Avusturya-Rusya Savaşlarıyla sona erecek ve ardından 1739 Belgrad Muahedesi yapılacaktır. Osmanlı İmparatorluğu'nun antlaşma şartlarını bozduğunu iddia eden Rusya, Lehistan'ın işlerine karışmış, Kazak Ülkelerini ve Podolya ile Ukrayna'yı işgal edip Kırım dolaylarına ilerlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu son ana kadar savaştan kaçınmaya çalışmış fakat Kırım'ın tehlikeye girdiğini anlayınca savaş hazırlıklarına başlamıştır. Bununla beraber Avusturya İmparatoru VI. Şarl ile Rus Çariçesi Anna İvatavta Osmanlı'ya karşı ittifak kuruyordu.⁷²

Osmanlı Orduları Avusturya ve Rusya'ya karşı savaşın ilk anlarında başarısız olduysa da I. Mahmud'un Seyyid Mehmed Paşa'yı görevden alması yerine gelen Abdullah Paşa ile beraber Hekimoğlu Ali Paşa, Yeğen Mehmed Paşa'nın başarılı seferleri ile beraber Kaptanıderya Süleyman Paşa'nın Rus Donanmasını yakmasıyla Osmanlı bu savaştan galibiyetle ayrıldı.⁷³ Belgrad ve Azak Kalesi bu savaştan sonra yapılan Belgrad Antlaşmasıyla tekrar Osmanlı İmparatorluğuna geçmiş, Osmanlı üstünlük duygusunu pekiştirmiş, gerçek durumunu görememiş ve ateş güçlerindeki süregelen yetersizliklerin farkına varamamasına neden olmuştur.⁷⁴

1739 Belgrad Antlaşmasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'da tekrar eski üstün dönemlerine dönebilme umudu kazanmış ve bu tarihten 1768 Rus Savaşlarına kadar geçen dönemde adeta tedbiri elden bırakmıştır. 1768 Osmanlı Rus

⁷² İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.IV, TTK Yayınları, Ankara, 1995, s.252-253.

⁷³ Abdülkadir Özcan, *Osmanlı Sultanları*, c.III, İsam Yayınları, İstanbul, 2017, s.186-187.

⁷⁴ Virginia Aksan, "Savaş ve Barış", *Türkiye Tarihi*, c.III, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2016, s.130.

Savaşları'nın neticesinde büyük bir yenilgi almış, bu savaşta Rusya ilk kez Akdeniz'e girmiş ve Çeşme'de Osmanlı donanmasını yakmıştır.⁷⁵

1768'de başlayıp 1774'te Küçük Kaynarca ile noktalan bu harbin hiç şüphesiz en önemli nedeni II. Katerina'nın Karadeniz'e inme politikası olmuştur. Karadeniz ve ardından Boğazlara hâkim olmak isteyen Rusya 1768'de başlayan savaşlar dizisinde Osmanlı karşısında hem karada hem de denizde çok önemli galibiyetler elde etmiş, Osmanlı tarafı iste birçok bakımdan hezimete uğramıştır. Bu savaş Osmanlı'nın uğradığı gelmiş geçmiş en büyük askeri felaketlerden birini oluşturmuş⁷⁶ ve neticesinde Karlofça'dan sonra imzalanan en ağır antlaşma olan Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım'a bağımsızlık verilmiş, Eflak- Boğdan'da ve Osmanlı'da yer alan Ortodoksların koruyuculuğuda Rusya'ya verilmiştir. Bu maddenin sonucu olarak Ruslar sürekli Osmanlı'nın iç işlerine karışacaktır. Ayrıca Ruslar ticari olarak birçok ayrıcalıklar kazanmış bunula birlikte diledikleri yerlerde konsolosluklar ve İstanbul'da daimî bir elçilik de bulundurmaya hak kazanmışlardır.

Küçük Kaynarca Antlaşması'nın bahsettiğimiz bu kayıplarına ek olarak Osmanlı ve Avrupa Diplomasisine getirdiği en önemli yenilik ise “Şark Meselesi” olmuştur. Artık Osmanlı İmparatorluğu bu antlaşmayla beraber kendi topraklarını korumayacak hale gelmiş ve olası bir Rus İşgaline karşı Avrupalı Devletlerden yardım istemeye başlamıştır. Avrupa'da bilhassa İngiltere ve Fransa ise Rusya'nın Osmanlıya ait stratejik noktaları işgal ederek genişlemesini kendilerinin ekonomilerine bir tehdit olacağını düşünerek Osmanlı ile diplomasi faaliyetlerini genişletip arabulucu rolüyle Osmanlı'yı bu dönemde korumaya çalışacaktır. Bu antlaşmayla beraber Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılması kaçınılmaz bir hal almış, Küçük Kaynarca'yı takip eden yıllarda Rusya ve Avusturya, Avrupa'da Osmanlı hükümlerini altında yaşayan toplulukları ayaklanmaya teşvik etmiştir.⁷⁷

Küçük Kaynarca Antlaşmasından sonraki dönemde Osmanlı ve Rus Diplomasilerini meşgul eden önemli bir unsur da “Kırım Meselesi” olmuştur. Rusya Küçük Kaynarca'da bağımsızlığını sağladıkları Kırım' a tamamen hâkim olmak istiyordu ve II. Katerina harekete geçerek Kırım'ı işgal etmeye başladı, Ruslar kendi yandaşı olan Şahin Giray'ı Osmanlılar ise Selim Giray'ı Kırım'da Han olarak tanıyordu artan gerilimi Fransız ve İngiliz elçileri arabuluculuğla imzalanan Aynalıkavak Tenkihnamesi sona erdirmiş bu antlaşmayla Kırım'ın bağımsızlığını tanımış ve Kırım'ın iç işlerine karışmayacağını taahhüt etmişlerdi.⁷⁸

⁷⁵ H. Serdar Tabakoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s.29.

⁷⁶ Virginia Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1870*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s.164.

⁷⁷ Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, c.I, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1953, s.139.

⁷⁸ Alaaddin Yalçınkaya, “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, *Türkler*, c. XII, Yeni Türkiye Yayınları, (Edt. Hasan Celal Güzel), s.504-505.

1768-1774 savaşlarında Osmanlıları hezimete uğratan ve Küçük Kaynarca antlaşmasıyla Kırım'ın ilhakı önündeki engelleri aşan II. Katarina, Osmanlı toprakları üzerindeki nihai amacına ulaşmak için Avusturya İmparatoru II. Joseph ile anlaşmış Osmanlı'ya karşı bir ittifak kurmuştu. Bu ittifakın neticesinde Osmanlı İmparatorluğu her iki devlete karşı iki cephede savaşacak sonucunda Zıştovi ve Yaş Antlaşmalarını imzalayarak savaşlar sona erecekti. Osmanlı İmparatorluğu iki cephede yürüttüğü bu savaşlar dizisinde ardı ardına aldığı yenilgiler almış olmasına rağmen I. Abdülhamid'in felç olup vefat etmesiyle tahta geçen III. Selim döneminde yaşanan 1789 Osmanlı İsveç ve 1790 Osmanlı-Prusya ittifakları ile 1789 Fransız İhtilalinin getirdiği hava ile bu iki devletle barış yapmıştır.⁷⁹ İlk olarak Zıştovi Antlaşması yapılmış ve Avusturya savaş sırasında elde ettiği Orsova haricindeki bütün topraklardan vazgeçmiştir.⁸⁰ Kırım'ı tekrar ele geçirmek sevdasından kesin olarak vazgeçiyor ve sınırlarını Aksu nehrinden Turla nehrine kadar geri kaydırarak Özi ve arazisini Rusya'ya bırakmak zorunda kalıyordu.⁸¹

Osmanlı İmparatorluğu bu dönemde artık kendi gücünü korumaktan aciz bir hal almış ve karşılaştığı zorlukları bir başka devletten yardım alarak gidermeye çalışmıştır. Osmanlı Diplomasisinde "Denge Siyaseti" olarak adlandırılan bu dönemde de kırılmalar ve imparatorluktan kopmalar giderek artmıştı. Şüphesiz Osmanlı İmparatorluğunun Denge Siyasetini iyi bir şekilde sürdürmesi için Avrupa'da meydana gelen olayları daha iyi ve yakından takip etmek için ikamet elçiliklerine gerek duyulacaktır.⁸²

Fransız İhtilali'nin Avrupa'ya getirdiği bu kargaşa ortamı ilk etapta Osmanlı Diplomasisi için fayda sağlamış olmakla beraber Napolyon Savaşları ve ardından Viyana Kongresi ile beraber Osmanlı Diplomasisinde iki büyük sorun meydana gelecektir. Bunlardan ilki Osmanlı'nın alışkın olduğu üzere Rus Yayılmacılığı olacak fakat diğeri ile Osmanlı bu dönemde tanışacak ve neticesinde çok büyük kayıplar verecektir, bu sorun ise "Azınlık İsyanları" olacaktır.

Rusya, Küçük Kaynarca ile kazandığı azınlıklar üzerindeki koruyuculuğunu kullanarak Osmanlı'da yaşayan bilhassa Ortodoks ahali üzerinde misyonerlik faaliyetleri gütmüş ve Osmanlı'da Sırlar ile başlayıp Yunanlılar ile devam eden ayaklanmalar yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu yaşanan bu gelişmeler çerçevesinde diplomasisinin merkezine denge siyasetini koymuş karşılaştığı zorluklar karşısında başka devletlere imtiyazlar vererek giderek sona yaklaşmıştır.

1804'te başlayan Sırp İsyanı giderek yayılmış, Osmanlı İmparatorluğu bu isyanı bastırma konusunda yetersiz kalmıştır. Bir domuz tüccarı olan Kara Yorgi

⁷⁹Yalçınkaya, agm. s.506-508.

⁸⁰ E. Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, c.VI, TTK Yayınları, Ankara, 1994, s.19.

⁸¹ Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca'dan Yıkılış'a", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, c.I (Edt. Ekmeleddin İhsanoğlu) IRCICA Yayınları, İstanbul, 1994, s.72.

⁸² Ercümen Kuran, *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1968, s.11.

önderliğinde çıkan isyan giderek yayılmış, Rusya'nın Sırlar lehinde olaya müdahale etmesiyle Osmanlı İmparatorluğu açısından içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Fakat o sıralarda Avusturya Başbakanı olarak görev yapan Metternick'in bu isyan karşısında durması Osmanlı açısından önemli olmuştu, zira Fransız İhtilali ve akabinde gelişen Napolyon Savaşlarından sonra Avrupa'da ortaya çıkan Milliyetçilik akımı Avusturya açısından da olumsuz sonuçlar doğurabilirdi. Sırların başlattığı bu isyanın kendi devletinde yaşayan azınlıklara da sıçramasından korkmuş ve bu isyana muhalefet etmiştir.

Avrupa Diplomasisinin Sırp İsyanına bakışı bu şekilde ihtiyatlı olmuş, Sırlara tam bir bağımsızlık verilmemiş ve yapılan 1812 Bükreş Antlaşmasıyla beraber bazı imtiyazlar tanınmıştır. Bu antlaşmanın Osmanlı Diplomasisindeki önemi ise ilk kez Osmanlı'da yaşayan azınlıklara ilk kez bir milletlerarası antlaşmada ayrıcalık tanınması olacaktır.⁸³

Yunan İsyanına geldiğimizde ise Sırp İsyanından farklı tezahür ettiğini göreceğiz. 1821'de Boğdan'da başlayan Yunan Ayaklanması Sırp İsyanından farklı olarak Avrupalı Devletlerin desteğini daha çok görecektir. Bu duruma sebep olan etmenler arasında Avrupa Medeniyetini oluşturan ana gelişme olan Rönesans'ı Yunanlılar'ın ortaya çıkardığı ve Yunan Kültürüne duyulan hayranlık ile Napolyon Savaşları sırasında Avrupa'da oluşan ticari boşluğu Yunanlılar'ın doldurma fırsatı yakalamalarıdır.⁸⁴ Avrupalı Devletler bu isyana kayıtsız kalmayarak ellerinden isyana büyük destek vermişler Osmanlı ise bu isyanı kendi kuvvetleri ile bastırmayıp Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'dan yardım almış ve Kavalalı'nın bu isyanı bastırmasıyla Avrupa Diplomasisinde Kavalalı sorunu ortaya çıkmıştır. Kavalalı Girit Valiliğine getirilince Avrupalı Devletler yanı başlarında güçlü bir Osmanlı Valisi istemeyerek Kavalalı Mehmet Ali Paşa'yı geri Mısır'a göndermek için 1827'de Londra Antlaşmasını imzalayacaktır.⁸⁵ Osmanlı İmparatorluğu ise bu antlaşmanın kendi iç işlerine karışmak olduğunu söyleyerek reddetmesine rağmen Navarin'de Osmanlı Donanmasının yakılması neticesinde İstanbul'un tehdit altında olduğunu öngörmüş ve 1829 Edirne Antlaşmasını imzalayarak Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımıştır.

Osmanlı imparatorluğu Edirne Antlaşması sonrasında giderek parçalanmaya yüz tutmuşken Kavalalı sorunu bu kez daha ciddi bir boyut almış Yunan İsyanını bastırmasından sonra kendisine verileceği taahhüt edilen Valilikleri alamayan Kavalalı Osmanlı'ya saldırmış ve yapılan muharebeleri kaybetmiş İstanbul'a doğru ilerleyen Mısır Valisi karşısında bu sefer Rusların desteğini almış ve Hünkâr İskelesi Antlaşmasını imzalayarak Boğazlar üzerindeki bazı haklarını kaybetmiştir. Bu antlaşmayla beraber Osmanlı Diplomasisinde ilk kez boğazlar sorunu ortaya çıkmış,

⁸³ Erim, age. s.243.

⁸⁴ Erdal Çetintaş, "Doğu Akdeniz Politikaları Çerçevesinde Avrupalı Devletlerin Yunan İsyanına Desteği; Kamuoyu Desteği, Diplomatik Destek, Silahlı Destek", *OTAM*, sy,22, s.85.

⁸⁵ Erim, age. s.276.

daha sonra yapılan 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesiyle boğazlar sorunu geçici olarak rafa kalkmıştır.

Bu dönemde Osmanlı Diplomasisi için son önemli yapı taşını 1856 Paris Antlaşması oluşturacaktır. Kırım Harbinde Osmanlı Devleti İngiltere, Fransa ve Piyomonte Krallığı ile ittifak kurup Rusya'yı yenmiş ve sonucunda imzalanan bu antlaşmayla Avrupalı Devletlerin koruyuculuğunu kabul ederek Avrupalı Devlet sayılmıştır.

Bu dönemde Osmanlı Diplomasisi için son önemli yapı taşını 1856 Paris Antlaşması oluşturacaktır. Kırım Harbinde Osmanlı Devleti İngiltere, Fransa ve Piyomonte Krallığı ile ittifak kurup Rusya'yı yenmiş ve sonucunda imzalanan bu antlaşmayla Avrupalı Devletlerin koruyuculuğunu kabul ederek Avrupalı Devlet sayılmıştır.

Görüldüğü üzere Osmanlılar nüvesini teşkil ettiği ilk dönemlerden itibaren siyasi ve askeri gelişmelere paralel şekilde bir diplomasi gütmüştür. Askeri ve siyasi gelişmelerin parlak olduğu dönemlerde Osmanlı Diplomasisi üstün olmuş, Balkanlarda, Orta Avrupada ve Doğu Akdenizde hâkim bir unsur ve diplomasiye yön veren bir güç olmuştur.

Askeri gelişmelerde Avrupa'nın gerisinde kaldığı dönemlerde aldığı arda yenilgiler karşısında ise ilk olarak ihtiyatlı bir diplomasi gütmüş eski gücüne tekrar kavuşacağını ummuştur. Özellikle Avusturya ve ardından Kutsal İttifak Devletlerine karşı giriştiği savaşlarda aldığı mağlubiyetlerde diplomatik üstünlüğünü kaybetmiştir. 18. Yüzyıldan itibaren ise Rusya'nın kuzeyde güçlü bir devlet olarak ortaya çıkmasıyla beraber bu devlete karşıda sürekli askeri yenilgiler almış ve daha tavizkar bir diplomasi izlemeye başlamıştır. Askeri, siyasi ve diplomatik olarak gücünün kalmadığı dönemlerde ise başka devletlere yaklaşmış denge siyaseti güderek aldığı mağlubiyetler neticesinde başka devletlere diplomatik olarak yaklaşmıştır.

II. OSMANLI DEVLET TEŞKİLATINDA DİPLOMATİK KURUMLAR ve GÖREVLİLER

A. Divan-ı Hümayun ve Galebe Divanı

Osmanlı imparatorluğunda bütün devlet işlerinden sorumlu mercie Divan denilmiş, yüksek idare makamı olarak Türk-İslam Devletlerinde olduğu gibi Osmanlılarda da Divan müstesna bir öneme haiz müessese olarak varlığını

sürdürmüştür.⁸⁶ Osmanlı İmparatorluğunda Orhan Gazi'den itibaren varlığını tesis eden bu kurum devletin hükmetmiş olduğu toprak büyüklüğüne paralel devlet işleri de arttığı için Divan teşkilatında da büyüme ve bürokratik olarak çeşitlilik gösteren yapılar ortaya çıkmıştır.

Osmanlı İdari Teşkilatında ortaya çıkan bu büyüme neticesinde Divan toplantıları belirli hususları özel olarak ele alıp değerlendirme yapacak toplantılara haiz divan çeşitleri meydana gelmiştir. Bunlar Ayak Divanı, Galebe Divanı, Sefer Divanı, Ulufe Divanı, Çarşamba Divanı, Cuma ve İkinci Divanları şeklindedir. Bu divanlardan Osmanlı Diplomasisine ait olayların görüşüldüğü divan ise Galebe Divanıdır. Sarayda bulunan üç türlü divanlardan birisi olan Galebe Divanı Kapıkulu Ocaklarına maaş verilmesi ve sefir kabulü münasebetiyle toplanmıştır.⁸⁷

B. Amedi Kalemî

Amedi kalemî, Padişahın kendisine sadriazam tarafından yazılacak takrir, telhis ile ecnebi devletler mesalihine dair ahidname ve müsalehaname suretleri ve ecnebi devletlerin başvekillerine sadr-ı azam tarafından gönderilen mektup müsveddeleri ve mükâleme mazbatalariyle protokoller, elçi, konsolos, tercüman ve ecnebi tüccarlarına dair evrakları bulundururdu.⁸⁸Bu bakımdan buraya alınacak memurların gayret dürüst ve iyi ahlaklı olmalarına, yabancı lisan bilmelerine dikkat edilirdi. Amedi Kalemî Osmanlı İmparatorluğu'nun XVIII. Yüzyılda yaşadığı dönüşümden etkilenmiş diplomasinin devlet idaresinde önem kazanmasıyla beraber gözle görünür derecede ileri bir daire halini almıştır.⁸⁹

Amedi kaleminin reisine Amedi, Amedci veya Amedi-i Divan-ı Hümayun denirdi. Tanzimat'tan önce doğrudan Reisülkütab'a bağlı olup, onun Veziriazam namına yazdığı bütün yazıları kaleme alan kişiydi. Aynı zamanda Reisülkütab'ın yabancı elçiler ile yapılan görüşme veya müzakerelerde hazır bulunur, bu müzakerelerin zaptını tutardı. Hâceganlık rütbesine haizdi.⁹⁰

C. Reisülkütablık ve Görevli Reisülkütablar

Reisülkütab veya Reis Efendi, Osmanlı Merkezi idare organı olan divan-ı hümayunda doğrudan doğruya vezir-i azama bağlı yazı işleri ile meşgul olan ve

⁸⁶İsmail Özçelik, *Devlet-i Aliyye'nin Kamusal Düzeni ve Kurumları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014 s.169.

⁸⁷İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,1988, s.13.

⁸⁸Uzunçarşılı, age. s.55-56.

⁸⁹Yusuf Halaçoğlu, *XIV.-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,2003, s.22-23.

⁹⁰Mustafa Alkan,"Osmanlı Devleti'nde Merkez Teşkilatı", *Osmanlı Teşkilat Tarihi*, (Edt. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara, 2013, s.46.

buradaki kişilerin faaliyetlerine nezaret eden dairenin reisidir.⁹¹ Reisülküttab Osmanlı Teşkilat tarihinde 17.yüzyıla kadar bürokratik yapılanmanın başında yer alan bir katip iken 17. Yüzyıldan itibaren bilhassa da 18. Yüzyılda yönetimin saraydan Bab-ı Ali'ye kaydığı yıllarda öne çıkmış, görevi katiplere yol göstermekten ve onlara reislik etmekten ziyade devletin dış ilişkilerinden mesul bir görevli haline gelmiştir. Özellikle 19. Yüzyılda Osmanlı Devlet Yapılanmasında Hariciye Nezaretinin kurulmasıyla beraber Osmanlı Devleti'nin Uluslararası İlişkilerinde en önemli vazifeye sahip olan kişi olmuştur.

Osmanlı Devlet Yapısı içerisinde yer alan bütün kurumlar gibi Reisülküttablık Müessesesinin kökenlerini ve daha önceki işlevlerini de Osmanlı Devleti öncesinde yer alan ve devlet teşkilatlanması bakımından Osmanlı'yı etkileyen Bozkır Kültürü-Eski Türk Tarihi ve İran-İslam geleneğinde aramak gerekmektedir. İslamiyet öncesi Türkler'de yazı ile geç tanışılması, göçebe hayat ve kaynak yetersizliği sebebiyle bürokratik kurumların varlığı ve işlevleri hakkında malumatımız olmamakla beraber İslam Tarihinde bu müessesenin kökenleri hakkında bilgiler elde etmekteyiz.

Emeviler döneminde divan'ür Resail adlı bir bürokratik kurumun ve bunun başında bir kâtibin var olduğunu, Abbasilerde ise Sahib-i Divan al-rasailin olduğunu bilmekteyiz. Bununla birlikte Tolunoğulları'nın Mısır'da müstakil bir devlet haline geldiklerinde bu unvanı sahib-i divanü'l inşa çevirmişlerdir. Memlukler devrinde ise katib al-divan veya nazır al-divan şeklinde yer almış ve bürokratik anlamda yazı işleri ile ilgilenen bir yapılanmayı ihtiva etmişlerdir.⁹²

Türk İslam Tarihinde ise bu müessese Divan'a bağlı kalemlerden biri olan” Tuğra ve İnşa Divanı” şeklinde karşımıza çıkmıştır. Başında bulunan devlet adamına Tuğrai veya Münşi denilen bu dairede hükümdarın ferman, menşur, tevki, gibi emirnamelerin başına onun tuğrasını çekmekle yükümlüydü, İnşa Divanı ise devletin iç ve dış yazışmalarını düzenlemekteydi.⁹³

Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları bürokrasisinde de yukarıda bahsettiğimiz şekilde Divan-ı Tuğra ve Divan-ı İnşa şeklinde yer alan bu kurum Karahanlılarda iç ve dış yazışmalarda “Tamgacı” unvanıyla anılan bir devlet adamının var olduğu ve onun divanında yine “bitikçi” ve “ılımgâ” unvanıyla anılan katiplerin var olduğunu bilmekteyiz. Karahanlı Devletinde bu katipler evrakları Uygur harfleriyle kaleme almışlardır.⁹⁴

Osmanlılarda ise Reisülküttablık hakkında en eski bilgileri Fatih Sultan Mehmed'in ünlü kanunnamesinde alıyoruz, burada Fatih Sultan Mehmed:

⁹¹ Halil İnalçık, “Reisülküttab”, *İA*, c. IX, s.671.

⁹² İnalçık, agm. s.671.

⁹³ Salim Koca, “İlk Müslüman Türk Devletlerinde Teşkilat”, *Türkler*, (Edt. Hasan Celal Güzel.) Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.157.

⁹⁴ Koca, agm. s.157.

“Reisülkütâb hakkında ilk olarak “*Reisülkütâb nişancı olsa sancak hükmü ile olur*”⁹⁵ diyerek Reisülkütâb ataması hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra “*Çavuşbaşı ve re’isül-kütâb ve kapucular kayhudası hizmetkardır, Divan’da oturmazlar*”⁹⁶ ve “*Metaribde defter emini, anun altına şehir emini anun altına reisülkütâttan otururlar*”⁹⁷ diyerek Protokoldeki yeri belirtilmiştir. Son olarak ise “*elli akça müderris reisülkütâba ve defter eminine tasaddur eder*”⁹⁸ denilmiş Reisülkütâbın geliri hakkında bilgi verilmiştir.

Bununla birlikte Reisülkütâblığın kökeni hakkında farklı tartışmalarda meydana gelmiş bu tartışmalarda müessesenin I. Süleman veya I. Selim dönemlerinde meydana geldiği tartışılmıştır.⁹⁹ Kanaatimizce Reisülkütâblık kurumunun Fatih Sultan Mehmed’in teşkilat kanunnamesinde yer alması sebebiyle Fatih Döneminde meydana gelen devletleşme çalışmalarının bir tezahürü olarak bu dönemde oluştuğu veya daha önce yer alıp Fatih Döneminde genişleyip önem kazandığıdır.

Reisülkütâbın görevi esasen XVI. Yüzyıldan itibaren artmıştır. Osmanlı Klasik Çağı diye tabir ettiğimiz bu dönemde devlet kurumsal anlamda bütünlüğünü tamamlaması Reisülkütâbın vazifesinin artmasında başlıca üzerinde durulması gereken husustur. Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş döneminden itibaren bir bürokrasisinin olduğunu, daha Orhan Gazi Döneminde Divan Teşkilatı olduğunu malumumuz olmakla beraber hiç şüphe yok ki devletin kamusal anlamda düzeni bu dönemde oturmuştur. Bu dönemde reisülkütâblar Divan toplantılarının bir düzen içerisinde yapılması, toplantılardan önce gereken evrakın hazırlanmasında, toplantılardan sonra alınan kararların uygulanmasında icap eden vazifeleri yerine getirerek Nişancı’ya bağlı olarak ve onun en büyük yardımcı olarak vazife almıştır.¹⁰⁰

Bu görevlerde bütün XVI. yüzyıl boyunca fazla bir değişiklik olmamış, sadece işlerin hacmi artmıştır. XVI. yüzyılın sonlarından itibaren nişancının aslıvazifelerinden olan fermanlara tuğra çekme, tahrir defterleri üzerinde gereken tashihleriyapma, ihtiyaç baş gösteren konulardakanun tedvin etme gibi işlerin yoğunlaşmasısebebiyle bunlara göre ikincidereceye düşen divan kâtiplerinin idaresi, hüküm müsveddelerinin kaleme alınması, beratların kontrolü gibi vazifeleri reisülkütâblarcaüsttenmeye başlanmıştır. Hembu işlerin kazandığı yoğunluk hem de reisülkütâbabağlı bürokrasinin kaydettiğigelişme beylikçi, kesedar, mümeyyiz gibidaha alt görevlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. XVII. yüzyılın ortalarında

⁹⁵Fatih Sultan Mehmed, *Atam Dedem Kanunu*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Kronik Yayınları, İstanbul,2017, s.8.

⁹⁶Özcan,, age. s.9.

⁹⁷Özcan, age. s.11.

⁹⁸Özcan, age. s.14.

⁹⁹Bu tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Recep Ahışalı, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülkütâblık*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul,2001, s.2-3.

¹⁰⁰ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Kardelen Kitabevi, Isparta, 1998, s.39.

Babîli'nin kurulması ile birlikte reisülküttaplık buraya taşındı. Ancak Divan-ı Hümayun'daki görevleri devam etmiştir.¹⁰¹

XVII. yüzyılsonlarına doğru bürokrasinin merkezileşmesine paralel biçimde bürokratik işlerin kazandığı yoğunluk sadrazamların yükünü arttırdığından resmen olmasa bile fiilen birçok bürokratik iş reisülküttaplara devredilmiştir. Nitekim sadrazamın buyruldu yetkisini daha geniş bir şekilde kullanmak, sadrazam adına hazırlanan telhisleri daha müstakil şekilde hazırlamak, gelişmeye başlayan Dışişleri'nde elçilerle yapılacak ön görüşmeleri bizzat yürütmek gibibürokratik görevlerden başka özellikle sefer esnasında ordunun iaşesinin temini, çeşitli sınıflara asker alınması, askere bahşiş verilmesi, asker sayımı, hatta zamanzaman ordunun sevk ve idaresi gibi görevler de üstlenmiştir.¹⁰² Görüldüğü gibi Reisülküttabın devlet kademesi içerisinde bilhassa önem kazanması şüphesiz XVII. yüzyılda meydana gelmiştir. Reisülküttabın ise en fazla öne çıktığı alan harici ilişkiler olmuştur. Bu dönemde Reis Efendi harici işlerle ilgilenmeye başlamıştır. Reisülküttabın Kâtiplikten çıkıp, harici işlerle ilgilenmeye başlaması Rami Mehmed Paşa'nın Karlofça Muahedesi'nde gösterdiği başarılarından sonra olmuştur.¹⁰³

1683 yılında Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yürütülen II. Viyana Kuşatması başarısızlıkla sonuçlanmış bu tarihten itibaren Osmanlı İmparatorluğu birçok kez Kutsal İttifak Devletleriyle¹⁰⁴ savaş yapmıştır. 1697 yılında Avusturya Ordularına karşı alınan Zenta Bozgunu ile Osmanlı İmparatorluğu Tuna nehri üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiş ardından 1696 yılında ise Ruslar Azak Kalesini ele geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu aldığı bu kayıplar neticesinde barış istemiştir, 1699 yılında yapılan bu antlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu Avrupa ilk kez bu kadar büyük miktarda toprak kaybetmiştir.¹⁰⁵ Bütün bu kayıplara rağmen Rami Mehmed Paşa görüşmelerin bütün safhalarında soğukkanlılığını korumuş, büyük bir sabır ve ikna kabiliyeti sayesinde Edirne protokolünün bağlayıcı kararlarına rağmen bazı yerlerin boşaltılması, bazı kalelerin yıktırılması gibi. Antlaşmanın mümkün mertebe Osmanlı yararına uygun olabilmesi hususunda büyük gayret sarfetmiştir. Rami Mehmed Paşa barış müzakerelerinin başından itibaren her meseleyi en ince ayrıntısına kadar inceleyerek bazı hususlar için eski antlaşma metinlerini incelemiş, uzmanlarından tavsiye ve raporlar almış ve karşı tarafı ikna etmeyi başarmıştır.¹⁰⁶

Karlofça Antlaşması'nda yaşanan bu durum çarpıcı bir şekilde Osmanlı sisteminde dönüşümünü göstermektedir. 18. Yüzyıla kadar devlette son derecede

¹⁰¹ Recep Ahışhalı, "Reisülküttab", *DİA*, c.XXXIV. s.546.

¹⁰² Ahışhalı, age. s.546.

¹⁰³ Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform*, Eren Yayınları, İstanbul, 1993, s.71.

¹⁰⁴ Bu devletler: Lehistan, Avusturya, Venedik, Malta ve Rusyadır.

¹⁰⁵ Bu antlaşmada Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya'ya Banat ve Temeşvar hariç bütün Macaristan ve Erdeli; Venediğe Mora ve Dalmaçya Kıyılarını, Lehistan'a Podolya ve Ukrayna'yı vermiş Rusya ile bir ateşkes imzalayarak 1700 yılında İstanbul Antlaşmasını yapmış ve Azak Kalesini Rusya lehinde terk etmiştir.

¹⁰⁶ Abdülkadir Özcan, "Karlofça Antlaşması" *DİA*, c. XXIV, s.507.

etkin olan seyfiye sınıfı bu dönemde etkisini yavaş yavaş kaybetmiş artık kalemiye sınıfı öne çıkmıştır. Karlofça Antlaşmasına kadar Osmanlı'da antlaşmaları serasker paşaların yaptığı malumumuzdur lakin kalemiyenin öne çıkması sonucunda barış antlaşması koşullarının müzakeresini ilk kez seyfiyeden değil kalemiyeden birisinin yürütmesi buradaki en çarpıcı değişiklik olmuştur.

XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu büyük dönüşümler geçirmiş bu dönüşümlerin en önemlilerinden birisi de Divan-ı Hümayunda yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş yıllarından itibaren başlıca devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı bu kurum giderek etkisini kaybetmiş ve devlet işleri Bab-ı Ali'ye yani Paşa Konağına devredilmiştir. Bu dönüşümün yaşanmasında en önemli etken ise XVII. ve XVIII. Yüzyılda devleti yöneten Padişahların devlet işlerindeki yetersizlikleri ve ilgisizlikleridir.

Padişahlar bu yüzyıllardan itibaren birkaç istisna haricinde devlet işlerinden adeta elini çekmiş, bunun sonucunda ise Sadrazam neredeyse bütün sorumlulukları üstlenmiştir. Divan toplantılarının sarayda olması imparatorlukta bir gelenek olmasına rağmen padişahların bu isteksizlikleri ve yetersizlikleri neticesinde devlet işleri saraydan Vezir-i azam konaklarına yani Bab-ı Ali'ye kaymıştır. Bu işleyiş imparatorluğun sonuna kadar da devam edecektir. Bahsettiğimiz bu dönemde yani XVIII. Yüzyılda Reisülküttab Osmanlı Devleti'nin diplomasi faaliyetlerine olan ihtiyacının yoğunluk kazanmasıyla birlikte Reisülküttab devletin dış ilişkilerinde bir numaralı görevli haline gelmiştir.¹⁰⁷

Karlofça ile Reisülküttabların devletin dış siyasetini yönlendiren bir görevli olarak ortaya çıkmaları Avrupalıların'da dikkatinden kaçmamış, reisülküttabı kendi hariciye nazırlarına eş gömüşlerdir. XVIII. Yüzyılın sonuna gelindiğinde İsveç Elçisi İgnatius Mouradgea D'ohsson reisülküttabı "hem dış işleri bakanı hem de devlet sekreteri ve şansöyle" olarak tarif etmiştir.¹⁰⁸

XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda kalemiye sınıfının çok genişlemiş olması iktidar tabanında kaydırmıştır. Osmanlı İmparatorluğu artık askeri bir imparatorluktan ziyade bürokratik bir imparatorluk şeklini almıştı. Bunda bürokrasiden yetişen devlet adamlarının Sadrazam olması ise ana etkendi.¹⁰⁹ Bununla birlikte seyfiye sınıfının da çarpıcı bir şekilde düşmesinin bir diğer nedeni Osmanlı İmparatorluğu'nun sürekli uğradığı askeri başarısızlıklardı.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Osmanlı yönetim merkezinin Saray'ın dışında bir yere taşınmasıyla Saray'da kalan bazı kurumların ve görevlilerin pozisyonlarını ve işlevlerini azaltmıştır. Özellikle Kubbealtı vezirlerinin sayısının giderek

¹⁰⁷Reisülküttab'ın XVIII. Yüzyıldaki başta dış ilişkiler olmak üzere bütün görevleri hakkında Bkz. Ahıskalı, age, s.173-222.

¹⁰⁸ Mert Can Erdoğan, Osmanlı Devleti'nde Siyaset Düşüncesinin Yönetim Anlayışı Üzerindeki Etkileri, *Kırıkkale Üniversitesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2016, s.37.

¹⁰⁹ Virginia Aksan, *Savaşta ve Barışta Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmet Resmi Efendi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997, s.22.

azaltılması sonucunda Reisülküttab daha önceleri bağlı olduğu Nişancı'nın etkisinden kurtulmuş Osmanlı bürokrasisinin en önemli mansıplarından biri haline gelmiştir.¹¹⁰

Devlet işlerinin neredeyse tamamını üstlenen Sadrazamın yükünün XIX. Yüzyılda çok olması yetkilerinin paylaşılması ihtiyacını doğurmuştur. II. Mahmud Döneminde Divan-ı Hümayun'un tamamen kaldırılması ve devlet işlerinin nazırlıklara paylaşılması neticesinde Reisülküttablık Kurumu 1836 yılında Hariciye Nezaretine dönüştürülmüştür.

Daha önce ki bölümlerde ve yukarıda da değindiğimiz üzere Zitvatorok ile başlayan kırılma ve Karlofça'da meydana gelen çarpıcı dönüşüm hızla devam etmiş Osmanlı İmparatorluğunda seyfiye sınıfının etkisi giderek azalmış bunun neticesinde kalemiye sınıfı ve bu sınıfa ait olan Reisülküttablar öne çıkmıştır. Reisülküttablar ve daha sonra dönüşecekleri hariciye nazırları artık Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderini elinde bulunduran görevliler haline gelmiştir. Osmanlı Devleti Avrupa'nın tehdidinde kalemiye sınıfıyla karşılık vermeye çalışacaktır.¹¹¹

Tablo 1. Osmanlı Devleti'nde Görevli Reisülküttablar (1760-1836)¹¹²

Amedci Abdullah Avni Efendi	1760
Mehmed Emin Efendi	1761
Hacı Mehmed Emin Recai Efendi	1763
Hacı Abdi Efendi	1764
Yağlıkcızade Hacı Mehmed Emin Efendi	1765
Hamamizade Ömer Efendi	1767
Yenişehirli Osman Paşa	1769
Mehmed Emin Recai Efendi	1772
Abdurrezaq Bahir Efendi	1774
Mührdar İbrahim Münib Efendi	1774
İsmail Raif Bey/Paşa	1776
Atıfzade Ömer Vahid Efendi	1776
Abdurrezaq Bahir Efendi	1779
Halil Hamid Efendi	1780
Süleyman Feyzi Efendi	1781
Seyyid Mehmed Hayri Efendi	1783
Nişancı Hacı Mustafa Efendi	1784
Seyyid Feyzullah Feyzi Efendi	1786
Hayri Efendi (2. Defa)	1786
Bekr Paşazade Mehmed Ataullah Bey	1787

¹¹⁰ Fatih Yeşil, age. s.29.

¹¹¹ Erdoğan, age. s.37.

¹¹² Kemal Girgin, *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Hariciye Tarihimiz*, TTK Yayınları, Ankara, 1994, s.75-76.

Süleyman Feyzi Efendi	1787
Mehmed Raşid Efendi	1788
Hayri Efendi(3.Defa)	1789
Seyyid Abdullah Birri Efendi	1792
Raşid Efendi	1794
Kayserili Nakkaş-zade Dürri Mehmed Efendi	1795
Mehmed Emin Firdevsi Efendi	1795
Tosyalı Ebu-Bekr Ratib Efendi	1796
Bezirganbaşı-zade Mustafa Rasif Efendi	1797
Raşid Efendi(3.Defa)	1798
Çankırlı Ahmed Ratıf Efendi	1799
Rasih Efendi	1800
Tanburi İngiliz Mahmud Raif Efendi	1805
Vak'a-Nüvis Ahmed Vasıf Efendi	1805
Kastamonulu Ulu Mehmed Arif Efendi	1807
Mehmed Refik Efendi	1808
Galib Efendi(2.Defa)	1811
Mehmed Seyyida Efendi	1817
Mehmed Salih Vesim Canibi Efendi	1821
Defterdar Mehmed Sadık Efendi	1823
Seyyida Efendi	1827
Mehmed Said Pertev Efendi	1830
Doğramacızade Hamid Bey(2.Defa)	1831
Süleyman Necib Bey	1832
Ayntabi-zade Hacı Mehmed Akif Efendi	1836

D. Hariciye Nezareti ve Görevli Hariciye Nazırları

Yukarıda bahsetmeye çalıştığımız şekilde Reisülküttablık müessesesi ihdas edildiği andan XIX. Yüzyıla kadar büyük değişimlere şahid olmuş nişancının uhdesinde bir kâtiplik iken devletin dış ilişkilerinde vazifeli en önemli kişi haline gelmiştir. II. Mahmud yayınladığı bir hatt-ı hümayunla, gördükleri işleri isim olarak açıklayamayan bazı müesseselerin ad ve teşkilat yapılarında önemli değişiklikler yapılmasına karar vermiştir. Bu amaçla II. Mahmud döneminde sadaret kethüdalığı umur-ı mülkiye nezaretine, bütün harici işlerin mercii olduğundan dolayı reisülküttablık da umur-ı hariciye nezaretine dönüştürülmüştür. Hariciye Nazırlığına da vezaret ve müşirlik rütbeleri ile Reisülküttab Ahmed Akif Efendi atanmıştır.¹¹³

¹¹³ Akyıldız, age., s.78.

Bu dönemde yönetim sisteminde merkezi düzeyde görülen esas gelişme, gereksiz elemanların tasfiye edilerek verimliliği arttırmak ve uzmanlaşmaya gidilmek için aralıksız olarak yapılan çalışmalardır. Daha öncede bahsettiğimiz gibi 19. Yüzyılda güç merkezi Babıâli'nin kulluktan kurtulmuş bürokratlarıydı. Bu bürokratlar içerisinde ise kuşkusuz öne en çok çıkan Hariciye Nazırları olmuştur. Hariciye Nezareti sadece dış işleri yönetmiyordu. İdari, adli ve eğitime yönelik bütün reformları ayrıntısıyla hazırlayıp formüle edilmesine de ön ayak oluyordu. Hariciye Nezareti'nin reform hareketlerinde başat rolü oynamasının nedenleri ise hem gereken uzmanlığı sağlamaları hem de dış diplomatik baskıyla reform girişimlerinin arasındaki yakın ilişkiydi.¹¹⁴

Kuruluşundan itibaren Hariciye Nezareti içerisinde de birtakım düzenlemelere gidilmiş ve ihtiyaçlar kapsamında bu nezarete bağlı birimler kurulmuştur. 1846'da diğer ülkelerden gelen elçi ve devlet adamlarıyla ilgilenmek ve gerekli merasimleri uygulamak üzere Hariciye Teşrifatçılığı, 1851'de ülke içindeki azınlıklar ve konsoloslarla alakalı yazışmaları yürütmekle görevli Hariciye Mektupçuluğu ve 1856'da artan dış yazışmalarla ilgilenmek amacıyla Tahrirat-ı Ecnebiyye Odası kurulmuştur.¹¹⁵

Görüldüğü gibi II. Mahmud reformlarıyla beraber merkezi bir idare kurmak istemiş ve bunu imparatorluk bürokrasisini değiştirerek gerçekleştirmeye çalışmıştır. Yeni bürokratik yapılanmanın sonucunda ise güçlü ve aydın kişiler ortaya çıkmış ve bu dönemde Osmanlı İdaresinin hâkimi olmuşlardır. Örneği Ali ve Fuat Paşalar bu Nezaret içerisinde çıkıp İmparatorluk üzerinde büyük etkiler bırakacaktır.

Tablo 2. Osmanlı Devleti'nde Görevli Hariciye Nazırları (1836-1860)¹¹⁶

Mehmed Akif Paşa	1836
Ahmed Hulusi	1837
Mustafa Reşid Paşa	1841
Rif'at Paşa	1841
İbrahim Savaş Paşa	1843
Rif'at Paşa (2.Defa)	1844
Şekib Paşa	1845
Reşid Paşa (2.Defa)	1846
Mehmed Emin Ali Paşa	1848
Rif'at Paşa(3.Defa)	1848
A'li Paşa (2.Defa)	1852
Keçeci-zade Dr. Büyük Mehmed Paşa	1853
Rif'at Paşa(4.Defa)	1853

¹¹⁴ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.94.

¹¹⁵ Carter Findley, "Hariciye Nezareti", *DİA*, c. XVI, s.179.

¹¹⁶ Girgin, age. s.76-77.

Reşid Paşa	1854
A'li Paşa	1855
İbrahim Edhem Paşa	1857
Damad Ali Galib Paşa	1857
Ali Paşa(5.Defa)	1858

E.Tercüme Odası ve Osmanlı Tercümanları

Osmanlılarda tercümanlığın resmi bir görev olarak ne zaman tesis edildiği bilinmemektedir. Bununla birlikte daha Orhan Gazi döneminden itibaren Bizans'la kurulan siyasi ilişkiler ve yürütülen diplomasi faaliyetleri dolayısıyla resmi bir sıfatı olsun veya olmasın tercümanlık vazifesini icra edecek kimselere ihtiyaç duyulduğuna ve Osmanlı Devleti tarafından XIV. yüzyılda Hristiyan devletlere verilen ahidnamelerin Yunanca yazılmış olması dolayısıyla da devlet bürokrasisinde bu dili bilen kimselerin istihdam edildiğine şüphe yoktur. Fakat Osmanlı Devleti'nin Bizans ve diğer İtalyan devletleriyle olan resmi temaslarının XIV. yüzyıl boyunca nasıl cereyan ettiği ve tarafların kimler aracılığıyla ve hangi dilleri kullanarak bu görüşme ve yazışmaları gerçekleştirdikleri meçhul kalmıştır.¹¹⁷Bununla birlikte Osmanlı Bürokrasisinin ve arşivinin gelişmesiyle birlikte günümüze ulaşan belgeler sayesinde Bundan başka, Osmanlı İdaresinde resmi işlerini çeşitli dillerde görüldüğü(Yunanca, Slavca, İtalyanca, Latince ve hatta Almanca) ortaya çıkarılmış, yine Kanuni zamanında 1533'e kadar, Polonya Kralına ithafen İtalyanca yazılmış orijinal mektuplar bulunmuştur.¹¹⁸

Resmî tercümanlık Fâtiş Sultan Mehmed döneminde gerçekleşmiş, bu devirde daha çok Türkçe bilen Rum tercümanlar kullanılmıştır. Fâtiş'in devrinde diplomatik ilişkilerde görülen yoğunluk tercümanların giderek önemini arttırmış olmalıdır. Taraflar arasındaki diplomatik temaslar sırasında elçilik heyetlerinde yabancı dil bilen, diğer ülke heyetlerinde de Türkçe bilen kişiler vazife almıştır.¹¹⁹Tercümanlar umumiyetle Rumlardan, Fener'in asil Rum ailelerinden tercih edilmiştir.¹²⁰

Fatih döneminden itibaren özellikle Avrupalı Devletler ile yürütülen gelişmelerin yoğunlaşmasına paralel XVI. Yüzyılda Tercümanların vazifeleri daha da önem kazanmıştır. XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Cem Sultan Meselesi, Macar Krallığı Veliahdlık Sorunu, Şarlken'in Fransa topraklarını ele geçirmesinden sonra yapılan faaliyetler bize XVI. Yüzyıda Divan-ı Hümayun'un diplomatik meselelerle ne tür den bir yoğunluk yaşadığını dolayısıyla da tercümanlığının devlet idaresindeki önemine işaret etmektedir.

¹¹⁷ Bilgin Aydın," Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasisindeki Yerleri",*The Journal Of Ottoman Studies*, c.XXIX, İstanbul,2007, s.43.

¹¹⁸ Gilles Veinstein, "Osmanlı Yönetimi ve Tercümanları Sorunu", *Osmanlı*, (Ed. Güler Eren) , Yeni Türkiye Yayınları, Ankara,1999, s.256.

¹¹⁹ Mahmut Şakiroğlu, "Tercüman", *DİA*, c. XXXX, s.490.

¹²⁰ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, İlber Ortaylı, Cedit Neşriyat, Ankara, 2016, s.218.

Osmanlılar'da XVII. Yüzyıla gelindiğinde ise Dîvân-ı Hümâyün'da dört tercümanın görev yaptığı tesbit edilmiştir. Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa 1657'de, Padova'da tıp tahsil etmiş Sakızlı bir Rum olan Panayoti Nicoussios'i baştercüman unvanıyla tayin etmiştir. 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması esnasında İskerletoğlu diye tanınan Alessandro Mavrocordato, Zülfikar ve Mehmed Paşa adlı temsilcilerin refakatinde bulunuyordu. Osmanlı Devleti'nde tercümanlık müessesesi yaklaşık bir asır süre ile İstanbullu Ortodoks mezhebine mensup kişilere âdeta bir imtiyaz gibi bu makam verilmiş, tayin edilenler ise ikamet etmek için belirli bir semt olarak Fener adlı mahalleyi tercih ettikleri için "Fenerliler" diye anılmışlardır.¹²¹

Divan-ı hümayun tercümanlığında uzun süre etkinliğini sürdürecektir. Fenerliler'in kaderi Yunan İsyanıyla değişecektir. Yunan İsyanı sırasında Fenerli Rumlar'ın Osmanlı aleyhindeki davranışları neticesinde Osmanlı hükümeti kendi tercümanlarını yetiştirmek için Tercüme Odasını kurmuştur. Bu odadan yetişen kişilerde Hariciye Nezareti içerisinde önemli mevkilere gelmiştir.

¹²¹ Şakiroğlu, agm. s.491.

İKİNCİ BÖLÜM

PRUSYA’NIN AVRUPA’DA YÜKSELİŞİ ve OSMANLI-PRUSYA İLİŞKİLERİNİN GENEL SEYRİ

I. ROMA’NIN YIKILIŞINDAN MEZHEP SAVAŞLARINA KADAR GERMENLER

Prusya, Avrupa tarihinde değişik dönemlerde farklı anlamlarda kullanılmakla birlikte daha çok 1713-1867 yıllarında etkili bir siyasi teşekkül olan Prusya Krallığı'nı ifade eden bir tabirdir. Başlangıçta Hohenzollern hanedanı idaresindeki Brandenburg seçici prensliği olarak Mukaddes Roma Germen İmparatorluğu'nun bir parçası iken Brandenburg Dükalığı'nın krallık statüsü kazanmasıyla ortaya çıkmış, 1871 'den sonra Alman İmparatorluğuna dönüşerek bunun bir parçası haline gelmiştir.¹²² Fakat Prusya Devleti'nin etnik yapısını oluşturan Almanlar yani German toplulukları Avrupa kıtasında daha önce de varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Hiç şüphesiz Prusya Krallığı'nın ortaya çıkışı ve Avrupa'da yayılmasını incelemeyen önce Almanlar'ın kökenini bilmek, Roma İmparatorluğu'nun yıkılışında, Merovenj ve Karolenj İmparatorlukları dönemindeki vaziyetleri hakkında bilgiler vermek, Almanlar'ın Kutsal Roma German İmparatorluğu içerisindeki konumunu bilmek icap eder. Bu bölümde Kavimler Göçü ile başlayan süreç içerisinde değişime uğrayan Avrupa Kıtası ve bu kıta içerisinde yer alan Germen Kavimlerinin tarihi irdelenmeye çalışılacaktır. Germenlerin Orta, Yeni ve Yakınçağlarda uğradığı bu dönüşümü incelerken Prusların bu yapı içindeki konumları anlatılmaya çalışılacaktır.

Bugünkü Avrupa'nın temelini oluşturan Cermen Kavimleri, Orta Asya'dan çeşitli sebepler dolayısıyla göç eden Hunlar'ın başlattığı “Kavimler Göçü”, sonucunda Avrupa'nın içlerine doğru girmişler ve Avrupa'nın etnik yapısını oluşturmuşlardır. Aslında Roma İmparatorluğu ile Germen Kavimleri'nin etkileşimi daha öncede olmuş daha 1. Yüzyılda Germen Kavimleri Roma'nın içlerine doğru girmeye başlamış fakat Roma bu kavimleri kendi politik yapıları içerisinde eritmeyi başarmıştır. Dördüncü yüzyıldan itibaren Hun baskısını ilk hisseden Ostrogotlar olmuş, Teodorik komutasında önce İstanbul'a daha sonra İtalya'ya hâkim olmuşlardır. Ardından Vizigotlar Galya'ya geçmişler ve Roma kentlerini yağmalayarak İspanya'ya yerleşmişlerdir.

Germenler doğu-batı şeklinde yaptıkları bu yayılma ile Roma İmparatorluğu'nun muhtelif sahalarına yerleşmişler ve ilk dönemde kendilerine verilen çiftlikler ile Roma Krallığı'na hizmet ederken daha sonraki dönemlerde

¹²² Kemal Beydilli, “Prusya”, *DİA*, c.XXXIV, s.354.

bağımsız birer hükümdar gibi davranmışlardır. Nihayetinde bütün bu baskılar sonucunda 476 yılında İmparatorluk alametleri Konstantinopolis'e iade edilmiş ve Roma İmparatorluğu tamamen ortadan kalkmıştır.

Roma İmparatorluğu'nun ortadan kalkmasıyla beraber Avrupa'da siyasi ve ekonomik olarak birçok değişim yaşanmıştır. Avrupa'da siyasi bir yapılanma, merkezi bir otorite olmadığı için başta bahsettiğimiz Germen Kavimleri ve diğer unsurlar Roma'dan kalan coğrafyada hâkim oldukları yerlerde surlarla çevrili kaleler içerisinde kapalı bir mülk yapısı benimsemişler ve Avrupa'da Feodal bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu feodal yapının hâkim olduğu Avrupa'da uzun bir süre merkezi krallık olmamış derebeyler sahip oldukları toprak parçasının ekonomik ve siyasi olarak hâkimi olmuşlardır.

Roma'nın yıkılışında Germen kavimlerinin hedefi şüphesiz Roma'dan kalan yerleri istila edip hâkimiyetlerini tesis etmektir. Roma'nın yıkılışından 481 yılına kadar Avrupa'da herhangi bir merkezi krallık bulunmazken 481 yılında Almanların bir kabilesi olan Franklar Merovenj Hanedanlığını kurmuşlardır. Clovis önderliğinde kurulan bu krallık Katolikliği benimsedi. Bu iyi düşünülmüş önemli bir adımdı çünkü Clovis bu hamlesiyle barbar topraklarında Roma'dan kalan en önemli güç olan kilisenin desteğini almıştı.¹²³ 511 yılında Clovis'in ölümüyle imparatorluğu oğulları tarafından paylaşılmıştı. Clovis'in oğulları ve ondan sonraki dönemde merkezi otorite giderek zayıflamış, 751 yılına geldiğimizde Merovenj krallığı sona ermişti.

Merovenj hanedanının son imparatoru III. Childeric'in yerine saray nazırı olan Pepin'i Frankların kralı olarak ilan etmesiyle Avrupa'da Karolenj hanedanlığı başlamaktadır. Karolenj hanedanlarının da meşruluğu Papa tarafından onaylanmıştır. 771 yılında Charlemagne Roma İmparatorluğunu yeniden kurmuş hatta 800 yılında Şarlman Papa'nın elinden taç giymiş ve kendisini Kutsal Roma İmparatoru ilan etmiştir.¹²⁴ Hatta bazı tarihçiler Charlemagne'ın Lombardiya, Bavyera ve Saksonya'nın ilhakı ile kurulan Charlemagne İmparatorluğunu Almanya tarihinin başlangıcı sayarlar.¹²⁵ Şarlman toprak açısından büyük bir kurucuydu. Lombardları yenerek papalığı onların elinden kurtarmış, Avarlar, Vendler ve Slavlarla savaşarak; Karintiya, Bohemya ve Tuna Nehri boyunca Bizans'a kadar uzanan bir yolu ülkesine kazandırmıştır.¹²⁶

Şarlman'ın kurduğu bu büyük imparatorluk başarısı Şarlman'ın hayatı ile sınırlı kalmıştır. Şarlman'ın ölümünden kısa bir süre sonra ise kurduğu İmparatorluk 843 Verdun Antlaşmasıyla bölünmüştür.¹²⁷ 843'te Verdun Antlaşmasıyla Şarlman'ın hayatta kalan torunları ülkeyi üçe bölmüştür: Kel Charles Batı, Roma-Neustria,

¹²³ J.M. Roberts, *Avrupa Tarihi*, İnkılap Yayınları, İstanbul,2010, s.115-116.

¹²⁴ Yusuf Ayönü, "Erken Dönem Ortaçağ Avrupa Tarihi", *Ortaçağ- Yeniçağ Avrupa Tarihi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir (t.y) s.12.

¹²⁵ Mary Fulbrook, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2017, s.24.

¹²⁶ Roberts, age. s.162.

¹²⁷ Ayönü, agm. s.14.

Akitanya, Batı Burgonya ve İspanya Ucu bölümünü almıştır. İtalya Kralı I. Lothair, Austrasia, Doğu Burgonya, Provance ve İtalya'dan oluşan Orta Krallık bölümünü almıştır. German Ludwig ise bütünüyle Germen topraklarından oluşan doğu bölümünü almıştır. Bu antlaşmayla beraber bugünkü Almanya ve Fransa'nın temelleri atılmış, Orta Krallık denilen bölge ise Almanya ve Fransa arasında kesintisiz bir rekabet konusu olmuştur.¹²⁸

Verdun taksiminden sonra Almanların ve Almanya'nın kaderini belirleyen gelişmeler I. Heinrich ve onun oğlu I. Otto'nun hükümdarlıkları döneminde olacaktır. I. Heinrich ve III. Heinrich'in ölümüne dek geçen süre içerisindeki Orta Çağ Almanyasına damga vuran şey ise askeri bir aristokrasinin hâkimiyetiyle birlikte toplum ve siyasetteki feodal örgütlenmenin "Alman Ulusunun Kutsal Roma İmparatorluğu" olacak yapıya geçmesidir.¹²⁹

Kuşçu lakaplı I. Heinrich Almanlar için başarılı politikalar izleyerek Macarlarla antlaşma imzalamış dağınık Alman topluluklarını bir araya getirmiştir. Alman topluluklarının kendilerini savunması için kaleler ve şehirler tesis etmesi için önemli çalışmalar imzaladı ve Almanya'ya gerektiğinde kendini savunabileceği bir güç bırakmıştır.¹³⁰ I. Heinrich'in Alman topluluklarını bir araya getirmesi ve Almanlar'a kendini savunacağı bir güç vermesi, Almanlar'ın askeri karakterini kuvvetlendirmesi oğlu I. Otto'ya büyük bir miras olarak kalacaktı.

I. Otto 962 yılında Papa XII. Jean tarafından Roma Aziz Petrus kilisesinde imparatorluk tacı giymiştir.¹³¹ Bu merasim töreni ile Otto varlığı 1806 senesine kadar sürecek Kutsal Roma Germen İmparatorluğunda tesis etmiş olacaktır. Bu yeni imparatorluk temelini Germenlerin oluşturduğu yeni bir Roma İmparatorluğuydu.962-1806 tarihleri arasında hüküm süren bu imparatorluk temelini Almanların oluşturmasına rağmen birçok devlet ve hanedanın oluşturduğu devletçikler bütünü halindedir. Kutsal Roma German İmparatorluğunu oluşturan en önemli hanedanlıklar ise şüphesiz Habsburg ve Hohenzollern Hanedanlıklarıdır. Habursburg Hanedanlığı Avusturya ve İspanya kolunu oluştururken, Hohenzollern Hanedanlığı ise Prusya kolunu oluşturmaktaydı. Hohenzollern hanedanlığının oluşturduğu Prusya ise Brandenburg Dükalığına bağlıydı.

Bütün bu karmaşık yapı içerisinde Prusya'ya adını veren Prus'lar, Baltık ırklarından biriydi fakat bugün Prusça konuşan hiçbir kavim yoktur tamamen Almanlaşmışlardır. Boruslar da denen Pruslar Pagan idiler ve kabileler halinde Doğu Prusya göl ve bataklıklarında yaşıyorlardı. 1225'te Almanların hâkim olduğu Töton hükümler askeri tarikatı Baltık'ı takib ederek doğuya ilerlemeye başladı ve Prusya'ya girdi. Pruslar ve Tötonlar bu tarihten 1280'e kadar geçen süreçte sürekli

¹²⁸ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, Ankara, 2011, s.336.

¹²⁹ Fulbrook, age. s.27.

¹³⁰ Emmanuel Berl, *Attila'dan Timur'a Avrupa ve Asya*, Doğan Kitap, İstanbul, 1999, s.95.

¹³¹ Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1999, s.42.

çatışmalar yaşadılar. 1280 yılında ise Tötonlar ülkeyi Katolik yapıp Almanca'yı yaydılar.¹³²

Töton şövalye tarikatı ilk olarak Katolik hasta ve yoksullara yardım etmek amacıyla kurulmuş olmasına rağmen Haçlı Seferleri neticesinde giderek askeri kuvvetlerini arttırarak bir şövalye tarikatı olmuş ve uzun yıllar Avrupa'da etkinliğini sürdürmüştür. Töton Şövalyeleri 1411 ve 1466'da imzaladıkları Torun antlaşmalarıyla Kraliyet Prusyası da denen bölgeyi Polonya tahtına bırakmak ve geri kalan toprakalarında da Polonya'nın süzerenliğini tanımak zorunda kaldılar.¹³³

16. yüzyılın ilk yarısına geldiğimizde ise Hohenzollern hanedanı Prusya'nın yer aldığı bölgeyi bizzat kendisine bağlayarak burayı Brandenburg Dükaliğine bağladı. Bu tarihten itibaren de Prusya doğrudan doğruya Brandenburg Elektörlüğü içerisine girdi. Prusya'nın, Brandenburg Elektörlüğünün doğrudan denetimi altına girmesiyle başlayan süreç Prusya'nın lehine sonuçlanacak ve Almanya'da meydana gelen mezhep savaşları neticesinde gerçekleşecek birleşimde Prusya öne çıkacaktır.

II. MEZHEP SAVAŞLARINDAN PRUSYA'NIN KURULUŞUNA KADAR GERMENLER

Yeniçağ'a girilen 15. Yüzyılda şüphesiz Almanların kaderini ilk olarak belirleyen kişi Martin Lutherdi. Martin Luther 1483 yılında Eisleben'de dünyaya gelmiş Wittenberg Üniversitesinde teoloji profesörü olmuştu. Luther hem yoğun ruhsal mücadeleler yaşamış hem de kutsal metinlerle sürekli içli dolmuştu. Martin Luther hem Aziz Pavlus'tan çok etkilenmiş hem de çağının gelişmelerini yakından takip etmişti. Martin Luther uzun hem bir keşiş hemde bir akademisyen olarak uzun yıllar Hristiyan Teolojisine kafa yormuş ve sonunda "Doksan beş tezi" ortaya çıkarmıştı. Luther'in görüşleri asla Kiliseyi bölmek değildi, o kilisenin istismarını toplum üzerinden kaldırmak istiyordu. Özellikle "endüljans" yani para karşılığında alınan af kâğıtlarına karşı geliyor Tanrının bu şekilde asla satın alınamayacağını belirtiyor ve gerçek kurtuluşun iman ile olabileceğini savunuyordu.¹³⁴

Luther muhtemelen düşüncelerini Wittenberg Kilisesine çivilemişti ve onun bu düşünceleri sadece Wittenberg'de değil neredeyse bütün Almanya'ya yayılmıştı. Martin Luther imanlama doktrini ile görüşlerini daha ileri götürmüştü buna karşın Saksonya Dükü Frederick'in desteği olmasaydı hayatta kalması neredeyse imkânsızdı.¹³⁵

¹³² Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, c.4, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s.379.

¹³³ *Ana Britannica*, "Prusya", Ana Yayıncılık, c.XVIII, İstanbul, 1987, s.184.

¹³⁴ Fulbrook, age. 48-49.

¹³⁵ Clive Ponting, *Dünya Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011, s.528.

Luther'in bu düşünceleri Avrupa'da büyük destek bulacak ve Avrupa Tarihinde "Reform" kavramını oluşturacaktı. Luther kiliseyi eleştiren tek kişi değildi fakat düşünceleri ve eleştirileriyle Avrupa'da Kilise'ye olan inancı en radikal şekilde değiştirmeye başlayan tek kişiydi. Luther'den sonra Huldrich Zwingli, John Calvin de Kilise'ye olan eleştirilerini ortaya atarak dinde reforma katkı sağlayan kişiler arasına girdi.

Luther'in düşüncelerinin kabul görmesinde bir dizi etken rol oynamıştı. V. Karl, İmparatorluk içerisinde dinsel muhalefetin birçok sorundan biri olduğunu düşünüyor ve İspanya ve İtalya iç işlerine yönelik ilgisini ve artan "Osmanlı Tehdidini" daha önemli görüyordu. Kesin bir imparatorluk müdahalesinin olmayışı ve son olarakta Martin Luther'in matbaayı verimli bir şekilde kullanması onun düşüncelerinin hızla yayılmasında etkili olmuştu.¹³⁶

Martin Luther'in başlattığı bu reform hareketinden sonra Germenlerin bu dönemde önemli gelişmelerden biride "Alman Köylü Savaşları"dır. 1524-1525 yıllarında görülen bu ayaklanmaları V. Karl bastırmıştı. Bu ayaklanma kesin bir şekilde bastırılmıştı ama asıl etkisi tarih yazımı üzerine olacaktı. Köylülerin başlattığı bu savaş Marksist tarih yazımında burjuvazinin ortadan kalkması için yapılan bir "devrim" olarak adlandırılmış başta Friedrich Engels'in çalışmasına da konu olmuştu.¹³⁷

Otuz Yıl Savaşları, Avrupa tarihinde mezhep mücadeleleri devrinin son safhasını teşkil etmiştir. Avrupa tarihinde 1500-1650 yılları arasındaki zamana genel olarak dini devir denilmektedir.¹³⁸ Bunun sebebi ise kuşkusuz Reform'un Avrupa'da yapmış olduğu etkidir. Orta çağ Avrupasının ana unsurlarından birisi olan kilise uzun süre halkı şekillendirmiş hatta İmparatorları belirlemiştir fakat daha önce bahsettiğimiz gibi Martin Luther'in başlattığı bu reformasyon çalışmalarıyla Kilisenin dünyevi iktidarı giderek azalmaya başlamıştı. Bununla birlikte dönemin Almanya'sında bir kriz havası vardı. Sadece Luther'den sonra şiddetlenen mezhep savaşları değil, taşra eyaletlerinde yerel yöneticilere karşı ayaklanmalar, bölgesel prensliğin imparatorluğun iktidarına karşı direnmeside bu savaşın temel sebeplerinden olmuştu.¹³⁹ Bütün bu nedenler Avrupa'da Otuz yıl sürecek savaşlar dizisini başlatacaktı. 1618- 1648 yılları arasında süren bu savaşlar dizisini şu şekilde tasnif etmek mümkün olmuştur:¹⁴⁰

1) Bohemya- Palatina Harbi 1618-1623

2) Aşağı Saksonya- Danimarka Harbi 1623- 1630

3)İsveç Harbi 1630-1635

¹³⁶ Fulbrook, age. s.50.

¹³⁷ Bu konu hakkında bkz. Friedrich Engels, *Köylü Savaşı*, İstanbul, 1978

¹³⁸ Bekir Sıtkı Baykal, *Yeni Zamanda Avrupa Tarihi*, c. II, k.1, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s.1

¹³⁹ Fulbrook, age. s.64.

¹⁴⁰ Baykal, age. s.23.

4)İsveç- Fransa Harbi 1635- 1648

1618’de başlayan bu savaşlar dizisi otuz yıl boyunca Alman halkına sosyal ve ekonomik açıdan büyük zorluklar yaşatmış ve savaş 1648’de yapılan Westfalya barışı ile sonlanmıştı. İspanya ve Avusturya Habsburgları, İsveç, Danimarka ve Fransa yapılan bu barış antlaşmasıyla otuz yıl süren yıpratıcı vaziyetten kurtulmuşlardı. Vestfalya Antlaşması ilk defa Avrupa Çapında uluslararası müzakerelerin sonucunda olmuş bu yönüyle 1815 Viyana Kongresini etkilemiştir.

Vestfalya Barış Antlaşması ile İspanya’nın üstünlüğü bertaraf edilmiş, Katolik reaksiyonu iflas etmiş Protestanlığın mahvi için girişilen mücadele amacına ulaşamamıştır. Habsburgların Avrupa siyasetindeki etkileri sarsılmıştır.¹⁴¹ Bu savaş ile beraber Kutsal Roma Germen İmparatorluğu Avrupa Merkezindeki yerini kaybetmiştir.

Vestfalya Barışı XVII. Yüzyılda Alman topraklarında yaşanan huzursuzlukları sona erdirmemiş, birçok sebepten dolayı savaşlar devam etmiştir. Otuz Yıl Savaşları ve sonrasında gerçekleşen savaşlar doğrudan yönetim modellerinide etkiliyordu.¹⁴² Hükümdarlar olası bir savaş hali için kalıcı ve güçlü bir orduya ihtiyaç duyuyorlardı. Bu husus ilerleyen yıllarda Prusya’nın Avrupadaki en güçlü orduya sahip olmasını sağlayacaktı. Kalıcı bir ordu ile güçlü bir bürokrasiyi tercih eden Almanya’nın bu dönemine “Mutlakiyetçilik Çağı” da diyebiliriz.

Mutlakiyetçi yönetimin temellerini Elektör Friedrich Wilhelm atmıştı. 1655-60 Kuzey Savaşı’nın ardından halefleri tarafından geliştirilecek bürokrasinin temellerini atmıştı. 1675’teki Fehrbellin Savaşında zorlu İsveçlilere karşı kazandığı Prusya Zaferinin ardından Elektör’ün ünü de artmıştı.¹⁴³ Friedrich Wilhelm’in halefi olan Elektör III. Friedrich yani Kral Friedrich Prusya Kralı ünvanını aldı.¹⁴⁴

Avrupa’nın ve Almanların kaderini belirleyen Reform ve ardından meydana gelen Otuz Yıl Savaşlarında durum böyle iken Pruslar bu dönemin başlarında Polonya’ya tabi halde yaşamaya devam ediyorlardı.1525’te Töton tarikatı lideri Albrech von Hohenzollern Polonya’ya tabi olarak oluşturulan Prusya’nın ilk dukası oldu fakat o ve halefleri asla Prusya Dükası ünvanını taşımadı.¹⁴⁵

15. yüzyılda Hohenzollern hanedanının iki kolu Orta ve Doğu Avrupa’nın kuzey kısmına dağılmış çeşitli prensliklerde hüküm sürüyordu. Bunlardan en büyüklerinden birisi ise Brandenburg Dükalığı ve buna bağlı olan Prusyaydı. Brandenburg’a elektör deniliyordu çünkü bu ülkenin hükümdarı Kutsal Roma Germen İmparatorunun seçiminde oy kullanabiliyordu. Prusya ise Baltık kıyısında

¹⁴¹ Baykal, age. s.72-73.

¹⁴² Fulbrook, age. s.81.

¹⁴³ Fulbrook, age. s.85.

¹⁴⁴ Beydilli, agm. s.354.

¹⁴⁵ Öztuna, age, s.380.

bulunuyor ve daha önce de söz ettiğimiz üzere Töton Şövalyelerinin etkisi altında yönetiliyordu.¹⁴⁶

Brandenburg Luther'in ortaya attığı fikirlerden etkilenerek Protestanlığa dönüşen bu dükalık Otuz Yıl Savaşları sırasında kendisini savunak için Prusya ile birleşti. Savaş sırasında Brandenburg çok yoksullaşmıştı bununla birlikte nüfusu da azaldı. Otuz Yıl savaşlarının yaratmış olduğu karkagaşa ortamı devam ederken yetenekli yöneticilerinden faydalandı ve Prusya krallığı haline geldi. Otuz Yıl Savaşları neticesinde birleşen Brandenburg ve Prusya Friedrich Wilhelm'e miras kaldı ve "Yüce Elektör" lakabı ile Friedrich Wilhelm 1701 tarihinden itibaren Prusya Kralı sıfatıyla taç giymeye başladı ardından mutlakiyetçi bir ulus devleti kurma yoluna gidildi.¹⁴⁷

III. PRUSYA'NIN KURULUŞUNDAN ALMAN MİLLİ BİRLİĞİNE KADAR GERMENLER

1701 yılında kurulan Prusya Devleti bu dönemde Viyana Kuşatması ile başlayan Osmanlı Savaşlarına kuvvet göndermiş, Alman iç savaşlarına, İspanya Veraset Savaşlarına ve Büyük Kuzey Savaşlarına katılmış ve bazı topraklarda elde etmiştir.¹⁴⁸ Prusya kurduğu mutlakiyetçi yapıyla kendisine karşı gelenleri kolayca bastırıyordu bununla beraber peş peşe gelen uzun ömürlü güçlü krallar sayesinde(Büyük Elektör Friedrich Wilhelm, Kral I. Friedrich, Asker Kral I. Friedrich Wilhelm ile Büyük Friedrich yani II. Friedrich)giderek görkemli şekilde yükseliyordu.¹⁴⁹

Özellikle asker kral olarak adlandırılan I. Friedrich Wilhelm döneminde barış zamanı devlet gelirlerinin %80'i ordu için harcanıyordu. XVIII. Yüzyıl sonlarındaysa, "Prusya, ordusu olan bir ülke değil, ülkesi olan bir ordu" olmuştur.¹⁵⁰ Bu dönemde Prusya ordusunun yaklaşık mevcudu 80-85.000 civarında idi. I. Friedrich Wilhelm'in oğlu, Büyük Friedrich atalarının bin bir zahmetle yarattığı bu orduyu zengin Silezya'yı fethetmek için kullandı. Friedrich ve ordusu 17. Yüzyılda ortaya çıkan savaş tarzının simgesi oldu. Friedrich, Avrupa'nın en iyi talim görmüş piyadesini miras aldı ve bununla yetinmeyerek süvarisininide talime tabi tuttu. Ayrıca Friedrich, Avrupa'nın en iyi subay sınıfına da sahipti.¹⁵¹

¹⁴⁶ Merry E. Wiesner, *Erken Modern Dönemde Avrupa Tarihi*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016, s.491.

¹⁴⁷ Wiesner, age, s.491.

¹⁴⁸ Beydilli, agm. s.354.

¹⁴⁹ Fullbrook, age. s.85.

¹⁵⁰ Fullbrook, age. s.86.

¹⁵¹ John A. Lynn, "Çatışma İçindeki Devletler", *Cambridge Savaş Tarihi*, (Edt. Geoffrey Parker) , İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014, s.198-199.

Büyük Friedrich'in savaşları cilt cilt kitapları dolduracak cinstendir. Bunlardan ilki İspanya Veraset Savaşlarıdır. (1742-1744) Bu dönemde Silezya'yı işgal etti ve Avrupa'da uzun süren bir harp dizisini yani Yedi Yıl Savaşlarını (1756-1763) başlattı. Büyük Friedrich Yedi Yıl Savaşlarında onurunun en yükseğine ve hayal kırıklığının en derinine ulaştı.¹⁵²

1 Mayıs 1756'da yapılan Birinci Versay Antlaşmasında Büyük Friedrich büyük bir buhrana düşmüştü. Çünkü bu antlaşmayla beraber Rusya İngiltere ile olan ittifakını feshetmiş Prusya çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmıştı. Prusya'nın en büyük iki düşmanı Avusturya ve Rusya yanlarına Fransa'yı da alarak iyice güçleniyorlardı. Büyük Friedrich bu durumu önceden görüp Saksonya'yı işgal edip düşmanlarının kendi aleyhinde birleşmesini engellemeye çalışmış ama büyük oranda yanılarak Yedi Yıl Savaşları denilen savaşların başlamasına sebep olmuştur.¹⁵³

Yedi Yıl Savaşları dizisinde Prusya; Fransa, Avusturya ve Rusya ile birçok cephede savaştı. Bu savaşlarda hem parlak zaferler aldı hem de büyük yıkıntıların eşliğinden döndü. Rusya'da Büyük Friedrich hayranı III. Petro'nun başa geçmesiyle barış istemesi Prusya'yı mucizevî şekilde kurtardı.¹⁵⁴ Bütün bunlara rağmen Yedi Yıl Savaşlarından sonra Prusya Avrupa Diplomasisinde çok güçlenmişti.

Büyük Friedrich ölünce arkasında Alman topraklarında Avusturya'ya rakip olan, doğunun büyük devleti Rusya ile eşit koşullarda, Avrupanın büyük güçlerinden biri haline gelmiş, çok gelişmiş ve toprakları üzerinde tamamen egemen bir Prusya bırakmıştı.¹⁵⁵

Büyük Friedrich'in ölümü sonrası Prusya için en önemli gelişmeler Fransız İhtilali esnasında yaşanacaktır. 1789'da ihtilal patlak verdiğinde diğer Avrupalı Devletler Fransa'nın bu ihtilalden zayıf olarak çıkacağını düşünüyordu, 1791 Fransa Anayasasında "Fransa fetih amacı ile savaş etmekten tamamen vazgeçmiştir" denilmesine rağmen hal böyle olamayacak ve Fransa Napolyon ile birlikte büyük askeri fetihler gerçekleştirecekti.¹⁵⁶

Fransız İhtilali'nin ortaya çıktığı dönemde Avrupalı Devletler ihtilalin kendi ülkelerine sıçramasından çekiniyor fakat ilk etapta bir tepkide bulunmuyorlardı. Zira Avusturya ve Rusya, Osmanlı ile savaş halindeydi. İngiltere ise coğrafi konumunun kendisine verdiği avantaj sayesinde ihtilal hareketlerinin uzağında kalmıştı.

Fransız İhtilali ile başlayıp Napolyon ile alevlenen bu savaşlar dizisine tarihte "Koalisyon Savaşları" denilmiş, savaşlar neticesinde Avrupa'nın siyasi, ekonomik ve coğrafi yapısı büyük ölçüde değişmiştir. Napolyon devrim ile birlikte geçen dönemde

¹⁵² Davies, age. s.695-696.

¹⁵³ Uğur Demir, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, Marmara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2012, s.44-45.

¹⁵⁴ Beydilli, agm. s.354.

¹⁵⁵ William H. McNeill, *Dünya Tarihi*, İmge Yayınları, Ankara, 2002, s.558.

¹⁵⁶ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Der Yayınları, 2008, s.20.

fırtına gibi milliyetçiliği Avrupa'ya yaymak istemiştir. Napolyon'un bu Avrupa'da tek güç haline gelme yolundaki faaliyetlerine karşı kıtada Avusturya, Prusya ve Rusya ada da ise İngiltere karşı gelmiştir. İngiltere özellikle bir deniz ablukası kurmuş ve kıta ile her türlü ticareti yasaklamıştır.¹⁵⁷

Napolyon'un başlattığı bu hareketten en çok Avusturya tedirginlik duyuyordu. Çünkü ihtilal fikirlerinden bilhassa milliyetçilik kendi ülkesinde etkili olmamalıydı zira Avusturya kozmopolit bir yapıya sahipti ve milliyetçilik düşüncesi kendi ülkesinde birçok isyana sebep olabilirdi. Avusturya bu sebepten ötürüdür ki hemen harekete geçmiş ve Prusya ile, Fransa'ya karşı ittifak yapmıştı. Fransa bu gelişme üzerine Avusturya ile dolayısıyla da Prusya ile Koalisyon Savaşlarına başlamış ve I. Koalisyon Savaşından galibiyetle ayrılmıştı. 1797 Compa Formio Antlaşmasıyla I. Koalisyon Savaşından mağlup ayrılan Avusturya Belçika'yı Fransa'ya verdi.¹⁵⁸

İngiltere bu ilk Koalisyon Savaşında aktif rol oynamamıştı fakat Belçika'nın Fransa tarafından işgali İngiltere'de büyük tedirginliğe uğrattı. Belçika kıta Avrupası'nın İngiltere'ye en çok yakın olduğu yerde olmasıyla artık İngiltere bu durumu bir tehdit olarak gördü. Bununla birlikte Napolyon, İngiltere'nin Hindistan ticaretini kesmek istemiş bu yolda Mısır'ı işgal etmek için buraya çıkararak Osmanlı'yı Koalisyon Savaşlarının içine sokmuştur.

Napolyon Bonapart Osmanlı 19 Mayıs 1798 tarihinde L'Orient adlı gemisiyle Mısır'ı ele geçirmek için Toulon'dan hareket etmiştir. Napolyon'un mağlubiyetle sonuçlanacak bu yolculuğunda yaklaşık 38000 asker, 1200 at ve 171 top taşıyan 50 savaş gemisi ve 500 civarında nakliye gemisiyle yola çıkan Napolyon'un yanında Kleber, Reynier ve Menou gibi yakından tanıdığı generaller ile 167 kişiden oluşan bilim ve sanat adamlarından kurulu bir de heyet bulunmaktaydı. Bilim adamlarının beraberinde 287 ciltten oluşan bir kütüphane ile Fransızca, Arapça ve Yunanca baskı yapabilen iki tane de matbaa makinesi mevcuttu.¹⁵⁹ Napolyon bu heyeti kurarak Mısır'ı kalkındırıp buradan faydalanmak istiyordu.

Napolyon'un bu hareketi dolayısıyla İngiltere, Osmanlı ve Rusya ittifak yapmıştı. İlk olarak İngiltere donanması Fransa donanmasını Abukir(Ebuhır) koyunda yakalamış ve neredeyse tamamen imha etmiş Napolyon'un Fransa ile bağlantısını koparmıştı.¹⁶⁰ Napolyon'un denizdeki bu yenilgisine ek olarak Cezzar Ahmed Paşa'da Akka'da Napolyon'u mağlubiyete uğratmış Napolyon'un Mısır Seferi hüsrarla sonuçlanmıştı.

¹⁵⁷ Oral Sander, **Siyasi Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, s.172.

¹⁵⁸ Uçarol, age. s.21.

¹⁵⁹ Kâmil Çolak, "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi", **Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi**, sy.2, Sakarya, 2008, s.148.

¹⁶⁰ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınları, İstanbul, 2000, s.103.

Fransa Mısır seferiyle uğraştığı dönemde bunu fırsat bilen Avusturya Fransa'ya karşı savaş açmış buna Rusya ve İngiltere'de destek vermiştir. Napolyon Fransa'ya döndüğünde Avusturya'yı yenmiş ardından da Avusturya ile Luneville Barış Antlaşmasını yapmıştır. Bu antlaşma ile Compo Formio daki durumu tekrar Avusturya'ya kabul ettirmişti. Avusturya'nın barışa gittiği bu dönemde İngiltere'de yalnız kalmış Amiens Barışı ile Fransa'nın işgallerini tanımıştı.¹⁶¹ İkinci Koalisyon Savaşları denilen bu savaşlardan da Napolyon üstün bir şekilde ayrılıyor ve kesin bir şekilde kıta Avrupası'nın hâkimi oluyordu.

Üçüncü koalisyon savaşları ise Fransa ve İngiltere'nin denizlerdeki hâkimiyeti sebebiyle çıkıyordu. Napolyon Mısır'ı işgale giriştiği dönemde İngiliz donanmasından almış olduğu yenilgiyi unutmamış ve denizlerdeki İngiliz hâkimiyetini kırmak için Fransa İngiltere'ye savaş açtı. Üçüncü koalisyon savaşlarında Avusturya- Rusya ve İngiltere ittifak yapmıştı. Bu savaşlar dizisinde biri denizde ikisi karada olmak üzere üç savaş yapılacak denizdeki savaşı İngiltere kazanaca, ama Fransa bu mağlubiyetini karada telafi edecek hem Avusturya'yı hem de Rusya'yı mağlubiyete uğratacaktı. (1805)¹⁶²

Dördüncü koalisyon savaşları ise temelde Prusya yüzünden çıkmıştır. Prusya Birinci Koalisyon savaşlarından aldığı yenilgiden sonra ikinci ve üçüncü Koalisyon Savaşlarında ise tarafsız kalmıştı. Prusya'nın bu tarafsızlığı özellikle Avusturya ve Rusya'nın yoğun baskısı sonucunda kırılacak ve Prusya, Avusturya ile Rusya'nın yanında Dördüncü Koalisyon savaşlarında yer alacaktır.

Napolyon ise Prusya'nın tarafsızlığını bozması üzerine müttefiklerinden yardım gelmeden evvel Prusya'ya savaş açıp ağır bir mağlubiyete uğratmıştır.(1806) Napolyon ardından Berlin'e girmiş bütün Prusya Napolyon'un eline geçmiştir.¹⁶³ Napolyon ardından Kutsal Roma Germen İmparatorluğunu ortadan kaldırmıştır yerine Ren Federasyonunu kurarak 16 Alman prensi ile Napolyon, Paris'te bir araya gelerek Ren Konfederasyonu'nu oluşturan belgeyi imzalamışlar ve Fransa'ya karşı savaşan Avusturya ile Prusya bu oluşumun dışında bırakılmışlardı.¹⁶⁴ Napolyon bu şekilde Alman topraklarını kendi hakimiyeti uyarınca birleştirdikten sonra odağını Rusya'ya vermiştir. Rusya'ya 1807'de ağır bir yenilgi uğratmışve Tilsit Antlaşmasını imzalamıştır. Antlaşma uyarınca Rusya Doğu Avrupa'da, Fransa Batı Avrupa'da hâkim olacaktı. İki imparator Avrupa'yı aralarında ikiye pay etmişlerdi. Bununla beraber Fransa, Rusya'nın Osmanlı ve İsveç yönüne genişlemesine müsaade edecekti. Bu sayede Rusya'nın önündeki engeller kaldırılmış oluyordu.¹⁶⁵ Yapılan bu

¹⁶¹Uçarol, age. s.22.

¹⁶²Armaoğlu, age. s.113.

¹⁶³Armaoğlu, age. s.115.

¹⁶⁴Cafer Tayyar Karadağ, "Alman Federalizminin Tarihsel Süreçteki Yeri", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.XIII, sy.2, Manisa, 2015, s.123.

¹⁶⁵ İsmail Şahin, "Utrecht'ten Tilsit'e İngiltere'nin Akdeniz Politikası", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c.IV, sy.4, İstanbul, 2015, s.853.

antlaşma ile dördüncü koalisyon savaşı sona eriyor ve Napolyon İngiltere'ye karşı kıta ablukasını başlatıyordu.

Kıta ablukasının başlamasıyla İngiltere ile ticareti ekonomisi için çok önemli olan Portekiz kıta ablukasına uymayı reddetmişti. Bunun üzerine Napolyon, 1807 yılında İspanya'nın da yardımıyla Portekiz'i işgal etti. Napolyon İspanya'nın bu yardımına rağmen krala güvenmemiş ve İspanya Kralı IV. Charles'i tahttan indirip kardeşi Napoli Kralı Joseph'i İspanya'ya kral yapmıştı. Napolyo'nun bu hareketi başta İspanya ve ardından Almanya'da büyük isyanlara sebep olmuştu. Zira Napolyon Prusya'ya hâkim olup Ren Konfederasyonunu kurarak Almanlar'ın onurunu ciddi bir şekilde rencide etmişti.¹⁶⁶

Avusturya ise Napolyon'un İspanya'da çıkan bu isyanla uğraşmasını fırsat bilip Fransayasavaş açarak Beşinci Koalisyon Savaşlarını başlattı. Napolyon Avusturya'nın bu hamlesine derhal karşılık verdi ve bir kez daha Avusturya'yı yenmeyi başardı. Napolyon Beşinci Koalisyon Savaşından da galibiyetle ayrıldı ancak bu savaşla beraber Napolyon'a karşı öfke Avrupa'da giderek artıyordu. Özellikle kıta ablukasını birçok devletin ekonomisine zarar veriyor ve zarar gören devletler İngiltere'ye yanaşıyordu. Beşinci koalisyon savaşının belki de en önemli sonucu Almanya'da milli duyguların canlanmasını sağlaması şeklinde olmuştur. Romantizm akımında etkisiyle Almanlar milli benlik ve tarihlerini tekrardan diriltmek için çalışmalarına başlatacağı.

Altıncı Koalisyon Savaşı ise Napolyon için sonun bir başlangıcıydı. Napolyon'un uyguladığı kıta ablukasını ekonomisine büyük zarar verdiğini gören Rusya, İngiltere'ye yaklaşmış Napolyon ise Rusya'nın bu hamlesine karşılık verip büyük bir sefer ile Rusya'ya son vermek istemişti.¹⁶⁷ Napolyon başlattığı bu Moskova Seferinde, halk şehri yakıp gitti ve Napolyon büyük şaşkınlığa uğradı âni olarak başlayan soğuklar (henüz kasım ayı olmasına rağmen sıfırın altında 25-30 dereceye düşmüştü) Fransız kıtaları için asıl felâketin başlamasına sebep oldu. Fransız askerleri artık muntazam bir ordu olmaktan çıkmışlardı. Soğuktan, kardan hergün binlerce kişi donarak ölmekteydi. Napolyon'un onlarca savaş kazandığı bu ordu Moskova dönüşünde yok olmuştu.¹⁶⁸

Napolyon başarısızlıkla geçen Moskova seferi dönüşünde kendisine derhal yeni bir ordu toplayıp Prusya ve Rusya'yı Almanya'da yenerek Altıncı Koalisyon Savaşlarını başlatmıştı. Napolyon'un bu galibiyetinin ardından Avusturya'da müttefik devletlerle beraber savaşa girdi ve Leipzig Muharebesinde Napolyon mağlup oldu. Bu yenilgi üzerine Napolyon'un kurduğu Ren Konfederasyonu yıkıldı,

¹⁶⁶ Armaoğlu, age. s.118-119.

¹⁶⁷ Uçarol, age. s.31.

¹⁶⁸ Akdes Nimet Kurat, *Başlangıçtan 1917'ye Kadar Rusya Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara, 1987, s.306-307.

Almanlar artık Napolyonun boyunduruğundan kurtulmuş oluyordu. ¹⁶⁹ Napolyon ise bu savaşla beraber Elbe adasına sürülüyordu.

Elbe adasında sürgünde olan mağlup lider Napolyon 1814 te toplanan Viyana Kongresinin ağır işlemeden cesaret alarak Elbe'den kaçıp tekrar Fransaya gelerek kendisini İmparator ilan etmişti. ¹⁷⁰ Napolyon'un bu hareketi ve barışa yanaşmaması üzerine Wellington ile Blücher kuvvetlerini birleştirip 18 Haziran 1815'te Waterloo Savaşında bir kez daha Napolyon'u yendiler. ¹⁷¹ Napolyon'un aldığı bu yenilgi ile Koalisyon Savaşları sona eriyordu. Fransız İhtilalinin ve Napolyon Savaşlarının verdiği zararları dindirmek için Viyana Kongresi yapılacak ve bu dönemde Avrupa Diplomasisine Avusturya başbakanı Metternich damga vuracaktı.

Avusturya Dışişleri Bakanlığı ve Avusturya Devlet Şansölyeliği görevlerinde bulunmuş Clement von Metternich, Avrupa'da 1815- 1848 yılları arasındaki en önemli muhafazakâr devlet adamıydı. Avusturya İmparatorluğu içindeki meselelere hâkim olduğu kadar, sıklıkla Alman Konfederasyonu'ndaki ve İtalya Yarımadası'ndaki siyasetleri de dikte ettirdi ve Avrupa İttifakı aracılığıyla da uluslararası ilişkilerin dokusunu belirledi. ¹⁷²

Metternich Viyana Kongresinde, Fransız İhtilalinin ortaya attığı fikirleri reddediyor ve Koalisyon Savaşlarından önceki Avrupa'yı tekrar tesis etmek çabalıyordu. Uluslararası İlişkilerde bu dönem "Restorasyon", şeklinde adlandırılıyor Metternich eski statükoya dönmeyi istiyordu. Başka bir ifade ile Metternich Sistemi'nin esasını, güçler dengesi oluşturacaktır. Dolayısıyla düzenin devamını yönelik inanç, bir adım sonra Avrupa'nın müttefiklerden oluşan bir kıta haline getirilmesinisağlayacaktır. Böylece Napolyon sonrası dönem, Metternich'in büyük hayali olan birleşik Avrupaidealinin de uygulanmaya çalışıldığı bir zaman dilimi olacaktır. ¹⁷³

Kongrede alınan kararlardan ilk olarak Hollanda ve Belçika birleştirilerek "Nederland Devleti" oluşturulmuştur. Bu şekilde güçlü bir tampon kurularak İngiltere denizlerde kendisine bir tehdit oluşmasını engelliyordu. Polonya ise Rusya, Avusturya ve Prusya arasında paylaşıyor en büyük payı Rusya alıyordu. Avusturya'nın ise en büyük kazancı Almanlar üzerindeki etkisi olacaktı.

Prusya'ya ise ilk başlarda kimsenin önem verdiği yoktu, kimsenin farkına varamadığı Saksonya Bölgesi Prusya'ya verilecekti. Bu bölgenin sanayileşmesinden faydalanan Prusya ise buranın gücünden istifade eder Avrupa'nın en güçlü devleti olacaktı. Prusya'nın Doğuda Polonya topraklarından vazgeçmesi ilk etapta olumsuz

¹⁶⁹Uçarol, age.s.32.

¹⁷⁰Uçarol, age. s.32.

¹⁷¹John. A. Lynn, "Silahlanan Uluslar", *Cambridge Savaş Tarihi*, (Edt. Geoffrey Parker), İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014, s.229.

¹⁷²S. James Lee, *Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980*, Dost Kitabevi, Ankara, 2004, s.59.

¹⁷³Hayrettin Pınar, "Mehmet Ali Paşa İsyanı ve Metternich'in Osmanlı Siyaseti", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy.2, 2011, Eskişehir, s.159.

görünürken Prusya Batı'ya doğru etkili oldu ve bu durum Avusturya ile giriştiği mücadelede onları öne çıkardı.¹⁷⁴

Viyana Kongresinden sonraki dönemde Almanlar için en önemli gelişme 1830 ihtilalleri sırasında yaşanacaktır. 1830 ihtilalleri Almanya'da da yaşanacak ve Alman halkı isyan edecektir. Metternich ise bu isyanı kanlı bir şekilde bastıracaktır. Almanların çıkardığı bu isyanın kanlı şekilde bastırılmasından sonra Almanlar tekrar kalkınmak için "Gümrük Birliği Antlaşması" yapacaktır. Bu antlaşma ise Alman milli birliğini sağlama yolundaki ilk hamle olacaktır. Metternich ise bu Gümrük Birliğine ilerleyen yıllarda Prusya'nın desteğine ihtiyaç duyabilirim düşüncesiyle karşı çıkamayacaktır.

Fransız İhtilali'nin yaymış olduğu milliyetçilik akımına Metternich büyük ölçüde direnmiş ama nihayetinde başarılı olamamıştı. Avrupa'da yer alan uluslar Metternich'in gayretlerine rağmen milli birliğini sağlayacaktı. Milli birliğini unsurlardan birisi ise Almanya'ydı. Uzun süredir Avusturya- Prusya arasında Alman Milli birliğini sağlama yolunda bir rekabet olacak ve bu yolda Prusya galip ayrılacaktır. Prusya'nın Alman Milli Birliğini sağlaması siyasi dinamiklerden ziyade ekonomik ve kültürel dinamiklere bağlı olacaktır.

Prusya ilk olarak iktisadi reform geleneğine sahipti. İkinci olarak ise Viyana Kongresinde Rusya'ya verilen Polonya topraklarına karşılık aldığı Rhineland'ın kömür ve demir madeni zenginliği idi. Son olarak yukarıda bahsettiğimiz gümrük birliği antlaşması(Zollverein) ile Alman devletleri üzerindeki etkisiydi.¹⁷⁵ Ekonomik dinamikler bunlar iken kültürel dinamikler ise dönemin Alman milliyetçilerinin Prusya'da ağırlıkta olmasıydı. Böylece birlik bir Almanya'ya sahip olmak için çözümlenmesi gereken birçok siyasi zorluk ve alınması gereken askeri galibiyetlere ihtiyaç vardı. Bütün bu zorlukları ve çıkmazı çözecek isim ise Otto von Bismarck'dı.

Otto von Bismarck Alman Milli Birliğinin diplomasi yoluyla değil "kan ve demir" politikasıyla sağlanacağını düşünüyor ve bunun içinde Danimarka, Avusturya ve Fransa'yla savaşarak Avrupa'yı kana buladıktan sonra gerçekleştirebileceğine inanıyordu. Bismarck, birleşik Almanya'yı, ancak Prusya'nın hükmedebileceği büyüklükte olması ve demokratik olmaması koşuluyla düşünebiliirdi. Bu, Avusturya'nın dışarıda bırakılması anlamına gelmekteydi. Dâhiyane yönetilmiş ve kısa sürmüş 1864'teki ve 1866'daki iki savaşla bunu sağladı ve Macaristan'ın Habsburg Monarşisi içersinde özerkliğini destekle, yere ve temin ederek (1867), Avusturya'nın Alman politikasında bir güç olma niteliğini etkisiz hale getirdi; aynı anda da bütün diplomatik becerilerini kullanarak Avusturya'nın muhafazasını sağladı. Yine Bismarck'ın 1870-1'de Fransa'ya karşı aynı başarıyla harekete geçirdiği

¹⁷⁴ Fulbrook, age. s.106.

¹⁷⁵S. James Lee, age. s.103.-104.

ve yönettiği Prusya karştı küçük Alman devlelerinin gözünde Avusturya'dan ziyade Prusya'nın üstünlüğünü daha makbul hale getirdi.¹⁷⁶

IV.OSMANLI- PRUSYA İLİŞKİLERİNİN GENEL SEYRİ

Osmanlı Prusya ilişkilerinin kökeni Kanuni Sultan Süleyman dönemine kadar gitmektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın Belgrad ve Mohaç zafeleri akabinde Orta Avrupa'da göstermiş hızlı bir yayılma göstermiş ve Kutsal Roma German İmparatorluğu Osmanlı'nın tehdidini ciddi anlamda hissetmiştir. Özellikle Kanuni Sultan Süleyman'ın 1529 Budin kuşatması sırasında Prusyalılar Kutsal Roma German İmparatorluğunu Osmanlı'ya karşı savunmuşlardı. Fakat asıl yoğun ilişkiler Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 yılında gerçekleştirdiği Alman Seferi sırasında yaşanacaktı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun feth ettiği ve Zapolya'ya bıraktığı Budin topraklarını kuşatarak hâkim olmaya çalışan Ferdinand Osmanlı İmparatorluğu'nun Macar Sorununu tekrar gözden geçirmesine sebep olmuş ve Osmanlı İmparatorluğu bu bölgeye yardım amaçlı bir sefer düzenlemeye karar vermişti. Kanuni Sultan Süleyman bu sefer sırasındaki esas hedefi V. Karl yani Şarlken ile bir meydan muharebesi yapmaktı ama Alaman Seferi denilen bu harekâta Şarlkenden ve onun ordusundan hiçbir iz bulunamadı. 1532 tarihli seferlerinde imparatorluğun savunulması amacıyla Türkler karşısında önemli miktarda Brandenburg kuvveti yer almıştı. 1532' deki Alman seferi esnasında Türkler'le savaşan müstakbel Kürfürst II. Joachimün kazanmış ve "Hektar" lakabıylaanılmıştı.¹⁷⁷

Prusya bu dönemden sonra Kırım Hanlarıyla nazı temaslar yaşamış olmakla beraber Osmanlı İmparatorluğu ile esas ilişkilerini II. Viyana Kuşatmasıyla beraber gerçekleştirecektir. 1683 yılında başlayan bu uzun savaşlar dizisinde 7000 yayave 1200 süvariden oluşan Brandenburg kuvvetleri Alman imparatorluk ordusundayer almaktaydı ve imparatorluğu Osmanlı'ya karşı korumuştı.¹⁷⁸

Prusya ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk resmi ilişkiler 1718 Pasarofça Antlaşması öncesinde gerçekleştirilen diplomatik faaliyetler çerçevesinde Nişancı Mehmed Paşa'nın Polonya ve Rusya'nın yanında Prusya'ya da dostluk tesis eden mektubu yollamasıyla başlamıştır.¹⁷⁹ Fakat Osmanlı İmparatorluğu'nun Avusrurya karşısında desteğini görmek istediği Prusya, Osmanlı İmparatorluğuna bu desteği vermemiş ve bu dönemde Osmanlı İmparatorluğunun beklediği yardımlar Prusya tarafından verilmemiştir.

¹⁷⁶Eric Hobsbawm, *Sermaye Çağı*, Dost Kitabevi, Ankara, 2003, s.88.

¹⁷⁷ Beydilli, agm, s.356.

¹⁷⁸ Beydilli- agm, s.356-357.

¹⁷⁹ Beydilli, agm. s.357.

II. Friedrich'in Avrupa'da başlattığı ve tarihe Yedi Yıl Savaşları şeklinde geçen savaşlar dizisinde ise Prusya bu sefer Osmanlı İmparatorluğuna yaklaşacak ve Osmanlı İmparatorluğunu savaşa çekmek isteyecektir. II. Friedrich özellikle Avusturya'ya karşı giriştiği bu mücadelede Osmanlı'nın Avusturya'ya karşı açacağı bir cephe ile Avusturya'nın zorlanacağını ve kendisinin galip geleceğini düşünmüş buna karşın Koca Ragıp Paşa'nın şahsi gayretleri sayesinde Osmanlı İmparatorluğu Yedi Yıl Savaşlarına girmemiştir. II. Friedrichin Osmanlı'yı savaşa çekme isteğinin altında yatan önemli bir nedense Osmanlı'nın 17. Yüzyılda ve 18. Yüzyılın başlarında Avusturya'ya karşı aldığı yenilgilerinin ve toprak kayıplarını telafi etme düşüncesi olacaktır. Bu dönemde Osmanlıda şüphesiz bu düşünce olmasına rağmen Koca Ragıp Paşa savaşta alınacak olası mağlubiyetin kendi maliyelerine ve ordusuna vereceği büyük zararların devlet tarafından telafi edilemeyeceğini düşünmesidir.

Prusya Koca Ragıp Paşa'dan aldığı bu olumsuz yanıt üzerine Osmanlı İmparatorluğuyla ilişkilerini kesmemiş ve elçisi Rexin aracılığıyla Osmanlı ile diplomatik faaliyetlerini devam ettirmiştir. Bu dönemde Rexin'in faaliyetleri olumlu sonuç vermiş ve Osmanlı ile Prusya 1761 Dostluk ve Ticaret Sözleşmesini imzalamıştır. II. Friedrich 1761 Haziranın'da Padişaha hitaben yazdığı mektubunda antlaşmadan doğan memnuniyetini dile getirmiş ve teşekkür ettikten sonra Rexin fevkalade elçilik rütbesine yükseltilmiştir.¹⁸⁰

1761 Dostluk ve Ticaret Sözleşmesinden sonra Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya arasındaki faaliyetler Ahmet Resmi Efendi'nin Berlin'e gitmesiyle hızlanmıştır. Sultan III. Mustafa, Koca Ragıp Paşa'nın vefatıyla beraber harici ilişkilerde güçlü bir şahsiyetten yoksun olması, Lehistan Meselesi'nin patlak vermesi ayrıca 1739 Belgrad Antlaşmasının yenilenmesi için yapılan müzakerelerde III. Mustafa Prusya kozunu oynayıp Prusya ile ittifak yapmak istemiştir.¹⁸¹ Lakin II. Friedrich Yedi Yıl Savaşlarını bitiren antlaşmaları bu sırada yaptığı için Osmanlı ile bir ittifak antlaşmasına gitmemiştir. Zira artık Yedi Yıl Savaşları bitmek üzeredir ve Osmanlı ile ittifak yapmaya bir lüzum kalmamıştır.

18. Yüzyılın ikinci yarısına geldiğimizde ise roller tersine dönmüş, Osmanlı İmparatorluğu Prusya'dan yardım almak istemiştir. Küçük Kaynarca ile sonuçlanacak 1768-1774 Osmanlı Rus Savaşları sırasında ise Prusya, Polonya'nın bölünmesiyle toprak kazandığı için Osmanlı ile ittifak yapmamıştır.¹⁸² Zira ülke topraklarında ciddi bir genişleme sağlamıştır ve Osmanlı ile ittifak yapmasına hiç gerek yoktur.

1787-1788 yılında ise Osmanlı İmparatorluğu hem Avusturya hem de Rusya ile çift cepheli bir savaşa girmiş ve çift cepheli bu savaşlarda özellikle Avusturya'ya karşı aldığı yenilgiler Prusya'yı tedirgin etmiştir. Avusturya'nın Osmanlı ile yaptığı

¹⁸⁰ Beydilli, age. s.60.

¹⁸¹ Aksan, age, s.72-73.

¹⁸² Beydilli, agm. s.357.

bu antlaşmada topraklarını genişletmesi şüphesiz Prusya'nın Orta Avrupa Siyasetinde işine gelmemiş ve neticede 1790 yılında Osmanlı- Prusya ittifakı gerçekleşmiştir. Yapılan ittifakın kararlaştırılan şartları ile Prusya hem Avusturya hemde Rusya'ya karşı Osmanlı yanında savaşa girmeyi taahhüd etmiştir. Bu ittifak Antlaşmasının ise Osmanlı Diplomasisindeki asıl önemi Osmanlılar'ın bir Hristiyan Devletle yaptığı ilk antlaşma olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸³

Prusya 1790 ittifakında Osmanlı yanında ordularını seferber edip savaşa girmeyi taahhüd etmesine rağmen süreç bu şekilde gerçekleşmemiş sadece Prusya, Osmanlı'nın Avusturya'ya ile barış antlaşmasını yapmasına vesile olmuştur. 1791 yılında yapılan Zıştovi Antlaşmasında Osmanlı İmparatorluğu Avusturya ile devam eden harpleri bitirmiştir. Bu harplerin bitmesine vesile olan şeyin Prusya'nın desteği gibi gözükmesi normaldir fakat arka planda işler böyle gerçekleşmemiştir. 1789'da ortaya çıkan Fransız İhtilali sebebiyle, ihtilalin orya attığı fikirlerin kendi ülkesinde sıçrayacağını düşünen Avusturya Osmanlı İmparatorluğu ile barış antlaşmasını gerçekleştirmiştir. Rusya ise Napolyon'un Moskova Seferi sebebiyle tedirgin olmuş Osmanlı ile Yaş antlaşmasını imzalamıştır.

Fransız İhtilali, Koalisyon Savaşları ve Viyana Kongresi ile geçen sürede Almanya, Napolyon tarafından işgal edildiği ve Avrupa'da Resterasyon dönemi başladığı için Osmanlı Prusya ilişkilerinde herhangi bir hareketlilik yaşanmamıştır. Bu tarihten itibaren Prusya ve olacağı şekilde Almanya'nın Osmanlı ile giriştiği ilişkiler askeri ağırlıklı olacaktır.

Büyük Friedrich ve Friedrich Wilhelm ile başlayan reformlar sonucunda Prusya'nın ordusu büyük oranda gelişmiş ve Avrupa'nın önde gelen güçlerinden birisi olmuştu. Bununla birlikte Koalisyon savaşlarında Napolyon'dan aldıkları mağlubiyet neticesinde ordusunu tekrar reforme ederek modern anlamda büyük bir ordu kurmuşlardı. Osmanlı İmparatorluğu ise 17. Ve 18. Yüzyıllarda aldığı mağlubiyetler neticesinde ordusunu yeniden reform etme arayışına girmiş ve Prusyalı subaylardan yardım istemiştir. Özellikle Moltke'nin Osmanlı İmparatorluğuna gelip burada yürüttüğü çalışmalarla başlayan Osmanlı Ordusunun reformu sürecinde Prusyalı subaylar rolü Osmanlı topraklarına gelerek devam edecek ve bu yardım süreci 1914'te başlayacak I. Cihan Harbine kadar kademeli şekilde ilerleyecektir.¹⁸⁴ Almanların Osmanlı İmparatorluğunun ordusunu reforme etmelerindeki çıkarı ise kuşkusuz Osmanlı Coğrafyasında elde edeceği nüfuzdu.

¹⁸³ Beydilli, age. s.67.

¹⁸⁴ Moltkenin Osmanlı İmparatorluğundaki faaliyetleri için bkz. Kaşıkçı, agt. s.75-90.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHIDNAME DEFTERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Çalışmamızın temelini oluşturan 1760-1849 tarihleri arasını ihtiva eden Prusya Ahidname Defteri toplam 71 sayfadan oluşmaktadır. 1760 tarihinden itibaren kayıt altına alınan belgelerle başlayan defterde arşiv görevlileri kataloglamada bir hata yapmıştır. Defterde 1849 tarihinden sonra da kayıtlar bulunmaktadır. Örneğin bu defterde 1862 tarihli antlaşma bulunmaktadır.

Düvel-i ecnebiyye kataloğunda 72/1 numarada bulunan Prusya Ahidname Defteri 71 sayfadan oluşmaktadır. Bu defterde 138 hüküm bulunmaktadır. Hükümlerde genellikle konsolosluk ve tercümanlıkların atanması konusu yer almakla beraber, atanan konsolos ve tercümanların beratlarının yenilenmesi, beratı olmadan görev yapan konsolos ve tercümanlara beratların verilmesi, ölen veya hizmetini bırakan konsolos ve tercümanların yerine yeni tayinlerin yapılması gibi hususlar yer almaktadır.

Konsolos ve tercüman atamalarından ziyade çeşitli vergilerden af talebi veya tercümanlara bazı hususlarda ayrıcalık tanınması için Osmanlı Hükümetine başvuruları içeren hükümlerde çalışmamıza konu olan defterde bulunmaktadır. Bununla birlikte Prusya Ahidname Defterinde ekonomik ve hukuki meselelerin temelini oluşturan 1761 ve 1862 antlaşmalarında bulunmaktadır.

OSMANLI COĞRAFYASINDA YER ALAN PRUSYA KONSOLOSLUKLARI ve TERCÜMANLIKLAR

A.Konsolosluk Kurumunun Dünya Tarihindeki Gelişimi

Konsolos, yabancı bir ticaret, şehir veya iskelesinde devletin ticari menfaatlerini, vatandaşlarının ve tacirlerinin haklarını koruyan, ticaret gemilerine nezaret eden ve bulunduğu memleket makamlarınca da tanınmış idari ve ticari vazifeleri bulunan memura verilen isim olarak Latince “consul” kelimesinin Türkçe karşılığını ifade etmektedir.¹⁸⁵ Eski Çağlardan günümüze kadar gelen dönemde devletler arası ilişkilerde bu memurlar vazifelerinde birtakım değişiklikler yaşasa da önemini korumuşlardır.

Bir kurum olarak konsolosluğun başlangıcı Eski Yunan site devletlerine kadar dayandırılmaktadır. Eski Yunan’da bugünkü konsolsoların görevlerine benzer görev yapan kişiler yer almış bunlara “Prostates” ve “Proxenos” adı verilmiştir. Bunların görevleri ise genellikle oturdukları site devletlerinden başka bir site devletine bağlı

¹⁸⁵ M. Tayyib Gökbilgin, “Konsolos”, *İA*, c. VI, s.836.

Yunanlılar tarafından seçilir, hukuksal ve siyasal anlamda iki site arasında aracılık ederdi.¹⁸⁶

Eskiçağlarda ticari kolonileri bulunan devletlerde de bulunduğu anlaşılan bu memuriyetin esas yapısı Ortaçağ'da İtalyan şehir devletleri tarafından oluşturulmuştur. XII ve XIII. Yüzyıllarda Cenova, Piza, Floransa ve Venedik tarafından Filistin, Mısır, Suriye ve İstanbul'da balyosluk yani konsolosluklar kurmuştur.¹⁸⁷Bu devletler ticari kolonileri ile arasındaki ilişkileri zikredilen konsolosluklar aracılığıyla yürütmüşlerdir. XII. ve XIII. Yüzyıllarda konsolosluk kurumunun oluşturulmasında ve yaygınlaşmasında hiç şüphesiz kilit rolü Haçlı Seferleri oynamıştır.

Haçlı Seferleri sırasında ve bunu izleyen dönemde ticaret alanında ortaya çıkan gelişmeler, konsolosluk sisteminin de güçlenmesine yol açmıştır. İtalyan, İspanyol ve Fransız tacirler, Doğu ülkelerinin ticaret merkezlerinde kendi aralarından birini konsül olarak seçmişlerdir.¹⁸⁸

Bizans'ın Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethi ile beraber Roma İmparatorluğu Dünya Tarihinden silinmiş olmaklar beraber Bizans'ın kolonilerine tanıdığı konsolosluk kurma özgürlüğü Osmanlı İmparatorluğu tarafından devam ettirilmiştir. Bunda şüphesiz ana etken İstanbul'un yoğun muhasara altında kalması ve fetih ile birlikte şehrin yağma edilmesinden sonra harap bir halde olan İstanbul'da ticareti yeniden canlandırmak olacaktır.

Önceki yüzyıllarda genellikle Doğu ülkelerinde ve özellikle de Akdeniz çevresinde batılı tüccarların açtığı konsolosluklar 15. Yüzyılda ticaretin giderek canlanmasıyla beraber Atlantik, Kuzey Denizi ve Baltık Denizine de yayılma göstermiştir. Örneğin 15. Yüzyılda Hollanda, Norveç, İsveç, Danimarka ve İtalya'da İngiliz konsolosları yer almaktaydı.¹⁸⁹

16. Yüzyıla geldiğimizde ise konsolosluk kavramında büyük bir gelişme ve değişim izlendi. Bu dönemde konsolosluk kurumu uğradığı değişiklikle beraber modern dünyadaki görevine yakın bir görev üstlenmeye başladı. Konsoloslar artık yerel koloni üyelerinin seçtiği koloni üyelerinin bir temsilcisi olmaktan çıktı ve uyrukluk bağıyla bağlı oldukları devletçe atanan ve o devletin görevli temsilcisi olan bir görevli sıfatını kazandı.¹⁹⁰ Bu asırdan önce görevi sadece ticari ve gemicilik faaliyetleriyle sınırlı olan konsolosluk kurumu bu yüzyılda adeta kendi kimliğini elde etti.

16. yüzyıldan itibaren ise konsolosluk kurumunun daha çok yaygınlaştığı görülmektedir. Coğrafi keşiflerle beraber dünya ticaretinin daha çok gelişmesi ve

¹⁸⁶ Rona Orbay, *Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.11.

¹⁸⁷ Ali İbrahim Savaş, "Konsolos", *DİA*, c.XXVI, s.178.

¹⁸⁸ Orbay, age, s.13.

¹⁸⁹ Orbay, age, s.14.

¹⁹⁰ Orbay, age, s.15.

ticari ilişkilerin kapsadığı alanın genişlemesiyle paralel 17. Ve 18. Yüzyıllarda hükümetler kendi çıkarları gereğince birçok yerde konsolosluk açmaktan geri kalmamışlardır. Bu çağlarda konsolosluk hizmeti bütün dünyada Avrupa merkezli bir ilerleme göstermeye de devam etmiştir. Örneğin 18. Yüzyılın ilk yarısında İngiltere'nin Akdeniz haricinde konsolosluk sayısı 4 taneydi. Bunlar Lizbon, Flander, Danimarka ve Rusyada iken, 18. Yüzyılın sonunda ise 46 konsolosluk kurmuş bunların on biri Kuzey Avrupa'da yer almıştır.¹⁹¹

19. yüzyıla geldiğimizde ise konsoloslukların önemi tarihi süreç içerisinde en üst düzeye çıkmış, bunda uluslararası ekonomik rekabetin de mühim bir etkisi olmuştur. Bu yeni dönemde konsolos sadece ticari meselelerin değil, temsilcisi olduğu ülkenin politikalarının da takipçisi haline geldi. Böylece konsoloslara siyasi, ticari ve adli olmak üzere üçalanda hizmet eden bir memuriyet özelliği kazandırıldı.¹⁹² Nihayet bu dönemde konsolosluklar siyasi bir araç haline getirildi. Artık konsolos atamalarında tüccar kimliğiyle öne çıkmış kişilerden ziyade diplomasi faaliyetlerine yürütülecek bürokratlara önem verilmeye başlanıyordu. Bu dönemde özellikle büyük devletler kendi nüfuzunu yaymak açısından konsolosluk kurumu kullanmışlardır. Antlaşmalardan doğan hakları uyarınca açılan konsolosluklarda Özellikle Rusya, İngiltere gibi devletler misyonerlik faaliyetleri gütmüşler. Bütün bir 19 yüzyılda adeta Osmanlı Coğrafyası üzerinden dünya siyaseti sürdüren bu iki büyük güç odağının bu sitaseti sürdürmesinde ise en etkili kurum açtıkları konsolosluklar olmuştur.

B.Osmanlı İmparatorluğunda Konsolosluk

Osmanlı İmparatorluğu daha önce de belirttiğimiz gibi daha ilk yıllardan itibaren diplomasi faaliyetlerine girişmiş ilerleyen yıllarda bu diplomatik faaliyetlerin yoğunluk kazanmasıyla kendi ülkesinde konsolosluk açılmasına izin vermiştir. Osmanlı Coğrafyası içerisinde açılan konsolosluklarında görevleri esasen daha önce de değindiğimiz gibi devam etmiştir.

Yeniçağda konsolosluk kurumu Orta çağdaki yapısıyla devam etmiş, Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz ve Karadeniz'e hakin olduktan sonra Avrupa ile temas kurup bu devletlerle ticari ve deniz işleri hususunda belli başlı görüşmeler yapmak için konsolosluklar kurmuştur. Ayrıca Osmanlı Coğrafyasında ticari faaliyetler yürüten bazı devletler(Fransa, Venedik, Dubrovnik) Osmanlı İmparatorluğu ile imzaladığı antlaşmalar çerçevesinde Osmanlı Coğrafyasında konsolosluklar ihdas etmiştir.¹⁹³ Bu konsolosların görevleri siyasi, ekonomik ve ticari olarak ele alınmalıdır. Genel olarak konsolosların görevleri izah edildikten sonra Osmanlı Coğrafyasında konsolosların nasıl yayıldığı izah edilecektir.

¹⁹¹ Funda Adıtatar, *İzmir İngiliz Konsololuğu ve Siyasi Faaliyetleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 2011, s.73.

¹⁹² Özgür Yılmaz, "Victor Fontanier'nin Trabzon Konsololuğu (1830-1832)", *OTAM*, c.XXXV/Bahar, Ankara 2014, , s.155.

¹⁹³ Savaş, *Konsolos*, s.179.

Konsolosların şüphesiz ilk görevi uyruk bağıyla bağlı olduğu devleti temsil etmek olmuştur. Ait olduğu devletle ilgili yazışmaları, talepleri, antlaşma tekliflerini ve bütün tebrikleri başta büyük elçi olmak üzere konsoloslar yürütmüştür. Konsolosların kendi ülkelerini temsil etmelerinden sonraki görevi ise ticari alanda olmuştur. Konsolosluk açmanın ana amacı olan tüccarların haklarını savunmak ve ticari ilişkilere giriştiği ülkedeki bütün ihtiyaçlarını karşılamak olduğu için konsoloslar bu hususa gayet önem vermişlerdir. Konsolosların tarihsel süreçteki son ve nihai görevleri ise diplomasi götürmek olacaktır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere özellikle 19. Yüzyılda konsoloslar sadece ticari çıkarların ve ticari canlılığı sağlayan görevliden ziyade mensup olduğu hükümetin dış politikasını uygulayan bir görevli konumuna gelmiştir.

Osmanlı Coğrafyasında açılan konsolosluklar hakkında bilgi verilirken ilk olarak değerlendirilecek husus İstanbul'un fethi olacaktır. İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olmasıyla daha önce Bizans'ın yabancı kolonilere tanıdığı hakları Osmanlı İmparatorluğu da tanımıştır. İstanbul'un fethi üzerine Ceneviz Kolonisinin yöneticisi, koloninin anahtarlarını Sultan'a sunmuş ve Sultan da koloni halkına mallar konusunda güvence vermiş ve ticaret özgürlüğü tanımıştır.¹⁹⁴ Ayrıca İstanbul'un fethinden sonra 1460 yılında Floransalılar'ın Osmanlı Devleti ile bir ticaret antlaşması imzaladıkları ve "emin" olarak adlandırılan konsoloslarını İstanbul'da bulundurdukları bilinmektedir.¹⁹⁵

18 Nisan 1454 tarihli barış ve dostluk antlaşmasıyla, Venedik, %2 bir vergi karşılığında, Osmanlı İmparatorluğundaki uyruklarının gemi ve mallarının korunmasını, limanlara sebestçe giriş çıkışı ve ticaret hakkı sağlamıştır. Osmanlı tacirleri de Venedik limanları için bir karşılıklılık elde etmişlerdir. Venedik, İstanbul'da bir temsilci de bulundurabilecektir.¹⁹⁶

Görüldüğü gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'un fethiyle beraber imtiyaz verdiği ve konsolosluk açılma serbestiyetini tanıdığı ilk devletler Ceneviz, Floransa, Venedik gibi deniz ticaretine önem veren devletler olmuştur. Yukarıda da belirttiğimiz seyir içerisinde konsolosluklar ilk olarak ticari yönü ağır basan devletler tarafından kurulmuştur. Osmanlı hükümeti ve konsolosluk kurma hakkını verdiği devletler ticari çıkarlarını sürdürmek istemişlerdir.

Osmanlı Diplomasi tarihinin seyri içerisinde bilhassa XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda birçok devletle yeni antlaşmalar imzalanmış ve yapılan bu antlaşmalar çerçevesinde izin verilen konsolosluk kurma yetisi neticesinde Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasının birçok yerinde konsolosluk kurulmuştur. İlk olarak XVII. Yüzyılda Osmanlı Diplomasisinde büyük bir değişme meydana gelmiş sadece denizci devletlere verilen konsolosluk izni bu dönemde Avusturya'ya da verilmiştir.

¹⁹⁴ Orbay, age, s.17.

¹⁹⁵ Savaş, **Konsolos**, s.179.

¹⁹⁶ Orbay, age, s.17.

Zitvatoruk Antlaşması hükümlerine göre Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu 1606-1611 yıllarında Osmanlı limanlarında konsolos bulundurmaya başladı. Ardından bu devletleri Hollandalılar takip etti (1612). Buyüzyılda hemen hemen aynı iskelelerde birçok devletin temsilcisi bulunduğu halde Rusya ve Lehistan ile imzalanan antlaşmalarda bu devletlerin Osmanlı ülkesinde konsolos bulundurmaları hususunda taleplerine rastlanmamaktadır. Rusya bu arzusunu ancak 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması esnasında belirtmiş ve bu antlaşmanın on birinci maddesine göre lüzum gördüğü her yerde bazı muafiyetleri olan konsolos veya vekililerini buldurma hakkını elde etmiştir. Rusya'nın Osmanlı topraklarındaki ilk konsolosluğu 1780 yılında Bükreş'te tesis edilmiştir. İran ise 1839'da Osmanlı limanlarında konsolos bulundurmaya başlamıştır.¹⁹⁷

Özellikle Avusturya, Rusya ve İran'a verilen konsolosluk kurma selahiyeti kuşkusuz çok büyük öneme sahiptir. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu bu dönemden önce genellikle ticari çıkarları doğrultusunda konsolosluk kurma özgürlüğünü tanımamasına rağmen artık savaş meydanlarında yenildiği ve uzun yıllar düşman olduğu bu devletlere konsolosluk kurma hakkını vermek zorunda kalmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu giderek genişlettiği kendi ülke sınırları içerisindeki konsolosluklara çok önemli haklar da vermiştir. Konsolosların hapse atılmamaları ve haklarındaki kanuni tatbikatın merkezden sorulmak suretiyle yapılması ve ülkeden çıkarma yahut değiştirmenin ancak elçinin izniyle olabileceği imtiyazlarını verilmiştir. Limanlara konsolos ve tercüman tayini elçilerin aracılığıyla olmuştur. Konsolosa kendi milletinin işlerine nezaret etme, gelen malları kaydetme elçi ve konsolos için belirlenmiş vergileri toplama yetkisi padişah hükmüyle sağlanıyordu. Kendi ülkesine aithiç bir gemi konsolosa izin olmaksızın limandan ayrılamazdı. Kendi ülkesi vatandaşları tarafından herhangi bir suç işlendiği takdirde konsolos mahkemelere katılma hakkına sahipti.¹⁹⁸

Osmanlı İmparatorluğunun gerilediği ve giderek dağılmaya yüz tuttuğu dönemlerde ise Osmanlı ülkesindeki konsolosların fiili ve hukuksal güçlerinin giderek arttığı karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzyılda Osmanlı ülkesinde bulunan konsoloslar genellikle iki tavır sergilemişlerdir. Bunlardan ilki Osmanlı idaresini ciddiye almamak ikincisi ise Osmanlı işlerine karışmak olacaktır.

19. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetindeki sınırlarda bulunan konsoloslar Osmanlı yönetimini ciddiye almamış ve Osmanlı'nın koyduğu kuralları ciddiye almadıklarını gösteren gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin Tarsus'ta İngiliz konsolosluğunun bir bina yapması, bayrak çekmesi Osmanlı yönetimince engellenmeye çalışılmış fakat İngiltere bu engellemeyi ciddiye almamıştır. Ayrıca bu yüzyılda konsolosluklar ciddi şekilde Osmanlı Devleti'nin işlerine karışmanın bir aracı olarak büyük güçler tarafından kullanılmıştır. Osmanlı yönetiminin güçsüzlüğünden ve ihmalden

¹⁹⁷ Savaş, **Konsolos**, s.179.

¹⁹⁸ Savaş, **Konsolos**, s.179.

yararlanan başta İngiltere ve Rusya Osmanlı içişlerine yoğun bir şekilde karışmışlardır.¹⁹⁹

C.Tercümanlık

Arapça “trcm” kökünden türeyen türçümân / tercemân bir dildeki ifadeleri başka bir dile aktaran kimse için kullanılır. Tercümanan daha çok sözlü çeviri, mütercimim ise yazılı çeviri yapanlar için kullanıldığını belirtilir. Türkçe’de tercüman şeklinde kullanımı yaygındır.²⁰⁰

Tarihi süreç içerisinde tercümanlar diplomasinin en önemli aktörlerinden olmuştur. Konsolosların yanında yer alan tercümanlar devletlerarası diplomatik ve ticari ilişkilerin kurulmasında, geliştirilmesinde önemli roller oynamışlardır. Tercümanlık kurumunun ne zaman kurulduğu bilinmemekle beraber tarihin eski devirlerinden beri mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu kurumun kökeni olarak Ortaçağ’da Abbasi Halifeliğine gidebiliriz. Yapılan son çalışmalarla Abbasi ve Bizans Saraylarında tercümanların varlığı malumumuz olmuştur.²⁰¹

Osmanlı İmparatorluğunda ise daha önce belirttiğimiz üzere kuruluş yıllarından itibaren bulunan tercümanlar, Fatih Devrindeki teşkilatlanma çalışmalarının bir neticesi olarak kurumsallaşmış “Divan-ı Hümayun Tercümanları” görevi üstlenmiş Tanzimat Reformu sürecinde ise “Bab-ı Ali Tercüme Odası” kurulmuştur.

D. Prusya’nın Osmanlı Coğrafyasındaki Konsoloslukları

a. İstanbul

Osmanlı İmparatorluğu kuruluş dönemlerinden itibaren İstanbul’a ilgi duymuş, Yıldırım Bayezid ve II. Murad Dönemlerinde şehir kuşatılmasına rağmen alınmamıştır. Fatih Sultan Mehmed’in ikinci kez tahta çıktığında ilk hedefi İstanbul olacak ve yoğun bir şekilde başlatılan kuşatılma 29 Mayıs 1453’ te sonuç vererek İstanbul Osmanlı hududu içerisindeki yerini alacaktır.

İstanbul Osmanlı’nın eline geçtiği vakitte Latin İstilasının etkisini hala üzerinde hissediyor ve eski ihtişamından uzak bir halde yaşıyordu. Fatih’in en büyük kaygısı ise İstanbul’u dünyanın siyasi ve iktisadi merkezlerinden biri haline getirmek için yapacağı imar faaliyetleriydi.²⁰² Fatih bu yolda ilk önce şehrin nüfusunu tespit etmek ve şehrin genel olarak ekonomik yapısı hakkında bilgi sahibi olmak için

¹⁹⁹ Orbay, age, s.26-27.

²⁰⁰ Nebi Bozkurt, “Tercüman”, *DİA*, c.XXXX, s.489.

²⁰¹ Sezai Balcı, “Osmanlı Devleti’nde Tercümanlık ve Babîali Tercüme Odası”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s.1.

²⁰² Halil İnalcık, age. s.124.

İstanbul'un tahririni yaptırdı.²⁰³ Fatih bu tahrir ardından İstanbul'u yeniden imar edip eski ticari canlılığını sağlamıştır. Fetih'ten 25 yıl sonra İstanbul'un nüfusu hızla artmış ve bir asır içinde 500.000'lik dev bir şehir haline gelmiştir.²⁰⁴ Şüphesiz İstanbul'un bu denli büyümesinde en büyük etken Osmanlılar'ın burayı başkent haline getirmesi ve yine Osmanlı'nı 16. Yüzyılda elde ettiği askeri başarıların ekonomilerine yansımaysdı.

İstanbul'un ekonomik yapısı şüphesiz 17. Ve 18. Yüzyıllarda da artarak gelişmiştir. Şehrin konumu ve özellikle Akdeniz ve Karadeniz limanlarına geçen transit yolda kavşak noktası olması sebebiyle önemide giderek artmıştı. Kapitülasyonların da genişlemesiyle İstanbul'un ticari açıdan önemli bir kavşak olması özelliği giderek artmıştır.

Yabancı devletlere verilen ahitnamelere göre yabancı ülkelerinin temsilciliği ilk olarak İstanbul'da çalışmalar yapıyordu. Yabancı ülkenin büyükelçiliği ise İstanbul'da yer alıyordu. Prusya'nın da İstanbul'da yer alan ilk büyükelçisinin atamasına dair Prusya Ahidname Defterinde tam olarak bir kayıt yoktur. Fakat Kemal Beydilli'nin de belirttiği üzere Reksin olmalıdır. Çünkü ittifak görüşmelerini yapabilmesi için 1755 yılında Prusya Krallığı tarafından murahhas yani temsilci ilan edilmiştir.²⁰⁵ Reksin muhtemelen bu görevini 1761 Dostluk ve Ticaret sözleşmesi sırasında ve sonrasında da sürdürmüş olmalıdır zira M. 1761 senesine dair bir tercüman atamasında²⁰⁶ elçi olarak kendi ismi geçmektedir. Reksin ve sonrasında İstanbul'da yer alan elçi, maslahatgüzar, orta elçi ve sefaret görevlileri hakkında da tayin olunduğuna dair ahidname defterinde net bir bilgi bulunmamasına rağmen diğer konsolosluklara atama ve tercümanlık için verilen beratlarda İstanbul'da bulunan Prusya temsilcisinin adı zikrediliyor bu sayede İstanbul'daki görevlileri tahmin edebiliyoruz.

Reksin'den sonra De Selkin Elçi olarak karşımıza çıkıyor. M. 1775 tarihli bu hükümde tercüman olarak Yanagaki veled-i Manolaki'nin atamasına dair beratta elçi olarak De Selkin'in ismi geçiyor.²⁰⁷ De Selkin den sonra De Gafron M. 1776 tarihinde İstanbul'da Maslahargüzar olarak görev yaptığı karşımıza çıkıyor.²⁰⁸ 1778 tarihinde ise Dediç Elçi olarak Prusya tarafından görevlendirilmiştir.²⁰⁹ 1792 tarihli bir tercüman atamasında ise De Kanvisdorek isimli kişi Prusya adına elçi olarak karşımıza çıkıyor.²¹⁰ Bu tarihten sonra De Belefeld maslahatgüzar olarak görev

²⁰³ Tursun Bey tarafından 1455 yılında yapılan bu tahrir Halil İncalcık tarafından neşredilmiş ve İstanbul'un fethin akabindeki sosyo ekonomik durumu tespit edilmiştir. Bkz. Halil İncalcık, *The Survey Of İstanbul 1455*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1455.

²⁰⁴ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2000 s.316

²⁰⁵ Kemal Beydilli, age. s.38.

²⁰⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.49, hk. 19.

²⁰⁷ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.50, hk.25.

²⁰⁸ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.50, hk.29.

²⁰⁹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.55, hk.58.

²¹⁰ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.57, hk.74.

yapmıştır.²¹¹ Bu berattan anlaşılacağı üzere De Belefild M. 1803 yılında Osmanlı'da Maslahatgüzar olarak hizmet vermiştir. M. 1809 tarihli hükümde Elçi olarak De Kanvisdorek Prusya adına görevlidir.²¹²

De Kanvisdorek'in Elçiliğinden sonra Prusya'nın İstanbul'da temsilciliği olarak karşımıza yeni bir kurum olan "Kapı Kethüdalığı" çıkmaktadır. Prusya ile Osmanlı arasındaki diplomatik ilişkilere bakan bir görevli olarak Deveriz Kapı 1810 senesine ait konsolosluk atamasında Kapı Kethüdası şeklinde belgede geçiyor.²¹³ 1815 senesinde ise Seban De Nişan Elçi olarak Prusya adına görevlidir.²¹⁴

1820 senesine geldiğimizde ise Kont De Sladen İstanbul konsolosu olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹⁵ 1829 senesinde Kolonel Baron De Kaniz²¹⁶, 1844 senesinde Mösyö De Lekok²¹⁷ Orta Elçi vazifesinde, 1846 senesinde ise Kont De Berponişe²¹⁸ Prusya adına İstanbul'da görevli olarak karşımıza çıkıyor.

İstanbul'un başkent olması ve şehirdeki ticaretin yoğun olması sebebiyle Prusya Devleti burada birden çok tercümana ihtiyaç duymuştur.1. Tercüman sıfatıyla karşımıza çıkan ilk görevli 1761 yılında tayin edilen Yanagaki veled-i Manolakidir²¹⁹. Manolakiden sonra Franko veled-i Yanaki1775 yılında tayin edilmiştir²²⁰, onun ardından 1797 yılında Kiyork veled-i Niyak²²¹ birinci tercüman olarak görev yapmıştır. Bununla birlikte Yani veled-i Totorimeks 1803 senesinde²²² Boğaz Hisarı tercümanlığına tayin edilmiştir.

İkinci tercüman olarak karşımıza iki isim çıkıyor. Bunlardan ilki 1762 senesinde tayin edilen Hristofor veled-i Kiga²²³ ve 1792 senesinde tayin edilen Corci Yani Sefina²²⁴, üçüncü tercüman olarak 1763 senesinde tayin edilen Panapodros veled-i Anaştaş²²⁵ ile 1776 senesinde tayin edilen Yanaki veled-i Hristodur²²⁶.İstanbul'da dördüncü tercüman olarak 1779 senesinde Dimitri Acı Lasgari²²⁷ ve 1805 senesinde Karabet veled-i Yakob²²⁸ Prusya tarafından tayin edilen kişilerdir.

²¹¹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.60, hk.97.

²¹² BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.60, hk.100.

²¹³ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.60, hk.104.

²¹⁴ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.61, hk.107.

²¹⁵ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.62, hk.112.

²¹⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.62, hk.114.

²¹⁷ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.64, hk.124.

²¹⁸ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.65, hk.128.

²¹⁹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.49, hk.19.

²²⁰ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.50, hk.27.

²²¹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.58, hk.89.

²²² BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.60, hk.97.

²²³ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.49, hk.20.

²²⁴ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.57, hk.76.

²²⁵ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.49, hk.21.

²²⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s. 50, hk.29.

²²⁷ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s. 59, hk.92.

²²⁸ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s. 60, hk.98.

b. İzmir

Osmanlılar. Aydın ili'ni ve dolayısıyla İzmir'i ilk defa 1390'da ele geçirmiş, Yıldırım Bayezid, tahta geçtikten sonra aleyhindeki diğer beyliklerle beraber Aydınogulları'nı da ülkesine katmış ancak sahil İzmir'i Timur'un Aralık 1402'deki zaptına kadar hıristiyanların elinde kaldı. Timur'un Aydın ili'ni eski sahiplerine vererek Semerkant'a dönmelerinin ardından İzmir, Umur Bey'in kardeşi İbrahim Bey'in oğlu Cüneyd Bey tarafından idare edilmiş Çelebi Mehmed tahtı ele geçirip istikrarı sağladıktan sonra 1415'te. Rodos şövalyeleri ve Midilli prensi gibi hıristiyan beylerinin de yardımıyla on günlük bir kuşatmadan sonra İzmir'i Osmanlı topraklarına katmıştır.²²⁹ Osmanlı hâkimiyetine girdiği bu tarihten sonra 1919'da Yunanlılar tarafından işgaline kadar kesintisiz bir şekilde Osmanlı hakimiyetinde kalmış Millî Mücadele'nin ardından Türk hakimiyeti bu şehirde devam etmiştir.

İzmir, bereketli bir bölgenin dışı açılan kapısı olarak eski çağlarda iktisadi bakımdan varlık göstermiş bir şehirdir. Fakat Ortaçağ'da deniz tarafının Hristiyanlar, kara tarafının müslümanların elinde oluşu dolayısıyla şehir iktisadi bakımdan sönük kalmış, tamamen Osmanlı'nın eline geçtikten sonra ancak XVII. yüzyıldan itibaren büyük gelişme göstermiştir.²³⁰ 1570-1650 arasındaki dönemde İzmir, gelişerek sadece yerel öneme sahip bir liman olmaktan çıkıp Osmanlı İmparatorluğunda faaliyet gösteren Avrupalı tüccarların geldiği büyük bir merkez halini almıştır. 17. Yüzyılın ilk yıllarına gelindiğinde, İzmir eski Cenova antrepozu Sakız'a önce rakip oldu sonra da onu geçmiştir.²³¹

İzmir'in ticari olarak önemli bir liman şehrine sahip olması sebebiyle Prusya İzmir'de bir konsolosluk kurmuştur. Çalışmamızın ana kaynağını teşkil eden ahidname defterine göre Prusya'nın İzmir'de İlk konsolosluk atamasına dair kayıt olarak karşımıza Hicri 1180 karşımıza çıkmaktadır. Miladi 1766'ya denk gelen bu tarihteki ilk görevli Pironzane Kavanostur.²³² Bu tarihten itibaren 1815 yılına kadar ölüm, görev değişikliği gibi birçok sebeplerden dolayı konsolos değişikliğine gidilmiş 1767 yılında Nikola Vanderzek²³³ görevlendirilmiş, daha sonra 1792 yılında Anbrosyo Kramer²³⁴, 1794'te Etyan Eskalon²³⁵ ve 1815'te Mikele Bezer²³⁶ görevli olmuştur. İzmir'de konsolosların yanında görevlendirilmek üzere tercümanlık vazifesinde ise Rahoil veled-i İro²³⁷, ardından 1775 yılında Kanortayomnof veled-i Yako²³⁸ atanmıştır.

²²⁹ Mübahat Kütükoğlu, "İzmir", *DİA*, c.XXIII, s.517.

²³⁰ Kütükoğlu, agm. s.521.

²³¹ Suraiya Faroqhi, "Krizler ve Değişim", *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c.II, (Ed. Halil İnalçık), Eren Yayınları, İstanbul, 2006, s.633.

²³² BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.49, hk.22.

²³³ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.49, hk.23.

²³⁴ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.57, hk.74.

²³⁵ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.57, hk.80.

²³⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.61, hk.106.

²³⁷ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.50, hk.24.

²³⁸ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.50, hk.28.

c.Haleb

Haleb şehri Yavuz Sultan Selim'in Memlûk Sultanı Kansu Gavri'yi mağlup ettiği Mercidabık Savaşı'ndan sonra (24 Ağustos 1516) Osmanlı hâkimiyeti altına giren bu şehir (28 Ağustos 1516) bu sırada doğu ile batı ticaretinde önemli bir merkez olarak gelişme göstermekteydi. Osmanlı hâkimiyetiyle birlikte şehrin geçmişinde rastlanmayan büyük bir gelişme devri başladı ve bu dönem Haleb tarihinin birçok bakımdan en parlak dönemini teşkil etmiştir.²³⁹

Haleb'in ticari açıdan önemli bir şehir olduğunun farkında olan Osmanlı İmparatorluğu ve bu bölgeye atadığı seçkinler şehrin ticari alt yapısını geliştirmek için birçok önemli faaliyette bulunmuştur. Hüsrev Paşa ve ardından Mehmed Paşa Osmanlı mimarisi tarzında camiler yapmak için vakıflar kurmuş Mehmed Paşa 1574'te "Hanü'l Gümrük" adıyla anılan kervansaray için vakıf kurmuştur. Hanü'l Gümrük hem bir ticaret merkezi hem de Avrupalı tüccarlara kalacak bir yer olarak hizmet etmiştir.²⁴⁰ Osmanlı hakimiyetinde geçirdiği bu yapısal dönüşüm ile şehir bir hayli büyümüş ve Avrupalı Devletlerin dikkatini çekmiştir.

Burada ilk olarak Venediklerin faaliyet gösterdiğini anlıyoruz. Venediklilerin Suriye konsoloslarını Şam'dan Haleb'e göndermeleri bu şehrin ne derecede önemli olduğunu ve geliştiğini bize gösteren bir bulgudur. Venedik'in bu bölgeyi konsolosluk olarak değerlendirmesinde şüphesiz en önemli sebep baharat ticareti olmuştur. 16. Yüzyılda Venedik, baharat ticaretinin Şam'ı öne çıkaran Kızıldeniz'den ziyade Basra Körfezi Fırat Nehri rotasını tercih etmişlerdir.

Haleb'in Avrupalılar için önemli bir şehir olmasındaki önemli bir sebep ise İpek olmuştur. Uluslararası ticaretin Haleb'te genel olarak gelişmesinde esaslı bir rol oynayan İpek Ermeni tüccarlar tarafından getirilmiş ve Haleb İpek ticaretinde bir ardiye olarak kullanılmıştır. Haleb'e gelen bu malların bazıları İstanbul, Bursa ve İzmir'e pazarlanır, bir kısmında İzmir üzerinden Avrupa'ya ihraç edilirdi.

Doğu Akdenizin ve Ortadoğu'nun önemli bir kervan kenti olan Haleb Prusya'nın da ilgisini çekmiş Ahidname defterine göre buraya ilk olarak 1779 Salisbo²⁴¹, 1787'de, 1815'te Rafael Becoto²⁴², 1833'te ise Rafael Belibeceto²⁴³ görev yapmışlardır. Tercümanlık görevlerinde ise 1779 yılında Samuel veled-i David Kohen²⁴⁴, 1790 yılında ise İlyazar veled-i Yakob Aron²⁴⁵ görev yapmıştır.

d.Kıbrıs

Kıbrıs Akdenizde sahip olduğu stratejik konum sebebiyle tarihte birçok devletin ilgisini çekmiş ve birçok devlet Akdeniz'in bu önemli adasında

²³⁹ Bruce Masters, "Haleb", *DİA*, c.XV, s.244.

²⁴⁰ Bruce Masters, "Haleb", *DİA*, c.XV, s.245.

²⁴¹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.50, hk.30.

²⁴² BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.61,hk,107.

²⁴³ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.62,hk.116.

²⁴⁴ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.50, hk.31.

²⁴⁵ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.51, hk.56.

hâkimiyetlerini tesis etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu Kanuni Sultan Süleyman zamanında Akdeniz Hâkimiyetine büyük önem vermiş Rodos'u fethetmiş ardından Preveze zaferi ile ada da Osmanlı hâkimiyeti perçinlenmişti. Akdeniz'de bütün bu gelişmelerin olmasına karşın Kıbrıs Venedik egemenliğinde bulunuyor ve bu husus Osmanlı'nın Akdeniz siyasetinde bir zafiyet olarak algılanıyordu. Akdeniz'de kesin bir Osmanlı Hâkimiyetinden söz etmek için bu adanın fethi kaçınılmazdı. Bununla birlikte Venedik ve Maltalı korsanlar Kıbrıs'ı üs olarak kullanıp ticaret gemilerine zarar verdiği için ada Osmanlı tarafından kuşatılıp 1571 de fethedilmiş 1573 Osmanlı- Venedik Antlaşmasıyla da hukuken Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.²⁴⁶

Adanın fethiyle beraber Venedik hâkimiyetindeki feodal yapının halka verdiği külfeti gören Osmanlılar ilk olarak bu feodal siteme son vermiş ardından halkı topraklandırmak ve adada Osmanlı hâkimiyetinin tesisi için tahrir işlemine gerek duyulmuş ve 1572 yılında II. Selim tarafından Kıbrıs Defterdarına emir verilerek bölge tahrir tabi tutulmuştur.²⁴⁷ Venedik hâkimiyetindeki ağır vergileri Osmanlı İmparatorluğu bölgede uygulamamış yerel halka vergilerde hem adalet hem de indirim sağlamış bununla birlikte adada nüfusu dengelemek için Kıbrıs'a zorunlu göç uygulanmıştır. Bütün bu gelişmeler neticesinde XVII. Yüzyıldan itibaren ada da huzurlu bir ortam sağlanmış ve bunun yansımaları ticarete görülmüştür. irai üretim ve ürün çeşidi artmıştır. 1776'dan sonra on altı yıl konsolosluk yapan İngiliz Michael deVezin adada yılda 3500 kantar pamuk 9000 okka beyaz ipek, 250.000 moza buğday (50-60 000 ton) ve bunun iki katı arpa yetiştirildiğini, 50-60.000 ton civarında kırmızı ve beyaz şarapla daha pek çok içkinin üretilerek ihraç edildiğini kaydetmektedir. Vezin'e göre hayvancılık da gelişmiş olup sadece 600 kantar yü n elde edilerek büyük bölümü Leghorn'a satılmaktaydı. 1801'de Clarke, Kıbrıs'ta üretilen tahılın çok kaliteli olduğunu, 1844'te Fransız konsolosu M. Fourcade ise adada ekili tarım alanların 174.000 eskalese (350.000 dönüm) ulaştığını yazıyordu. Bütün bunlar, ada halkının en önemli geçim kaynağı olan tarımın Osmanlılar zamanında geliştiğini ve halkın yaşam standardında iyileşme olduğunu kanıtlamaktadır.²⁴⁸

Görüldüğü üzere hem Akdenizde taşıdığı jeopolitik önem hem de ziraat ve liman ticareti olması sebebiyle Prusya bölgede ki çıkarlarını gözeterek, Kıbrısta ilk olarak 1780 yılında Luis Heldebrane²⁴⁹ görevlendirilmiş ardından 1792'de Marino Matari²⁵⁰, 1810 yılında ise Cakamo Matari²⁵¹ konsolosluk hizmetinde bulunmuşlardır. Kıbrıs Ceziresinde Yova veled-i Yosef Şemo 1789²⁵² yılında tercüman olarak göreve tayin edilmiştir.

²⁴⁶ Kemal Çiçek, "Kıbrıs", *DİA*, c.XXV, s.374.

²⁴⁷ George Hill, *Kıbrıs Tarihi*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016, s.33.

²⁴⁸ Çiçek, agm. s.377-378.

²⁴⁹ BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.52, hk,37.

²⁵⁰ BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.57, hk.78.

²⁵¹ BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.60, hk.104.

²⁵² BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.52, hk.38.

e. Beyrut-Sayda

Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlığı döneminde Türk-İslam dünyasındaki liderlik çekişmesi tekrar ortaya çıkmış, Osmanlı İmparatorluğu bir "Şark Siyaseti" belirleyerek, önce Safeviler'e daha sonra Memlûklere karşı seferler düzenlemiştir. Memlûklere karşı düzenlenen 1516 Mercidabık seferinin sonucunda Güney-Şam ve Filistin'deki Sayda dahil birçok şehir Osmanlı hakimiyetine girmişti. Yavuz Sultan Selim 1517'de bölgedeki Halep haricindeki diğer şehirleri Şam bölgesinin idaresinde eski Memlûk Beylerinden Canberdi El- Gazali'ye bırakmıştı.²⁵³

Osmanlı hâkimiyetine giren bu Orta Doğu şehirlerinde egemenlik kurmak devlet adına çok güç bir hal almıştır. Osmanlı merkezi idaresine uzaklığını fırsat bilen birçok kişi veya gruplar bu bölgede isyanlar çıkarmıştı. Canberdi El- Gazali, Mısır Valisi Ahmed Paşa, Dürziler ve Canbolatoğlu gibi ayaklanmalar bölgeye zarar vermiş buna rağmen Osmanlı bölgedeki ayaklanmaları bastırarak hakimiyetini tekrar tekrar tesis etmişti. Bölgede özellikle XVII. Yüzyılın başlarında Dürzî emirlerinden Fahreddin'in iktidarı sırasında önemli gelişmeler yaşanacak imar faaliyetlerinin neticesinde Venedik ile ticari ilişkiler gelişecek ve şehir parlak bir dönem yaşayacaktır. Lakin önce Dürzilerin çıkardığı isyan ardından Cezzar Ahmed Paşa'nın bölgedeki hakimiyetinin son bulmasıyla Mehmet Ali Paşa ve oğullarına geçen Sayda'da siyasi olarak ferah bir iklim sürmemiştir.²⁵⁴

Bütün bu karışıklıklara rağmen Orta Doğu'nun en önemli limanlarından birisi olan Sayda'da(Beyrut) Prusya konsolosluk krumuş ve ticari faaliyetler sürdürmüştür. Burada ilk olarak 1780 yılında Ava Fridmen Estar²⁵⁵, 1793 yılında Filib Samuel Becoto²⁵⁶, 1815 yılında Alel de Becoto²⁵⁷ ve 1829 yılında ise Moishaym Becoto²⁵⁸ görev yapmıştır. Tercümanlık vazifesiyle görevlendirilen kişi ise 1789 da tayin edilen Şalom veled-i Mezrahi Beco'dur.²⁵⁹

f. Mısır- İskenderiye

Yavuz Sultan Selim'in 1517 Ridaniye Savaşından sonra fethedilen bu yer Osmanlı İdaresinde her zaman önemli bir yer olarak görüldü. Yavuz Sultan Selim'in bölgeyi fethinden sonra Mısır'da bir beylerbeylik kurulmuş ve idare böylece tesis edilmişti. Hayır Bey bölgede beylerbeylik vazifesi ile görevlendirilmişti. Mısır'ın ve çevresindeki bölgenin Osmanlı hâkimiyetini zor kabulleneceğini düşünen Osmanlı yöneticileri burada eski Memlûk beylerini yönetici olarak değerlendirmişti. Hayırbey bu politika gereğince Osmanlı hâkimiyetini bölgeye tanıtmıştı.²⁶⁰ Hain Ahmed Paşa'nın bölgedeki isyanı sırasında Mısır'da iç karışıklılar çıkmış olmasına rağmen

²⁵³ Kürşat Çelik, *Osmanlı Hâkimiyetinde Sayda*, Data Yayınları, Ankara, 2014, s.22.

²⁵⁴ Ersun Gülsoy, "Sayda", *DİA*, c.VI, s.82.

²⁵⁵ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.51, hk.35.

²⁵⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.51, hk.35.

²⁵⁷ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.61, hk.108.

²⁵⁸ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.62, hk.116.

²⁵⁹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.52, hk.32.

²⁶⁰ Seyyid Muhammed Es-Seyyid, "Mısır", *DİA*, c.XXIX, s.563.

İbrahim Paşa'nın bölgeye gönderilmesi ve burada Osmanlı hâkimiyetini tesis etmesi üzerinde Mısır'da refah bir ortam tesis edilmişti.

Mısır, Osmanlı İmparatorluğu açısından erzak sağlayan zengin bir kaynak olmuş, Avusturya ve İran'a karşı girişilen seferlerde insan gücü temin etmiş ayrıca Osmanlılar buradan Sudan yoluyla siyah derili Afrika kölesi ticaretinde de bulunmuştur.²⁶¹ Osmanlılar idaresi açısından bu eyalet önemli bir vergi gelir sağlıyor ayrıca tahıl mahsulü olarak da merkeze çok büyük yardımlarda bulunuyordu. Mısır'ın zirai, hayvani ve madeni kaynaklara sahip olması ayrıca batı ile doğu arasındaki ticarete önemli bir stratejik nokta olması sebebiyle Prusya, Mısır'da ilk olarak 1781 yılında Covan Antonyovinci²⁶², daha sonra Karlo Rosati 1811'de Alessandro Bocyandi²⁶³, 1829'da Frederik Andigayaz²⁶⁴, daha sonra Andre Rokarin, 1843'te Mösyö Lagiz²⁶⁵, Mösyö de Vagter ve Şamılan Deniç konsolosluk görevlerinde, 1850 ise Kont de Bortales²⁶⁶ orta elçilik²⁶⁷ göreviyle Prusya Devleti adına hizmet etmiştir. İlya veled-i Savaid ise Mısır'da 1781 yılında tercüman olarak tayin edilmiştir.²⁶⁸

g. Girit

Girit Adası 17. Yüzyılın başlarında Venedik'in elinde bulunan ve Akdeniz'de bir kavşak noktası vazifesi gören önemli bir stratejik noktaydı. Girit'i elinde bulunduran Venedik burayı Doğu Akdeniz hakimiyetinde önemli bir üs olarak kullanmaktaydı. Osmanlıların her zaman ilgisini çekmişti. I. İbrahim döneminde Mısır'a gönderilen darüssaade ağası Sümbül Ağa'nın gemisinin yağmaya tutulması sonucunda Sultan İbrahim tarafından Girit'e savaş ilan edilmiş ve ada 24 yıl boyunca Osmanlı kuşatması altında kalmıştır.

1645 yılında başlayan bu kuşatma uzun yıllar almış Osmanlı İdaresine ve ekonomisine çok büyük külfetler doğurmuştu ada da Ayotodori, Hanya gibi kaleler alınmasına rağmen Girit'in fethi kesin bir şekilde 1669 yılında Kandiye Kalesi'nin alınıp Girit Eyaleti'nin merkezi olarak Kandiye'nin belirlenmesiyle sonuçlanacaktı.²⁶⁹

Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle birlikte Girit'in ticari açıdan canlandığı söylenebilir. Özellikle fethin akabinde yapılan hayrat çalışmaları bunun en temel sebebini oluşturmuştu. Osmanlı'nın yaptığı bu düzenlemeler sayesinde zeytin ve

²⁶¹ Jane Hathaway, *Osmanlı Mısır'ında Hane Politikaları*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.5.

²⁶² BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.52, hk.39.

²⁶³ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.61, hk.105.

²⁶⁴ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.62, hk.114.

²⁶⁵ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.63, hk.123.

²⁶⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.67, hk.137.

²⁶⁷ Bu kurum devletlerarası diplomatik ilişkilerde büyük elçiden bir önceki aşamayı ihtiva etmektedir. Siyasi ve Diplomatik ilişkilerin yoğun olduğu yerlerde birden çok elçi bulunduran devletler bu elçileri protokolde sıralamışlardır.

²⁶⁸ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.53, hk.40.

²⁶⁹ Ersin Gülsoy, *Girit'in Fethi ve Osmanlı İdaresi'nin Kurulması*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s.226.

narenciye gibi önemli zirai malların ticareti Girit'te arttı buna ek olarak Mısır-İstanbul yolunda Girit uğrak bir liman olan Girit'te ticaret daha fazla artmıştı.²⁷⁰ Bütün bu gelişmelerin sonucunda Prusya Devleti ticari açıdan böyle önemli bir kavşak noktasında bulunan Girid Adasında konsolosluk tesis etmişti. Girit'te Ahidname defterinde 2 tane hüküm de konsolosluk ve konsoloslar hakkında bilgi almaktayız bunlardan ilk olarak 1781'de Antonyo Dişar²⁷¹, 1794'te ise Piro Baste²⁷² konsolos olarak buraya tayin edilmiştir. 1781 yılında ise Avadik veled-i Agob²⁷³ tercümanlık vazifesine tayin edilmiştir.

h. Eğriboz Adası

Fatih Sultan Mehmed'in 1458 Mora Seferinden sonra Osmanlı'nın Mora'da bulunan hâkimiyetini tehdit etmesi sebebiyle Eğriboz Adası 1470 yılında Mahmud Paşa'nın kaptanlığını yaptığı bir kuşatma sonucunda fethedilmiştir. Fethin ardından geçen zamanlar içerisinde Eğriboz adası fethin ardından uzun bir süre Osmanlılar için askeri öneme sahip bir garnizon hüviyetini kazanmış ve şehirde tahkimat kurmuşlardır.²⁷⁴ Ege'de bulunan bu adada 1782'te konsolos olarak Luiz Helm²⁷⁵ tayin edilmiştir. Tercüman olarakta aynı tarihte Siretimos veled-i Kiyork tayin edilmiştir.²⁷⁶

i. Narda

Yunanistan'ın Epir Bölgesinde günümüzde Arta adıyla anılan bu şehiri Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa Yanya'yı fethedince Epir Despotu Karlo, vasal olarak Osmanlı Devleti'ni tanımış ve 1449 Osmanlı hâkimiyetine girdi. Bu dönemde şehrin ismi Narda olarak değiştirilmiş, XVI. yüzyıl başlarında Pîrî Reis burayı Narda adıyla aynı adlı akarsuyun Narda denizine döküldüğü yerden 6 mil uzaklıkta bulunduğunu yazar. Evliya Çelebi ise narlarının çokluğu ve ünü sebebiyle buranın Narda adını aldığını ileri sürmüştür.²⁷⁷

Narda sahip olduğu körfez sayesinde Osmanlı Donanması için gemilerin barınması maksadıyla kullanılmıştır. Özellikle sahip olduğu nehir ve körfez sayesinde Osmanlı Hâkimiyetinde her zaman önemli bir şehir olmuştur. Narda ve çevresindeki iskelelerde ticaret yapan Prusyalıların durumları için 1782 yılında Filyos Groz Selezyalı²⁷⁸ görevlendirilmiştir. Tercümanlık vazifesine ise yine aynı tarihte Abram veled-i Kiyork tayin edilmiştir.²⁷⁹

²⁷⁰ Cemal Tukin, "Girid", *DİA*, c.XIV, s.88.

²⁷¹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.52, hk.41.

²⁷² BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.58, hk.83.

²⁷³ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.52, hk.42.

²⁷⁴ Machiel Kiel, "Eğriboz", *DİA*, c.X. s.491-492.

²⁷⁵ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.52, hk.43.

²⁷⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.52, hk.44.

²⁷⁷ İdris Bostan, "Narda", *DİA*, c.XXXII, s.385.

²⁷⁸ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.53, hk.46.

²⁷⁹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.53, hk.47.

i. Kudüs

Kudüs üç büyük semavi din tarafından kutsal olarak görülmüş ve tarihin en erken devirlerinden itibaren günümüze kadar önemini sürdürmüştür. Yavuz Sultan Selim'in Doğu Seferleri neticesinde Osmanlı topraklarına kazandırılmış Filistin Eyaletine bağlı Kudüs sancağı ihdas edilmiştir. Osmanlı Devleti bölgede timar sistemini tesis etmiş kasaba ve köylerde, kervanlar için güvenliği arttırmış daha sıkı bir denetin, daha yetkin bir bürokrasiyle ekonomi artmıştır.²⁸⁰

Kudüs bölgede bulunan Halep, Beyrut, Mısır gibi şehirlerin aksine ticaret yollarının dışında kalıyordu fakat Kudüs'ün en önemli gelirleri dini statüden kaynaklanmaktaydı. Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Kudüs'te hacıların ve turistlerin şehre canlılık kazandırdığı malumdur.²⁸¹ Özellikle dini vazifesi sebebiyle, Prusya Devleti Kudüs'te çalışmamıza konu olan dönemde Mösyö Şolic'i²⁸² konsolos olarak görevlendirilmiştir.

j. Atina

Bugün Yunanistan'ın başkenti olan Atina Osmanlılar zamanında da büyük önem taşıyan bir şehirdi. Bu şehir ilk olarak Yıldırım Bayezid döneminde ele geçirildi fakat Osmanlı hakimiyeti burada kısa sürdü. Şehir ikinci kez Fatih Sultan Mehmed döneminde Tırhala Sancakbeyi Turahan Bey tarafından fethedildi.²⁸³ 1833 yılına kadar Osmanlı hakimiyetinde kalan Atina, Osmanlı İmparatorluğunun sağladığı huzurlu ortamda iktisadi olarak büyük gelişim göstermiştir. Selanik şehrinin başlıca iktisadi faaliyetleri şarap, zeytinyağı, bal üretimini ve koyun yetiştiriciliği olmuştur.²⁸⁴

İktisadi olarak bu derecede zengin bir şehirde şüphesiz Prusya'nın da iktisadi faaliyetleri olması kaçınılmazdı. Atina'da Prusya devleti adına ilk olarak 1782 yılında Eliade Anderya Selantin²⁸⁵ ardından 1794'te Vinçenço Dofen²⁸⁶ konsolos olarak görev yapmıştır. Panko veled-i Yovan ise 1782 yılında Prusya Devleti tarafından Atina'ya tercüman olarak tayin edilmiştir.²⁸⁷

k. Mora-Balyabadra

Balyabadra, Yunanistan'ın Mora yarımadasının kuzeybatısında büyük liman şehirlerinden birisidir. II. Murad'ın Mora Despotları üzerine yürümesi sonucunda Mora'nın büyük bir kısmı fethedildiyse de Balyabadra'nın kesin bir şekilde fethi II. Mehmed döneminde gerçekleştirilmiştir.²⁸⁸ Balya Badra, denizden gelecek saldırılara

²⁸⁰ Dror Ze'evi, *Kudüs 17. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağında Toplum ve Ekonomi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000, s.2-3.

²⁸¹ Kâmil Cemil El- Aseli, "Kudüs", *DİA*, c.XXVI, s.337.

²⁸² BOA. A. DVN. DVE. d,72/1 s.64, hk.126.

²⁸³ Machiel Kiel, "Atina", *DİA*, c.IV, s.74.

²⁸⁴ Kiel, agm. s.75.

²⁸⁵ BOA. A. DVN. DVE. d,72/1 s.53, hk.48.

²⁸⁶ BOA. A. DVN. DVE. d,72/1 s.57, hk.74.

²⁸⁷ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.53, hk.49.

²⁸⁸ Machiel Kiel, "Balyabadra", *DİA*, c.V, s.42

açık bir konumda olması ve bir nevi uc görevi görmesi sebebiyle Osmanlı-Venedik arasında 1460-1687 yılları arasında sık sık el değiştirmiştir.²⁸⁹ Balyabadranın korunaklı bir yapıda olmaması sürekli Venedik ve Osmanlılar tarafından fethedilmesine sebebiyet vermiştir. Lakin başta liman olmak üzere şehrin korunaklı olmaması bu şehirde ticaretin yapılmamasına engel olmamıştır. Venedik, Ragusa ve Osmanlılar tarafından bu şehirde ticaret yapılmıştır. Venedikliler buğday, şarap, pamuk ve ipek, Ragusalılar buğday, arpa, darı ve tahta, Osmanlılar ise yine hububat ticaretini bu şehirde yoğun bir şekilde sürdürmüşlerdir.²⁹⁰

Mora Ceziresine bağlı bu sahil şehrinde Prusya, konsolosluk göreviyle ilk olarak Antuvan Keler'i 1783²⁹¹ yılında, 1794 yılında Corciyo Pol²⁹², 1816 yılında ise Anderya Kozogori²⁹³ görevlendirilmiştir. Mora Ceziresine bağlı Balya Badrada ise 1783 yılında Arotin veled-i Dirdan tercüman olarak tayin edilmiştir.²⁹⁴

1. Rodos-İstanköy

İstanköy bugünkü Ege denizinde bulunan ve limanı ile öne çıkan bir şehirdir. Bu şehri fethetmek için ilk Osmanlı akınları 1455'te karşılaştı. Hamza Bey idaresindeki donanma buraya saldırarak Andimahya Kalesi'ni muhasara ve tahrip etti. 1522 Rodos'un fethi sırasında anlaşma şartları gereği Osmanlılar'a terkedildi. Güvenli bir limana ve muhkem bir kaleye sahip olması nedeniyle Osmanlı donanması için önemli bir deniz üssü haline gelen İstanköy, Rodos sancağına bağlanmış ve bu şekilde önemi daha fazla artmıştır.²⁹⁵

XVII. yüzyılda önemi giderek arttı. Sağlam kalesi ve limanı sebebiyle tüccar gemilerinin uğrak yeri oldu. Bazı seyyahlar. Korsanların uğrayamadıkları bu adanın İstanbul Mısır ticaret gemileri için güvenilir bir liman olduğunu bilinmektedir. İstanköy'de 1796 yılında Çozpe Çiteli²⁹⁶ konsolos olarak tayin edilmiştir.

m. Kalas

Kalas bugün İstanbul'da bulunan Galata semtinin Osmanlı dönemindeki adıdır. Bizans döneminden itibaren ticari faaliyetler bakımından öne çıkan bu yerin ticari özelliği Fetih'ten sonrada devam etmiştir. Fetih'ten sonra Burada kalan ve özellikle Kırım'ın zaptınırdından buraya getirilen Cenevizliler Galata'nın başlıca Latin ve yabancı unsurunu oluşturdu. Ancak bunların içinde Osmanlı tebaası olup zimmi statüsüne geçenler de vardı. Cenevizliler'etanın hakları belirten ve Fatih tarafından 1455 yılında verilen ahidname İncalcık'a göre bir imtiyaz ve bir kapitülasyon

²⁸⁹ Ayşe Kayapınar, "Osmanlı Döneminde Mora'da Bir Sahil Şehri: Balya Badra/Patra (1460-1715)", **Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, c.I, sy.1, Temmuz 2015, s.72.

²⁹⁰ Kayapınar, age. s.87-88.

²⁹¹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.54, hk.52.

²⁹² BOA.A. DVN. DVE. d.72/1 s.58, hk.82.

²⁹³ BOA.A. DVN. DVE. d.72/1 s.61, hk.109.

²⁹⁴ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.54, hk.53.

²⁹⁵ Feridun Emecen, "İstanköy", **DİA**, c.XXIII, s.308-309.

²⁹⁶ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1 s.58, hk.84.

niteliği taşımaktadır.²⁹⁷ Görüldüğü gibi Fatih Sultan Mehmed tarafından verilen bu ahidnamede Galata'nın ticari yönünü vurgulamaktadır ve Fatih Sultan Mehmed İstanbul'un yeniden inşası sırasında ticari olarak İstanbul'un sürekli aktif kalmasını arzulamıştır.

Haliç kıyıları, Bizans döneminden beri kentin limanı işlevini görüyor, gemiler çoğunlukladepoların veya belirli dükkân topluluklarının bulunduğu kıyılarayanaşıyordu. Bizans zamanında olduğu gibi Osmanlı döneminde de bazı iskeleler belirlimal gruplarının yüklenmesi ve boşaltılması için kullanılıyordu. Galata kıyılarında ise Yağkapanı İskelesi ön plana çıkmaktadır. Galata gümrüğünün, kapanın, Bedesten'in, Rüstem Paşa Hanı'nın ve loncanın, kısacası Galata'nın ticarîmerkezlerinin bu iskelenin hemen ardında bulunması, onu Galata'nın başlıca indirmelimanı haline getiriyordu.²⁹⁸

Ticari açıdan öneme haiz bu iskelede ilk olarak 1844 yılında Vedekin Zidet daha sonra 1853 yılındaMösyö Küniga²⁹⁹ konsolos olarak görevlendirilmiştir. 1783 yılında ise burayaYani veled-i Gota tercüman olarak vazifelendirilmiştir.³⁰⁰

n.Eflak-Boğdan

Günümüzdeki Romanya ve Moldovya'ya karşılık gelen yerlerdir. Osmanlılar burayı fethettikten sonra doğrudan merkeze bağlamamışlar buraların idaresini Osmanlılar'a tabi "Voyvoda" adı verilen ve bölgenin asilzadelerinden "Boyarlardan" seçilen yöneticilere bırakmışlardır.³⁰¹ Voyvodalar iç işlerinde serbest olmuş dış işlerde Osmanlılar'a bağlı kalmışlardır. Osmanlı Devleti tanıdığı bu serbestiyet karşılığında bu bölgeden düzenli vergi almış ve gidceği seferlerde askeri yardım almıştır. Bu romen bölgeleri Osmanlı İmparatorluğuna ciddi bir miktarda haraç sağlamıştır. XVI. yüzyılın sonuna kadar Boğdan ve Eflâk'ın Osmanlı İmparatorluğuna toplam aşağı yukarı 393,5 milyon akçe yani 5,6 milyon altın tutarındaki haraç vergisini ödemesi bunun en büyük göstergesidir.³⁰² İlk olarak, Boğdan İsmi Romanya'nın bugünkü Moldovya bölgesine Osmanlı döneminde verilen bir isimdir. XIV. yüzyılda kurulan prenslik daha sonra Türkler tarafından fethedilince adı Osmanlı kaynaklarında bir süre Kara Boğdan olarak geçmiş, fakat uzun bir süre sadece Boğdan şeklinde anılmıştır. II. Murad döneminde kesin bir şekilde Boğdan Osmanlı'ya tabi olmuştur.³⁰³

Eflak ise Tuna ile Karpatlar arasında kalan ve bugünkü Romanya'nın güney kısmını oluşturan bir bölgedir. Bu bölge Osmanlılar'ın Doğu Avrupa'ya yerleşmeye

²⁹⁷ İlber Ortaylı, "Galata", *DİA*, c.XIII, s.303.

²⁹⁸ Kerim İlker Bulunur, *Osmanlı Galatası*, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sakarya, 2013, s.243.

²⁹⁹ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.67, hk.133.

³⁰⁰ BOA. A. DVN. DVE. d.72/1, s.54, hk.51.

³⁰¹ İsmail Özçelik, age s.199.

³⁰² Yusuf Heper, *1550-1580 Osmanlı Eflak-Boğdan İlişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak, 2014, s.40.

³⁰³ Abdülkadir Özcan, "Boğdan", *DİA*, c.VI, s.269.

başladığı dönemlerden itibaren bir hedef haline gelmiş fakat kesin bir şekilde Fatih Döneminde Osmanlı Hâkimiyetini benimsemiştir. Fatih, tahta geçtiği ilk yıllarda Kazıklı Voyvoda'nın hareketlerini anlaşma ve ahitlerle kısıtlayarak Eflak Prenslüğünü haraçgüzar statüye sokmuştur. Ancak 1460 yılında eskiden ödemekte olduğu vergiyi ödemeyen Kazıklı Voyvoda, kendi bakış açısıyla Türklerin boyunduruğundan kurtulma amacı güderek Fatih'in haracını ödemesi ve biat etmesi isteğini geri çevirdi. Netice itibarıyla Fatih, 1462 yılında Eflak üzerine sefere çıkmıştır. Bu sefer netice vermiş Radu Çel Frumos Eflak Voyvodalığına getirilerek Eflak Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti haline gelmiştir.³⁰⁴ Osmanlı Devleti'nin atadığı bu voyvadalar uzun süre Osmanlı hakimiyetini benimsemiş ve merkezi yönetime bağlı kalarak onların yanında yer almıştır. Lakin 18. Yüzyıldan itibaren bu voyvadalar giderek Rusya'nın yanında saf tutmaya başladıkları için Osmanlı Devleti buranın voyvodalığını Boyarlardan ziyade İstanbullu Fener Aristokrasisine vermiş fakat bu durum da Rusların etkinliğini kıramamıştır. Sonuçta XIX. Yüzyılda Eflak- Boğdan 1861'de birleşip 1878 Berlin Antlaşmasıyla bağımsız olmuştur.³⁰⁵ Hem Karadeniz Ticaretini açısından hem de Balkanlar'dan Orta ve Kuzey Avrupa'ya giden güzergâh açısından önemli noktalar teşkil eden bu yerleşim yerlerinde Prusya konsolosluk açmıştır. İlk olarak Boğdan Yaş'ta Profesör Ginam 1785 yılında konsolos tayin edilmiştir.³⁰⁶

Profesör Ginem'in ölümü sonrasında Prusyalıların bir konsolosa ihtiyacı olmuş lakin bu dönemde Prusya tüccarlarının daha ziyade Eflak'ı tercih ettiklerini bu yüzden de konsolosluğun Eflak'ta açılmasını yeni konsolosun buraya tayin olmasını talep etmişler, bunun sonucunda 1816 yılında Gürcü Saklarbeyo Eflak konsolosu olarak Prusya tarafından tayin edilmiştir.³⁰⁷ Gürcü Saklarbeyo'nun ölümü üzerine de 1817 yılında Jan Markor Eflak konsolos'u olarak Prusya tarafından tayin edilmiştir.³⁰⁸ 1820 yılına geldiğimizde ise Baron De Krişli Asudera Eflak Konsolos'u tayin edilmiştir.³⁰⁹ Asurdera'nın ölümü üzerine de 1833 yılında Konstantin Baron de Sakedaryo konsolos olarak tayin edilmiştir.³¹⁰

1833 senesinden sonra Prusya daha önceki gibi Boğdanda da konsolosluk ihtiyacı duymul ve tekrar Yaş'ta konsolosluk açmıştır. 1834 tarihli hükümden Boyatanan Koh buraya konsolos olarak atanmıştır.³¹¹ Boyatanan Koh'un ardından düzenli olarak 1843'te Mösyö Benzburg³¹², 1846'da Mösyö de Dimetoken³¹³ Baron De Rihtofen(Bu konsolosun tayin edildiği tarih tam olarak bilinmiyor) ve 1850

³⁰⁴Heper, agt. s.20-21.

³⁰⁵Özçelik, age s.200.

³⁰⁶BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.54, hk.57.

³⁰⁷BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.61, hk.110.

³⁰⁸BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.61, hk.111.

³⁰⁹BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.62, hk.112.

³¹⁰BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.63, hk.118.

³¹¹BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.63, hk.119.

³¹²BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.63, hk.122.

³¹³BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.65, hk.128.

yılında Lasesor De Lor³¹⁴ Prusya tarafından Boğdan Konsolosu olarak tayin edilmiştir. Eflak'a ise 1850 yılında Mösyö De Moizebah³¹⁵ konsolos olarak tayin edilmiştir.

p.Trablusşam

Trablusşam'da konsolos olarak herhangi bir atamaya ahidname defterinde karşılaşılmamış lakin, Şalom veled-i İsak Şalom³¹⁶ 1780 yılında Trablusşam'da tercüman olarak görev yapmıştır.

r.Selanik

Trablusşam'da olduğu gibi Selanik'e de konsolos atamasına rastlanmamakla birlikte, Nako veled-i Gota Kaftancıoğlu³¹⁷ 1791 yılında Selanik'te tercümanlık hizmetini yürüten görevlidir.

II. 1760-1849 TARİHLİ AHIDNAME DEFTERİNE GÖRE OSMANLI-PRUSYA HUKUKİ İLİŞKİLERİ

Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya arasında yapılan 1761 yılında yapılan Dostluk ve Ticaret sözleşmesi ile şüphesiz Osmanlı- Prusya ilişkileri farklı bir boyut almaya başlamıştır. Bu antlaşma ile beraber Osmanlı İmparatorluğu, Prusya'ya büyük imtiyazlar vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1761 senesinde verdiği bu imtiyazlara ek olarak Prusya Devleti ile 1862 yılında da yeni bir antlaşma yapmış daha önce 1761 yılında Prusya'ya verdiği ayrıcalıklara yenilerini eklemiş ve 18. Yüzyıldan beri devam eden dostluk yeni bir boyut kazanmıştır. 1761 yılında yapılan dostluk ve ticaret sözleşmesi gibi 1862 yılında yapılan antlaşmada da Prusya'ya ekonomik ve hukuki birçok imtiyaz verilmiştir. Bu bölümde 1761 ve 1862 yılında yapılan antlaşmaları hukuki olarak ele alacağız.

A. Konsolosluk ve Tercümanlıkların Hukuki Vaziyeti

Osmanlı İmparatorluğu dostluk içerisinde olduğu devletlere kendi coğrafyası içerisinde istedikleri yerlerde konsolosluk kurma hakkını vermiştir. Osmanlı'nın tanıdığı bu haklara binaen başta Venedik, Ceneviz gibi denizci devletler ile Fransa, İngiltere, Avusturya gibi önemli güçler yararlanmış ve Osmanlı Coğrafyasında diledikleri yerlerde konsolosluk açmışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yabancı devletlere konsolosluk açma hakkını vermesinin birçok sebebi olmakla beraber ana etken şüphesiz ticareti canlandırmak olmuştur. Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğu çeşitli diplomatik çıkarları

³¹⁴BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.67, hk.135.

³¹⁵BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.67, hk.134.

³¹⁶BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.51, hk.34.

³¹⁷BOA. A. DVN. DVE. d,72/1, s.56, hk.73.

sebebiyle de gayr-i müslim devletlere konsolosluk açmalarına izin vermiştir. Bu konsoloslar ise genellikle Osmanlı'nın dönüşüne uğrayıp Avrupa'nın birçok açıdan geriye düşmesiyle kendi ülkelerinin çıkarları doğrultusunda misyonerlik faaliyetleri yapmadan geri kalmamıştır.

Yukarıda değindiğimiz şekilde Osmanlı İmparatorluğu dost olduğu ülkelere tanıdığı konsolosluk kurma hakkını Prusya'ya da tanımıştır. 1761 dostluk ve ticaret sözleşmesinin dördüncü maddesine göre İstanbulda ikamet eden Prusya elçisinin diğer dost olan devletler gibi serbestiyet tanınacağı Prusya'nın Osmanlı Coğrafyasında istediği yerlerde konsolosluk açıp konsolos ve tercümanlar tayin ve azl edebileceği bildiriyor. Ayrıca İstanbul'da dört diğer yerlerde ise bir tercüman bulundurma hakkı tanınıyordu.³¹⁸ Bu maddeden doğan haklarını Prusya ziyadesiyle kullanacak ve Osmanlı İmparatorluğunun stratejik noktaları ile ticari açıdan öne çıkan merkezlerine konsolosluk açacaktır. Prusya daha önceki bölümde değindiğimiz gibi özellikle Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da geniş bir nüfuz alanı yakalıyordu.

B.Konsolos ve Tercümanlara Verilen İmtiyazlar

Osmanlı İmparatorluğu bürokratik bir yapıda olması sebebiyle hâkim olduğu coğrafyada yaşayan müslim ve gayr-i müslim halktan vergiler almış, bu halk ödediği vergiler sayesinde İmparatorluk bünyesinde rahat hareket etme hakkını elde etmişlerdir. Osmanlı imparatorluğu hâkim olduğu coğrafya da sıkı bir vergi denetiminde bulunmasına rağmen aynı hassasiyeti ülkesi içerisinde bulunan konsolos, tercüman ve onların neferlerine göstermemiş birçok imtiyaz tanımıştır. Örneğin 1761 tarihli bir hükümde konsolos ve konsoloslukta görevli tercüman ve diğer görevliler, oğulları ve neferlerine verilen ayrıcalıklar şu şekilde izah edilebilir:

- 1)Harac, Avarız, Kassabiye akçesi gibi bütün vergilerden muaf tutulup bu vergileri vermelerine dair herhangi bir zorlamanın yapılmayacağı.
- 2)Konsolosluk hizmetinde bulunan bütün görevlilerin kul ve cariye istihdam eyledikleri için haraç ve vergi talep edilmeyecekleri.
- 3)Hiç kimsenin giyeceklerine içeceklerine yiyeceklerine ve eşyalarına karışılmayacağına.
- 4)Kendi bağlarından aldıkları şıradan Şarap Emininin, Galata Voyvodasının ve diğerlerinin fiçı akçesi gibi herhangi bir vergi istemeyecekleri.
- 5)Bir yere gitmek istediklerinde denizde ve karada herhangi bir yerde kimselerin saldırısına uğramacayları bildirmiş ve yukarıda saydığımız bu geniş haklar verilmiştir.³¹⁹

³¹⁸ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.7-8, hk.8

³¹⁹ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.49, hk.19.

Ayrıca bir başka hükümde de tercüman ve ikişer nefer hizmetkârları cizye vergisinden de muaf tutulmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun gayr-i müslim halktan aldığı en önemli vergi olan Cizye uygulaması dostluk tesis ettiği diğer devletler gibi Prusya Devleti'nin konsolosluk görevlilerinden de alınmamıştır.³²⁰

Prusyalılardan herhangi birinin ölümü durumundamuhallefatını varislerine teslim eylemekle konsolosların görevli olduğunu ve Osmanlıların resm-i kısmet talep etmeyecekleri kararlaştırılmıştır.³²¹

C. Konsolosluk Mahkemeleri ve Yargılama Hususları

Osmanlı hukuk belgelerinde Müslüman olmayanlar için “zimmî”, “gebran” ve gayr-i müslim gibi tabirler kullanılmış, bu sınıflama ise Müslüman devlet mantığı ve uygulamasının doğal sonucu olarak karşımıza çıkmıştır. Zımmi statüsündeki bu kişiler kendi cemaatleri içerisinde seçilen ve devlete karşı sorumlu bulunan dini liderler tarafından idare edilmişlerdir. Hristiyanların başında partik, Yahudilerin başında ise hahambaşları bulunmuştur. Gayrimüslim halk zımmi statüsüne geçince Müslüman olan halkla tanınan hakların aynıları tanın sadece Müslüman halktan farklı olarak Cizye vergisini ödemekle yükümlü bırakılmışlardır.³²²

Osmanlı İmparatorluğunda gayr-i müslimler İslam ülkesi vatandaşları olduklarından onların da temel hak ve hürriyetleri İslam hukukuna göre düzenlenmiştir. İslam ülkesinde yaşayan herkes şüphesiz İslam hukukuna tabi kılınmıştır. Kazai yetki devlete ait olduğu için bunda bir ayırım yapılmamış sadece medeni kanun hükümlerine giren evlenme, boşanma, Miras, veraset gibi hususlar kendi hukuk kaidelerine bırakılmıştır.³²³

1761 dostluk ve ticaret sözleşmesinin beşinci maddesi ise Prusya konsolos ve tercümanların yargılanmaları ve hukuki yetkileri ile alakalıdır. Bu maddeye göre Prusyalı ve onlara tabi olanlar hakkında bir düşmanlık konusu olduğunda Prusya elçileri veyahut konsolosları kendi hukuki kaideleri üzerine karar verecektir. Osmanlı hükümeti zorla bu davaları görme hakları yoktur. Ayrıca Prusyalılar herhangi bir hukuki meselede tercümanları olmadan konuşmaları hususunda herhangi bir zorlamaya Osmanlı Devleti gitmeyeceğini taahhüt etmiştir. Prusyalılar dört bin akçeden ziyade davalarının ise İstanbul'da görülmeli kararlaştırılmıştır. Prusyalı kişilerden birisi medyun veyahut mütehhim olduğunda firar eyerse rencide olunmayacaktır ve son olarak Prusyalıların ikamet ettikleri herhangi bir yerde bir kişi ölürse Prusyalı üzerinde bir töhmet bulunmayacaktır.³²⁴ Prusyalılara verilen yargılama hukukundaki bu ayrıcalık Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi sınırları içerisinde adeta egemenliğinden vazgeçtiğini gösteren bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

³²⁰ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.1, hk.1.

³²¹ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.8, hk.8.

³²² Özçelik, **Devlet-i Aliyye'nin Toplumsal Düzeni**. s.327-328.

³²³ Özçelik, **Devlet-i Aliyye'nin Toplumsal Düzeni**. s.328

³²⁴ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.7-8, hk.8.

Yargılama hukukunda bu tür bir işleyiş olması ile beraber Prusyalılara adli olarak başka ayrıcalıklar da verilmiştir. Örneğin Prusyalı bir ferdin kesinlikle esir edilmesi caiz kılınmamıştır. Her ne olursa olsun bir Prusyalı'nın esir edilemeyeceği belirlenmiştir sadece harp durumunda bir Prusya askerinin Osmanlı'ya düşmanlık etmesi durumunda onların esir edilebileceği belirlenmiştir.³²⁵ Bu karar neticesinde Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan bütün Prusyalı halk adeta bir dokunulmazlık kazanmıştır ve her ne suç işlerse işlesinle Osmanlı İmparatorluğu onları esir edemeyecektir.

D.Deniz Hukuku

Çalışmamıza konu olan ahidname defterinde deniz hukukuyla ilgili sadece 1761 Dostluk ve ticaret sözleşmesinde bir madde bulunmaktadır. 1761 Antlaşmasının üçüncü maddesinde iki devletin cenk sefaininin birbirine deryada tesadüf ettiğinde dostça selamlayıp cebren birbirlerini alı koymayacakları, Prusya sefainine hiçbir şekilde top, asker ve cephaneye nakli için cibr olunmayacaktır. Bu maddeyle Osmanlı ile Prusya donanmalarının olası bir ihtilafta karşı karşıya gelmemesi ve devletlerarası ilişkinin bozulmaması istenmiştir.

E.Vakıf Temliki

Osmanlı Devleti'nde devlete ait miri topraklarla beraber kişilerin ellerinde bulunduğu mülk topraklarda olmuştur. Mülk toprak elde edebilmek için ise "*mülkname*" denilen bir belgeye ihtiyaç duyulmuştur. Osmanlı toprak sistemi içerisinde bütün topraklar ilk olarak Padişah'a ait olmuş daha sonra çeşitli sebeplerden bu topraklar temlik edilmiştir. Fetih sonrası fatihlere verilen topraklar, bayındırlık hizmeti için memur ve askerlere temlik edilen topraklar ve usulüne göre satılarak para tahsisi için verilen temliklerdir.³²⁶ Vakıf temlik için gerekli hususlar yukarıda izah edildiği şekilde olmakla beraber çalışmamıza konu olan defterde hediye olarak verilen bir vakıf arazisi ilginçtir. H.1283-M.1867 yılına ait bir belgede Kudüs-i Şerif'de Prusya Veliahdı Prens Frederik'e Selahaddin Eyyubi hazretlerinin evkafından hediye verildiği karşımıza çıkmaktadır. Bu ahidnamede Prusya Prensine hediye edilen mülhak vakfın içerisinde yer alan çarşı ve dükkânlarda ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre "Buğday Pazarı denilen çarşı ve şark tarafından Sebzeçiler Çarşısı'nda vâki' olub mahall-i mezkûra ilhâk olunan on beş 'aded dükkânın sakıfları nihâyetine kadar beyenlerinde fasıl bulunan Eskiçiler Çarşısı ve şimal tarafından Kamame Kilisesi kurbünde Sebzeçiler Çarşısı'na mûsil olan tarîk-i 'âmm ve garb tarafından Zerdehâne dinmekle ma'rûf 'arsaya açılacak çarşı-yı cedîd olacağı mahalden Buğday Pazarı'na müntehî hudûd ile mahdûd 'arsası ve Rum Patriği Efendi'nin 'uhdesinde bulunan ve 'arsa-i mezkûre ittisâlinde vâki' Kasablar Çarşısı kapısına müntehî yedi 'aded mağaza havâsıyla berâber terk ve yine mülk-i müşârun-ileyh evkâfı musakkafâtından Kasablar Çarşısı'nda vâki' bir sırada bulunan on beş 'aded dükkânların ma'a-havâ ve Buğday Pazarı Çarşısı'nda Şeyh Gabâin-

³²⁵ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.6, hk.8.

³²⁶ Ayşegül Kılıç, *Bir Osmanlı Sancak Beyi Gazi Evrenos Bey*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2014, s.99.

kuddise sırruhû- Türbe-i Şerîfesi'nden bede' ile Hasbî-zâdeler 'uhdelerinde olan bir bab yağ-hâneye kadar üç bab mülk dükkânın ma'a-havâ ve 'arsa-i mezkûrenin şimal tarafında vâki' mülk-i müşârun-ileyh evkâfı musakkafâtından yedi 'aded dükkân" Prusya veliahdı Fredrich'e ihsan buyurulmuştur.³²⁷ İslam âlemi açısından son derece kutsal olan bir şehirde, büyük bir İslam hükümdarı Selahaddin Eyyubi'nin türbesine ait olan vakıftan Prusyalıya hediye verilmesi ise düşündürücü olmuştur.

F.Çalıntı Mallar

Devletlerarası ticari ilişkilerde gümrüklere kaydettirmeden geçirilen mallar ve çalıntı mallar daima önem arz etmiştir. Yurt dışından çalınarak gümrük vergisi ödememek veya gümrükte bekleyen malların çalınması birçok husus eski dönemlerden beri devam etmektedir. 1862 ticaret sözleşmesine göre gümrükten kaçırılarak ithal edilen malların kaçırıldığı layığıyla ve nizamıyla isbat olunmak ve bunun mazbatasını tanzim sahibinin mensub olduğu konsoloshaneye tebliğ kılınmak şartıyla müsadere edilmesi kararlaştırılmıştır.³²⁸ Bu şekilde bir madde koyularak çalıntı malların ait olduğu konsolosluğa bildirilmesi sağlanacak ve devlet tarafından habersiz el konulması engellenecektir.

III. 1760-1849 TARİHLİ PRUSYA AHIDNAME DEFTERİNE GÖRE OSMANLI- PRUSYA EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Anadolu tarihin en eski dönemlerinden itibaren sahip olduğu coğrafi konum sayesinde transit bit ticaret merkezi olmuş bunun farkında olan Osmanlı İmparatorluğu Anadolu'da'ki ticari canlılığı korumak için daima gümrük vergilerini düşük tutmuştur özellikle kuruluş ve yükseliş dönemlerinde dünya ticaretinin Akdeniz ve çevresinde yoğunlaşması ve ticaret yollarının Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle XVI. Yüzyılda Osmanlı hazinesine yüklü bir miktarda gelir akışı sağlanıyordu.³²⁹

XVI. Yüzyılda Osmanlı'nın özellikle Akdenizde siyasi üstünlüğü elinde bulundurması neticesinde sahip olduğu ticari hacim coğrafi keşifler neticesinde giderek kaybolmaya başlamıştı. Yapılan keşiflerle beraber dünya ticaretinin Akdeniz'den okyanuslara kaymasıyla Osmanlı İmparatorluğunun dış ticaret payı azalmış yerli sanayi mallarına karşı büyük dış rakipler ortaya çıkmıştır.³³⁰

³²⁷ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.43, hk.17.

³²⁸ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.40, hk.14.

³²⁹ Ahmet Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2008, s.276.

³³⁰ Özçelik, *Devlet-i Aliyyenin Kamusal Düzeni*, s.176.

Osmanlı İmparatorluğu ticaret yollarının değişmesinin kendi ülkesinde yaptığı etkiyi Avrupalı Devletlere bazı imtiyazlar vererek gidermeye çalışmış XVII. Yüzyıla geldiğimizde ise Avrupalı Devletlere art arda imtiyazlar verilmiştir. Ticari canlılığı tekrar geri getirme amacıyla verilen bu ayrıcalıklar Osmanlı ekonomik ve hukuki yapısına zarar vermiş Osmanlı İmparatorluğu giderek açık Pazar haline gelmiştir.

Yenileşme dönemine geldiğimizde ise özellikle XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Batı ülkelerinin Türkiye'deki elçilik ve konsoloslukları kendi ülkelerinin sanayi mallarını pazarlama faaliyetlerine girişmişler ve Osmanlı azınlıklarıyla bu konuda iş birliği yapmışlardır. Bu gelişmelerin önünü alamayan Osmanlı Devleti yabancı tüccarlara tanıdığı hakları kendi tebasında olan azınlıklara da tanıyarak "Avrupa Tüccarlığı" müessesesi kurulmuştur.³³¹ Osmanlı İmparatorluğu bu kurumu tesis ederek dış ticarete devlet hâkimiyetini güçlendirmek istemiş fakat bunu gerçekleştirememiştir. Bundada şüphesiz Batılı Devletlere verilen kapitülasyonlardan doğan ticari özgürlükler etkili olmuştur.

A.Ticaret Serbestiyeti ve Tüccarlara Verilen Haklar

Osmanlı İmparatorluğu yukarıda da bahsettiğimiz gibi ticari hayatı canlandırmak için birçok devlete kendi coğrafyasında ticaret izni vermiştir. Bunda devrin ekonomik şartları önde gelen etki olmakla beraber bazen de siyasi durum Osmanlı İmparatorluğuna başka bir devlete ticaret serbestiyeti vermesini gerektirmiştir. Daha önceki bölümlerde de bahsettiğimiz üzere Osmanlı İmparatorluğu XVIII. Yüzyılda Avrupa'ya karşı yürüttüğü diplomasi de yalnız kalmamak için Prusya'ya yaklaşmış ve neticesinde 1761 yılında bir antlaşma imzalanmıştır.

1761 Dostluk ve Ticaret sözleşmesinin ilk maddesinde ise Prusyalı tüccarların ve sefinelerin Osmanlı liman ve boğazlarından geçerken kabul edileceği yüzde üç selamet akçesini ödedikten sonra başka bir para ödemedi ticaret yapabilecekleri, Prusyalı tüccarların herhangi bir kaza durumunda karaya düşürdükleri malların o bölgenin zabitan ve hükkamı tarafından korunup yine aynı bölgede bulunan Prusya konsolosluklarına teslim edilmesi karara bağlanmıştır.³³²

İkinci maddede ise Prusyalı tüccarların getirip götürdükleri mallardan diğer dost olan devletler gibi yüzde 3 gümrük vergisi alınacağı, hediye getirdiği eşyalardan herhangi bir verginin talep edilmeyeceği, Prusyalı tüccarların eşyalarının değerinden başka bir değerde bu eşyaların satılmayacağı, Prusyalıların ihraç eylemek istemediği malları almak için zorluk çıkarılmayacağı, Prusyalı tüccarların kendine ait mallardan veya hediye edeceği mallardan ise herhangi bir vergi alınmayacağı kabul edilmiştir.³³³

³³¹ Tabakoğlu, age. s.284.

³³² BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.6, hk.8.

³³³ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.6, hk.8

1761 Dostluk ve ticaret sözleşmesinden çıkarılacak sonuç şüphesiz Prusya'nın ekonomik olarak elde ettiği bu haklardır. Osmanlı coğrafyasının ticari açıdan önemini ve canlılığının farkında olan Prusya verilen ahidname ile birlikte bu haklardan faydalanmayı kazanmıştır. Daha önceki bölümde ortaya koymaya çalıştığımız gibi Osmanlı Coğrafyasının birçok yerinde konsolosluk kurmuşlardır. Kuşkusuz bu konsoloslukları tesisindeki ana amaç tüccarların haklarını korumak ve Osmanlı Coğrafyasındaki ticari nüfuzunu güçlendirmektir.

1761 Dostluk ve ticaret sözleşmesi uzun bir dönem yürürlükte kalmış ve Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya'nın ekonomik ilişkilerine yön vermiştir. Bu tarihten itibaren 1862 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya arasında yeni bir antlaşma yapılmış ve artık bu antlaşmaya göre ekonomik ilişkiler şekillendirilmiştir.

1862 yılında yapılan bu antlaşmanın ilk maddesinde 1761 yılında yapılan dostluk ve ticaret sözleşmesinden doğan hakların Almanya gümrük ve ticaret şirketleri ve Almanya'nın gümrük ittifakına dâhil olan devletler için geçerliliği devam etmiştir. Almanya'nın ticaret şirketine ve ittifakına dahil olan devletlerin teb'a ve sefineleri Osmanlı İmparatorluğu tarafından imtiyaz verilen diğer üst düzey devletlerle eşit düzeyde tutulacaktır.³³⁴

1862 antlaşmasının ikinci maddesine göre de Prusya Devletleri veyahut vekilleri Osmanlı Devleti'nin her tarafında gerek dâhilen alışveriş yapmak gerekse taşraya ihraç eylemek muradıyla Osmanlı Devleti'nin zirai ve sanayi mallarından satın alma hakkı verilmiştir. Prusya Devleti tebasına mahalli hükümet tarafından herhangi bir tezkire almaya zorlanması hususu ahidnamenin hilafına bir hareket sayılacaktır.³³⁵

1862 antlaşmasının dördüncü maddesine göre Prusya Devletleri tarafından taşraya ihraç etmek için satın alınacak her türlü mal için her nevi rüsumattan muaf olmak üzere münasip bir iskeleye gelecek ve iskeleye güvenli bir şekilde indirildikten sonra eşyaların kıymeti üzerine yüzde sekiz bir reftiye vergisi verilecektir. Taşraya ihraç kılınmak için iskelede satın alınıp reftiye vergisi verilmiş olan her bir eşya daha sonra geçmiş olsa bile hiçbir halde tekrar reftiye vergisi verilmeyecektir.³³⁶

1862 antlaşmasının beşinci maddesinde belirtildiği üzere gerek Prusya Devletlerinin zirai ve sanayi mallarından olan gerekse Prusyalı tüccarlar tarafından bahren veya berren idhal kılınacak her türlü eşya iskeledeki kıymeti üzerine hesap olunarak ödenen yüzde sekiz vergiden sonra Osmanlı Devleti'nin her tarafına idhal olunabilecektir. Bahsedilen eşyalar bahren gelmiş ise karaya ihracında berren gelmiş

³³⁴ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.38, hk.14.

³³⁵ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.38, hk.14.

³³⁶ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.39, hk.14.

ise ilk gümrükte ödenecektir. Yüzde sekiz resm ödendikten sonra satılacak eşyaların ne satıcısından ne de müşterisinden başka bir vergi talep edilmeyecektir.³³⁷

1862 antlaşmasının sekizinci maddesine göre Osmanlı İmparatorluğunda transit geçişlerde kolay ödeme sağlamak amacıyla, başka ülkelere gönderilen ithal mallardan alınan günlük yüzde üç verginin bu antlaşmayla birlikte yüzde ikiye düşürüldüğünü Prusya lehine bir indirimle gidileceği tahhüd edilmiştir.³³⁸

B.Resm-i Masdarriyye Vergisinin Uygulanış Şekli

Osmanlı ekonomisinde iç, dış ve transit ticaretten alınan vergiler gümrük sistemi içerisinde incelenmelidir. İç ve transit ticaretten alınan vergiler iç gümrüklerin, dış ticaretten alınan vergiler de dış gümrüklerin meselesi olmuştur.³³⁹Gümrük, devletlerarası ticarete sınır geçişlerinde malların kontrol edildiği yer olup bu geçiş sırasında alınan vergilere "gümrük resmi" denmektedir.³⁴⁰ İslam hukukunda pazara getirilen mallardan bazı vergilerin alındığı malumumuz olmakla beraber Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleyip farklı coğrafya ve devletlere hâkim olması sebebiyle çeşitli vergilendirme usullerine de gidilmiştir.

Resm-i masdariyye ise Osmanlı İmparatorluğu'nun iç gümrüklerde aldığı bir vergi olmakla beraber nakledilen yerde tüketilen ithal mal eşyadan alınan vergidir.³⁴¹ Bir başka deyişle masdariyye dışarıdan gelip memleket için de tüketilen mallardan alınan ve "sarfiyat"da denen bir çeşit vergidir.³⁴²

Çalışmamıza konu olan defterdeki bir hükümde karşılaştığımız üzere Prusyalı tüccarların Osmanlı'ya resm-i masdariyye vergisini vermek istememektedir. Prusya Elçiliğinin Reisülküttaba başvurarak bu vergiden muaf olmak istediklerini söylemiştir. Prusyalı tüccarların İstanbul'da bir iki adet olduğu belirtilmiş ve bunun için resm-i masdariyye den muaf tutulmak istemişlerdir. Hatta aynı hükümde Prusyalı tüccarların resm-i masdariyye vergisini ödememek için mallarını Nemçeli taifesine kaydettirdikleri belirtilmiş ve Osmanlı'dan bu hususun giderilmesi talep edilmiştir. Bizzat Prusya kralının bu hususu önemseydiği de vurgulanmıştır.³⁴³Prusyalı tüccarlar için bu denli külfet oluşturan resm-i masdarriyye vergisi ise 1761 yılına ait bir hükümle kaldırılmıştır.³⁴⁴

C.Eflak- Boğdan ve Sırp Bölgeleri İle Ticaret İşleyişi

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz üzere Eflak ve Boğdan Osmanlı döneminde canlı bir ticari hayat yaşamışlar ve Prusya Devleti tarafından zıkr olunan bu iki yere konsolosluklar açılmıştır. Eflak- Boğdan ve Sırbistan Osmanlı

³³⁷ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.39, hk.14.

³³⁸ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.39, hk. 14.

³³⁹ Tabakoğlu, age. s.290.

³⁴⁰ Mübahat Kütükoğlu, "Gümrük", *DİA*, c.XIV, s.260.

³⁴¹ Tabakoğlu, age. s.290.

³⁴² Kütükoğlu, agm. s.266.

³⁴³ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.43, hk.16.

³⁴⁴ BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.49, hk.19.

İmparatorluğu'nun ihtişamını kaybettiği ve topraklarını mütemediyen kaybederek dağılmaya başladığı 19. Yüzyılda Osmanlı'dan ayrılacak ve bağımsız statü kazanacaktır. Bütün bu süreç göz önünde bulundurulmakla birlikte 1862 yılında yapılan antlaşmanın 6. Maddesinde Eflak, Boğdan ve Sırbistan için özel bir madde konulmuştur.

Eflak- Boğdan ve Sırp imaretine gitmek üzere gelen mallar Devlet-i Aliyyenin doğrudan doğruya idaresini üstlendikleri ilk gümrüğe geldiklerinde gümrük vergisini ödeyeceklerdir. Zikrolunan bu yerlerle ilgili gerek amediye gerek reftiye vergisinin yalnızca bir defaya mahsus şekilde ödenmesi kararlaştırılmıştır.³⁴⁵

D.Boğazların Ticari Durumu

Tarihsel süreçte bugünkü İstanbul ve Çanakkale Boğazları jeopolitik ve ticari anlamda büyük öneme haiz bir konumda olmuşlar ve bu boğazları hâkimiyeti altında bulduran Roma ve Osmanlı İmparatorluğuna büyük katkı sağlamışlardır. Ahidname Defterinde Bahr-i Sefid ve Siyah Boğazlar şeklinde geçen boğazlar 1453'te İstanbul'un fethi ile Türk hâkimiyetine geçmiş ve asırlar boyunca Osmanlı Devleti'nin mutlak egemenliğinde bulunmuştur. Ancak Osmanlı İmparatorluğunun gerilemesi ile birlikte uluslararası ilişkilerdeki genel gelişmelere paralel olarak boğazlar üzerinde Türk hâkimiyeti sınırlandırılmaya çalışılmıştır.³⁴⁶

Bununla birlikte boğazların ticari önemini bilen bütün devletler Osmanlı İmparatorluğu ile yaptığı antlaşmalara boğazlar ile ilgili maddeler koyup boğazlardaki ticari canlılığını veya ticari serbestiyetini arttırmaya çalışmışlardır.

Çalışmamıza konu olan ahidname defterinde yer alan 1862 tarihli antlaşmanın yedinci maddesinde ve on ikinci maddesinde boğazlar ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. İlk olarak yedinci madde de Prusya Devletine ait sefinelerin veya Prusyalı tüccarlara ait olup başka sefinelerde yer alan mallarının, Bahr-i Sefid ve Karadeniz boğazlarından geçtiğinde, yabancı devletlere nakli olunmak veya başka bir sefineye nakl olunmak için kısa bir vakit karaya çıkarıldığında herhangi bir vergi talep edilmeyecektir.³⁴⁷

Zikredilen gemilerde bulunan mallar karaya çıkarıldığı halde İstanbul'da bulunan transit anbarına nakledilecek transit anbarı olamayan şehirlerde ise o yerin gümrüklerine verileceği hükmü belirtilmiştir.³⁴⁸

Ayrıca on ikinci madde de Bahr-i Sefid ve Karadeniz Boğazlarından geçen Prusya Sefainleri için lazım gelen izn-i sefine fermanlarının derhal verileceği ve

³⁴⁵ BOA. A.DNV. DVE.d 72/1, s.39, hk.14.

³⁴⁶ H. Ömer Budak, *Sömürgecilikten Jeopolitiğe*, Öztepe Matbaacılık, Ankara, 2016, s.130.

³⁴⁷ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.39, hk.14

³⁴⁸ BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.39, hk.14.

Prusya tebalarının izn-i sefine fermanlarını beklemeden alabileceği ayrıcalığı tanınmıştır.³⁴⁹

E.Tuz ve Tütün Ticareti

1862 yılında yapılan dostluk ve ticaret sözleşmesi ile Osmanlı Prusya ilişkilerinin özellikle ekonomik kapsamı daha da gelişmiştir. 1862 yılında yapılan bu antlaşmanın onuncu maddesine göre daha önce tanınan ticaret serbestiyenin ve Prusyanın dilediği malları götürüp getirme ve ödeyeceği vergi belirtilmekle beraber tuz ve tütün ticaretine ilişkin hususi bir ekleme yapılmıştır. Bu maddeye göre Prusya Devletinin tüccarları veya vekilleri Devlet-i aliyyeden ihraç edecekleri tuz ve tütün için herhangi bir vergi ödemeyeceği belirtilmiştir.³⁵⁰ Bu maddeden anlaşılan Prusya'nın Osmanlı Coğrafyasındaki çıkan tütüne büyük önem vermekle beraber bu malın ihracatında daha önce ödediği vergiden muaf tutulmayı amaçlamış ve bunu gerçekleştirmiştir. Gümük idaresi ne olursa olsun tuz ve tütün ticaretinden hiçbir resm talep edemeyecektir.

F.Silah Ticareti

Osmanlı İmparatorluğu 15. Ve 16. Yüzyıllarda sahip olduğu ordu ve mühimmatla gerek Avrupa'da gerek İran ve Ortadoğu'da büyük askeri başarılar kazanmıştır. 16. Yüzyılın sonlarında ve 17. Yüzyılın başında Avrupa'da meydana gelen askeri devrim ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu silah teknolojisinde geri kalmıştır. Özellikle 17. Yüzyılın başlarında uzun süren Avusturya harplerinde aldığı mağlubiyetler neticesinde tüfekli askere önem verip tımarlı sipahilerin giderek önem kaybettiğini anlayan Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'dan ihtiyaç duyduğunda silah satın almıştır. Bütün bu gelişmelerle rağmen 1862 antlaşmasında silah ihracatı ile alakalı bir madde konulmuştur.

1862 dostluk ve ticaret sözleşmesinin on birinci maddesine göre Prusya Devletinin bundan böyle Osmanlı İmparatorluğuna top, esliha-i nariye ve barut gibi mühimmatları ithal etmesi yasaklanmıştır. Sadece ziynet eşyasından yapılan silah ticaretine izin verilmiştir.³⁵¹

G.İthal ve İhraç Malların Listesi

Çalışmamızın temelini oluşturan ahidname defterinde Prusyalı tüccarların konsolosluk açılan bölge ve civarlarında ticaret yaptıkları yoğun bir şekilde belirtilmiş fakat Prusyalı tüccarların getirip götürdükleri mallar hakkında net bilgi içeren hükümlere yer verilemiştir. Sadece bir tane ahidnamede ithal ve ihraç malları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu ahidnamede Prusyalı tüccarlardan yüzde üç gümrük alınması karar verilmiştir. H.1216- M.1801 tarihli bu ahidnamede Prusyalı tüccarların getirip götürdükleri mallar ve fiyatları ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.³⁵²

³⁴⁹BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.40, hk.14.

³⁵⁰BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.39-40,hk.14.

³⁵¹BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.40, hk.14

³⁵²BOA. A.DNV. DVE. d 72/1, s.45, hk.18.

Bu bölümde 1801 tarihinde düzenlenip tarife defterine kayıt edilen mallar ve fiyatları hakkında örnekler verilecektir.³⁵³ İlk olarak ithal edilen mallar daha sonra ihraç edilen mallar tekstil, gıda, tıpta kullanılan eşyalar, ham maddeler gibi tasniflere tabi tutulacaktır.

Eşya-İ Amediyye (İthal Eşyalar)

Tablo 3. İthal Edilen Tekstil ve Giyim Malları

DİBA 1 Zira Gümrük 21 Akçe	Sade Hatayi ve Sade Atlas Venedik 1 Zira Gümrük 5 Akçe	Telli Hatayi Venedik 1 Zira Gümrük 12 Akçe	Sade kemha-i Venedik 1 Zira Gümrük 6 Akçe	Sade kadife Yasdık Venedik 1Çift Gümrük 36 Akçe	Telli Kadife 1 Zira Gümrük 21 Akçe
Fes-i Afrenci 1 Düzine Gümrük 36 Akçe 12 Aded	Fes-i Tunus kebir 1 Düzine Gümrük 216 Akçe	Fes-i Tunus Sagir 1 Düzine Gümrük 72 Akçe	Barata-i Venedik 1 Deste Gümrük 24 Akçe	Kadife şerit 1 Top Gümrük 10 Akçe	Boyalı bayağı rişte 1 Kıyye Gümrük 36 Akçe
Rişte-i penbe-i Venedik1 Kıyye Gümrük 18 Akçe	Rişte-i Nemçe 1Kıyye Gümrük 13,5 Akçe	Beç kari basma Yorgan Yüzü 1 Aded Gümrük 9 Akçe	Edna ve vasat Leh Samuru 1Çift Gümrük 100 Akçe	Munakkaş şayak Triyeste 1 Top Gümrük 120 Akçe	Sir Sincab 1 Kıyye Gümrük 80 Akçe
Post-1 Tilki Felemenk 1 Tne Gümrük 8,5 Akçe	Post-1 zerdeva 1 Tane Gümrük 9 Akçe	Post-1 Sansar 1 Tne Gümrük 8 Akçe	Post-1 vaşak Gümrük 45 Akçe	Sof-1 Nemçe 1Top 45 Zira Gümrük 90 Akçe	Ürbeli Kirbas 1 Top Gümrük 72 Akçe
Alaca-i Triyeste ve Hollanda Sagir 1 Top Gümrük 27 Akçe	Alaca-i Triyeste ve Hollanda kebir 1 Top Gümrük 54 Akçe	Kirbas-1 Triyeste 1 Top 12 Zira Gümrük 120 Akçe	Muşammalık kirbas kebir 1 Top Gümrük 45 Akçe	Muşammalık kirbas sagir 1 Top Gümrük 33 Akçe	Yüksük 12 Deste 1 Kağıd Gümrük 3 Akçe

Tablo 4. İthal Edilen Araç Gereçler

³⁵³1801 tarihli bu ahidnamede yer alan malların tamamının listesi için bkz. BOA. A.DVN. DVE. d 72/1, s.45-46-47, hk. 18.

İğne 1 Torba 5000 aded Gümrük 180 Akçe	Toplu İğne 1 Kağıd Gümrük 3,5 Akçe	Olta 1 Kağıd Gümrük 3 Akçe	Lacivert Boya 1 Kıyye Gümrük 2 Akçe	Çingirak 1 Kutu Gümrük 12 Akçe	Yıldızlı Kağıd 1 Orta Gümrük 30 Akçe
Kağıd-1 Ceneviz 1Denk Gümrük 180 Akçe 3 Düzine	Kağıd 1 Orta Gümrük 4,5 Akçe	Kağıd-1 yazı 1 Orta Gümrük 9 Akçe	Kağıd-1 yazı kebir ve telhis 1 Orta Gümrük 45 Akçe	Mismar-1 Frenki Trijeste 1 Kantar Gümrük 90 Akçe	Mismar-1 Frenki Felemenk 1 Kantar Gümrük 120 Akçe
Demir kepeç ve tabe ve tahta ma'a sac 1 Kıyye Gümrük 1 Akçe	Ma'den tel 1 Kıyye Gümrük 13,5 Akçe	Demir tel 1 Kantar Gümrük 90 Akçe	Tanburi teli 1Kutu Gümrük 20 Akçe	Çit-i Leh kebir 1 Top Gümrük 72 Akçe	Çit-i Leh sagir 1 Top Gümrük 36 Akçe
Çit-i Beç 1 TopGümrük 24 Akçe	Varak 100 Top Gümrük 72 Akçe	Temaşa teli 1 Sandık Gümrük 120 Akçe	Gözlük 1 Kutu Gümrük 1 Akçe	Sarı teneke ve tel 1 Kıyye Gümrük 7 Akçe	Orta cam Venedik 1 Sandık 600 tahta Gümrük 180 Akçe
Sagır cam Venedik 1 Sandık 600 Tahta Gümrük 90 Akçe	Cam havale orta 1 Sandık 600 tahta Gümrük 240 Akçe	Cam havale-i sagır 1 Sandık 600 tahta Gümrük 180 Akçe	Makara teli 1Top Gümrük 3 Akçe	Saman Eğesi 1 Deste Gümrük 3 Akçe	Aynalı Teneke Kutu 1 Deste Gümrük 4 Akçe
Kuyumcu Fırçası 1 Kutu Gümrük 18 Akçe	Ustura 1 Düzine Gümrük 3 Akçe	Demir Heybe Kilidi 1 Deste Gümrük 8 Akçe	Fincan-1 Trijeste 1 Aded Gümrük 1,5 Akçe		

Tablo 5. İthal Edilen Gıda ve Tıpta Kullanılan Mallar

Melisa Ruhı 1 Şişe Gümrük 1 Akçe	Tarçın-1 Trijeste 1 Kıyye Gümrük 20 Akçe	Tarçın-1 Olande(Hollana) 1 Kıyye Gümrük 48 Akçe	Amber 1 Miskal Gümrük 12 Akçe
Kafür 1 Kıyye Gümrük 18 Akçe	Kahve-i Yemeni 1 Kıyye Gümrük 11 Akçe	Kahve Afrensi 1 Kıyye Gümrük 4 Akçe	Havyar 1 Kantar Gümrük 60 Akçe
Tarçın Çiçeği 1 Kıyye Gümrük 15 Akçe	Kakule 1 Kıyye Gümrük 30 Akçe	Havlıcan 1 Kıyye Gümrük 4 Akçe	Karanfil 1 Kıyye Gümrük 36 Akçe
Badem İçi 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe	Revgan-1 Biberiye 1 Kıyye Gümrük 7,5 Akçe	Fülfül 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe	Meyan Balı 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe
Papaz Otu 1 Kıyye	Çay-1 Felemenk 1	Hamr tortusu 1 Kantar	Çay-1 Moskov 1 Kıyye

Gümrük 9 Akçe	Kıyye Gümrük 18 Akçe	Gümrük 63 Akçe	Gümrük 27 Akçe
Beyaz ve siyah Zencebil 1 Kantar Gümrük 90 Akçe	Tuz ve gülle şeker 1 Kantar Gümrük 120 Akçe	Ham şeker 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	

Tablo 6. İthal Edilen Silahlar

Kurşun Saçma 1 Kantar Gümrük 9 Akçe	Piştov-1 Venedik 1 Çift Gümrük 30 Akçe	Tüfenk Namlusu Nemçe 1 Aded Gümrük 9 Akçe	Piştov namlusu Nemçe 1 Çift Gümrük 9 Akçe
Kılıç Namlusu 1 Aded Gümrük 3 Akçe	Piştov-1 Felemenk 1 Çift Gümrük 27 Akçe	Piştov-1 Triyeste 1 Çift Gümrük 18 Akçe	Ham Kurşun 1 Kantar Gümrük 45 Akçe

Tablo 7. İthal Edilen Ham Maddeler

İstifac-1 Venedik 1 Sandıkça 22 Kıyye Gümrük 72 Akçe	Çelik1 Kantar Gümrük 54 Akçe	İstifac-1 Frenki 1 Kantar Gümrük 72 Akçe	Sandal Ağacı 1 Kantar Gümrük 60 akçe
Gül Ağacı 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Hind Ağacı 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Sülüğen 1 Kantar Gümrük 75 Akçe	Misk-i Hindi 1 Miskal Gümrük 12 Akçe
Revgan-1 nef 1 Kıyye Gümrük 2 Akçe	Kükürd 1 Kantar Gümrük 18 Akçe	Zac-1 Kıbrıs 1 Kantar Gümrük 15 Akçe	

Eşya-İ Reftiyye (İhraç Eşyalar)

Tablo 8. İhraç Edilen Tekstil ve Giyim Malları

Cild-i Camus 1 Kıt'a Gümrük 25 Akçe	Cild-i bakar 1 Kıt'a Gümrük 10 Akçe	Astar 1 Top Gümrük 9 Akçe	Yapağı 1 Kantar Gümrük 36 Akçe
Post-1 yerlü tavşan 100 Aded Gümrük 72 Akçe	Post-1 Keçi Ankara 1 Aded Gümrük 72 Akçe	Kirbas-1 penbe 1 Top 20 Zira' Gümrük 9 Akçe	Rişte-i penbe 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe
Harir-i Sayda ve Kıbrıs 1 Kıyye Gümrük 36 Akçe	Kirbas-1 penbe 1 Top Gümrük 9 Akçe	Bohça şal 1 Aded Kıymet 60 Guruş	Şalı ma'a sof Ankara 1 Top Gümrük 200 Akçe

Tablo 9. İhraç Edilen Ham Maddeler

Kitre 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe	Zamg-1 Arabi 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe	Kök boya 1 Kantar Gümrük 72 Akçe	Şap 1 Kantar Gümrük 27 Akçe
-----------------------------	------------------------------------	----------------------------------	-----------------------------

Tablo 10. İhraç Edilen Gıda ve Tıpta Kullanılan Mallar

Afyon 1 Kıyye Gümrük 40 Akçe	Palamut 1 Kantar Gümrük 9 Akçe	Anason 1 Kantar Gümrük 40 Akçe	Sa'leb 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe
Mısır Hurması Haleb 1 Top Gümrük 27 Akçe	Mastaki 1 Kıyye Gümrük 11 Akçe	Susam 1 Kantar Gümrük 30 Akçe	Siyah Üzüm ma'a bağlarca 1 Kantar Gümrük 22 Akçe

Tablo 11. İhraç Edilen Araç Gereçler ve Silah

Nühas kahve ibriği 1Kıyye Gümrük 12 Akçe	Çit-i Asitane 1 Top Gümrük 12 Akçe	Çimşir 1 Kantar Gümrük 8 Akçe	Tüfenk-i İtalya ve Felemenk 1 Kıyye Gümrük 11 Akçe
Bileyi taşı 1 Varil Gümrük 180 Akçe	Göztaşı 1 Kıyye Gümrük 4,5 Akçe	Zımpara 1 Kantar Gümrük 2 Akçe	

H. Çalışmaya İlişkin Terminoloji

Amber: Kül rengi hoş kokulu bir madde.

Amediye: İthal edilen mallar.

Asitane-i Saadet: Başkent İstanbul için kullanılan bir tabir.

Avarız: Osmanlı Devleti'nin özellikle Tanzimat'a kadar savaş ve doğal afetler gibi özel durumlarda aldığı bir vergidir.

Avdet Etmek: Bir yere gittikten sonra tekrar aynı yere geri dönmek

Bac: Osmanlı imparatorluğunda bilhassa gümrüklerde kullanılan vergi tabiridir.

Bahren: Denizden denize anlamındadır.

Berren: Karadan karaya demektir.

Cizye: Gayr-i müslim vatandaşlardan alınan baş vergisidir.

Diba: Altın işlemeli bir kumaş.

Düvel: Devlet kelimesinin çoğuludur.

Edna: Alt düzey.

Emtia: Satılacak mallar anlamına gelir.

Göztaşı: Göz, deri hastalıklarında kullanılan bir çeşit tuz.

Halik Olmak: Gayr-i Müslimlerin ölümü üzerine kullanılan tabirdir.

Hamr Tortusu: Üzüm suyunun mayalanmış halinin tortusu.

Harac: Toprak sahiplerinden alınan bir vergidir, fakat genel anlamda bir kimseden zorla bir şeyi almak anlamında taşır.

Hatayi: Tezhib sanatında kullanılan bir madde.

Havhcan: Zencefilgillerden bir baharat.

Hükkam: Hâkim kelimesinin çoğuludur. Egemenliği elinde bulunduranlar anlamına gelir.

İskele: Deniz taşıtlarının yanaşarak bünyesinde bulundurduğu malları boşalttıkları yerdir.

Kâfur: Kâfur ağacından elde edilen, hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, güzel kokulu bir madde.

Kassabiye Akçesi: Kasaplara verilen hayvan kesim ücreti.

Kıyye: Eski bir ağırlık birimidir diğer adı okkadır.

Kıfaf Nefsi: Bir insanın yalnızca kendisine yetecek kadar ölmeyecek kadar aldığı erzaktır

Kirbas: Kumaş bez.

Maslahatgüzar: Büyükelçi bulunmadığı ülkelerde görevli kişi.

Me'kulat: Yiyecek gıda.

Mefruşat: İçecek gıda.

Melbusat: Giyilecek şeyler

Melisa Ruhü: Özellikle tıpta kullanılan bayılmaya sebebiyet veren bir tür ilaç

Muhalefat: Devlet görevinde yer alan bir kişinin öldükten sonra kalan mal varlığı.

Munakkaş Şayak: Nakışlı bir sert yün kumaş.

Mürd Olmak: Ölmek- gebermek.

Müstemin: İslam Devletine belli izinler çerçevesinde giren gayr-i Müslimlere ait bir terim.

Nefer: Asker veya görevli anlamında kullanılır.

Nühas: Bakır

Papaz Otu: Tıpta ve özellikle de veterinerlikte kullanılan bir madde.

Piştov: Tabanca

Reftiye: İhraç edilen mallar.

Resm-i Kısmet: Ölen bir kişinin mirasını varislerine dağıtırken alınan vergidir.

Rişte: İplik

Rüsum: Vergiler

Sefine: Gemi

Selamet Akçesi: Gelen malların güvenliği için geçirilen derbent, köprü gibi yerlerde denilen vergi.

Tekalif-i örfiyye: Şer'i vergilerin dışında kalan tüm vergilerdir.

Vasat: Orta.

IV. BÖLÜM
1760-1849 TARİHLİ PRUSYA AHİDNAME DEFTERİNİN
TRANSKRİPSİYONU

1.

Devlet-i aliyye ile dost olan düvel elçileri ve konsolosları ma'iyyetlerine ahidnâme-i hümayûn ve nizâm-ı cedîd ve hadd-i i'tidâl şerâyiti müceblerince nasb ve berât i'tâ olunan tercümânların oğulları ve ikişer nefer hıdmetkârları cizye ve tekâlîf mütâlebesiyle te'addî etdirilmemek husûsu şerâyit berâtlarına derc olunmak mu'tâd-ı kadîm olmağla fimâ ba'd verilecek berâtların hıdmetkâr lafzı mahalline mutlak ikişer nefer hıdmetkârları ta'bîri tahrîriyle iktifâ olunmayup yedlerine başka başka iki kıt'a evâmîr-i şerîfe verilen iki nefer hıdmetkârları ta'bîri derc ve imlâ ve her bir tercümanlık berâtı verildikçe ol tercümânın iki nefer hıdmetkârının cizye ve tekâlîf mütâlebesiyle rencide olunmamasını muhtevî mahalleri kâdîlarına hitâben başka başka iki kıt'a emr-i şerîf i'tâ ve o makûle berâtlu tercümânlar târik ve hâlik olup yerlerine âhara berât verilmek iktizâ eyledikde sâbıkının berâtı kalemde hıfz olduğu misillü zikr olunan ikişer kıt'a hıdmetkâr emirleri dahi berât-ı mezkûr ile ma'an kalemde hıfz ve o misillü fermânlu hıdmetkârlardan biri mahall-i âhara gönderilmek iktizâsıyla ol emri istid'â olundukda verilecek yol emirlerine hıdmetkâr-ı mesfûrun tercümân hıdmetkârı olduğunu mutazammın yedinde tuğrâlî emr-i şerîf var ise şartı derc ve imlâ olunmak ve bu nizâm bundan sonra verilecek tercümânlıklar haklarında cârî olmağla dîvân-ı hümayûn kaleminde mahfûz müste'men defâtirinin her birine kayd etdirilip ilâ mâşâallâhu te'âlâ düstûr-ı amel tutulmak husûsuna irâde-i aliyye ta'alluk itmekden nâşî işbu fermân-ı âlîyi defâtir-i mezkûreye kayd etdirip müceb ve muktezâsıyla amel ve hareket ve zinhâr ve zinhâr hilâfî vukû'uyla mazhar-ı te'dîb olmaktan mübâ'adet eylemelerini zâbitân kalem-i mezbûra ve ale'l-husûs defâtir-i mezkûreyi i'mâl iden ketebeyeye yegân yegân tenbîh ve te'kide mübâderet ve sen dahi dâimâ nezaret ve mugâyiri hâlde vukû'a gelmemesine ikdâm ve dikkat eyleyesiz diyü hâlâ reisülküttâb devletlü es-Seyyid Mehmed Hayri Efendi hazretlerine hitâben musahhah fermân-ı âlî sâdır olmağla ber müceb-i fermân-ı âlî işbu mahalle kayd olundu.

Fî 13 M sene 1196

2.

Bâlâda kayd olunan fermân-ı âliye müteferri' zeyldir.

Hîn-i sudûr-ı berâtta ilçiler biz tercümânımızın hıdmetkârları isimlerini bilmeziz cevâbıyla hıdmetkâr emri ahzından i'râz ederler ise ne mâni' şimdi alınmak şart ve külli tashîh idüp ba'dehu alâsız denilmek ve tashîh ve ihbâr ile hıdmetkâr emri almaksızın yol emri ister ise verilmemek ve lede'l-iktizâ hıdmetkârın tardı ve âhar istihdâmı lâzım gelir ise ne işleyelim bari hıdmetkâr emrinin ismi açık verilsin derler ise açık fermân verilmekde mahâvîr derkâr olmağla imkânı yokdur o makûle

hıdmetkârlar tard olunur ise virilen emri getirin yerine âharı için fermân verilir denilmek ve bu vechile nizâm-ı mezkûr vikâye olunmak tabi'at-ı maslahatdan olmağla sudûr eden fermân-ı âlî mûcebince bu izn bu vechile amel ve hareket olunmak için işbu mahalle sebt ve kayd olundu.

Fî 13 M sene 1196

3.

Devlet-i aliyye ile dost olan cemî' düvel ilçileri ve konsolosları ma'iyyetlerinde bâ berât-ı âlîşân istihdâm olunan tercümânların sûret-i nizâm ve intizâmları bin iki yüz bir ve iki yüz yedi tarihlerinde bir hüsn-i nizâma ifrâğ ve ahkâm-ı şerâyet-i mukarreresine mir'âtnâme olunarak ale'd-devâm düstûrî'l-amel tutulmasıyçün tevsîk ve istihkâm olunmuşiken ba'de zamân yine nizâm-ı mezkûrun şîrâzesi münhal ve şerâyet-i mukarreresi nâ-mer'î ve muhtell olduğu bâhir ve nümûdâr ve bu makûle hâlât ve keyfiyâtın vukû'ı saltanat-ı seniyyenin mesâlih-i mülkiyesine ve mevâdd-ı ticâretine hâlel ve fesâd tatarrukuna bâdî ve gümrük vesâir vâridât ve âidât-ı mîrîyesine küllî ziyân ve hasârat terettübüne sebeb-i âdî olduğu ve işbu fesâdın def' ve izâlesi çâresine bakılmadıkça revâbit-ı mer'iyeye-i ahd ve şart ve usûl-i hâkânide ve hayr-ı mevâhî ile zevâbit-ı mülkiyeyi zabt u rabt giderek hâlel-pezir olacağı ve bugüne fesâdât ve mazarrâtı müstevcib olan hâlât-ı meşrûhanın külliyyen men' u def'i dost ehîbb olan cemî' düvel indinde hasbe'l-ahir mergûb olacağı bedîhî ve âşîkâr olduğuna binâen bâ berât-ı âlîşân istihdâm olunan tercümânların ilçi yanında ise ilçisi ve konsolos yanında ise konsolosu ma'iyyetlerinde tercümân kıyâfetiyle tercümânlık hıdmetinde mukîm olup âhar vilâyetde ikâmet etmemelerine ve hânlarda ve dekâkînde esnâflık ve taşra memâlikde kocabaşılık ve mültezimlik ve bunlar emsâli vazîfelerinden hâric-i musâlaha ve memleket ve esnâf umûruna karışmamalarına dikkat ve'l-hâsıl mârru'z-zikr nizâmın te'kîd ve teşyîdiyçün bin iki yüz on dört tarihinde Dersa'âdet'te mukîm bi'l-cümle düvel elçilerine verilen tekârîr-i aliyyede münderic ve mastûr ve musarrah ve mezkûr olan kâtibe-i şerâyet-i nizâmîyeye tamâmen ri'âyet olunmak ve dâimâ ve müstemirren mer'î ve mu'teber ve düstûrî'l-amel tutulmak ve hilâfî bir gûne vaz' u hareket zuhûr etmemek ve fimâ ba'd elçi ve konsolos ma'iyyetine re'âyâ-yı devlet-i aliyyeden tercüman intihâbı lâzım geldikde tercümân olacak şahs lisâna âşînâ olmak ve bâlâda mezkûr şurûtu bilâ noksân icrâ eylemek ve nizâmât-ı mezkûrenin bir mâddesine mugâyir olacak vaz' u hareket ve mu'âmesi olur ise ber muktezâ-yı nizâm tercümânlık berâtı yedinden nez' ve yine efrâd-ı ra'iyet hükmüne tenzîl kılınmak husûslarına elçisi tarafından ta'ahhüd ve tekeffül olunmak ve bu vechile müte'ahhid olduğunu elçi-i mûmâ ileyh vereceği memhûr arzda beyân eylemek üzre bu def'a düvel-i müşârun ileyhim elçileri dostlarımıza resmen tekârîr i'tâ olunmağla asâletlü Prusya maslahatgüzârı dostumuz tarafından dahi iktizâ edenlere mahsûsan tenbîh ve te'kîd olunmak matlûb-ı kat'î idüğü ma'lûm olmak için işbu takrîr-i âlî keşîde-i silk-i tahrîr ve imlâ ve mûmâ ileyh maslahatgüzâr dostumuza i'tâ olundu.

4.

Düvel-i nasârâ tercümanları haklarında nizâm-ı cedîdi hâvî (silik)

İşbu iki yüz bir senesi Muharremi mühimme tobrasında mahfûzdur.

İzzetlü reisülküttâb efendi

Gerek Asitâne-i aliyyede düvel elçileri yanlarında ve gerek taşralarda konsoloslar ma'iyyetlerinde tercümân olanların bir müddetden berü nizâmlarına hâlel-tatarruk idüp nizâm-ı ra'iyyeti muhtell olduğundan husûs-ı mezbûrun bir hüsn-i râbıtaya idhâli irâdesiyle ba'zı nizâmın sûret-i icrâsı Asitâne-i aliyyede olan düvel elçilerine baş tercümanları vesâdetleriyle ifâde olundukda içlerinden ekserinin takdîm eyledikleri takrîrler mefâhimine nazaran nizâm-ı mezbûrun hâlâ bulunan tercümanlar haklarında icrâsı kendülere muzırr ve cehâletlerini müceb olduğu ve fimâ ba'd berât verilecek tercümânlar haklarında icrâsı münâsib idüğü ve hâlâ bulunan tercümânların muhtell-i nizâm olan ba'zı etvârları men' idecekleri müstebân olduğu huzûr-ı hazret-i cihândârîye ba'de'l-arz fimâ ba'd gerek mahlûlden ve gerek terkden nasb olunacak tercümânların bir hüsn-i sûret ve nizâma ifrâğı husûsuna irâde-i hazret-i şehriyârî ta'alluk etmeğle bundan böyle ısdârı iktizâ eden tercümânlık berâtları şerâyitine elçi yanında ise elçisi ve konsolos yanında ise konsolosu ma'iyyetlerinde tercümân kıyafetiyle tercümanlık hıdmetinde mukîm olup âhar vilâyetde ikâmet eylememek ve hânlarda ve dekâkînde esnâflık ve taşra memâlikde kocabaşılık ve mültezimlik ve bunlar emsâli vazîfelerinden hâric musâlaha ve memleket ve esnâf umûruna karışmamak ve tercüman olduğu mahallin gayrı mahalde temekkün etmemek ve eğer bu şartların hilâfı hareketde bulunur ise berâtı kaydı terkîn ve tercümanlığı ilgâ ve yerine şerâyit-i mezkûreye ri'âyet eder âharı arz olunmak üzere elçisine inhâ olunmak şartlarını dahi derc ve ilâve idüp ve tercümanların oğulları ve ikişer nefer hıdmetkârlarının ber müceb-i şurût berât-ı mu'âfiyetleriçün bir müddetden berü evâmîr-i şerîfe verilegelmekle fimâ ba'd cedîd tercümânlar hıdmetkârlarına dahi sâbıkı üzere emirler verilmek ve târik ve hâlik olduklarında atîkleri ahz ve kaleminde hıfz olunmadıkça cedîdi verilmemek ve tercümanın hıdmetinde olup ahar mahalde temekkün eylememesi evâmîr-i mezkûreye derc olunmak ve o makûle tercümân ve hıdmetkârlarının âhar mahalde ikâmetleri cevâzını iş'âr eder evâmîr bir vakitte ve bir vechile verilmemek ve hasbe'z-zarûr bir yere gitmek iktizâsıyla yol emri istid'â olundukda yedinde olan mu'âfiyet emrine havâle ile verilecek yol emri derûnuna serî'an gidüp gelmesi ve gitdiği mahalde eğlenmemesi şerâyiti derc olunmak ve asıl tercüman bir yere gitmek lâzım geldikde yol emri istid'â olunur ise âna dahi şerâit-i mezkûre derc olunmak ve fimâ ba'd tercümanlık münhall olup âhara arz olundukda mu'tad üzere atîkin berâtı olduğundan başka hıdmetkârların mu'âfiyet emirleri verilmiş ise ânlar dahi ahz ve kaleminde hıfz olunmadıkça müceddeden berât verilmemek ve tercümanlık berâtı istid'âsını hâvî elçilerden arz geldikçe şerâyit-i

mezkûreye muvâfık mıdır değil midir reisülküttâb olanlar taraflarından tahkik ve tercümânlıktan mâ'adâ umûra karışmaz makûleden olduğu tedkik olunarak verilecek berât ol vechile i'tâ olunmak ve atık tercümanlar dahi esnâflık vesâir hâric-i ez vazîfe umûra müdâhale etmemek ve mukaddem esnafa karışmış bulunur ise esnâfın birbiri beynlerinde cârî olan mu'âmele ânlar haklarında dahi icrâ olundukda biz tercümanız diyü umûr-ı esnâfıyede teferrüd etmemek husûslarına dâimâ ri'âyet için işbu fermân-ı âlî dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ve muktezâsıyla amel ve harekete dikkat ve sûret-i hâli düvel elçilerine iktizâsına göre ihbâra mübâderet ile nizâm-ı mezbûrun ilâ mâşâallâhu te'âlâ cedîd tercümânlar haklarında düstûrû'l-amel tutulmasına sarf-ı makderet eyleyesin diyü.

Fî 8 M sene 1201

5.

İzzetlü Reisülküttâb Efendi

Fi'l-asl düvel konsolosları ve elçileri yanlarında berevât-ı şerîfe ile tercümân olanlar hâlik ve târik olduklarında tercümanlıkları yine ol elçi ve konsolos yanında tercüman olmak üzere berât verilip mahall-i âhara nakl tarîki mesdûd iken birâz sinînden berü vaktiyle yine yerine i'âde şartıyla diyerek münhal olan tercümanlık ahar mahall konsolosu ma'ıyyetinde olmak üzere elçiler taraflarından arz ve ol vechile müsâ'ade olarak nizâm-ı ra'ıyyet muhtell olduğu ve işbu nakl maddesinin fimâ ba'd memnû'ıyyeti dahi nizâm-ı cedîde zeyl olduğu hâlde ihtilâl-i mezbûr giderek bertaraf olmak me'mûl idüğü müberrihin olmağla fimâ ba'd işbu nakl mâddesine bir vechile müsâ'ade olmayup aslından i'âde şartıyla nakl olunmuş olanlardan evvelki mahalline i'âdeleri istid'â olunanlar olur ise ânların i'âdesinde dahi bir gûne ihtilâl melhûz olmamak sûreti gereği gibi taharrî olunmak ve'l-hâsıl müceddeden tercümân nakl olunmamak husûsu düstûrû'l-amel tutulmak üzere kalem zâbitânına gereği gibi tenbîh ve işbu fermân-ı âlîyi nizâm-ı cedîd zeyline kayd ile fimâ ba'd hilâfi hareket vukû'a gelmemesine dikkat ve nezâret eyleyesiz diyü.

Fî 18 L sene 1207

6.

İşbu takrîr Prusya elçisine verilmiştir.

Gerek Asitâne-i aliyyede düvel elçileri yanlarında ve gerek taşralarda konsoloslar ma'ıyyetlerinde tercümân olanların bundan akdem nizâmlarına halel-tatarruk idüp nizâm-ı ra'ıyyet muhtell olduğundan husûs-ı mezbûrun bir hüsn-i râbitaya idhâli zımnında ba'zı nizâmın sûret-i icrâsı Asitâne-i aliyyede olan düvel elçilerine mukaddemâ baş tercümanları vesâtetleriyle ifâde olundukda içlerinden ekserînin

takdîm eyledikleri takrîrleri mefâhimine nazaran nizâm-ı mezbûrun ol vakit bulunan tercümanlar haklarında icrâsı kendülere muzırr ve cehâletlerini müceb olduğundan fimâ ba'd berât verilecek tercümânlar haklarında icrâsı münâsib idüğü ve bulunan tercümânların muhtell-i nizâm olan ba'zı etvârları men'idecekleri müstebân olduğu huzûr-ı hazret-i cihândârîye ba'de'l-arz fimâ ba'd gerek mahlûlden ve gerek terkden nasb olunacak tercümânların bir hüsn-i sûret ve nizâma ifrâğı husûsuna irâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî ta'alluk etmekden nâşî isdârı iktizâ eden tercümânlık berâtları şerâyitine elçi yanında ise elçisi ve konsolos yanında ise konsolosu ma'ıyyetlerinde tercümân kıyafetiyle tercümanlık hıdmetinde mukîm olup âhar vilâyetde ikâmet etmemek ve hânlarda ve dekâkînde esnâflık ve taşra memâlikde kocabaşılık ve mültezimlik ve bunlar emsâli vazîfelerinden hâric musâlaha ve memleket ve esnâf umûruna karışmamak ve tercüman olduğu mahallin gayrı mahalde temekkün etmemek ve eğer bu şartların hilâfı hareketde bulunur ise berâtı kaydı terkîn ve tercümanlığı ilgâ ve yerine şerâyit-i mezkûreye ri'âyet eder âharı arz olunmak üzere elçisine inhâ olunan şurûtu dahi derc ve ilâve olunmak ve tercümanların oğulları ve ikişer nefer hıdmetkârlarının ber müceb-i şurût berât-ı mu'âfiyetleriçün evâmîr-i şerîfe verilegelmele fimâ ba'd cedîd tercümânlar hıdmetkârlarına dahi sâbıkı üzere emirleri verilmek ve târik ve hâlik olduklarında atıkları ahz ve kalemde hıfz olunmadıkça cedîdi verilmemek ve tercümanların hıdmetinde olup âhar mahalde temekkün eylememesi evâmîr-i mezkûreye derc kılınmak ve o makûle tercümân ve hıdmetkârlarının âhar mahalde ikâmetleri cevâzını iş'âr eder evâmîr bir vakitte ve bir vechile verilmemek ve hasbe'z-zarûr bir yere gitmek iktizâsıyla yol emri istid'â olundukda yedinde olan mu'âfiyet emrine havâle ile verilecek yol emri derûnuna serî'an gidüp gelmesi ve gitdiği mahalde eğlenmemesi şerâyiti derc olunmak ve asıl tercüman bir yere gitmek lâzım geldikde yol emri istid'â olunur ise âna dahi şurût-ı mezkûr derc kılınmak ve fimâ ba'd tercümanlık münhall olup âhara arz olundukda mu'tad üzere atîkin berâtı alındığından başka hıdmetkârlarına mu'âfiyet emirleri verilmiş ise ânlar dahi ahz ve kalemde hıfz olunmadıkça müceddeden berât verilmemek ve tercümanlık berâtı istid'âsını hâvî elçilerden arz geldikçe şerâyit-i mezkûreye muvâfık mıdır reisülküttâb olanlar taraflarından tahkîk ve tercümânlıktan mâ'adâ umûra karışmaz makûleden olduğu tedkîk olunarak verilecek berât ol vechile i'tâ olunmak ve atîk tercümanlar dahi esnâflık vesâir hâric-i ez vazîfe umûra müdâhale etmemek ve mukaddem esnafa karışmış bulunur ise esnâfin birbiri beyinlerinde cârî olan mu'âmele ânlar haklarında dahi icrâ olundukda biz tercümanız diyü umûr-ı esnâfiyede teferrüd etmemek husûslarına dâimâ ri'âyet olunarak nizâm-ı mezbûrun ilâ mâşâallâhu te'âlâ cedîd tercümanlar haklarında düstûr-ı amel tutulmasıçün bin iki yüz bir senesi tarihinde bir kıt'a ve fi'l-asl düvel konsolosları ve elçileri yanlarında berevât-ı şerîfe ile tercüman olanlar hâlik ve târik olduklarında tercümanlıkları yine ol elçi ve konsolos yanında olmak üzere berât verilip mahall-i âhara nakl tarîki mesdûd iken biraz sinînden berü vaktiyle yine yerine i'âde şartıyla diyerek münhall olan tercümanlık âhar mahall kayd olursa ma'ıyyetinde olmak üzere elçiler (silik) müsâ'ade olunarak nizâm-ı ra'ıyyet muhtell olduğu ve işbu nakl mâddesinin fimâ ba'd memnû'ıyyeti dahi nizâm-ı cedîde zeyl olduğu hâlde ihtilâl-i mezbûr giderek bir (silik) olduğuna

binâen fîmâ ba'd işbu nakl maddesine bir vechile müsâ'ade olunmayup aslından i'âde şartıyla nakl olunmuş olanlardan evvelki mahalline i'âdeleri istid'â olunanlar olur ise ânların i'âdesine dahi bir güne ihtilâl melhûz olmamak sûreti gereği gibi tahrîr olunmak ve'l-hâsıl müceddeden tercümân nakl olunmamak husûsu düstûrû'l-amel tutulmak üzre nizâm-ı cedîd zeyline kayd ile fîmâ ba'd hilâfî hareket vukû'a gelmemesine dikkat ve nezâret olunmak bâbında bin iki yüz yedi senesinde diğeri bir kıt'a fermân-ı âlî ısdâr ve dîvân-ı hümayûn kalemine kayd olunmuş olmağla işbu nizâm mücerred olan hademesinin hüsn-i râbitasıyçün irâde-i seniyye-i kat'iyeye ile karâr-yafte olduğundan hilâfını tecvîz-i karîn-i imkân olmayan mesâlih-i mülkiyeden idüğü zâhir olup bu esnâda işbu nizâma mugâyir ba'zı hâlât ihsâs olunmaktan nâşî te'kîdi lâzım gelmekte fîmâ ba'd şürût-ı mezkûreye münâfi hâlât zuhûrunda muktezâ-yı nizâmın icrâsına mübâderet olunacağı elçinin dostumuz tarafından iktizâ edenlere ifâde ve tefhîm olunarak ba'de ezîn dahi işbu nizâm düstûrû'l-amel tutulacağı ma'lûm olmak için işbu takrîr ketb ve imlâ ve i'tâ olundu.

Fî 20 N sene 1214

7.

Takrîrler i'tâ olunup nizâmına dikkat oluna diyü hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn sâdır olmuştur.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim

Gerek Asitâne-i sa'âdette düvel elçileri yanlarında ve gerek taşralarda konsoloslar ma'yyetlerinde tercümân olanların bundan akdem nizâmına halel-tatarruk idüp nizâm-ı ra'yyet muhtell olduğundan husûs-ı mezbûrun bir hüsn-i râbitaya idhâli Asitâne'de olan düvel elçilerine ifâde birle fîmâ ba'd gerek mahlûlden ve gerek terkden nasb olunacak tercümanlara i'tâsı iktizâ eden berevât şerâyıtına elçisi veyahud konsolosu ma'yyetinde kıyafetiyle tercümanlık hıdmetinde mukîm olup âhar vilâyetde ikâmet etmemek ve esnâflık ve taşra memâlikde kocabaşılık ve mültezimlik ve bunlar emsâli musâlaha ve memleket ve esnâf umûruna karışmamak ve eğer bu şartların hilâfî hareketde bulunur ise berâtı kaydı terkîn ve tercümanlığı ilgâ ve yerine şerâyit-i mezkûreye ri'âyet eder âharı arz olunmak üzre elçisine inhâ olunmak şurûtu vesâir bazı şerâyit dahi ilâve olunarak taht-ı râbitana idhâl birle işbu nizâm düstûrû'l-amel olunmak üzre bin iki yüz bir senesinde başka ve elçi ve konsolos ma'yyetlerinde olan tercümanların mahall-i âhara nakilleri memnû' iken yine yerine i'âde şartıyla diyerek mukaddemâ mahall-i âhara nakl olunageldiğinden bu husûs dahi muhtell-i nizâm olmakdan nâşî fîmâ ba'd nakl olmamasına dâir nizâma zeyl olarak bin iki yüz yedi senesinde başka iki kıt'a fermân-ı âlî ısdâr ve dîvân-ı hümayûn kalemine kayd birle keyfiyet elçilere dahi ihbâr olunmuşken işbu nizâma mugâyir aralıkda bazı hâlât zuhûru ihsâs olunmaktan nâşî (silik) lâzım gelmeğın husûs-ı merkûm için düvel elçilerine başka başka bir bir takrîr verilmek iktizâ itmeğle takrîr-i mezkûr kaleme aldırılıp manzûr-ı şâhâneleri buyrulmak için

ma'rûz-ı huzûr-ı mülûkâneleri kılındığı ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda mâdde-i merkûmenin te'kîdi zımnında düvel elçilerine bu bâbda takrîrler i'tâsı muvâfık-ı irâde-i seniyye-i mülûkâneleri ise emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerininidir.

8.³⁵⁴

Olunan şart ve kuyudu havi taraf hazret-i sadr-ı azamiden verilen temessük'ün suretidir.

Sebeb-i tahrir ve şifa ve bais-i tafsil nemika oludur ki

Devlet-i aliyye-i osmaniyye ve saltanat-ı seniyye-i hakaniye ile tarh-ı esas mesafata ezhar-ı meyl ve rağbet edenler haklarında ebvab dostu küşada ve esbab-ı mevalat ve aşatı amade kılınmak muktazayı şeyyime-i kerime hazret-i selâtin adil ayin ve kaide-i müstedime-i saltanat izmayı abd-u karin idüğü müstain ani't-tebyindir binaen aleyhine iftiharü'l-ümeraü'l-azamü'l-iyviye? Münteharü'l-kübraü'l-nifhamü'l-meccite müslih-i mesalih cemahirü'l-taifetü'n-nasratih hala prusya kralı ve markiryus brandenburg ve roma imparatorluğunun baş kumaryus ve hersek ve --- ve silziyan'ın baş dükası ve sair vilayetlerin hükümdarı haşmetlü miknetklü firedrikos hatemü'l-lahe evakıbih bi'l-hayr ve'r-rüsnetayi devlet-i aliyye ruz-ı efruz ile dostluk ve muhabbet tarikinin meslûk olması iradesiyle kendü tarafından muteber beyzadelerinden muharrem esararı ve müşaveri kadure ayanü'l-milletü'l-mesihyye karlovalık reksin hitmet evakıba bi'l-hayrı mevkuף cah ve celal-i somaniyye olan der-i aliyye-i hilafetkarara irsal ve müceddiden temhid levazım emr-ü müsalihiya ezhar-ı hah-iş ve rağbet ve müvedded dostu ve mesafatı müzakere ve adkuçün muma-ileyh memhur sened ve ruhsat verüb rikab-i kâmiyab hazret-i cihandariye ve keزالik tarafımıza name ve mektub ile merkumu bais ve irsal ve murad olunan keyfiyet mükalemenin hüsn-ü itmam ve husulünü iltica ve imtisal etmekle dab-ı derin Saltanat ebhet makin üzere vekalet-i mutlakamız hasebiyle irsal olunan name-i dostu alâmesi ve zikrolunan meram ve mültemesatı bina-i beydu'l-İlahü'l-mülkü'l-bari hala afak-ı şark ve garb ve aktar cenub ve şimalin evamir ve ahkamı nafiz ve cari olan sultan selatin islam burhan havakîn enam tac bahş hüsrevan devran hadem esas zulm ve edvan zıllu'l-lahü'l-mülkü'l-mennan padişah-ı adalet penah ve şehriyar encam-ı sipah ve şahnişah hilafet dest-gâh hadimü'l-haremeynü'ş-şerefeyn malikü'l-berreyn ve'l-bahreyn şevketlü azametlü kudretlü kerametlü muhabbetlü ibbehettlü velinimetim efendim padişahım es-sultan ibnü's-sultan ve'l-hakan ibnü'l-hakanü's-sultan mustafa han ibnü's-sultan ahmed han ibnü's-sultan mehmed han azizullahe ensae ve ital bi'l-tayyid avama ve ensare hazretlerinin paye-i serir alâ ve rikab müstetab şevket intimalarına arz-u telhis olundukda milletmesat mezkurere dost olan

³⁵⁴ 8 numaralı hüküm Prusya ile yapılan 1761 Dostluk ve Ticaret sözleşmesidir. Defterde yer alan 9,10 ve 13 numaralı hükümlerde 8 numaralı hükmün aynısıdır tekrar deftere kaydedilmiş veya tasnif esnasında bu deftere konulmuştur.

düvel-i sairenin mevad-ı mesafatı üslubu üzere mehzurdan arı olur vecihle nizam verilmesi karin müsafe-i aliyye cihanbani buyrulub ruhsat-ı kamile-i mütehakkukamızdan bimadde tasfiye ve tesviye olunarak avan ve inayet şecaniyye ile sekiz madde ve hatime üzerine tarafından karardade olub murahhas muma-ileyhin olıgeldüğü italyan lisanı üzere verdiği temessükün dahi bade'l-tercüme tekrar paye-i serir şevketmasir hasret-i zillullahüye arz ve takdim olundukda müstassub ve müstahsin görülmekle bervech-i muharrer vekalet-i mutlaka ve ruhsat-ı kamile mütehakkukamızın binaen kabulünü müşar beyzade muma-ileyhe verilen müsaliha-i mevazi temessükü'dür ki zikrolunur ve şerh ve ayan kılunur evvel ki madde devlet-i aliyye ile prusya kralı beyninde müsaliha-i müvekkide ve dostluk ve mesafat cari ola ve reaya be berayayı Canibinin berren ve bahren ibla mani ticaretleri caiz olub prusya kralının bayrak ve batınatasıyla yürüyen asıl prusyalu ve mellah sefaini memalik-i mahrusenin iskele ve limanlarına emta ve eşyalarıyla vürud ve mekus ve avdet aylediklerinde rencide olunmayub ve kaza-i mütezarar olan sefainin tamiri caiz olub kendü akçeleriyle kefaf nefisleriçün satın aldıkları mekûlat ve meşrubat ve levazım-ı sairelerine memanet olunmaya ve memnuatda olmayan emta ve eşyanın bey ve şerasında prusya tüccarına sair dost olan düvel-i tüccarı misallü muamele oluna ve boğaz hisarlarına ve sair liman ve iskelelere gelen prusyalı safaini sair dost olan düvelin safaini misallü kabul ve verile gelen üç yüz akçe selamet akçesini eda eylediklerinden sonra muhdesat talebiyle rencide olunmayalar ve prusya sefinesi devlet-i aliyyenin liman ve iskelelerinde karaya düşdükdü ol-mahlin velat ve hükam ve zabitanı tediden himayet ve garkdan halas olan emta ve eşya ve esvabları ashabına redd olunmak üzere karib bulunan prusya konsoloslarına teslim ettirilmesine dikkat edüb mitad olan ücret-i amile ve nakliyyeden gayri bir nesne taleb olunmaya ve eşyaları garet olunur ise bade'l-tefhis buldurulub tamamen redd ve teslim eyleyeler ikinci madde prusyalu tüccarı ve onlara tabii olanlar getirüb getürdükleri emta ve eşya için sair dost olanlar misallü yüzde üç resm-ü gümrük cari olan nakuddan eda eyledikten sonra ziyade nesne taleb olunmaya ve gümrük emtası eşyalarını değer behasından ziyade beha takdir eylemeyüb ve kıymetlerinde uzlaşmadıkları halde yüzde üç olmak üzere aynı eşya vireler prusya elçisinin kendüye müteallik olan emta ve eşya ve esvabından ve hediyesinden gümrük ve bac taleb olunmaya ve prusya sefinesinin hümulesini ihrac eylemek elvermediği halde cebrolunmaya Ve sefinesiyile aher mahale nakl murad eylediklerinde memanet olunmayub bir nesne taleb olunmaya ve eğer bir mikdarını ihrac ve kusurunu aher mahale nakl ederler ise ancak ihrac olunan eşyadan gümrük taleb oluna ve resm-ü gümrüğü eda olunmuş eşyayı devlet-i aliyyenin aher liman ve islelerine nakl eylediklerinde memuliyeden eda tezkiresine itibar olunub tekrar gümrük taleb eylemeyeler ve gümrüğe müteallik muamelat aheri dahi sair dost olan milel-i hakkında olduğu gibi prusyaluya dahi caiz ola ve prusyaludan ve onlara tabii olanlardan resm-ü kassabiyye namıyla akçe taleb olunmaya üçüncü madde iki devlet-m cenk sefaini birbirine müsadefe eylediklerinde selamlaşmak resmi sair düvelin cenk sefaini ile olageliği üzere icra oluna ve prusyalunun tüccar sefaini devlet-i aliyyenin cenk ve tüccar efainine tesadüf eylediklerinde mitad üzere dostane selamlayub yollarından alikonmayub cebren bir nesne taleb ve ahz olunmaya ve prusya sefainine asker ve top ve cebhane ve bun

emsali mühimmat-ı saire nakliçün cebr olunmaya ve devlet-i aliyye ticari emta ve eşyalarının nakliçün prusya sefainini ücret ile tuttuklarında düvel-i saire ile cari olan muamele-i isticare riayet edeler ve prusyalunun sefaini ile prusya tüccarlarının götürüb götördükleri eşyalarından resm-ü gümdürk alma gelen eşyalarının prusya elçilerine ve konsoloslarına mitad üzere aid olan konsolote resmini bi't-temam eda eyleler dördüncü madde dersadetde ikamet eden prusya elçisi hakkında sair dost olan düvel elçilerinin müelif oldukları serbestiyet ve muafiyet cari ola ve memalik-i mahruseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel etraflarında konsolos ve vekilleri ve tercümanları var ise prusya elçileri dahi konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümanlar tayin ve dilediklerini ref Ve yerlerine aherini nasb eyleyeler ve asitanede mukim elçilerin yanına yalnız dört nefer ve konsolosları ikamet eden yerlerde birer nefer tercüman istihdam eyleyeler ve konsolosları ve konsolos vekilleri ve tercümanları ve amed şedayed kendü tüccarları ve cinslerinden olan adamları seyyar dost olan düvelin tevabii muafiyeti misallü muaf olurlar beşinci madde prusyalu ve onlara tabi olanlar beyninde münaza zuhurunda prusya elçileri ve yahud konsolosları kendü kaideleri üzere feysal virüb mademki kendileri bir muktazayı şer-i şerif görmeğe taleb olmayalar devlet-i aliyyenin kazaten ve hükkamı elbette biz görürüz deyü cebren karışmayalar ve memalik-i mahrusede mukim prusya konsolosları habes olunmata ve her ne davaları olursa elçileri marufetiyle asitane-i sadetimde görüle ve menzilleri mühürlenmeyüb teftiş ve tefhis olunmaya ve devlet-i aliyye reayasıyla prusyalunun umur-ı şeriyyeleri vukuunda elçileri ve yahud konsolosları veya vekilleri marufetiyle ve tercümanları vasıtasıyla şerle ruiyet oluna prusyaluyu ve onlara tabii olanları ehl-i islam e yahud devlet-i aliyye reayası şere ihzar eylediklerinde terümanlardan biri ve yahud vekilleri mevcud olmadıkça cevab eylemeye cebr olunmaya ve konsolosların ve tercümanlarının dört bin akçeden ziyade olan davaları asitane-i sadetimde görüle ve bey ve şeraye ve kefalete müteallik ve istidane olan akçe hususlarında ehl-i islam ve reayayı devlet-i aliyye prusyalu ve onlara tabii olanlardan dava eylediklerinde hüccet-i şeriyye ve yahud memuliyeden sened olmadıkça ruz-ı şehadetleri istima olunmaya ve azimet üzere olan prusya sefinesi niza vukuunda derakb konsolos ve tercüman marufetiyle feysal verilüb bi'l-a mucib tehir ve tevkif olunmaya ve prusyaludan biri medyun ve yahud mütehhim olub firar eylese aher prusyalu madem ki kefaleti olmaya müvehize ve rencide olunmaya prusyalu sakin olduğu mahalde maktül kimesnenin laşesi zuhurunda prusyalu üzerinde şeren bir töhmet sebut bulmadıkça dem-i diyet Talebiyle rencide olunmaya altıncı madde: nefsi prusya olanlardan bir ferdin esir olması caiz olmaya evvela devlet-i aliyyeye düşmanlık üzere olan harbiasker ile prusyalu esnayı cenkde ahz olunur ise esir olunması caiz ola ve eğer harbi asker ile bulunmuş değil iken sehvan bir tarikiyle esir olmuş bulunur ise lede'l-mutalebe teğhis olunub prusyalu idüğü sabit oldukda itlak oluna ve kezalik ehl-i islamdan ve yahud devlet-i aliyye reayalarından bir ferd prusya devletinde esir olmaya ve eğer bu makule esir bulunur ise bi'l-avk tehir-i itlak oluna ve prusyaludan ve tabilerinden memalik-i mahrusede bir kimesne fevt oldukda muahallefatını vereselerine teslim eylemek üzere prusya elçisi ve yahud konsolosu zabt ve bunlardan biri bulunmadığı halde şeriği kabz eyleyüb hükkam ve zabitan taraflarından müdahale olunmaya ve

fevt olduğu mahalde prusyaludan bir kimesne bulunmadığında muhalefatını tahrir ve senedatı ol-mahalde hakimi tarafından mühürlenüb hıfz ve prusya elçisinden kabzına memuren varına bi'l-a behane teslim olunub resm-ü kısmet taleb olunmaya ve emr-ü ticaretin husul esbab nizamına ve defa'-i avarız mahallesine hasbü'l-imkan sai oluna ve icrayı ayin hususunda ve mevadd-ı sairede sair müstemilere nevecihle muamele olunur ise prusyalu hakkında dahi ol-vecihle muamele oluna yedinci madde balâda mezkur dostluk ve ticareti haviye mevadd tarafından imza olunduktan sonra hilafına vaz ve harekete cevaz verilmeyüb kemayünifi mürai ve muteber tutula ve mevadd-ı mezkure kral müşarün-ileyhin tüccarı ve reayası hakkında cari olduğu gibi devlet-i aliyye tüccarı ve reayası ve teb'aları Haklarında cari ola sekizinci madde: bundan böyle iş bu mesafatın semeresi olmak üzere tarafına nafi ve hayrlu bazı mevad-ı hin iktizada müzakere ve tarafına mahzurdan arı olduğu vecihle tesviye ve tanzim ile iş bu mevadda ilhk olunmak caiz ola hatime padişah-ı alempenah ve şahnişah hilafet destgâh şevketlü kerametlü kudretlü azametlü velinimetim efendim padişahım hazretleriyle haşmetlü kral müşarün-ileyh beyninde iş bu akd olunan şurut-ı müsâlaha bi'l-a halel hıfz ve meraet oluna ve tarafının ahali ve reayası beyninde asar dostu ve mesafat nemayan olmak için ilanına bu günden mübaşret olunub tarafının dahil-i hükümetlerinde olanlara ihbar oluna ve iş bu iki devlet-i beyninde akdolunan mevadd dört aya değin ve yahud dahi mukaddemce tasdik oluna imdi balâda mezkur sekiz madde ve bir hatime şart-u rabt olunduğu üzere karardade olmağla inşallahü'l-mülkü'l-allâm sai ve ihtimam canibin ve sadık derun-ı tarafeyn ile müddet-i mekumada tasdiknamelerin dahi müadelesi birle pezirayı hüsn-ü hitam olmak için iş bu temessükün terkim ve imla ve mühr ve imzamız ile mahtum ve muhzi kılunub bi'l-mbadele murahas muma-ileyh'in yedine teslim ve itaa olundu tahriren 25 Salı sene 1174

El-mütemeddinü'l-llahü'l-mülkü'l-ekrem Mehemed Ragıbü'l-vezirü'l-azam

11.

Benim vezirim

Takrirden beyan olunduğu üzere fima baad Boğdanda konsolos ikame olunmak şartıyla eflakda Prusyalu tarafından bir konsolos ikamesinden ---- diyülüb berat ita oluna.

12

Şevketlü Keramaetlü Mehabetlü Kudretlü Velinimetim Efendim Padişahım

Prusya Devleti Tarafından Boğdan'da konsolos olduğu misüllü Eflakda dahi amed-i şedidin Prusya tüccar ve ademlerinin umud ve hususlarının ----- için müceddeden

konsolos ikamesi muktezası idü--- Prusya elçisi bab-1 aliye inha(enha) ve ol babda müsaadesine şayan buyurulması istida idüb Prusya devletinin memleket-i boğdana amed-i şedidin tüccar ve adamlarının mesalahalarını davet itmek üzere mukaddema ikiyüz tarihinde ba berat-1 ali konsolos nasb olunmuş isede ----- şimdiye kadar eflaka başka konsolos ikame olunmamış olduğu----- hüsn-i müdafa ile cevab ita olunmuş ise de Prusya devlet-i tarafından boğdana amed-i şedidin tüccar ve adamlarının umud ve hususları teatil olduğunu ve devlet-i aliyye ile Prusya devleti beyninde her derkar olan muahede şurutı muktezasınca memalik-i osmaniyede muktezası olan mahallere konsolos ve konsolos vekili nasb ve tayinini ahiden mecaz olduğunan maada eflakda düvel-i sairenin konsolosları ve ----- prusyaluya ---- tezahir itmekle berü taraftan Prusya devleti tarafından Prusya devlet-i tarafından boğdana konsolos nasb--- olub eflaka şimdiye dek konsolos ikame olunmayacak cihetiyle el haletü haza hem boğdan ve hem eflakda konsolos ikamesi bir vecihle karin cevaz olmadığı ve düvel-i sairenin ez kadem ---- iskele ve mahallelerde konsolosları ve ol tarıkın konsolos nesine muhamemat olunmadığı misüllü devleti boğdanda olan konsolosunu tebdil merad ider ise yerine ahiri tayin olunan bu madde her vakitte ahd----- isede devlet-i saire taraflarının müceddeden konsolos nasbına dair vakı olan istidalarına şimdi müeyyedi müsaade olunmadığı etrafiyla beyan ve yevhim olunmuş isede elçi mersum mersum ahd ve şartı der meyan----- devleti devlet aliyyeni kadimi dosttabiyesi olduğunu ve bu madde devletinin mütalaaya idüğünü beyan iderek istiasında niyaz ve rica suretiyle idam ve isdar itmekle çünkü elçi beg bu madde devletinin matlub ve mültezimi oludğunu beyan idüb boğdanda olan Prusya konsolosunun ikamesini külliye lağv ve tarik ile ---- eflakda konsolos ikamesinin ba takrir istida itse belki Prusya devletine riayeten müsaadesine istihsalı mamul olunabilir deyu ima ve elçi mersum bu sureti idza olunadek ol vechle kayma baad boğdanda konsolos ikamet itmemek ve bu defa konsolos nasb olunan güdci sakla diyü beg eflakda ikamet eylemek üzere ismine olduk berat aliye ita buyurulması hususunda istida etmiş ----- umud ve hususları için komisad ikamesi françe elçisi tarafından ---- inha ve ----- françelünün fima bad memuru ----- ve berat kaydı terkin olunmak şartıyla sairin komisarı olan balya yadede nakl olunmak üzere ber muceb ahidhanem-i hümayun iki yüz yirmi doksan senesinde kotordo? Olan konsolosunun balya badideye nakliçün divan-1 hümayunun emr-1 ali isdar olunmuş olduğu emsali der kenar olunub boğdan konsolosluğu için verilen berat-1 ali kaydı terkin olunmak ve fima bad boğdan için prusyalu tarafından konsolos beratı istida olur ise maada olunmak şartıyla memalik-i eflaka konsolos nakliçün emsaline kıyasla ----- müceddeden berat-1 ali itası day-1 aliye ye mensub mevaddan idüğü kaydudan müsteğad olunmağla menzur ----- şahaneleri buyulurmak için maruz atıye alyayı mülükaneleri kendü elçi mersumun istidası ve emsali vechle boğdan konsolosluğunun eflaka nakl ve fima bad boğdana prusyalu tarafından konsolos ikame ve tayin olunmak şartıyla hususu mezburun tanzimi muvafık edada mülükaneleri buyurulur ise emr_ü ferman şevketlü kerametlü muhabetlü kudretlü velinimetim efendim padişahım hazretlerindedir. 5 ŞEVVAL 1240.

14.

Biz ki bi-lutfihil-mevlâ Türkistan ve şâmil olduğu memâlik ve buldânın pâdişahı El-sultan ibnü's Sultan El-sultan Abdülaziz Hân ibnü's Sultânü'l Gazi Mahmud Hân ibnü's Sultanü'l Gazi Abdülhamid Hânız işbu tasdiknâme-i hümâyûnuzla beyan ve i'lân iderizki devlet-i aliyyemizle haşmetlü Prusya Kralı hazretleri kendü nâmına ve gerek Prusya gerek ve rüsûmât usûlüne dâhil bulunan Lüksemburg Gran Dükalığı ve Mecklenburg ve Rasovone Tezyanid ve Şehmürg Gran Dükalığı mülhakâtları ve Oldenburg Gran Dükalığı dâhilinde bulunan ... Prenslığı dahilinde bulunan Olunan gümrük ve ticaret ittihadının sâir a'zâsı yani Bavyera ve Saksonya Kraliyetleri ve ... Kraliyeti ve bunun vekili bulunduğu ile ... Hükümeti Dükalığı Dükalığı ile vekili bulunduğu dâhilinde bulunan Ticaret ve gümrük ittihâdını teşkil eden memâlik yani Saksonya Gran Dükalığı ve Ve ... ve ... ile ... Dükalıkları ve Ve büyük ve küçük Dükalıklarıyla Frankfurt şehri namlarına olarak ... memâliki beyenlerinde derkâr olan revâbıt-ı dostî ve münâsebât-ı ticariye ile seyr-i sefayin maddesini bir muahede-i mahsusa-i muntazama ile te'yid ve müceddeden tanzim etmek arzusunda bulduklarından bu hususa taraf-ı eşref-i saltanat-ı seniyyeden efham-ı vükelâ-yı saltanat-ı seniyyeden umur-ı hâriciye-i devlet-i aliyyemiz nâzırı olup murassa'-i nişân-ı âli-i Osmâni ile mecidiye ve imtiyâz-ı nişân-ı hümâyûnlarımızın birinci rütbelerini ve Prusya Devletinin ve sâir nişanları hâiz ve hâsıl olan sadr-ı sâbık vezir-i meâlîmîrim Mehmed Emin Ali Paşa ve müşarun ileyh Prusya Kralı hazretleri tarafından dahi nezd-i saltanat-ı seniyyemde maslahatgüzârı ve sefaret müsteşarı olup mecidiye nişân-ı hümâyûnumun üçüncü rütbesini ve ... nişanının üçüncü rütbesinin ... ve daha sair nişanları hâsıl bulunan murahhası tayin kılınmış olmalarıyla murahhasân-ı müşâr ve muma ileyhuma yedlerinde bulunan ruhsatnâmelerini yekdiğere ibraz ile yolunda ve usulünde gördüklerinden olabada bin iki yüz yetmiş sekiz sene-i hicriyesi şehri Ramazanü'l mübârekenin on dokuzuncu ve bin sekiz yüz altmış iki sene-i İseviyesi alafranga Martının yirminci günü tarihiyle on yedi madde üzerine akd ve tanzim ve Dersaadetimde imza ve temhir eyledikleri mukâvelenâme taraf-ı hümâyûn-ı şâhâneme arz edilmiş olduğundan aynıyla ve Fransızca olarak zikr ve beyan kılınır Birinci Madde: Saltanat-ı seniyye ile Prusya Devleti beyninde mevcut olan uhud-u kadîme-i ticaret ve alelhusus bin yedi yüz altmış bir senesi şehri Martının yirmi ikisi tarihinde münakıd muahede-i ticaret ahkâmıyla bunlardan neş'et eden kâffe-i hukuk ve taahhüdât işbu muâhede ahkâmına mübâyin olmadıkça Almanya'nın gümrük ve ticaret-i şirket ve ittifâkına dâhil bulunan sâir devletlere dahi kemakan şümulü olmak üzere halen ve istikbâlen ibka ve tasdik kılınmıştır. Şirket-i mezkûreye dâhil bulunan devletlerin teb'a ve mahsûlât-ı arziye ve sanaiye ve sefainleri memâlik-i devlet-i aliyyede en ziyade mazhar-ı imtiyaz olan sair devlet teb'a ve mahsûlâtı arziye ve sanayia ve sefainine i'tâ olunan veyahut olunabilecek olan kâffe-i kavâid ve imtiyâzât ve muâfiyâta bihakkın nail ve hâiz olacaklardırİkinci madde: Prusya devletleri teb'a veyahut vekilleri memâlik-i mahrûsenin her bir tarafında gerek dâhilen bey' ve şira etmek ve gerek taşraya ihraç eylemek muradıyla memâlik-i devlet-i aliyye mahsûlât-ı arziye ve sanaiyesinden olan her nevi eşyayı bila istisna

mübayaa ve işтира etmekle me'zun olacaklardır. Saltanat-ı seniyye memâlik-i mahrusenin mahsûlât-ı ziraat ve sair her nevi mahsûlâtı hakkında her türlü bir ve ehad usulünü halen ve istikbâlen fesih ve ilga ve kezalik o misillü emtia ve eşya iştirâsı veyahut eşya-yı mezkûrenin ba'de'l mübayaa bir mahalden diğer bir mahalle nakli için hükümet-i mahalliyeden verilen tezkire usulünü terk buyurlmuş olmasıyla Prusya devletleri tebeasını hükümeti mahalliyeden tezkire ahzına icbar zımnında vuku' bulacak her türlü tasaddiyata hilaf-ı ahd bir hareket nazariyle bakılacak ve böyle hilaf-ı ahd hareketi vaki' olacak memurîn saltanat-ı seniyye taraf-ı devlet-i aliyyeden derhal şediden te'dib olunacak ve bu sebebden nâşi giriftar olduğu îsâr-ı muktedir olacak Prusya Devletleri tebeasının zarar ve ziyânı tazmin buyurulacaktır. Üçüncü madde: Prusya devletleri tüccar veyahut vekilleri memalik-i devlet-i aliyye mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olup derun-ı memalik-i Osmaniyede sarf ve istihlâk için memalik-i Osmaniyede bey' ve fûruht etmek niyetiyle eşya ve emtia mübayaa eyledikleri halde eşya ve emtia-i mezkûrenin hîn-i işтира ve fûruhtunda ticaret ve nakliye ile meluf olan teb'a-i devlet-i aliyye ve yahud ecnebiyeden en ziyade mazhar-ı müsaade olanların kazâyâ-yı mûmâselede verdikleri rûsûmâtı tediye edeceklerdir. Dördüncü Madde: Memalik-i Devlet-i aliyyenin mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olup Prusya devletleri tebea veyahut vekilleri tarafından taşraya ihraç için mübayaa olunacak her türlü eşya her nevi rûsumattan muaf olarak bir münasib iskeleye nakil ve tenzil kılınacak ve oraya vusulünde eşya-yı mezkûreden kıymeti üzerine yalnız yüzde sekiz bir reftiye resmi ahz olunacak ve işbu resp-i gümrük idare ve nezaretin masarif-i umumiyesini tesviye etmek üzere yüzde bir resp-i mukarrerine tenzil edinceye değin beher sene yüzde birer tenzil kılınacaktır. Taşraya ihraç kılınmak için iskelede mübayaa olup reftiye resmi eda kılınmış olan her bir eşya bilahare geçmiş olsa bile hiçbir halde resp-i mezkuru tekrar te'diye etmeyecektir. Beşinci Madde: Gerek Prusya devletleri memaliki mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olan ve gerek düvel-i müşarün ileyhim tebeaları tarafından berren veyahut bahren idhal kılınacak bulunan her nevi emtia ve eşya iskeledeki kıymeti üzerine hesap olunmuş ve hîn-i ihrâcında ihracında tesviye olunur yüzde sekiz resp-i mukarrerini ita' iderek memalik-i devlet-i aliyyenin her tarafında idhal olunabilecek ve işbu resp-i eşya ve emtia-i mezkûre bahren gelmiş ise karaya hîn-i ihrâcında ve berren gelmiş ise ilk gümrükte te'diye kılınacaktır. Ve yüzde sekiz resmi te'diye olunduktan sonra eşya ve emtia-i mezkûre ister mahal-i vusulünde ve ister dahil-i memalikde bey' ve fûruht olunsun işbu eşyanın ne bâyiinden ve ne de müşterisinden hiçbir resp ve avaid mutalebe olunmayacaktır ancak eşya-yı mezbure memalik-i devlet-i aliyyede sarf ve istihlak için satılmayıp da altı ay zarfında memalik-i devlet-i aliyyeden taşra ihraç olunacak olduğu halde bu makule eşya transit eşyası hükmünde tutularak hakkında sekizinci bendde muharrer olduğu veçhile muamele olunacak ve bu halde Gümrükler İdaresi tarafından yüzde sekiz amediye resminin te'diye olunduğunu isbat edecek olan tacire işbu amediye resmiyle bend-i mezkurda tahsis olunan transit resmi beynindeki tefavütün miktarı iade olunmak lazım gelecektir. Altıncı Madde: Eflak ve boğdan ve sırp imaratına gitmek üzere memalik-i şahanenin sair taraflarından mürur eden emtia ve eşya-yı ecnebiye resp-i gümrüğünde zikr olunan imarata hîn-i vusullerinde ve kezalik memalik-i

şâhânenin sair taraflarına gitmek üzere imarat-ı mezkureden mürur eden eşya ve emtia-i ecnebiye resm-i gümrüğünde devlet-i aliyye tarafından doğrudan doğruya idare olunan ilk gümrüğe vusullerinde te'diye olunacak ve işbu kâide gerek imarat-ı mezkurenin ve gerek memalik-i şâhânenin sair taraflarının memalik-i ecnebiyeye götürülecek olan mahsulât-ı arziye ve sanaiyesi hakkında dahi câri olarak imarat-ı mezkure mahsulâtının resm-i gümrüğü imarat-ı mezkure gümrük idaresine ve memalik-i şahanenin sair tarafları mahsulâtının resm-i gümrüğü devlet-i aliyye memurlarına verilip bu suretle gerek amediye ve gerek refiye resmi herhalde yalnız bir defa ifa kılınacaktır. Yedinci Madde: Gerek Prusya Devletleri memaliki mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olan ve gerek diğer bir ecnebi memaliki mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olup düvel-i müşarün ileyhim tebealarına ait bulunan emtia ve eşya Bahr-i Sefid ve Karadeniz boğazlarından geçtiği halde eşya-yı merkume gerek mahmul olduğu sefine ile ve gerek diğer sefineye aktarılarak işbu boğazlardan geçsin ve gerek memalik-i ecnebiyeye naklolunmak üzere satmış olduğu halde diğer sefineye tahmil olunmak ve yola çıkarılıncaya değin bir vakt-i mahdud için karaya çıkarılsın eşyayı merkume için hiçbir türlü resm mutalebe olunmayacaktır. Eşya-yı merkume olveçhile karaya çıkarıldığı halde Dersaadet'te transit anbarına ve memalik-i devlet-i aliyyenin transit anbarı olmayan sair mahallerine gümrükler nezareti altına vaz' olunacaktır. Sekizinci madde: Devlet-i aliyye müsaadât-ı tedriciye ile transit hakkında bil cümle teshilâtı i'tâ etmek arzusunda bulunduğundan âher memalike bu gönderilmek üzere memalik-i devlet-i aliyyeye idhal olunan eşyadan ilâ yevminâ hâzâ alınmakta olan yüzde üç resm-i gümrüğün bugünden yüzde ikiye ve işbu muahedenin tasdiknamelerinin mübadele olunacağı günden itibaren sekiz sene müddetin hitâmında yüzde bir resm-i muayyen ve kat'îsine tenzil kılınacaktır. Bununla beraber devlet-i aliyye bir nizâm-ı mahsus ile bu babda hile vukuunun men'i tedâbirini ittihaz etmek hukukunu muhafaza eylediğini ilan buyurur. Dokuzuncu madde: Prusya Devletleri tabeaları memalik-i şahanede memalik-i ecnebiye mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olan eşya ahz ve itasıyla meşgul oldukları halde bunlar mensup oldukları memleketlerin emtia ve eşyayı ticaretini eden sair teb'a-i ecnebiyenin mükellef oldukları rüsumatı eda ve haiz oldukları hukuk ve imtiyazat ve muafiyattan istifade edeceklerdir. Onuncu Madde: Beşinci Madde şerâit ve ahkamına istinaen ba'de ezin tuz ve her ne şekil ve surette olur ise olsun tütün Prusya Devletleri tebealarının memalik-i devlet-i aliyyeye idhaline mezun oldukları emtia ve eşyadan ma'dud olmayacaktır. Mamafih düvel-i müşarün ileyhim teb'a veyahut vekilleri yine memalik-i devlet-i aliyyede sarf ve istihlak için tuz ve tütün mübayaa ve fûruht ettikleri halde işbu iki nevi eşya ahz ve itası ile meluf olan tebea-i devlet-i aliyyenin en ziyade mazhar-ı müsaade olanlarının mükellef oldukları tekalif ve nizamata tabi olacaklardır. İşbu memnuiyete mukabil devlet-i müşarun ileyhim tebea veyahut vekillerinin memalik-i devlet-i aliyyeden ihraç edecekleri tütün ve tuzdan bade ezi hiçbir gün resm alınmayacaktır. Prusya tebai merkumeden memalik-i mahrusede ihraç edecekleri tütün ve tuzdan ba'de ezin hiçbir gûnâ resm alınmayacaktır fakat tebea-i merkumemden memalik-i mahruseden ihraç edecekleri tütün ve tuzun miktarını gümrük idaresine beyana mecbur olacaklardır. Ve gümrük idaresi tütün ve tuz ihracatına nezaret-i atik hukukunu kema fi's sabık

muhafaza edip fakat bununla kaydiye her ne nam ile olursa olsun eşyayı merkumeden hiçbir resm talep edemeyecektir. On birinci madde: Prusya Devletleri tebeaları bundan böyle memalik-i şahaneye top ve sair esliha nariye ve barut ve hiçbir gûnâ mühimmat-ı harbiye idhal edemeyeceklerdir. Eşya-yı mezkure ticareti buna dair nizamname tanzimi hukukunu muhafaza buyuran saltanat-ı seniyyenin nezareti mahsusası tahtinde kalacaktır. ... tüfengi ve ziynet eşyasından ma'dud olsun sair esliha-i nariye işbu memnuiyete tabi olmayaacaktır. On ikinci madde :PrusyaDevlet-i ticari sefayininin bahr-i sefid ve siyah boğazlarından mürurları için ber mutad lazım gelen izn-i sefine fermanları daima sefayin-i merkumeyi mümkün mertebe bekletmeyecek surette ita olunacaktır. On üçüncü madde: Hamulesi memalik-i devlet-i aliyyede teslim olunacak Prusya devletleri tüccar sefaini kapudanlarının hamuleyi ihraç edecekleri limana vusul buldukları akabinde derhal humulelerinin bir suret-i musaddakasını gümrük tararfına ita eylemeleri lazım gelecektir. Ondördüncümadde: Gümrükten kaçırılarak idhal olunan eşya kaçırma olduğu layığı ve nizamı veçhile isbat olunmak ve bunun mazbatası bi't tanzim sahibinin mensub olduğu konsolos-haneyeye tebliğ kılınmak şartıyla müsadere olunabilecektir. On beşinci Madde: Prusya Devletleri işbu ahidnamenin her bir bendinde istimal olunmuş olan elfaz ve ta'birâtın meani-i tabiiye ve sariha ve muhakkanesinden ziyade ve hariç hiçbir hüküm ve mani istihrac etmek ve ne de idare-i dâhiliyesi hukukunun icrasında devlet-i aliyyeye hiçbir veçhile mevâki'-i ikâ' eylemek muradında bulunmadığı mukarrer bulunmuştur. Şu kadar ki saltanat-ı seniyyenin zikr olunan hukuk-ı idâre-i dâhiliyesi uhud-ı kadimeye ve işbu ahidname ile düvel-i müşarun ileyhim tebeası ve emvali hakkında ita' buyurulmuş olan imtiyâzâta nüfus-ı alenîyi mucib olmayacaktırOn altıncı madde : İşbu ahidname tasdik olunduktan sonra bin sekiz yüz kırk senesi şehr-i Teşrinievvelinin alafıranga yirmi ikisinde münakid olan mukavelename yerine kaim olup yirmi sekiz sene mer'iyü'l icra tutulması ve bununla beraber düvel-i muahedenin her birinin bi't tecriye lüzumunu hissedecekleri tadilatı on dördüncü ve yirmi birinci sene hitamında teklif etmek salahiyetini muhafaza etmesi mukarrerdir İşbu mukavele namenin şerait-i mündericesi memalik-i devlet-i aliyyenin kâffe-i eyâlâtında Avrupa ve Asya ve Mısır ve Afrika'nın memalik-i devlet-i aliyyede olan eftar-ı sairesinde ve Sırbistan ve Eflak ve Boğdan imaretlerinde mer'iyü'l icra olacaktır. Gerek Prusya devletleri mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olup düvel-i müşarün ileyhim tebeaları tarafından memalik-i devlet-i aliyyeye idhal olunan ve gerek memalik-i devlet-i aliyye mahsulat-ı arziye ve sanaiyesinden olup taşra ihraç için düvel-i müşarün ileyhim tebea veyahut vekilleri tarafından iştira kılınan eşya ve emtiadan işbu muahedenin şerait-i mündericesi mucibince alınacak resm-i gümrüğün tarifesini tanzim etmek için beraberce komiserler nasb ve ta'yin etmeklişe düvel-i muahede karar vermişlerdir. Bu suretle tanzim olunacak iki tarife tasdiknamelerin mübadelesi gününden itibaren yedi sene müddetle cârî olacak ve düvel-i muahedenin her birinin müddet-i mezkurenin inkizasından bir sene evvel işbu tarifenin rüyet ve tadilini talep ve iddiaya istihkakı olacaktır. Ve eğer ki yedinci sene esnasında düvel-i müşarün ileyhim hiçbiri işbu ruhsat-ı bi'l kaviyeyi fiile götürmez ise evvel takirde tarife evvelki yedi senenin inkızası gününden itibaren diğeri bir yedi sene müddet için daha

mer'iyü'l icra tutulacak ve her bir yedi sene devrinin bitiminde bi aynihi amel olunacaktır. On yedinci madde: İşbu ahidname tasdik olunacak ve tasdiknameleri Dersaadet'te iki ay zarfında ve mümkün ise daha evvelce teati olunacaktır. Hatime mevadd-ı mezkûre taraf-ı eşref-i şâhânemizden dahi kabul ve tasdik kılınmış olduğunu mübeyyen devlet-i müşarün ileyha tarafına işbu tasdiknâme-i hümâyûnum i'tâ olundu tahriren fi elyevm el hamis aşr min şehri Zilka'detü's şerife li sene seman ve seb'in ve semanin ve elf

15.

Bir Sureti

Bavyera Krallığı ve Saksonya Krallığı ve Varenburg Krallığı ve Hannover Kraliyeti ve Schaumburg-Lippe Prenslığı ve Nator Dükalığı ve Frankfurt Hükümet-i müstakilesi ve Büyük Reuss-Greiz Prenslığı ve Küçük Reuss-Greiz Prenslığı ve Bad Gran Dükalığı ve Oldenburg Dükalığı ve Saksonya-Meiningen Dükalığı ve Saksonya-Altenburg Dükalığı ve Saksonya-Coburg ve Gotha Dükalığı ve Schwarzburg-Sondershausen Prenslığı ve Schwarzburg-Rudolstadt Prenslığı ve Hassen Gran Dükalığı ile ve Braunschweig Dükalığı ve Saksonya Gran Dükalığı taraflarına dahi başka başka on dokuz kıt'a aslına tatbikan.

16

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım

Dersaadet'de mukîm Prusya Elçisi reisü'l-küttâb efendi kullarına bir kıt'a Frankiyyü'l-ibâre kağıd gönderüb meali Berlin cânibine azimeti tekarrüb eylediğinden Prusya tüccarından resm-i masdariyyenin afvı husûsunu tekrar der-pîş ve ihtâr eylediği ve kendünün Der-aliyye'lerinde müddet-i ikâmetinde beyne'd-devleteyn der-kâr olan revâbit-ı müvâlâtın te'kîdine sa'y u gayret etmiş olduğu ve mesâlih-i saltanat-ı seniyyeleri kralı 'inde ne derece mültezem olduğu âşikâr idüğü me'mûlünden 'ibâret olmağla manzûr-ı mekârim-mevfûr-ı şâhâneleri buyurulmak için kağıd-ı mezkûrun tercümesi takdîm-i hâk-pây-ı kimyâ-sây-ı mülûkâneleri kılındı. Ma'lûm-ı himmet-melzûm-ı cihan-dârîleri buyurulduğu üzere elçi-i mersûm işbu masdariyye maddesini üç aydan berü kralı tarafından me'mûren istid'â etmekden nâşî ol vakitden berü efendi-i mûmâ-ileyh kulları gerek elçi-i mersûm ile vâki' olan mükâlemâtda ve gerek tercümânı vesâtetiyle olan muhâberâtda resm-i masdariyye Devlet-i 'Aliyye'nin îrâdât-ı mukarreresinden olduğundan afvı âhara sirâyet ederek hasâr-ı mîrîyi müceb olacağı zâhir ve bu gûne husûsu istid'â hulûs ve safvete münâfidir kelâmını tavitte ve sâir mukaddemât-ı mülzeme bast ve temhîd ederek işbu masdariyye maddesinden elçi-i mersûmun ferâgat eylemesine ikdâm etmiş ise dahî elçi-i mersûm bizim Dersaadet'de tüccarımız bir iki neferden 'ibâret olub anlar dahî masdariyye virmemek için eşyâlarını Nemçelü ismine tahrîr etdirmeleriyle bizim tüccarımızın bu sûretle Nemçelü'ye ilticâsı bize göre züllü

mûceb bir madde olduğundan resm-i mezkûrun afvı mücerred bir imtiyâz için verilmeyerek yine dostâne iltimâsdan hâlî olmadığından başka bu defa dahî bu vechile tekrâr kağıd takdîmiyle istid'â idüb ma'a-hâzâ Prusyalu'nun Dersâadet'e âmed-şüd iden tüccârı bir iki neferden 'ibâret olub anlar dahî masdariyye resmi virmemekde olduklarına nazaran afvı ve 'adem-i 'afvı müsâvî kabîlinden olarak fakat bir imtiyâz nev'inden olacağı ve saltanat-ı seniyyelerinin Prusya Devleti dost-ı hâlisi olub ba'zı maslahatda işe yaramış olduğu ve hasbe'l-vakti ve'l-hâl devlet-i müşârun-ileyhânın celb ve te'lîfiyle Avrupa keyfiyâtına dâir niyât ve tedâbir-i vâki'aya anın vesâletiyle kesb-i itlâ' olunmak ve lede'l-iktizâ ba'zı umûra tavsît kılınmak usûl-i maslahatdan olduğu zâhir olmağla li-ecli't-te'lîf masdariyye resminin Prusyalu'dan 'afvı karîn-i müsâ'ade-i seniyyeleri buyurulur ise emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim padişâhım hazretlerindir.

* Takrîr mûcebince tanzîm olunub bu günlerde Prusya'nın celbine dikkat oluna deyu ünvânına mübârek hatt-ı hümâyûn keşide kılınmıştır.

* İşbu takrîr-nâme torbasında elçinin takrîr ma'an hıfzolunmuştur.

17

Bâis-i tahrîr-i sened oldur ki

Taraf-ı eşref-i hilâfet-penâhîden haşmetlü Prusya Kralı hazretlerine ihdâ buyurulan ve Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesi'ne mülhak nefis-i Kudüs-i Şerif'de vâki' mülk-i Salaha'd-din -tâbe serâhû- hazretleri evkâfından olub Dârü's-şifâ dinmekle ma'rûf kible tarafından Buğday Pazarı denilen çarşı ve şark tarafından Sebzeciler Çarşısı'nda vâki' olub mahall-i mezkûra ilhâk olunan on beş 'aded dükkanın sakıfları nihâyetine kadar beynlerinde fasıl bulunan Eskiciler Çarşısı ve şimal tarafından Kamame Kilisesi kurbünde Sebzeciler Çarşısı'na mûsil olan tarîk-i 'âmm ve garb tarafından Zerdehâne dinmekle ma'rûf 'arsaya açılacak çarşı-yı cedîd olacağı mahalden Buğday Pazarı'na müntehî hudûd ile mahdûd 'arsası ve Rum Patriği Efendi'nin 'uhdesinde bulunan ve 'arsa-i mezkûre ittisâlinde vâki' Kasablar Çarşısı kapısına müntehî yedi 'aded mağaza havâsıyla berâber terk ve yine mülk-i müşârun-ileyh evkâfı musakkafâtından Kasablar Çarşısı'nda vâki' bir sırada bulunan on beş 'aded dükkanların ma'a-havâ ve Buğday Pazarı Çarşısı'nda Şeyh Gabâin-kuddise sırruhû- Türbe-i Şerîfesi'nden bede' ile Hasbî-zâdeler 'uhdelerinde olan bir bab yağ-hâneye kadar üç bab mülk dükkanın ma'a-havâ ve 'arsa-i mezkûrenin şimal tarafında vâki' mülk-i müşârun-ileyh evkâfı musakkafâtından yedi 'aded dükkanın şeref-sünûh buyurulan irâde-i seniyye-i mülûkâne mûceb-i 'âlîsi vechile mârrü'z-zikr vakf-ı mağaza ve dükkanların ma'a-arsa-i merkûme kayıdları bi't-tedkîk Prusya devlet-i fahîmesi sefâret-hânesi ismine ber-vech-i mülkiyet mu'âmele-i intikâliyyesi icrâ olunduğu misillü 'ilâve olunan Buğday Pazarı'nda vâki' üç bab dükkan rütbetlü Rum Patriği Efendi'nin mülkü olan yedi 'aded dükkanın dahî kayıdları kezâlik bi't-terkîn sefâret-i müşârun-ileyhâ ismine ber-vech-i mülkiyet intikâli icrâ edilmiş ve Buğday Pazarı damının havâsı ve kezâ işbu Buğday Pazarı damından bede' ile Sûkü'l-lahm

Caddesi'ne ve buradan dahî sük-ı mezkûrda vâki' ma'a-havâ terk olunan sâlifü'z-zikr on beş dükkana gelince bu arada vâki' dekâkîn ve mağazaların havâları kezâlik intikâl-i mezkûrda dâhil bulunmuş olduğunu mübeyyin işbu sened bi't-tanzîm sefâret-i müşârun-ileyhâya i'tâ olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-ka'de sene (12)83 ve fi 30 Kânûn-ı Sâni sene (12)86

* İşbu kaydın bir sureti Kamâme defterinde mukayyedir.

* Kudüs-i Şerif'de Prusya Velî'ahdı Prens Frederik'e taraf-ı hazret-i şâhânelerinden ihdâ ve ihsân buyurulan mahallin işbu senedi Sadr-ı a'zâm devletlü fehâmetlü Ali Paşa Efendi hazretlerinin de kendü hatlarıyla tashih olunarak mühr olmadan reyhani hatt ile tahrîr ve Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı Mehmed Kemal Paşa mührüyle temhîr olunarak Prusya Sefâreti'ne verilmiş ve evrâkı Prusya sandığına ve haritası dahî harita sandığına vaz' olunmuşdur. Diğer haritası Evkâf-ı Hümâyûn Senedât Odası'nda irâdesi takımı dahî usûlü vechile Evrak Odası'ndan geçerek Hazîne-i Evrâk'da mahfûzdur.

18

Prusya tüccârının vilâyetlerinden memâlik-i Osmâniye'ye getirdikleri ve memâlik-i Osmâniye'den alub vilâyetlerine götördükleri emti'a ve eşyâlarının ber-müceb-i 'ahid-nâme-i hümâyûn resm-i gümrüklerini yüzde üç hesabıyla edâ etmeleri meşrût olmağla resm-i gümrüklerîçün işbu ta'rife defteri terkîm ve i'tâ olundu.

Eşyâ-i Âmediyye

Dîbâ 1 Zirâ' Gümrük 21 Akçe	Sâde Hatâyî ve sâde atlas Venedik 1 Zirâ' Gümrük 5 Akçe	Telli Hatâyî Venedik 1 Zirâ' Gümrük 12 Akçe	Atlas Filorenti n 1 Zirâ' Gümrük 9 Akçe	Sâde kemhâ-i Venedi k 1 Zirâ' Gümrük 6 Akçe	Telli atlas ve tellice üstüfe ve telli kemhâ-i Venedik 1 Zirâ' Gümrük 15 Akçe	Sâde kadife yasdık Venedik 1 Çift Gümrük 36 Akçe
Telli kadife yasdık Venedi k 1 Çift Gümrük 240 Akçe	Sandal tafta ve canfes ve kanviz(?) 1 Zirâ' Gümrük 5 Akçe	Enli hâre 1 Zirâ' Gümrük 8 Akçe	Ensiz hâre 1 Zirâ' Gümrük 4 Akçe	Sâde kadife 1 Zirâ' Gümrük 15 Akçe	Telli kadife 1 Zirâ' Gümrük 21 Akçe	Sâde isgaki(?) ve üstüfe 1 Zirâ' Gümrük 12Akçe
Telli isgaki(?)	Nemçenin müvelleh(Enli bürümcü	Ensiz bürümcü	Kenevir mermer	Civa 1 Kıyye	Melisa ruhu 1 Şişe

) ve üstüfe 1 Zirâ' Gümrük 30 Akçe	?) ağır telli üstüfe 1 Zirâ' Gümrük 45 Akçe	k 2 sîme(?) 1 Top Gümrük 66 Akçe	k 2 sîme(?) 1 Top Gümrük 45 Akçe	-i Nemçe 1 Top Gümrük 36 Akçe	Gümrük 12 Akçe	Gümrük 1 Akçe
Dizi kehribâr 1 Kıyye Gümrük 150 Akçe	İğne 1 Torba 50000 'Aded Gümrük 180 Akçe	Toplu iğne 1 Kağıd Gümrük 3,5 Akçe	Olta 1 Kağıd Gümrük 3 Akçe	İsfidâc-1 Venedi k 1 Sandıkça a 22 Kıyye Gümrük 72 Akçe	Ham kehribâr 1 Kıyye Gümrük 300 Akçe	Çelik 1 Kantar Gümrük 54 Akçe
Beyaz teneke Nemçe 450 'Aded Varil Gümrük 144 Akçe	Barata-i bekçi 1 Sandık 60 Deste Gümrük 600 Akçe Be-her destesi 10 'aded	Fes-i Afrencî 1 Düzine Gümrük 36 Akçe 12 'Aded	Fes-i Tunus kebîr 1 Düzine Gümrük 216 Akçe	Fes-i Tunus sagîr 1 Düzine Gümrük 72 Akçe	Barata-i Venedik 1 Deste Gümrük 24 Akçe	İsfidâc-1 Frenkî 1 Kantar Gümrük 72 Akçe
Beyaz teneke İngiliz 1 Sandıkça a 220 'Aded Gümrük 90 Akçe	Tenkâr 1 Kıyye Gümrük 10 Akçe	Çakı ve mikrâs-1 Nemçe 1 Deste Gümrük 2 Akçe	Semm-i fare 1 Kıyye Gümrük 2 Akçe	Amber 1 Miskal Gümrük 12 Akçe	Aselben d 1 Kıyye Gümrük 18 Akçe	Laciverd boya 1 Kıyye Gümrük 2 Akçe
Zincifre 1 Kıyye Gümrük 21 Akçe	Kaya boncuğu 1 Kıyye Gümrük 2 Akçe	Seylanî boncuk 1 Kağıd Gümrük 9 Akçe	Erdel kabuğu 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe	Kırmız 1 Kıyye Gümrük 120 Akçe	Tarçın-1 Trijeste 1 Kıyye Gümrük 20 Akçe	Tarçın-1 Olande(Holland a) 1 Kıyye Gümrük 48 Akçe
Kâfûr 1 Kıyye Gümrük 18 Akçe	Kadife şerit 1 Top Gümrük 10 Akçe	Çiçekli şerit harîr 1 Top Gümrük 9 Akçe	Sâde harîr şerit 1 Top Gümrük 6 Akçe	Şayika 1 Deste Gümrük 108 Akçe	Kınakın a 1 Kıyye Gümrük 12 Akçe	Kahve-i Yemenî 1 Kıyye Gümrük 11 Akçe

Kahve Afrencî 1 Kıyye Gümrük 4 Akçe	Çatal ma'a- bıçak İngiliz 1 Deste Gümrük 10 Akçe 12 'Aded	Çingirak 1 Kutu Gümrük 12 Akçe	Pul ve tırtıl-1 kâzib 1 Kağıd Gümrük 3 Akçe	Kal'î kaşık İngiliz 1 Deste Gümrük 5 Akçe	Yıldızlı kağıd 1 Orta Gümrük 30 Akçe	Kağıd-1 lu'b 1 Düzine Gümrük 3 Akçe
Kağıd-1 Ceneviz 1 Denk Gümrük 180Akçe 3 Düzine	Kağıd 1 Orta Gümrük 4,5 Akçe	Huşâbî burta(?) Leh kebîr sarnuç(?) 1 Orta Gümrük 9 Akçe	Kağıd-1 yazu 1 Orta Gümrük 9 Akçe	Kağıd-1 yazu kebîr ve telhîs 1 Orta Gümrük 45 Akçe	Kağıd-1 yazu vasat 1 Orta Gümrük 22,5 Akçe	Kağıd çerçûbe 1 Denk 24 Orta Gümrük 90 Akçe
Mismâr-1 Frenkî Trijeste 1 Kantar Gümrük 90 Akçe	Havyar 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Mismâr-1 Frenkî Felemenk 1 Kantar Gümrük 120 Akçe	Zerde- çûb 1 Kantar Gümrük 150 Akçe	Demir kepçe ve tâbe ve tahta ma'a-sac 1 Kıyye Gümrük 1 Akçe	Çûb-1 çini 1 Kıyye Gümrük 4,5 Akçe	Tüfenk namlusu Nemçe 1 'Aded Gümrük 9 Akçe
Piştov namlusu Nemçe 1 Çift Gümrük 9 Akçe	Dendan-1 mâhî 1 Kıyye Gümrük 24 Akçe	Rişte-i penbe-i İngiliz 1 Kıyye Gümrük 27 Akçe	Yüksük 12 Deste 1 Kağıd Gümrük 12 Akçe	Felemenk bizi 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe	Rişte-i penbe-i Hindî 1 Kıyye Gümrük 54 Akçe	Boyalı bayağı rişte 1 Kıyye Gümrük 36 Akçe
Rişte-i penbe-i Venedik 1 Kıyye Gümrük 18 Akçe	Rişte-i Nemçe 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe	Ma'den tel 1 Kıyye Gümrük 13,5 Akçe	Demir tel 1 Kantar Gümrük 90 Akçe	Tanbure teli 1 Kutu Gümrük 20 Akçe	Makreme- i Trijeste 1 Deste Gümrük 18 Akçe	Makreme- i Franca 1 Deste Gümrük 36 Akçe
Harîr makreme 1 Deste Gümrük 54 Akçe	Âhen-i ham 1 Kantar Gümrük 27 Akçe	Tarçın çiçeği 1 Kıyye Gümrük 15 Akçe	Kakule 1 Kıyye Gümrük 30 Akçe	Çivid-i Hindî İngiliz ve yeni dünya 1 Kıyye Gümrük 18 Akçe	Paspase 1 Kıyye Gümrük 120 Akçe	Kalbdân ve şerit ve saçak 1 Miskâl Gümrük 2,5 Akçe
Şerit-i kâzib	Gume laka	Kukya 1 Kıyye	Havlıcan 1 Kıyye	Karanfil 1 Kıyye	Çivid-i Lahor	Çivid-i Beç

1 Kıyye Gümrük 36 Akçe	1 Kıyye Gümrük 15 Akçe	Gümrük 4 Akçe	Gümrük 3 Akçe	Gümrük 36 Akçe	1 Kıyye Gümrük 54 Akçe	1 Kıyye Gümrük 18 Akçe
------------------------------	------------------------------	------------------	------------------	-------------------	------------------------------	------------------------------

Bayağı Felemenk k 1 Top Gümrük 90 Akçe	İnce çit-i Felemenk kebir ve sagır 1 Top Gümrük 120 Akçe	Çit-i Leh kebir 1 Top Gümrük 72 Akçe	Çit-i Leh sagır 1 Top Gümrük 36 Akçe	Çit-i Beç 1 Top Gümrük 24 Akçe	Beç-kârî basma yorgan yüzü 1 'Aded Gümrük 9 Akçe	Tahta lök boya 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe
Sarı teneke ve tel 1 Kıyye Gümrük 7 Akçe	Çaylak ayna 1 Sandık 60 'Aded Gümrük 120 Akçe	Orta cam Venedik 1 Sandık 600 Tahta Gümrük 180 Akçe	Sagır cam Venedik 1 Sandık 600 Tahta Gümrük 90 Akçe	Cam havâle orta 1 Sandık 600 Tahta Gümrük 240 Akçe	Cam havâle-i sagır 1 Sandık 600 Tahta Gümrük 180 Akçe	Cam nîm zirâ' Venedik 1 Sandık 300 Tahta Gümrük 270 Akçe
Cam reng- âmuz 1 Sandık 600 Tahta Gümrük 180 Akçe	Cam Beç-kârî kaşun(?) 1 Sandık 10 Kutu Gümrük 720 Akçe	Kuyumcu eğesi 1 Deste 12 'Aded Gümrük 4 Akçe	Makara teli 1 Top Gümrük 3 Akçe	Dal bakkam portakal fernabola(?) 1 Kantar Gümrük 120 Akçe	Franca bakkamı famyaho(?) Mor dimekdir 1 Kantar Gümrük 20 Akçe	Gök ve Santa marka bakkamı 1 Kantar Gümrük 72 Akçe
Sandal ağacı 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Gül ağacı 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Hind ağacı 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Abanos 1 Kantar Gümrük 108 Akçe	Saman eğesi 1 Deste Gümrük 3 Akçe	Kılıç namlusu 1 'Aded Gümrük 3 Akçe	Badem içi 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe
Kudret helvası 1 Kıyye Gümrük 7 Akçe	Sülüğen 1 Kantar Gümrük 75 Akçe	Mâhî-i morine 1 Kantar Gümrük 25 Akçe	Misk-i Hindî 1 Miskal Gümrük 12 Akçe	Muhabbet- hâne-i Hindî 1 Top Gümrük 120 Akçe	Muhabbet- hâne-i vasat Hindî 1 Top Gümrük 90 Akçe	Muhabbet- hâne-i sagır Hindî 1 Top Gümrük 60 Akçe
Mengi(?) ve ağabani ve şeriti	Basma Kenevir Nemçe 1 Top	Varak 100 Top Gümrük 72 Akçe	Ceviz-i bevvâ 1 Kıyye Gümrük	Revgan-1 ceviz-i bevvâ 1 Kıyye	Revgan-1 biberiye 1 Kıyye Gümrük	Revgan-1 neft 1 Kıyye Gümrük

mermer ve kebîr mermer ve hazîne-i mermer-i hümâyûn ve kebîr hassa nokta ve sakkûrî(?)) 1 Top Gümrük 72 Akçe	Gümrük 60 Akçe		54 Akçe	Gümrük 72 Akçe	7,5 Akçe	2 Akçe
Temaşa teli 1 Sandık Gümrük 120 Akçe	‘Ayn-ı seretân 1 Kıyye Gümrük 4,5 Akçe	Gözlük 1 Kutu Gümrük 1 Akçe	Çuka-i İngiliz 1 Bestu(?) 2 K(?) 50 Zirâ‘ Gümrük 840 Akçe	Çuka-i sâye Vranikon ve Venedik 1 Bestu(?) 2 K(?) 55 Zirâ‘ Gümrük 1440 Akçe	Çuka-i nebâde(?) nîm sâye 2 K(?) 55 Zirâ‘ Gümrük 840 Akçe	Kaba çuka-i Leh 2 Top Zirâ‘
Top ile fûruht olunan inceler ve Nemçe çukası 2 Top 60 Zirâ‘ Gümrük 330 Akçe	Ham post-ı siyah sincab 1 Kıyye Gümrük 60 Akçe	Sac kılı 1 Kıyye Gümrük 20 Akçe Ve sâir inceleri 1 Kıyye 35 Zirâ‘ Gümrük 420 Akçe	Çuka-i Felemenk ve lepiska(?) korineler(?) ve ma‘hûd1440 Akçe	Çuka-i londrina Venedik 2 K(?) 70 Zirâ‘ Gümrük 480 Akçe		

Bahar-1 cedîd 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe	Dâr-1 fûlfül 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe	Kurşun saçma 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Piştov-1 Venedik 1 Çift Gümrük 30 Akçe	Piştov-1 Felemenk 1 Çift Gümrük 27 Akçe	Piştov-1 Triyeste 1 Çift Gümrük 18 Akçe	Fildişi tarak 1 Kağıd 92 Dirhem Gümrük 36 Akçe
Ham sincab	Sîr sincab 1 Kıyye	Post-1 tilki	Post-1 zerdevâ	Post-1 sansar	Ham kurşun	Post-1 vaşak

1 Kıyye Gümrük 33 Akçe	Gümrük 80 Akçe	Felemenk 1 Tane Gümrük 8,5 Akçe	1 Tane Gümrük 9 Akçe	1 Tane Gümrük 8 Akçe	1 Kantar Gümrük 45 Akçe	1 Tane Gümrük 45 Akçe
Siyah gücen ve kedi 1 Tane Gümrük 2 Akçe	Siyah ve sincabi tavşan İngiliz 1 Deste Gümrük 150 Akçe 50 'Aded	Kakum 1 Sudak(?) Gümrük 54 Akçe	Post-1 karsak 1 Tane Gümrük 6 Akçe	Tilki boğazı 1 Çift Gümrük 9 Akçe	Su samuru 1 Tane Gümrük 4 Akçe	Samur-1 Beç 1 Çift Gümrük 54 Akçe
A'lâ Moskov samuru 1 Çift	Samur nâfesi 1 Çift Gümrük 12 Akçe	Hurde samur 1 Kıyye Gümrük 650 Akçe	Post-1 bağne-i(?) Moskov 1 Çift Gümrük 42 Akçe	Post-1 tavşan Triyeste 10 Tane Gümrük 10 Akçe	Ustura 1 Düzine Gümrük 3 Akçe	Aynalı teneke kutu 1 Deste Gümrük 4 Akçe
Ednâ ve vasat Leh samuru 1 Çift Gümrük 100 Akçe	Alaca gücen 1 Tane Gümrük 1,5 Akçe	Munakkaş şayak Triyeste 1 Top Gümrük 120 Akçe	Munakkaş şayak Felemenk 1 Top Gümrük 180 Akçe	Kal'î 1 Kantar Gümrük 240 Akçe	Meyan balı 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe	Sabbarine 1 Kıyye Gümrük 12 Akçe
Sülümen 1 Kıyye Gümrük 21 Akçe	Hurde ayna 1 Deste Gümrük 4 Akçe	Tehbi(?) ağaç kutu 1 Fıçı Gümrük 360 Akçe	Kuyumcu fırçası 1 Kutu Gümrük 18 Akçe	Mine 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe	Nişadır 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe	Enli İngiltere sofu 1 Top 45 Zirâ' Gümrük 120 Akçe
Papaz otu 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe	Sof-1 Nemçe 1 Top 45 Zirâ' Gümrük 90 Akçe	Demir heybe kilidi 1 Deste Gümrük 8 Akçe	Çay-1 Felemenk 1 Kıyye Gümrük 18 Akçe	Hamr tortusu 1 Kantar Gümrük 63 Akçe	Aşı boya 1 Kantar Gümrük 30 Akçe	Bağa 1 Kıyye Gümrük 48 Akçe
Tiryak altın başı ve bayağı 1 Kıyye Gümrük 24 Akçe	Terementi 1 Kıyye Gümrük 2 Akçe	Çay-1 Moskov 1 Kıyye Gümrük 27 Akçe	Fincan ve sagîr tabak Felemenk Be-her 100 Gümrük 72 Akçe	Fincan-1 Triyeste 1 'Aded Gümrük 1,5 Akçe	Kirbas-1 Hollanda kebîr 1 Top Gümrük 180 Akçe	Kirbas-1 Hollanda sagîr 1 Top Gümrük 90 Akçe

Kirbas-1 Triyeste kebîr 1 Top Gümrük 72 Akçe	Kirbas-1 Triyeste sagîr 1 Top Gümrük 34 Akçe	Ürbeli kirbas 1 Top Gümrük 72 Akçe	Alaca-i Triyeste ve Hollanda kebîr 1 Top Gümrük 54 Akçe	Alaca-i Triyeste ve Hollanda sagîr 1 Top Gümrük 27 Akçe	Kirbas-1 Triyeste 1 Top 12 Zirâ' Gümrük 120 Akçe	Muşamma'lık kirbas kebîr 1 Top Gümrük 45 Akçe
Muşamma'lık kirbas sagîr 1 Top Gümrük 33 Akçe	Zac-1 Kıbrıs 1 Kantar Gümrük 15 Akçe	Bayağı şişe-i Beç ve Venedik 1 Kasun(?Billur ma'a yaldızlı şişe 1 Kasun(? Gümrük 840 Akçe) Gümrük 420 Akçe	Billur ma'a yaldızlı şişe 1 Kasun(? Gümrük 840 Akçe	Cenkâr 1 Kıyye Gümrük 12 Akçe	Cenkâr-1 Acem 1 Kıyye Gümrük 27 Akçe	Kükürd 1 Kantar Gümrük 18 Akçe
Beyaz ve siyah zencebîl 1 Kantar Gümrük 90 Akçe	Tuz ve gülle şeker 1 Kantar Gümrük 120 Akçe	Ham şeker 1 Kantar Gümrük 60 Akçe	Pirinc-i Hamrın be-her kıyyesi üç para kıymet ile yüzde üç resm-i gümrük alına	Afrecî râicinde n yüzde yirmi tenzîl ile yüzde üç resm-i gümrük alına	Be-her florin elli para hesâb olunma k üzere sâbıkı dahî böyledir	Venedik lirası be-heri otuzar akçe sâbıkı dahî böyledir
İşbu ta'rifede zikrolunan eşyânın gümrüğü be- her yüz yirmi akçesi bir gürüş hesâb oluna						

Kök boya 1 Kantar Gümrük 72 Akçe	Şap 1 Kantar Gümrük 27 Akçe	Nühas kahve ibriği 1 Kıyye Gümrük 12 Akçe	Penbe-i ham 1 Kantar Gümrük 120 Akçe	Şalı ma'a sof Ankara 1 Top Gümrük 200 Akçe	Muhbir-i Tosya 1 Top Gümrük 25 Akçe	Şem'-i 'asel 1 Kantar Gümrük 240 Akçe
Cild-i câmus 1 Kıt'a Gümrük 25 Akçe	Cild-i bakar 1 Kıt'a Gümrük 10 Akçe	Gâv-sâle- i manda 1 Kıt'a Gümrük 30 Akçe	Gâv-sâle- i bakar 1 Kıt'a Gümrük 15 Akçe	Telatin 1 Çift Gümrük 24 Akçe	Rişte-i sürh 1 Kıyye Gümrük 13 Akçe	Kitre 1 Kıyye Gümrük 3 Akçe
Günlük 1 Kantar Gümrük 110 Akçe	Germesud ma'a sâli Âsitâne 1 Zirâ' Gümrük 4 Akçe	Çit-i Âsitâne 1 Top Gümrük 12 Akçe	Astar 1 Top Gümrük 9 Akçe	Yapağı 1 Kantar Gümrük 36 Akçe	Çimşîr 1 Kantar Gümrük 8 Akçe	Sathiyân 1 Kıt'a Gümrük 9 Akçe
Mürr-i sâfi 1 Kantar Gümrük 180 Akçe	Basma hassa mahlût 1 Top Gümrük 100 Akçe	Zırnîh 1 Kantar Gümrük 66 Akçe	Afyon 1 Kıyye Gümrük 40 Akçe	Beşme-i Âsitâne 1 Zirâ' Gümrük 4 Akçe	Bileyi taşı 1 Varil Gümrük 180 Akçe	Tüfenk-i İtalya ve Felemenk 1 Kıyye Gümrük 11 Akçe
Post-ı yerlü tavşan 100 'Aded Gümrük 72 Akçe	İşlenür tüfenk İngiliz 1 Kıyye Gümrük 21 Akçe	Post-ı keçi-i Ankara 1 'Aded Gümrük 72 Akçe	Meşin-i Âsitâne 1 Kıt'a Gümrük 2 Akçe	Râvend 1 Kıyye Gümrük 40 Akçe	Harîr-i ham Bursa 1 Kıyye Gümrük 72 Akçe	Harîr-i ham Kamçıbaşı 1 Kantar Gümrük 30 Akçe
Mahmûdiye 1 Kıyye Gümrük 36 Akçe	Sa'leb 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe	Horasânî 1 Kıyye Gümrük 7,5 Akçe	Sağrı 1 Tane Gümrük 6 Akçe	Göztaşı 1 Kıyye Gümrük 4,5 Akçe	Palamut 1 Kantar Gümrük 9 Akçe	Anason 1 Kantar Gümrük 40 Akçe
Alaca-i Manisa 1 Top Gümrük 7 Akçe	Beyaz bogası 1 Top 7 Zirâ' Gümrük 7 Akçe	Elvan bogası 1 Top 7 Zirâ' Gümrük 7 Akçe	Alaca-i Şam 1 Top Gümrük 33 Akçe	Taklîdî alaca-i Haleb 1 Top Gümrük 27 Akçe	Mısır hurması 1 Kantar Gümrük 20 Akçe	Dîmî-i Sakız

Kirbas-1 penbe 1 Top 20 Zirâ' Gümrük 9 Akçe	Rişte-i penbe 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe	İncir torba ve kutu ma'a dizi 1 Kantar Gümrük 22 Akçe	Mâzû 1 Kantar Gümrük 165 Akçe	Alacehr 1 Kıyye Gümrük 2 Akçe	Zamg-1 Arabî 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe	Mastaki 1 Kıyye Gümrük 11 Akçe
Keçi derisi 1 'Aded Gümrük 2 Akçe	Nühâs-1 ham 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe	Zımpara 1 Kantar Gümrük 3 Akçe	Sünger 1 Kıyye Gümrük 9 Akçe	Susam 1 Kantar Gümrük 30 Akçe	Orta kalıçe İzmir 1 Zirâ' Gümrük 9 Akçe	Gice-i Selanik 1 Zirâ' Gümrük 4 Akçe
Siyah üzüm ma'a bağlarca 1 Kantar Gümrük 22 Akçe	Zeraki 1 Kantar Gümrük 30 Akçe	Usfür 1 Kantar Gümrük 130 Akçe	Çadır uşağı 1 Kıyye Gümrük 7 Akçe	Kasnı 1 Kıyye Gümrük 6 Akçe	Kara günlük yağı 1 Kıyye Gümrük 1,5 Akçe	Harîr-i Ada ve Rumeli 1 Kıyye Gümrük 54 Akçe
Harîr-i Sayda ve Kıbrıs 1 Kıyye Gümrük 36 Akçe	Kirbas-1 penbe 1 Top Gümrük 9 Akçe	Bayağı ve a'lâ çar şal 1 'Aded Kıymet 110 Gurûş	Çiçekli ve rezâi ve a'lâca rezâi ve a'lâca çiçekli şal 1 'Aded Kıymet 200 Gurûş	A'lâ çiçekli ve a'lâ rezâi ve bel-dâr ve beş özlük arka şal 1 'Aded Kıymet 750 Gurûş	Bohça şal 1 'Aded Kıymet 60 Gurûş	Cevizi destar 1 'Aded Kıymet 50 Gurûş

Nemçelü ta'rifesinin zeyline terkîm olunan maddeler

İşleme karacalar 1 Deste 10 'Aded Gümrük 70 Akçe	Karacalar beyaz ve boyalı 1 Deste Gümrük 50 Akçe	Akbaş peştemal 1 Top Gümrük 9 Akçe	Helâlî kuşak 1 Deste Gümrük 55 Akçe	Gülila(?) kuşak Âsitâne 1 'Aded Gümrük 15 Akçe	Hama kuşak 1 'Aded Gümrük 25 Akçe	Çiçekli Haleb entari 1 'Aded Gümrük 45 Akçe
Gülila(?) kuşak 1 'Aded Gümrük 36 Akçe	Alaca-i Diyarbeki r kebîr ve sagîr 1 'Aded Gümrük	Savâî Haleb 1 Top Gümrük 144 Akçe	Marsıvan yasdık 1 Çift Gümrük 12 Akçe	Çit-i Diyarbeki r 1 Top Gümrük 10 Akçe	Çit-i Tokad 1 Top Gümrük 15	Yorgan yüzü Tokad 1 'Aded Gümrük 6 Akçe

	50 Akçe				Akçe	
Alaca-i Yenişehir 1 Top Gümrük 25 Akçe	Lüle istife(?) ... 1 Sandık Gümrük 480 Akçe	Telli atlas Sakız 1 Kıyye Gümrük 300 Akçe	Sâde atlas ve hatâî Sakız 1 Kıyye Gümrük 150 Akçe	Alaca-i Bursa ve hayari ve kezi 1 Top Gümrük 75 Akçe	Kutnu-i Bursa çiçekli 1 Top Gümrük 35 Akçe	Kutnu-i Asitâne 1 Top Gümrük 35 Akçe
Damga- hâne 1 Top Zirâ' Gümrük 72 Akçe	Altın oluk ve beten(?) 1 Top 5 Zirâ' Gümrük 220 Akçe	Kadife yasdik 1 Çift Gümrük 60 Akçe	Kadife yasdik Asitâne 1 Çift Gümrük 45 Akçe	Limon 1000 'Aded Gümrük 27 Akçe	Portaka 1 1000 'Aded Gümrük 54 Akçe	Harnûb 1 Kantar Gümrük 12 Akçe
Ab-1 limon 1 Kantar Gümrük 18 Akçe	Helâlî Magrib şalı 1 'Aded Gümrük 60 Akçe	Donluk Magrib şalı 1 'Aded Gümrük 90 Akçe	Beyaz ve bayağı Magrib şalı ve talat(?) iki kanad 1 'Aded Gümrük 15 Akçe	Bayağı elvan Magrib şalı 1 'Aded Gümrük 30 Akçe	Sanda-1 Âsitâne 1 Kıyye Gümrük 180 Akçe	Kazaziye ipekli kaytan ve şerit ve düğme ve ibrişim 1 Kıyye Gümrük 120 Akçe
Rişte-i kazaziye 1 Kıyye Gümrük 30 Akçe	Çuka kenarı 1 Kantar Gümrük 200 Akçe	Cehre bürümcü k 1 'Aded Gümrük 8 Akçe	Bürümcü k Âsitâne 1 Top Gümrük 31 Akçe	Bürümcük satranc Âsitâne 1 Top Gümrük 15 Akçe	Çorap ve iskofe 1 Kıyye Gümrük 24 Akçe	Mücevherâ t ve incü kâr-bân ve sefne ile gelen yüzde iki

Bin iki yüz on altı senesi Cemâziye'l-âhir'inin on dokuzuncu günü tarihiyle bed'e olunan işbu bâlâda mezkûr ta'rife defteri Prusya tüccârının vilâyetlerinden getirüb ve alub vilâyetlerine götürecekleri metâ'larının tanzîm olunan ta'rife defteri Başmuhâsebe'den muhreç sûret-i defter ta'rifeleridir.

19

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Prusya Kralı'ndan âsitane-i sa'âdetimde mukîm elçisi kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Karlo Reksin -hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb elçi-i mûmâ-ileyhin yanında baştercümânlık hizmetinde olan râfi'-

i tevkî-i refî'ü's-şân-ı hâkânî Yanagaki veled-i Manolaki nâm tercümân bî-berât olmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre tercümân-ı merkûmun yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz nişân-ı hümâyûna mürâca'at olundukda âsitânedeki mukîm elçilerinin yanında yalnız dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusya Kralı'na i'tâ olunan nişân-ı 'âlî-şânda mestûr ve mukayyed bulunmağın nişân-ı hümâyûn mücebince olageldiği üzre müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn-ı 'izzet-makrûnu virdüm ve buyurdum ki ba'de'l-yevm mesfûr Yanagaki veled-i Manolaki ber-vech-i muharrer elçi-i mûmâ-ileyhin yanında baş-tercümân olub ve tercümânlık hizmetinde olanlar ve oğulları ve iki nefer hizmet-kârları harac ve 'avârız ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i 'örfiyye teklîfi ile rencîde olunmaya ve kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harac ve rusûm taleb eylemeye ve melbûsât ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzre 'afv olunub ve rusûm-ı gümrük ve bâc taleb olunmaya ve evine 'askerîden konak konulmağla rencîde olunmaya ve kendü bağından hâsıl olan şıradan hamr emîni ve Galata voyvodası ve sâirlerden olageldiği üzre fıçı akçesi taleb eylemeyüb kendüsü ve evlâdı ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve 'avârızdan ve kassâb akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlîf-i 'örfiyyenin cümlesinden mu'âf ve müsellemler olub mezbûr ile her kimin da'vâsı olur ise ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince dört bin akçeden ziyâde olan da'vâları âsitâne-i sa'âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ' olunmaya ve mezbûr tercümân ba'zı zamânda bir yere gitmek istedikde gidişde ve gelişde karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve davarına ve emvâl ve erzak ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb ve her kande dâhil olur ise zâd u zahîresin narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda bir ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub ve kılıç ve ok ve yay ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan bir ferd rencîde ve remîde eylemeyüb 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre himâyet ve sıyânet olunub ânın gibi te'addî ve tecâvüz olanlar men' u def' olunub dâimâ işbu nişân-ı hümâyûn-ı izzet-makrûnumun mazmûn-ı münîfi ile 'amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye.

Fî 3 Muharrem sene 1175

- * Tercümân-ı elçi-i evvel
- * Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * Yerine âharı nasb olunmuşdur.

20

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi 'arzuhal gönderüb mûmâ-ileyhin yanında ikinci tercümân olan Hristofor veled-i Kiga bî-berât olmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre yedine müceddeden

berât-ı ‘âlî-şânım virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre yedine müceddeden nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 21 Zi'l-ka‘de sene (1)175

* Tercümân ikinci

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Mersûm mürd olmağla işbu berât hıfzolunmuştur.

21

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi ‘arzuhal gönderüb mûmâ-ileyhin yanında üçüncü tercümân olan Panapodros veled-i Anaştaş nâm tercümân bî-berât olmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre yedine müceddeden berât-ı ‘âlî-şân virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre yedine müceddeden nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 14 Rebî‘u'l-evvel sene (1)177

* Tercümân üçüncü

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Yerine âharı nasb olmuştur.

22

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya elçisi südde-i sa‘âdetime mühürlü ‘arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskeleleri âhara nasb eyleyeler deyu ‘ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna binâen İzmir ve âna tâbi‘ iskelelere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve husûsların rü‘yet itmek üzre müste‘men tâifesinden râfî‘ Pironzane Kavanoş nasb u ta‘yîn olunub bî-berât olmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince yedine işbu nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 27 Muharrem sene 1180

* Ref‘ ve âhara virilmiştir. 15 Safer sene (1)181

23

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi ‘arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta‘yîn ve dilediklerin ref‘ ve

yerlerine âharı nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya virilen 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna binâen medîne-i İzmid ve âna tâbi' iskelelere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet itmek üzere berât-ı 'âlî-şânla konsolos olan Pironzane nâm konsolos bu def'a vilâyeti tarafına âzim olub konsolosluğu mahlûl olmağla yerine yine Prusyalu'dan râfi' Nikola Vanderzek konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında istid'â-yı 'inâyet itmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere yedine işbu nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 15 Safer sene (1)181

* Yerine âharı nasb olunmuştur.

24

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Bohnaskin - hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sütte-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhâl gönderüb medîne-i İzmid'de mukîm Prusya konsolosu yanında tercümân olan râfi'-i tevkî'-i refi'ü's-şân-ı hâkânî Rahail veled-i İro bî-berât olmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn-ı 'izzet-makrûnu virdüm ve buyurdum ki ba'de'l-yevm mesfûr Rahail veled-i İro varub ber-vech-i muharrer konsolos-ı merkûm yanında tercümân olub tercümânlık hizmetinde olanlar ve oğulları ve iki nefer hizmet-kârları harâc ve 'avârız ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i 'örfiyye teklîfi ile rencîde olunmaya ve kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve melbûsât ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzere 'afv olunub ve rusûm-ı gümrük ve bâc taleb olunmaya ve evine askerîden konak konulmağla rencîde olunmaya ve kendü bağından hâsıl olan şıradan olageldiği üzere fiçî akçesi taleb olunmayub kendüsü ve evlâdı ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve kassâb akçesinden ve bu def'a fermânım olduğu vechile îrâd olmak üzere mezbûrların yedlerinde bulunan hâne-i 'avârıza bağılı emlâk ve arâziden ve kezâlik sonradan iştirâ eyledikleri emlâk ve arâziden mâ-'adâ sâkin oldukları menzilleri ve kadîmden menzilleri levâhıkı olan bağ ve bahçenin 'avârız ve tekâlîf-i 'örfiyyesinin cümlesinden mu'âf ve müsellemler olub ve mezbûr ile her kimin da'vâsı olur ise ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince dört bin akçeden ziyâde da'vâ âsitâne-i sa'âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ' olunmaya ve mezbûr tercümân ba'zı zamânda bir yere gitmek istedikde gidişde ve gelişde ve karada ve deryâda menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve davarına ve emvâl ve erzâk ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb her kande dâhil olur ise zâd u zahîresin narh-ı rûzî üzere akçesiyle aldıkda bir ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarmub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmûz ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan bir ferd rencîde ve remîde

eylemeyüb ‘ahid-nâme-i hümayûn ve olageldiği üzre himâyet ve sıyânet olunub ânın gibi te‘addî ve tecâvüz üzre olanlar men‘ u def‘ olunub dâimâ işbu nişân-ı hümayûn-ı ‘izzet-makrûnumun mazmûn-ı münîfi ile ‘amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler, ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.

Fî 25 Cemâziye'l-evvel sene (1)181

* Fî-mâ-ba‘d virilecek tercümânlık berâtları bu vecihle tahrîr ve der-kenâr olunmak iktizâ eyledikde dahî şurût-ı mezkûre derciyle der-kenâr olunmak bâbında sâdır olan fermân-ı ‘âlî mücebince işbu sûret kayd ve asıl fermân-ı ‘âlî mühimme torbasında vaz‘ u hıfz olunmuşdur. 13 Cemâziye'l-evvel sene (1)181

* Mesfûr Rahail ref‘ ve âhara virilmiştir. Fî gurre-i Cemâziye'lâhir sene (1)189

25

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Taht-ı ‘âlî-baht-ı Osmânî üzre cülûs-ı hümayûn-ı meymenet-makrûnum vâki‘ olub ‘ûmûmen tecdîd-i ahkâm ve berevât fermânım olmağın Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa‘âdetimde mukîm elçisi kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye De Selkin -hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa‘âdetime mühürlü ‘arzuhâl gönderüb elçi-i mûmâ-ileyhin yanında 3 Muharrem sene 1175 târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla baş-tercümânlık hizmetinde olan râfi‘-i tevkî‘-i refi‘-ü’s-şân-ı hâkânî Yanagaki veled-i Manolaki nâm tercümânın berâtı tecdîd olunub ‘ahid-nâme-i hümayûn mücebince olageldiği üzre müceddeden berât-ı şerifim virilmek bâbında istid‘â-yı ‘inâyet itmeğın ‘ahid-nâme-i hümayûn mücebince olageldiği üzre nişân-ı hümayûn yazılmışdır.

Fî 25 Muharrem sene 1189

* Zabtçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Elçi yanında baş-tercümânlık

* Târik-i hizmet olmağla yerine dördüncü tercümân baş-tercümân nasb u ta‘yîn olunduğunu hâvî berât i‘tâ ve işbu berât gerü gelüb hıfz olunmuşdur.

26

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh ‘arzuhâl gönderüb elçi-i mûmâ-ileyhin yanında sene-i hams ve seb‘în ve miete ve elf Zi'l-ka‘de'sinin yirmi birinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla ikinci tercümân olan Hristofor veled-i Kiga nâm tercümânın berâtı tecdîd olunub ‘ahid-nâme-i hümayûn mücebince olageldiği üzre müceddeden berât-ı şerifim virilmek bâbında istid‘â-yı ‘inâyet itmeğın ‘ahid-nâme-i hümayûn mücebince olageldiği üzre nişân-ı hümayûn yazılmışdır.

Fî 25 Muharrem sene (1)189

- * Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * Elçi yanında ikinci tercümânlık
- * Mersûm mürd olmağla âhara berât virilmişdir.

27

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh 'arzuhal gönderüb elçi-i mûmâ-ileyhin yanında tercümânlık hizmetinde olan râfi'-i tevkî'-i refi'ü'-ş-şân-ı hâkânî Franko Polo Yanaki nâm tercümân bî-berâtı olmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre tercümân-ı mersûmun yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğın 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre yedine müceddeden nişân-ı hümâyûn virilmişdir.

Fî gurre-i Safer sene (1)189

- * Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * Bu dahî elçi yanında
- * İşbu berât gerü gelüb hıfz ve yerine âharı dördüncü nasb ile berât itâ olunmuşdur.

28

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh 'arzuhal gönderüb medîne-i İzmir'de mukîm Prusya konsolosu yanında berât-ı 'âlî-şânla tercümân olan Rahail veled-i İro nâm tercümân hizmet-i lâzimesin edâ ve rü'yet etmeyüb umûru mu'attal kaldığından ref'i iktizâ itmekle mesfûr ref' ve yerine râfi'-i tevkî'-i refi'ü'-ş-şân-ı hâkânî Kanortayomnof veled-i Yako tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği vecih üzre yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğın 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden nişân-ı hümâyûn virilmişdir.

Fî gurre-i Cemâziye'l-âhir sene (1)189

- * Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * İzmir konsolosu yanında tercümânlık
- * Tecdîd-i berât eylemişdir. Fî 21 Safer sene (1)204

29

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya maslahat-güzârı De Gafron -hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- mühürlü 'arzuhal gönderüb Der-'aliyye'mde mukîm Prusya elçisi yanında berât-ı 'âlî-şânla üçüncü tercümân olan Panapodros veled-i Anaştaş nâm tercümân hizmet-i lâzimesin terk ve umûru mu'attal kaldığından ref'i iktizâ itmekle mesfûr ref' ve yerine râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-ı hâkânî Yanaki veled-i Hristo Doled üçüncü tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre tercümân-ı mersûmun yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 22 Cemâziye'l-âhir sene (1)190

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Elçi yanında üçüncü tercümânlık

* Tecdîd-i berât eylemiştir. Fî 9 Rebî'ü'l-âhir sene (1)204

30

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i 'aliyyemde mukîm maslahat-güzârı De Gafron -hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb medîne-i Halebü's-şehbâ ve tevâbi'i iskelelerine Prusya bayrağı altında gemileriyle âmed-şüd iden tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların görmek üzre kendü cinslerinden ve Prusya bey-zâdelerinden işbu râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yânî'l-milleti'l-mesîhiyye Salisbo birinci konsolos nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz Prusyalı'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânlarıvar ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu mestûr ve mukayyed bulunduğuna binâen 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 16 Safer sene 1193

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Haleb konsolosluğu

* Yerine âharı nasb olunmuşdur.

31

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh ‘arzuhal gönderüb medîne-i Haleb'de mukîm Prusya konsolosu yanında tercümânlık hizmetinde olmak üzere işbu râfi‘ Samuel veled-i David Marad Kohen tercümân nasb u ta’yîn olunub ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere tercümân-ı merkûmun yedine müceddeden berât-ı ‘âlî-şânım virilmek bâbında ‘inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz ‘ahid-nâme-i hümâyûna mürâca‘at olundukda konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda mestûr ve mukayyed bulunmağın ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere müceddeden nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 16 Safer sene 1193

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Haleb tercümânlığı

* Tecdid-i berât eylemiştir. Fî 21 Safer sene (1)204

32

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitane-i ‘aliyyemde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron -hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- sütte-i sa‘âdetime mühürlü ‘arzuhal gönderüb medîne-i Selanik'de mukîm Prusya konsolos vekili yanında tercümânlık hizmetinde olmak üzere işbu râfi‘-i tevkî‘-i refî‘ü-ş-şân-ı hâkânî Pavlo veled-i Eci Mihal tercümân nasb u ta’yîn olunub ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere tercümân-ı merkûmun yedine müceddeden berât-ı ‘âlî-şânım virilmek bâbında ‘inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz ‘ahid-nâme-i hümâyûna mürâca‘at olundukda konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda mestûr ve mukayyed bulunmağın ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzere müceddeden nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 14 Receb sene 1193

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Selanik tercümânlığı

* Mesfûr hâlik olmağla yerine âharı nasb olunmuşdur. Fî evâsıt-ı Şevvâl sene (1)211

33

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Taht-ı ‘âlî-baht-ı Osmânî üzere cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûnum vâki‘ olub ‘umûmen tecdid-i ahkâm ve berevât fermânım olmağın âsitâne-i ‘aliyyemde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron-hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- mühürlü

‘arzuhâl gönderüb medîne-i İzmir ve âna tâbi‘ iskelelere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve husûsların rü‘yet itmek üzere bin yüz seksen bir senesi Safer’inin on beşinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla kendü cinslerinden Prusya konsolosu olan râfi‘ Nikola Vanderzek nâm konsolosun berâtı tecdîd olunub yedine ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere müceddeden berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere yedine tahrîren işbu berât-ı ‘âlî-şânı virdüm ve buyurdum ki kendü cinslerinden olan mûmâ-ileyh Nikola Vanderzek medîne-i İzmir ve âna tâbi‘ iskelelere Prusya konsolosu olub ol-tarafa gelüb giden Prusyalu ve ânlara tâbi‘ olan tüccâr tâifesinin umûr ve mesâlihlerin görüb umûr-ı müşkileleri vâki‘ oldukda mezbûr konsolosa mürâca‘at idüb iskelelere varan Prusyalu bayrakları altında yürüyen tüccâr tâifesi gemileriyle dâhil olduğu gibi ‘âdet-i kadîm üzere meta‘larının defter suveri mücebince ta‘yîn olunan elçilerin ve konsolosluk ‘avâidini mezbûr konsolosa vireler ve adamlarını âharın borcu ve töhmeti için kimesne rencîde ve remîde eylemeye ve mezbûr konsolos için garazen dört bin akçeden ziyâde her kimin da‘vâsı zuhûr ider ise ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince âsitâne-i sa‘âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ‘ olunmaya ve Prusyalu'dan karadan ve deryâdan gelen tüccâr ve re‘âyâyâ kimesne dahl eylemeyüb âsûde hâl üzere ticâret eyleyeler ve konsolos-ı merkûm me'kûlât ve meşrûbât ve melbûsât ve mefrûşâtı iskeleye gelür ise âminen gümrük ve bâc ve yasakçı devlet(?) nâmına bir akçe ve bir habbe almayalar ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve evine askerîden konak konulmak ile rencîde olunmayub müste'men âdemîsi ve hizmet-kârları ve oğulları ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve ‘avârizdan ve kassâb akçesinden ve rusûm-ı masdariyyeden ve tekâlîf-i ‘örfiyyenin cümlesinden mu‘âf ve müsellemler olub bir yere kendi ve adamı gitmek istedikde gelişde ve gidişde ve karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve davarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta‘arruz eylemeyüb her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresin narh-ı cârî üzere akçesiyle aldıkda bir ferd te‘allül ve nizâ‘ eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerde başına ak sarınub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmuz ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan bir ferd rencîde ve remîde eylemeyüb himâyet ve sıyânet olunub ânın gibi te‘addî ve tecâvüz üzere olanlar men‘ u def‘ olunub dâimâ ‘ahid-nâme-i hümâyûn-ı meymenet-nümûn ve işbu nişân-ı ‘âlî-şân-ı itâ‘at-makrûnumun mazmûn-ı münîfiyle ‘amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.

Fî 27 Muharrem sene 1194

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* İzmir konsolosluğu

* Yerine âharı nasb olunmuşdur.

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitane-i sa'âdetimde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb bâ-fermân-i 'âlî medîne-i Trablusşam'da mukîm Prusya konsolos vekili yanında tercümânlık hizmetinde olmak üzere râfi' Şalom veled-i İsak Şalom tercümân nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere tercümân-ı merkûmun yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu mestûr ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzere şurûtu hâvî berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 11 Rebî'u'l-evvel sene 1194

- * Zabtîçün emir yazılmışdır.
- * Trablusşam tercümânlığı
- * Tecdîd-i berât eylemişdir. Fî 21 Safer sene (1)204

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitâne-i 'aliyyemde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron-hutimet 'avakıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerin ref' ve yerlerine âharın nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Sayda Beyrut ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyalarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere Prusya kişi-zâdelerinden işbu râfi' Ava Fridmen Estar konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğın 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere yedine işbu nişân-ı hümâyûn-ı 'izzet-makrûnu virdüm ve buyurdum ki ba'de'l-yevm konsolos-ı mersûm iskele-i mezbûrede Prusyalu konsolos olub ol cânibe varan gemilerinin ve tüccârının ve bayrağı altında yürüyen tüccâr tâifesinin mesâlihlerin 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince mûmâ-ileyh görüb tüccâr-ı merkûme umûr-ı müşkilelerinde merkûma mürâca'at idüb ve merkûmun tezkiresi olmayınca gemilerine icâzet verilmeye ve konsolos olanların müste'men hizmet-kârları harâc ve 'avârız ve kassâb akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i 'örfiyye teklîfi ile rencîde olunmayub ve kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz itmeyüb kadîmde olageldiği üzere 'afv olunub

resm-i gümrük ve bâc taleb olunmaya ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve evlerine askeriden konak konulmağla rencide olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve ‘avârizdan ve kassâb akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlif-i ‘örfiyyenin cümlesinden mu‘âf ve müsellemler olup mûmâ-ileyh ile her kimin dört bin akçeden ziyâde da‘vâsı var ise ‘ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince âsitâne-i sa‘âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ‘ olunmaya ve mûmâ-ileyh ba‘zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde ve karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve davarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânıbden kimesne dahl u ta‘arruz eylemeyüb her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresin narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda bir ferd te‘allül ve nizâ‘ eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmuz ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan bir ferd rencide ve remide eylemeyüb himâyet ve sıyânet olunub ânın gibi te‘addî ve tecâvüz üzre olanlar men‘ u def‘ olunub dâimâ ‘ahid-nâme-i hümâyûn-ı meymenet-makrûn ve işbu nişân-ı ‘âlî-şân-ı itâ‘at-nümûnumun mazmûn-ı münîfi ile ‘amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz görülmeyeler. Şöyle bileler ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.

Fî 19 Rebî‘ü'l-âhir sene (1)194

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Sayda konsolosluğu

* Mesfûr hâlik olmağla yerine Prusya kişi-zâdelerinden Filib Samuel Becoto konsolos nasb u ta‘yîn olunmağla işbu mahalle şerh virildi. Fî 15 Şevvâl sene 1202

36

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü ‘arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalı'ya i‘tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Sayda ve tevâbi‘i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında tercümânlık hizmetinde olmak üzre râfi‘ Şalom veled-i Mezrahi Beco tercümân nasb u ta‘yîn olunub ‘ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince olageldiği üzre tercümân-ı merkûmun yedine müceddeden berât-ı ‘âlî-şânım virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğın ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince olageldiği üzre şurûtu hâvî tercümânlık berâtı yazılmışdır.

Fî 19 Rebî‘ü'l-âhir sene (1)194

* Sayda tercümânlığı

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Tecdîd-i berât eylenmışdir. Fî 21 Safer sene (1)204

37

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i 'aliyyemde mukîm maslahat-güzârı De Gafron-hutimet 'avakıbhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümân var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed ve mestûr olduğuna binâen Kıbrıs ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyalarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre Prusya kişi-zâdelerinden işbu râfi' Luis Heldebrane konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince şurûtu hâvî nişân-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 2 Cemâziye'l-âhir sene 1194

* Kıbrıs konsolosluğu

* Zabtîçün emir yazılmışdır

* Mesfûr hâlik olub yerine âharı konsolos nasb olunmuşdur. Fî 28 Rebî'ü'l-âhir sene (1)207

38

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitane-i 'aliyyemde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron-hutimet 'avakıbhû bi'l-hayr- mühürlü 'arzuhal gönderüb Kıbrıs ve tevâbi'i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında tercümânlık hizmetinde olmak üzre işbu râfi' Yova veled-i Yosef Şemo tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre tercümân-ı mersûmun yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu mestûr ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince müceddeden şurûtu hâvî berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 8 Cemâziye'l-âhir sene 1194

* Kıbrıs tercümânlığı

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Tecdid-i berât eylemişdir. Fî 21 Safer sene (1)204

39

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitâne-i ‘aliyyemde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı mûmâ-ileyh mühürlü ‘arzuhâl gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharın nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda münderic ve mestûr olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerine Prusya bayrağı altında berren ve bahren âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet etmek üzere kendü cinslerinden râfi' Covan Antonyovinci nâm bey-zâde konsolos nasb u ta'yîn olunmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere şurûtu hâvî müceddeden berât-ı ‘âlî-şân yazılmışdır.

Fî 27 Şevval sene (1)195

* Mısır İskenderiyesi Konsolosluğu

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Mesfûr hâlik olmağla yerine âharı konsolos olmak üzere nişân-ı hümâyûn yazılmışdır. Fî 27 Şa'bân sene (1)217

40

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitâne-i ‘aliyyemde mukîm maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü ‘arzuhâl gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda münderic ve mestûr olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında işbu râfi' İlya veled-i Savaid tercümân nasb u ta'yîn olunmağla ber-mûceb-i ‘ahid-nâme-i hümâyûn olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere şurûtu hâvî müceddeden tercümânlık berâtı yazılmışdır.

Fî 5 Zi'lka'de sene (1)195

* Mısır tercümânlığı

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Tecdîd-i berât eylemişdir. Fî 21 Safer sene (1)204

41

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitâne-i ‘aliyyemde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron-hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr-mühürlü ‘arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta‘yîn ve dilediklerini ref ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i‘tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda mestûr ve mukayyed olduğuna binâen Girid cezâresi ve tevâbi‘i iskelelerine gelüb giden Prusyalu tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve mesâlihlerin görmek için kendü cinslerinden râfi‘ Antonyo Dışar nâm Prusya bey-zâdesi Prusya konsolosu nasb u ta‘yîn olunmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre şurûtu derciyle nişân-ı ‘âlî-şân yazılmışdır.

Fî 24 Zi'l-hicce sene 1195

* Girid cezâresi konsolosluğu

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Mesfûr hâlik olmağla yerine âharı nasb olunmuşdur. Fî 15 Rebî‘ü'l-âhir sene (1)209

42

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitane-i sa‘âdetimde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron-hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa‘âdetime mühürlü ‘arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i‘tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna binâen Cezâre-i Girid ve tevâbi‘i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında râfi‘-i tevkî‘-i refi‘ü-ş-şân-ı hâkânî Avadik veled-i Agob tercümân nasb u ta‘yîn olunmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı ‘âlî-şânım virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince şurûtu hâvî berât-ı ‘âlî-şân yazılmışdır.

Fî 5 Muharrem sene 1196

- * Girid tercümânlığı
- * Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * Tecdid-i berât eylemişdir. Fî 21 Safer sene (1)204

43

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm Prusya Kralı'nın maslahat-güzârı De Gafron-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- mühürlü 'arzuhal gönderüb Ağrıboz ve tevâbi'i iskelelerine gelüb giden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve mesâlihlerin görmek için kendü cinslerinden râfi' Luiz Helm nâm bey-zâde Prusya konsolosu nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu mestûr ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince şurûtu derciyle berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 12 Safer sene 1196

- * Ağrıboz konsolosluğu
- * Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

44

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü 'arzuhal gönderüb Ağrıboz ve tevâbi'i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında tercümân olmamağla râfi' Siretimos veled-i Kiyork tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre tercümân-ı mersûmun yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûn kaleminde mahfûz Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu mestûr ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre şurûtu derciyle nişân-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 18 Safer sene (1)196

- * Ağrıboz tercümânlığı

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* İki nefer hizmet-kârlarına mu'âfıyeti mutazammın mahall-i kadısına hitâben başka başka iki kıt'a evâmir-i şerîfe yazılmışdır. Fî evâhir-i Safer sene (11)96

* Tecdîd-i berât eylemişdir. Fî 9 Rebî'ü'l-âhir sene (1)204

45

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı baş-vekilinin bundan akdem Der-'aliyye'me vârid olan mektûbu tercümesinde âsitane-i devlet-i âşiyânemde mukîm Prusya maslahat-güzârı yanında sinîn-i 'adideden berü ser-kâtibi ve berât-ı şerîf-i 'âlî-şânımla tercümân olan râfî-i tevkî'-i refî'ü's-şân-ı hâkânî Yanaki Franko Polo nâm tercümân devleteyn beyninde cârî revâbıt-ı tüccâr ve mevâddın 'ale'd-devâm esbâb-ı takviye ve istihkâmına dikkat ve ihtimâm ve her hâlde sâdikâne harakete ikdâm husûsunda sârif-i ikrâr(?) ve 'âtıfet-i devlet-i 'aliyye-i ebediyyü'l-karârıma şâyeste ve sezâ-vâr olduğuna binâen tercümân-ı mersûm mücerred dostluğa mürâ'ât zımnında fi-mâ-ba'd Prusyalı i'tibâr olunması Prusya Kralı müşârun-ileyh dostâne iltimâs eylediği derc ve iş'ar olunmakdan nâşî kral-ı müşârun-ileyhin tezâyüd-i dostî ve safvet cihetiyle iltimâs-ı mezkûru karîn-i is'âf-ı dâverânem olub tercümân-ı mersûm şeref-yafte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum mücebince yalnız kendüsü taraf-ı devlet-i 'aliyyemden fi-mâ-ba'd Prusyalı i'tibâr olunmağla bu berât-ı hümâyûn-ı 'inâyet-makrûnu virdüm ve buyurdum ki mesfûr tercümân fi-mâ-ba'd devlet-i 'aliyyem re'âyâsından 'addolunmayub Prusyalı i'tibâr olunub Prusyaviyyü'l-asl olanlar haklarında mecmû'-ı husûsâtda taraf-ı devlet-i 'aliyyemden ne vecihle mu'âmele olunagelmış ise tercümân-ı mersûm hakkında dahî min-gayr-ı noksân gerek Der-'aliyye'mde ve gerek memâlik-i pâdişâhânemden sâir mahallerde ol vecihle mu'âmele oluna ve sahîh Prusyalı haklarında cârî olan 'ahid-nâme-i hümâyûn bunun hakkında dahî cârî olub ferd-i âharın rencîde ve remîde eylemeye ve Prusya elçileri ve maslahat-güzârları taraflarından tercümân-ı mersûmun ba'zı maslahata dâir takdîm olunan 'arzlarda tercümân-ı mersûm için Prusyaviyyü'l-asl olmak üzere tahrîr olundukda değildir deyu ta'rîz olunmayub öylece i'tibâr oluna ve sahîh Prusyalulardan talep olunmayan mutâlebât bundan dahî talep olunmayub Prusyalı olunarak himâyet oluna ve bu keyfiyât kayd-ı hayât ile yalnız kendüsü hakkında cârî olub dâimâ işbu nişân-ı hümâyûnum mücebince 'amel ve hareket olunub hilâfindan mübâ'adet oluna. Şöyle bileler 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar.

Fî gurre-i Rebî'ü'l-evvel sene 1196

* Bu madde için Prusya Devleti'nden iki def'ada gelen iki kıt'a mektûblar ve tercümeleri ve rikâb-ı hümâyûna 'arz olunan takrîr-i 'âlî ve hatt-ı hümâyûn nâme kisesinde hıfz etdirilmekle şerh virildi.

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü 'arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümayûnda münderic olduğuna binâen Narda ve tevâbi'i iskelelerine gelüb giden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve mesâlihlerin görmek için kendü cinslerinden râfi' Filyos Gros Seleziyali nâm Prusya bey-zâdesi konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince ve olageldiği üzre yedine müceddeden berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hümayûn ve olageldiği üzre şurûtu derciyle müceddeden nişân-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 27 Rebî'ü'l-evvel sene (1)196

* Narda konsolosluğu

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü 'arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleye deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümayûnda münderic olub ve Narda iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında bâ-berât tercümân olmamağla işbu râfi' Abram veled-i Kiyork konsolos-ı merkûm yanına tercümân nasb u ta'yîn olunmağla ber-mûceb-i 'ahid-nâme-i hümayûn olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hümayûn ve olageldiği vechile şurûtu derciyle müceddeden nişân-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 9 Rebî'ü'l-âhir sene (1)196

* Narda tercümânlığı

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Ber-mûceb-i nizâm iki nefer hizmet-kârlarına mahall-i kadısına hitâben başka başka iki kıt'a mu'âfiyet emirleri yazılıb ahkâm defterine kayd olunmuşdur. Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene (1)196.

* İşbu berât gerü gelüb hıfzolunmuşdur.

* Haleb'e nakil olunmuş olmağla fi-mâ-ba'd Narda'ya tercümânlık istid'â olundukda i'âde olunmak şurûtu berâtında mündericdir.

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü ‘arzuhâl gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta’yîn ve dilediklerini ref‘ ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Atina ve İnebahtı ve tevâbi‘i iskelelerine gelüb giden Prusyalu tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve mesâlihlerin görmek için kendü cinslerinden râfi‘ Eliade(?) Anderya Selantin nâm Prusya bey-zâdesi konsolos nasb u ta’yîn olunmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre şurûtu derciyle müceddeden nişân-ı ‘âlî-şân yazılmışdır.

Fî 8 Cemâziye'l-âhir sene (1)196

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Atina ve İnebahtı konsolosluğu

* Mesfûr hâlik olmağla yerine âharı nasb olunmuşdur. Fî 14 Şevval sene (1)208

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü ‘arzuhâl gönderüb Atina ve tevâbi‘i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında tercümân olan râfi‘ Panko veled-i Yovan nâm tercümân bî-berât olmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûna mürâca‘at olundukda konsolosu ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu mestûr ve mukayyed bulunmağın ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği vecih üzre şurûtu derciyle müceddeden nişân-ı ‘âlî-şân yazılmışdır.

Fî 18 Zi'l-ka‘de sene (1)196

* Atina tercümânlığı

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Mugâyir-i şurût-ı berât ‘arz olan tahrîrâtdan müstebân olmağla bâ-fermân terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâil-i Şa‘bân sene (1)221

TERKÎN

50

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh sÛdde-i sa'âdetime mÛhÛrlÛ 'arzuhâl gÛnderÛb memâlik-i mahrÛseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan dÛvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercÛmânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercÛmânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mÛnderic olduĝuna binâen Golos ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şÛd iden Prusyalu tÛccâr ve re'âyâlarının umÛr ve mesâlihlerin gÛrmek içÛn râfi'-i tevkî'-i refi'Ûş-şân-ı hâkânî Efestatyo Koyran nâm Prusya bey-zâdesi konsolos nasb u ta'yîn olunmaĝla 'ahid-nâme-i hümâyûn mÛcebince olageldiĝi Ûzre mÛceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeĝin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurÛtu ve olageldiĝi Ûzre şurÛtu derciyle mÛceddeden nişân-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 14 Rebî'Û'l-evvel sene (1)197

* Golos konsolosluĝu

* ZabtîçÛn emir yazılmışdır.

51

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mÛhÛrlÛ 'arzuhâl gÛnderÛb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercÛmân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olub ve Kalas iskelesinde mukîm Prusya konsolusu yanında henÛz bâ-berât-ı 'âlî tercÛmân olmamaĝla işbu râfi'-i [tevkî'-i refi'Ûş-şân-ı] hâkânî Yani veled-i Gota konsolos-ı merkÛm yanına tercÛmân nasb u ta'yîn olunmaĝla 'ahid-nâme-i hümâyûn mÛcebince olageldiĝi Ûzre yedine mÛceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeĝin 'ahid-nâme-i hümâyûn mÛcebince olageldiĝi Ûzre şurÛtu derciyle mÛceddeden nişân-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî selh-i Rebî'Û'l-evvel sene 1197

* ZabtîçÛn emr-i şerîf yazılmışdır.

* Kalas tercÛmânlıĝı

* Selanik'e naklolunmuşdur. Sene (1)205

52

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mÛhÛrlÛ 'arzuhâl gÛnderÛb memâlik-i mahrÛseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan dÛvel taraflarından konsolos ve

vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic ve mestûr olduğuna binâen Mora cezîresinde vâki' Balya Badra ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu re'âyâ ve tüccârının umûr ve mesâlihlerin görmek için Prusyalu'dan işbu râfi' Antuvan Keler nâm bey-zâde konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre şurûtu derciyle konsolosluk berâtı yazılmışdır.

Fî 23 Rebî'ü'l-âhir sene (1)197

* Zabtîçün emri yazılmışdır.

* Balya Badra konsolosluğu

* Yerine âharı nasb olunmuşdur.

53

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü 'arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olub ve cezîre-i Mora'da vâki' Balya Badra ve tevâbi'i iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında bâ-berât-ı 'âlî tercümân olmamağla işbu râfi'-i [tevkî'-i refî'ü's-şân-ı] hâkânî Arotin veled-i Dirdan konsolos-ı merkûm yanına tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre tercümânlık şurûtu derciyle nişân-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 12 Şa'bân sene (1)197

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Balya Badra tercümânlığı

54

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitane-i sa'âdetimde mukîm Prusya maslahat-güzârı kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye De Gafron-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb âsitânede mukîm elçilerinin yanında yalnız dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olmağla elçi yanında bâ-berât-ı 'âlî baş-tercümân olan Yanagaki veled-i Manolaki hizmet-i lâzimesin terk idüb ve baş-tercümânlığı mahlûl ve hâlâ yine elçi yanında bâ-berât dördüncü tercümân ve krallarının ser-kitâbeti hizmetinde olan işbu râfi'-i

tevkî'-i refî'ü'-ş-şân-ı hâkânî Franko Polo Yanaki târik-i mesfûrun yerine baş-tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre şurûtu derciyle nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir sene (1)198

* Zabtîçün emr-i 'âlî yazılmışdır.

* Elçi yanında baş-tercümânlık ve ser-kâtibi

* Tecdîd-i berât eylemişdir. Fî 21 Safer sene (1)204.

* Yerine âharı nasb olunmuşdur.

55

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü 'arzuhal gönderüb âsitânedeki mukîm elçileri yanında yalnız dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olmağla elçi yanında dördüncü tercümân ve ser-kâtibi olan Franko Polo Yanaki bu def'a baş-tercümân nasb u ta'yîn olunub dördüncü tercümânlığı mahlûl olduğuna binâen Narda iskelesinde mukîm konsolosları yanında tercümân olan işbu râfi'-i tevkî'-i refî'ü'-ş-şân-ı hâkânî Abram veled-i Kiyork mersûmun yerine müceddeden dördüncü tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre müceddeden yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre şurûtu derciyle nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 10 Rebî'ü'l-âhir sene (1)198

* Zabtîçün emr-i 'âlî yazılmışdır.

* Elçi yanında dördüncü tercümânlık

* Tercümân-ı mersûm târik-i hizmet olmağla yerine âharı tercümân nasb olunmuşdur. Fî 22 Zi'l-hicce sene (1)206

56

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyh mühürlü 'arzuhal gönderüb âsitânedeki mukîm elçilerinin yanında yalnız dört nefer ve konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olmağla Narda'da mukîm Prusya konsolosu yanında bâ-berât-ı 'âlî tercümân olan Abram veled-i Kiyork âsitâne-i sa'âdetimde elçileri yanında bâ-berât-ı

‘âlî dördüncü tercümân nasb u ta’yîn ve Narda'da tercümânlığı mahlûl ve mahlûl olan Narda tercümânlığı Haleb'e nakil birle işbu râfî‘-i tevkî‘-i refî‘ü’s-şân-ı hâkânî İlyazar veled-i Yakob Aron Gabar Haleb'de mukîm Prusya konsolosu yanında tercümân nasb u ta’yîn ve ba‘d-ezîn Narda'ya tercümân nasbı istid‘â olunur ise âhara berât ve tercümânlık virilmeyüb tercümân-ı mersûm i‘âde ve ircâ‘ olunmak şartıyla ber-mûceb-i ‘ahid-nâme-i hümâyûn yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin şurût-ı merkûme ve ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

* Zabtîcün emr-i ‘âlî yazılmışdır.

* Narda'dan nakl olunan Haleb tercümânlığı

* Tecdîd-i berât eylemiştir. Fî 15 Receb sene (1)204

57

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Maslahat-güzârî mûmâ-ileyh mühürlü ‘arzuhal gönderüb memleket-i Boğdan'da vâki‘ Yaş ve tevâbi‘i mahallere âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve husûsların rü‘yet eylemek üzre işbu râfî‘ Profesör Ginem nâm Prusyalu konsolos nasb u ta’yîn olunmağla yedine berât-ı şerîfim virilmek dostâne istid‘â-yı ‘inâyet ve ricâ itdiğimle Prusyalu tarafından mahall-imezkûra konsolos nasbı eğerçi mesbûk olmayub lâkin Prusyalu Devlet-i ‘Aliyye'nin hulûs-kâr ve sadâkat-şi‘âr dost-ı emîni olduğundan dostâne iltimâslarının karîn-i is‘âf olması matlûb-ı cihân-dârânem olmakdan nâşî sâire sârî olmamak şartıyla şeref-yafte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum mûcebince şerâyet-i lâzimesi iktizâsına göre derc olunarak konsolosluk berâtı i‘tâsı için sâdır olan fermân-ı ‘âlî mûcebince yedine işbu nişân-ı hümâyûn-ı ‘izzet-makrûnu virdüm ve buyurdum ki ba‘de'l-yevm mersûm Boğdan memâlikinde Prusyalu konsolosu olub memleket-i mezbûreye âmed-şüd iden tüccâr tâifesinin mesâlihlerin mûmâ-ileyh görüb tüccâr-ı merkûme umûr-ı müşkilelerinde merkûma mürâca‘at idüb ve merkûmun tezkiresi olmayınca tüccâr-ı merkûma icâzet virilmeye ve konsolos olanların müste‘men hizmet-kârları harâc ve ‘avârız ve kassâb akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i ‘örfiyye teklîfi ile rencîde olunmayub ve kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve mefrûşât ve me‘kûlât ve meşrûbâtından gümrük ve bâc taleb olunması ‘afv olunub ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve evlerine ‘askeriden konak konulmağla rencîde olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve ‘avârız ve kassâb akçesinden ve resp-i masdariyyeden ve tekâlîf-i ‘örfiyyenin cümlesinden mu‘âf ve müsellemler olub mûmâ-ileyh ile her kimin dört bin akçeden mütecâviz da‘vâsı var ise ‘ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince âsitâne-i sa‘âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ‘ olunmaya ve mûmâ-ileyh ba‘zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve davarına ve emvâl

ve erzâkına ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresini narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda bir ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan bir ferd rencîde ve remîde eylemeyüb himâyet ve sıyânet olunub ânın gibi te'addî ve tecâvüz üzre olanlar men' u def' olunub dâimâ işbu nişân-ı hümayûn-ı itâ'at-makrûnumun mazmûn-ı münîfi ile 'amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz göstermeyeler. Şöyle bileler.

Fî 6 Zi'l-hicce sene 1200

* Zabtîçün mu'tâd üzre Boğdan voyvodasına hitâben emr-i 'âlî yazılmışdır.

* Bu husûsa dâir takrîrât ve rikâb-ı hümayûna 'arz olunan takrîr-i hazret-i sadr-ı 'âlî ve bâlâsına keşîde buyurulan mübârek hatt-ı hümayûn nâme-i hümayûn defterinin aşağı tarafına kayd olunmağla takrîrât-ı mezkûr beylikçi efendi hazretleri tarafından olan torbada hatt-ı hümayûnla ma'an hıfz olunmuşdur.

* Boğdan konsolosluğu

* Konsolos-ı mersûm hâlik olub yerine âharı nasb olunmak lâzımeden iken Prusya tüccârının ekserîsi Eflak'a âmed-şüd eylediklerinden konsolosluk-ı mezbûr Eflak'a nakl ve müceddeden berât-ı 'âlî-şân i'tâ ve fi-mâ-ba'd Boğdan'da konsolos ikâme olunmamak şartıyla bâ-irâde-i 'âlî kaydı terkîn olunmuşdur. Fî 5 Şevval sene (1)231

(TERKÎN)

58

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Dediç-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalı'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümayûnda münderic olduğuna binâen Boğdan'da mukîm Prusya konsolosu yanında tercümânlık hizmetinde olan râfî' Sandol veled-i Panayot bî-berât olmağla ber-mûceb-i 'ahid-nâme-i hümayûn olageldiği vecih üzre müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmekle şurût üzre işbu nişân-ı hümayûn-ı 'izzet-makrûnu virdüm ve buyurdum ki mesfûr Sandol veled-i Panayot bu def'a fermânım olduğu vechile Boğdan'da mukîm Prusya konsolosu ma'iyetinde tercümân kıyâfetiyle kıyâm idüb âhar vilâyetde ikâmet eylememek ve hanlarda ve dekâkînde esnaflık ve taşra memâlikde kocabaşılık ve mültezimlik ve bunlar emsâli vazîfe iden hâric mesâlihe ve memleket ve esnaf umûruna karışmamak ve tercümân olduğu mahallin gayrı mahalde temekkün etmemek ve eğer bu şartların hilâfi hareketde bulunur ise berâtı kaydı terkîn ve tercümânlığı ilgâ ve yerine şerâyit-i mezkûreye ri'âyet ider âharı 'arz olunmak üzre elçisine inhâ olunmak şartıyla tercümânlık hizmetinde mukîm olub

tercümânlık hizmetinde olanlar ve oğulları ve yedlerine başka başka evâmir-i 'aliyyem virilen iki nefer hizmet-kârları harac ve 'avâriz ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i 'örfiyye teklîfi ile rencîde olunmaya ve kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve melbûsât ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzre 'afv olunub ve rusûm-ı gümrük ve bâc taleb olunmaya ve evine 'askeriden konak konulmağla rencîde olunmaya ve kendü bağından hâsıl olan şıradan olageldiği üzre fiçı akçesi taleb olunmayub kendüsü ve evlâdı ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve 'avâriz ve kassâb akçesinden ve îrâd olmak üzre mezbûrların yedlerinde bulunan hâne-i 'avârıza bağılu emlâk ve arâzîden ve kezâlik sonradan iştirâ eyledikleri emlâk ve arâzîden mâ-'adâ sâkin oldukları menzilleri ve kadîmden menzilleri levâhıkı olan bağ ve bahçenin 'avâriz ve tekâlîf-i 'örfiyyesinin cümlesinden mu'âf ve müsellemler olub ve mezbûr ile her kimin da'vâsı olur ise ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince dört bin akçeden ziyâde da'vâ âsitâne-i sa'âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ' olunmaya ve mezbûr tercümân ba'zı zamânda hasbe'z-zarûr bir yere gitmek iktizâ eyledikde bu def'a virilen nizâm-ı cedîd mücebince serî'an gidüb gelüb gidişde ve gelişde ve karada ve deryâda menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve etvârına ve emvâl ve erzak ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb her kande dâhil olur ise zâd u zahîresin narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda bir ferd teallül ve nizâ' eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmuz ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan bir ferd rencîde ve remîde eylemeyüb 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre himâyet ve sıyânet olunub ânın gibi te'addî ve tecâvüz üzre olanlar men' u def' ve dâimâ işbu nişân-ı hümâyûn-ı izzet-makrûnumun mazmûn-ı münîfi ile 'amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fî gurre-i Muharremü'l-harâm seneti isnâ ve mieteyn ve elf.

Fî gurre-i Muharrem sene (1)202

* Boğdan tercümânlığı

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Tercümânlık yazıldıkça fi-mâ-ba'd şurûtu işbu nizâma cedîde tatbîk ile yazılmak bâbında sâdır olan fermân-ı 'âlî mücebince bu vecihle berâtı yazılıub ve ba'd-ezîn dahî tercümânlıklar bu sibâk üzre yazılacaktır.

* Tecdîd olunmuşdur. Fî 22 Zi'l-hicce sene (120)6

59

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh 'arzuhâl gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları

var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mûnderic olduğuna binâen medîne-i Halebü's-şehbâ ve tevâbi'i iskelelerinde bâ-berât-ı 'âlî Prusya konsolosu olan Saliboricsi vilâyeti cânibine 'avdet etmekle Haleb ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere yerine konsolos nasbı muktezî olduğuna binâen işbu râfi'-i tevkî'-i refi'ü's-şân-ı hâkânî Mösyecoto nâm Prusya bey-zâdesi konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği vecih üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere konsolosluk şurûtu derciyle nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî evâsıt-ı Muharrem sene (1)202

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Tecdîd olunmuşdur. Fî sene (1)204

* Haleb konsolosu

60

Ordu-yu Hümâyûn'da tahrîr olunan berevât

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Taht-ı 'âlî-baht-ı Osmânî üzere cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûnum vâki' olub 'ûmûmen tecdîd-i berevât fermânım olmağın Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi Dediç-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- ordu-yu hümâyûnuma mühürlü 'arzuğâl gönderüb elçi-i mûmâ-ileyhin yanında sene semân ve tis'in ve miete ve elf Rebî'ü'l-âhir'inin yirminci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık 'amm-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Abdulhamid Han-tâbe serâhû- berâtıyla baş-tercümân olan Franko Polo Yanaki nâm tercümânın berâtı tecdîd olunmasını istid'â itmekle ber-müceb-i 'ahid-nâme-i hümâyûn olageldiği üzere tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Baş-tercümân

* Tercümân-ı mesfûr târik-i hizmet olmağla yerine âharı baş-tercümân nasb olunmuşdur.

61

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyhin yanında sene tis'a ve semânîn ve miete ve elf Muharremü'l-harâm'ının yirmi beşinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla ikinci tercümân olan Hristofor veled-i Kiga nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Tercümân-ı mersûm mürd olub âhara berât virilmekle işbu berât hıfz olunmuştur.

Fî 22 Zi'l-hicce sene (120)6

62

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Kıbrıs ve tevâbi'i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında sene erba'a ve tis'în ve miete ve elf Cumâdiye'l-âhir'inin sekizinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Yova veled-i Yosef Şemo nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Tercümân-ı mersûm mürd olub âhara berât virilmekle işbu berât hıfz olunmuştur.

Fî 22 Zi'l-hicce sene (120)6 (SEHİV)

* Kıbrıs tercümânı

* Mugâyir-i şurût-ı berât hareketi vârid olan tahrîratdan müstebân olmağla bâ-fermân-ı 'âlî terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir sene (1)221

* Berâtı sonradan gelüb battalda hıfz olunmuştur.

(TERKÎN)

63

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Medîne-i İzmid'de mukîm Prusya konsolosu yanında sene tis'a ve semânîn ve miete ve elf Cumâdiye'l-âhir'inin gurre si târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Kanortayomnof veled-i Yako nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* İzmid tercümânı

* Mesfûr hâlik olmağla yerine âharı nasb olunub ve işbu berât ve zabıt emri hıfz olunmuşdur.

64

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Medîne-i Haleb'de mukîm Prusya konsolosu yanında sene selas ve tis'în ve miete ve elf Saferü'l-hayr'ının on altıncı günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Samuel veled-i David Marad Kohen nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Mugâyir-i şurût-ı nizâm hareketi gelen tahrîrâtдан zâhir olmağla bâ-fermân terkîn olunmak buyuruldu. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (1)221

* Haleb'de tercümân

(TERKÎN)

65

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Girid ve tevâbi'i iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında sene sitte ve tis'în ve miete ve elf Muharremü'l-harâm'ının beşinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Avadik veled-i Agob nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Girid'de tercümân

* Mesfûr hâlik olmağla işbu berât ber-mûceb-i şurût hıfz olunub yerine âharı nasb olunmuşdur. Fî 23 Rebî'ü'l-evvel sene 1218

66

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Sayda ve tevâbi'i iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında sene erba'a ve tis'în ve miete ve elf Rebî'ü'l-âhir'inin on dokuzuncu günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Şalom veled-i Mezrahi Beco nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Ol dahî terkîn olunmak buyuruldu. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (1)221

* Sayda'da tercümân

* Berâtı gelüb hıfz olunmuştur.

(TERKÎN)

67

Nişân-ı hümayun oldur ki

Mora cezâresinde vâki' Balya Badra ve tevâbi'i iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında sene seb'a ve tis'in ve miete ve elf Şa'bânu'l-mu'azzam'ının on ikinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Arotin veled-i Dirdan nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Ol dahî terkîn olunmak buyuruldu. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (1)221

* Balya Badra'da tercümân

(TERKÎN)

68

Nişân-ı hümayun oldur ki

Medîne-i Trablusşam'da mukîm bâ-fermân-ı 'âlî Prusya konsolosu vekîli yanında sene erba'a ve tis'in ve miete ve elf Rebî'ü'l-evvel'inin on birinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Şalom veled-i İsak Şalom nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Ol dahî terkîn olunmak buyuruldu. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (1)221

* Trablusşam'da tercümân

(TERKÎN)

69

Nişân-ı hümayun oldur ki

Mısır İskenderiyesi iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında sene hamse ve tis'in ve miete ve elf Zi'l-ka'de'sinin beşinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan İlya veled-i Savagayid nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 21 Safer sene (1)204

* Mısır İskenderiyesi'nde tercümân

* Tercümân-ı mesfûr berâtını hânesinde hıfz ve tevkîf ve sûret-i berât ile zabıt emrini bi'l-istishâb Mısır İskenderiyesi'nden Haleb'e azîmeti esnâsında deryâda gark olub yanında mevcûd zabıt emri ve pul hükmü nâ-bedîd olmağla mütâla'a olunmamak üzere elçi-i mûmâ-ileyhin virdiği memhûr senedi hıfz olunub işbu mahalle bâ-fermân-ı 'âlî şerh virildi. Fî 29 Cemâziye'l-evvel sene 1213

* Târih-i mezbûrda yerine âharı istihdâm olunmuşdur.

70

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyhin yanında sene tis'în ve miete ve elf Cemâziye'l-âhir'inin yirmi ikinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla üçüncü tercümân olan Yanaki veled-i Hristo Doled nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 9 Rebî'ü'l-âhir sene (1)204

* Hilâf-ı şurût-ı nizâm hareketi vârid olan tahrîrâtdan müstebân olmağla bâ-fermân terkîn olunmak buyuruldu. Fî 3 Cemâziye'l-evvel sene (1)221

* Üçüncü tercümân

(TERKÎN)

71

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Ağrıboz ve tevâbi'i iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında sene sitte ve tis'în ve miete ve elf Saferü'l-hayr'ının on sekizinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan Siretimos veled-i Kiyork nâm tercümâna kezâlik tecdîden nişân-ı 'âlî-şân virilmiştir.

Fî 9 Rebî'ü'l-âhir sene (1)204

* Ağrıboz tercümânı

* Mesfûr hâlik olmağla yerine âharı nasb olunmuşdur.

72

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh meştâ-yı ordu-yu hümâyûnuma mühürlü 'arzuhal gönderüb medîne-i Haleb ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalı tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere sene isnâ ve mieteyn ve elf evâsit-ı Cemâziye'l-âhiri târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık 'amm-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Abdulhamid Han-tâbe serâhû- berâtıyla konsolos olan Mösye Becoto nâm Prusya bey-zâdesi konsolosunun berâtı tecdîd olunub 'ahid-nâme-i

hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre yedine tecdîden berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin konsolosluk-ı merkûm hâlâ berâtıyla üzerinde olmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 15 Receb sene (1)204

* Haleb konsolosluğu

* Tecdîd-i berât olunmuştur. Fî 1 Safer sene (1)224

* Taht-ı ‘âlî

73

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyhe ‘arzuhal gönderüb taht-ı ‘âlî fermânım olmağın Narda tercümânlığı Haleb'e nakil birle ba‘d-ezîn Narda'ya tercümân nasbı istid‘â olunur ise âhara berât virilmeyüb i‘âde ve ircâ‘ olunmak şartıyla medîne-i Haleb'de mukîm Prusya konsolosu yanında sene semân ve tis‘în ve miete ve elf Rebî‘ü'l-âhir'inin onuncu günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla tercümân olan İlyazar veled-i Yakob Aron Gabar nâm tercümânın berâtı tecdîd olunub şurût-ı merkûme ve ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre tecdîden berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin tercümânlık-ı merkûm hâlâ berâtıyla üzerinde olmağla şurût-ı merkûme ve ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve olageldiği üzre işbu nişân-ı ‘âlî-şân virilmiştir.

Fî 15 Receb sene (1)204

* Ol dahî terkîn olunmak buyuruldu. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (1)221

* Haleb tercümânı

(TERKÎN)

74

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh ‘arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i‘tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna binâen Golos iskelesinde mukîm Prusya konsolosu yanında bî-berât-ı ‘âlî tercümân olan Yani veled-i Gota nâm tercümân târik-i hizmet olduğundan tercümânlık-ı merkûm ol vecihle mahlûl olub ve Selanik iskelesinde mukîm Prusya konsolosu vekili yanında bir nefer tercümânın dahî ta‘yîn lüzûmu olmakdan nâşî Golos tercümânı târik-i mesfûrun mahlûl olan tercümânlığı Selanik'e nakil ile Selanik'de konsolos vekili merkûmun yanında işbu râfi‘ Nako veled-i Gota Kaftancıoğlu Nekda tercümân nasb u ta‘yîn olunmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn

mûcebince yedine müceddeden berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ ve dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz ‘ahid-nâme-i hümâyûna mürâca‘at olundukda vech-i meşrûh üzere olduğu mestûr ve mukayyed bulunmağın fî-mâ-ba‘d Golos iskelesine tercümân nasbı istid‘â olunursa âhara berât virilmeyüb yine iskele-i merkûma i‘âde ve ircâ‘ olunmak şartıyla tercümânlık-ı merkûm Selanik iskelesine nakil ve iskele-i merkûmede Prusya konsolos vekili yanında tercümân olmak üzere ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu mûcebince olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 28 Ramazân sene (1)205

* Zabtîçün emr-i ‘âlî yazılmışdır.

* Selanik tercümânı

75

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Âsitâne-i sa‘âdetimde mukîm Prusya elçisi De Kanvisdorek-hutimet ‘avâkıbuhû bi‘l-hayr- sütte-i sa‘âdetime mühürlü ‘arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta‘yîn ve dilediklerini ref‘ ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i‘tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen medîne-i İzmir ve âna tâbi‘ iskelelerde bâ-berât-ı ‘âlî Prusya konsolosu olan Nikola Vanderzek hizmetini terk ve vilâyeti cânibine ‘avdet etmekle İzmir ve âna tâbi‘ iskelelere âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere yerine bir konsolos nasbı muktezî olduğuna binâen Prusya bey-zâdelerinden işbu râfi‘ Ambrosyo Kramer nâm bey-zâde konsolos nasb u ta‘yîn olunmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince yedine müceddeden berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğın ber-mûceb-i ‘ahid-nâme-i hümâyûn müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn virilmiştir.

Fî 20 Şa‘bân sene (1)206

* İzmir konsolosluğu

* Zabtîçün emr-i ‘âlî yazılmışdır.

* İzmir konsolosluğu

* Mersûm hizmetini terk ve vilâyeti cânibine ‘avdet etmekle yerine âharı konsolos nasb olunmuşdur.

76

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Taht-1 ‘âlî-baht-1 ‘Osmânî üzre cülûs-1 hümâyûn-1 meymenet-makrûnum vâki‘ olub ‘ûmûmen tecdîd-i berevât fermânım olmağın elçi-i mûmâ-ileyh ‘arzuhal gönderüb Boğdan'da mukîm Prusya konsolosu yanında sene isnâ ve mieteyn ve elf Muharremü'l-harâm'ının gurre si târihi ve Hüdâvendigâr-1 sâbık ‘amm-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Abdulhamid Han-tâbe serahû- berâtıyla tercümân olan Sandol veled-i Panayot nâm tercümânın berâtı tecdîd olunub ber-mûceb-i ‘ahid-nâme-i hümâyûn olageldiği vecih üzre yedine tecdîden berât-1 şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet istid‘â etmekle tercümânlık-1 merkûm hâlâ berât ile mersûmun üzerinde olmağla şurûtu üzre işbu nişân-1 hümâyûn virilmiştir.

Fî 22 Zi'l-hicce sene (1)206

* Zabtîçün Boğdan voyvodasına hitâben emr-i ‘âlî yazılmışdır.

* Boğdan tercümânı

* Tercümân-1 mesfûr hâlik olmağla yerine âharı nasb olunmuşdur.

77

Nişân-1 hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh ‘arzuhal gönderüb âsitânede mukîm elçilerinin yanında yalnız dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olmağla elçi-i mûmâ-ileyhin yanında ikinci tercümân olan Hristofor veled-i Kiga mürd olub tercümânlığı mahlûl olduğuna binâen râfi‘ Corci Yani Sefina mürd-i mesfûrun yerine müceddeden ikinci tercümân nasb u ta'yîn olunmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-1 cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden yedine berât-1 şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet istid‘â etmekle ‘ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-1 cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden işbu nişân-1 hümâyûn yazılmışdır.

Fî 22 Zi'l-hicce sene (120)6

* Zabtîçün emr-i ‘âlî yazılmışdır.

* İkinci tercümân

* Mesfûrun târik olmağla yerine âharı ikinci tercümân nasb olunmuşdur.

78

ŞAKİR

Nişân-1 hümâyûn oldur ki

Der-‘aliyye'mde mukîm Prusya elçisi De Kanvisdorek-hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- ‘arzuhal gönderüb âsitâne-i sa‘âdetimde mukîm elçilerinin yanında dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda

münderic olmağla elçi-i mûmâ-ileyhin yanında dördüncü tercümân olan Abram veled-i Kiyork târik-i hizmet olub tercümânlık-ı merkûm mahlûl olduğuna binâen râfi' Antonyo Koşadini Taryandafilo târik-i mesfûrun yerine müceddeden dördüncü tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet istid'â etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 22 Zi'l-hicce sene (1)206

* Zabtîçün emr-i 'âlî yazılmışdır.

* Dördüncü tercümân

* Mesfûr târik-i hizmet olmağla işbu berât ve zabıt emri hıfz olunub yerine âharı nasb olunmuşdur.

79

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- gelüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed ve mestûr olduğuna binâen Kıbrıs ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre Prusyalu kişi-zâdelerinden Luis Heldebrane hâlik olub yerine Prusyalu kişi-zâdelerinden Marino Matari konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 28 Rebî'ü'l-âhir sene (1)207

* Zabtîçün emr-i 'âlî yazılmışdır.

* Kıbrıs konsolosluğu

* Tecdîd-i berât eylemişdir. Fî 21 Muharrem sene (12)24

80

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- gelüb taht-ı 'âlî-baht-ı 'Osmânî üzre cülûs-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum vâki' olub 'umûmen tecdîd-i berevât fermânım olmağın Sayda Beyrut ve

tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere sene isnâ ve mieteyn ve elf Şevvâl'inin on beşinci günü târihi ve Hüdâvendigâr-ı sâbık berâtıyla konsolos olan râfi' Filib Samuel Becoto nâm Prusya kişi-zâdesinin berâtı tecdîd olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere yedine müceddeden berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin konsolosluk-ı merkûm hâlâ berâtla üzerinde olmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere berât-ı şerîf yazılmışdır.

Fî 25 Safer sene 1208

* Sayda konsolosu

* Zabtîcün emr-i 'âlî yazılmışdır.

* Mersûm hâlik olub yerine âharı nasb olunmuşdur. Fî 9 Muharrem sene (1)231

81

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh gelüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mûnderic olduğuna binâen medîne-i İzmir ve âna tâbi' iskelelerde bâ-berât-ı 'âlî Prusya konsolosu olan Anbrosyo Kramer nâm bey-zâde hizmetini terk ve vilâyeti cânibine 'avdet etmekle İzmir ve âna tâbi' iskelelere âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere yerine bir konsolos nasbı muktezî olduğuna binâen Prusya bey-zâdelerinden işbu râfi' Etyan Eskalon nâm bey-zâde konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin ber-müceb-i 'ahid-nâme-i hümâyûn müceddeden işbu berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 27 Şa'bân sene (1)208

* İzmir konsolosluğu

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Tecdîd-i berât olunmuşdur. Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir sene (12)24

82

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh gelüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i

hümâyûnda münderic olduğuna binâen Atina ve İnebahtı ve tevâbi'i iskelelerinde bâ-berât-ı 'âlî Prusya konsolosu olan Anderya Selantin nâm bey-zâde hâlik olub yerine zikr olunan Atina ve İnebahtı ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet etmek üzere Prusya kişi-zâdelerinden işbu râfi' Vinçenço Dofen iskele-i mezbûra konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere işbu berât-ı şerîf yazılmışdır.

Fî 14 Şevvâl sene (1)208

- * Atina ve İnebahtı konsolosluğu
- * Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

83

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh gelüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed ve mestûr olduğuna binâen Mora cezîresinde vâki' Balya Badra ve âna tâbi' iskelelerinde Prusya konsolosu olan Antuvan Keler nâm bey-zâde vilâyeti cânibine 'avdet etmekle Balya Badra ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu re'âyâ ve tüccârının umûr ve mesâlihlerin görmek için Prusya'dan Corciyo Pol nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere berât-ı şerîf yazılmışdır.

Fî 28 Zi'lhicce sene (1)208

- * Balya Badra konsolosluğu
- * Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * Mesfûr hâlik olub yerine âharı ta'yîn kılınmışdır. Fî evâil-i Cemâziye'l-evvel sene 1231

84

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh gelüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i

hümâyûnda mestûr ve mukayyed olduğuna binâen Girid cezîresi ve tevâbi'i iskelelerinde Prusya konsolosu olan Antonyo Dışar nâm bey-zâde hâlik olub yerine zikr olunan Girid cezîresi ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet etmek üzere Prusya kişi-zâdelerinden râfi' Piro Baste iskele-i mezbûra konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şân virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere işbu berât-ı şerîf yazılmışdır.

Fî 15 Rebî'ü'l-âhir sene (1)209

* Girid cezîresi konsolosluğu

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

85

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Elçi-i mûmâ-ileyh gelüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna binâen Rodos ve İstanköy cezîreleri ve ânlar tâbi' iskele ve limanlarına âmed-şüd iden Prusya re'âyâ ve tüccârının umûr ve husûsların rü'yet etmek üzere Prusyalu'dan işbu râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-ı hâkânî Çozpe Çiteli nâm müste'men müceddeden konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince ve olageldiği üzere işbu berât-ı şerîf yazılmışdır.

Fî selh-i Safer sene (1)211

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Rodos ve İstanköy cezîreleri konsolosluğu

* İşbu konsolos-ı mersûm ma'iyetine müceddeden tercümân nasbı istid'âsında olmayacağını elçi-i mûmâ-ileyh tercümân Yanaki vesâtetiyle inhâ etmiş olmağla bu husûs konsolosluk berâtının kaydı bâlâsına şerh ve tastîr olunmak deyu sâdır olan emr-i 'âlî mücebince şerh virildi. Fî selh-i Safer sene (1)211

* Mesfûr hâlik olmağla yerine oğlu konsolos nasb olunmuşdur.

86

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsîtâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sÛdde-i sa'âdetime mÛhÛrlÛ 'arzuhâl gÛnderÛb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercÛmân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hÛmâyÛnda mÛnderic olduğuna binâen Selanik'de mukîm Prusyalu tarafından bâ-emr-i 'âlî konsolos vekili yanında tercÛmân olan Pavlo veled-i Eci Mihal nâm tercÛmân hâlik olub tercÛmânlık-ı mezbÛr mahlÛl olmağla yerine yine konsolos vekili mersÛmun yanında tercÛmân olmak Ûzre râfî' Andreyâ veled-i Gazpar nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ŞurÛtu mÛcebince olageldiği Ûzre mÛceddeden berât-ı Şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ve nizâm-ı cedîd ŞurÛtu Ûzre olageldiği Ûzre işbu nişân-ı hÛmâyÛn yazılmışdır.

Fî 15 Şevvâl sene (1)211

* ZabtîçÛn emr-i Şerîf yazılmışdır.

* Selanik tercÛmânlığı

* Muğâyir-i ŞurÛt-ı berât mahall-i âharda olduğu gelen tahrîrâtdan mÛstebân olmağla bâ-fermân terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâil-i Şa'bân sene (1)221

(TERKÎN)

87

Nişân-ı hÛmâyÛn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsîtâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek -hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sÛdde-i sa'âdetime mÛhÛrlÛ 'arzuhâl gÛnderÛb âsîtâne-i sa'âdetimde mukîm elçilerinin yanında yalnız dÛrt nefer tercÛmân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hÛmâyÛnda mÛnderic olduğuna binâen elçi-i mÛmâ-ileyhin yanında ikinci tercÛmân olan Corci Yani Sefina nâm tercÛmân târik-i hizmet olub tercÛmânlık-ı mezbÛr mahlÛl olmağla yerine yine ikinci tercÛmân olmak Ûzre râfî' Antonyo veled-i Bohanmorat nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ve nizâm-ı cedîd ŞurÛtu ve olageldiği Ûzre mÛceddeden berât-ı Şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ve nizâm-ı cedîd ŞurÛtu ve olageldiği Ûzre işbu nişân-ı hÛmâyÛn yazılmışdır.

Fî 13 Şevvâl sene (1)211

* ZabtîçÛn emr-i Şerîf yazılmışdır.

* İkinci tercÛmân

88

Nişân-ı hÛmâyÛn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsîâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sÛdde-i sa'âdetime mÛhÛrlÛ 'arzuhâl gÛnderÛb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercÛmân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hÛmâyÛnda mÛnderic olduğuna binâen Ağrıboz ve tevâbi'i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında tercÛmân olan Siretimos veled-i Kiyork nâm tercÛmân hâlik olub tercÛmânlık-ı mezbÛr mahlÛl olmağla yerine yine konsolos-ı mersÛmun yanında tercÛmân olmak Ûzre râfi' Avak veled-i Tersis nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ve nizâm-ı cedîd ŞurÛtu mÛcebince olageldiği Ûzre mÛceddeden berât-ı Şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ve nizâm-ı cedîd ŞurÛtu ve olageldiği Ûzre işbu nişân-ı hÛmâyÛn yazılmışdır.

Fî 19 Safer sene (1)212

* ZabtîçÛn emr-i Şerîf yazılmışdır.

* Ağrıboz tercÛmânı

* Bâlâda muharrer Şerh Ûzre terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâil-i Şa'bân sene (1)221
(TERKÎN)

89

Nişân-ı hÛmâyÛn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsîâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sÛdde-i sa'âdetime mÛhÛrlÛ 'arzuhâl gÛnderÛb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercÛmân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hÛmâyÛnda mÛnderic olduğuna binâen Boğdan'da mukîm Prusya konsolosu yanında tercÛmân olan Sandol veled-i Panayot nâm tercÛmân hâlik olub tercÛmânlık-ı mezbÛr mahlÛl olmağla yerine yine konsolos-ı mersÛmun yanında tercÛmân olmak Ûzre râfi' Aci Yovan veled-i Sevancık Kamil nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ve nizâm-ı cedîd ŞurÛtu mÛcebince olageldiği Ûzre mÛceddeden berât-ı Şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn ve nizâm-ı cedîd ŞurÛtu ve olageldiği Ûzre işbu nişân-ı hÛmâyÛn yazılmışdır.

Fî 19 Safer sene (1)212

* ZabtîçÛn emr-i Şerîf yazılmışdır.

* Boğdan tercÛmânı

90

Nişân-ı hÛmâyÛn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb âsitânede mukîm elçilerinin yanında yalnız dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen elçi-i mûmâ-ileyhin yanında baş-tercümân olan Franko Polo Yanaki târik-i hizmet olub tercümânlığı mahlûl olmağla yerine yine elçi-i mûmâ-ileyhin yanında baş-tercümân olmak üzere râfi' Kiyork veled-i Niyak nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu mücebince olageldiği üzere müceddeden berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 12 Cemâziye'l-âhir sene 1212

* Ra'iyeti kabûl ve berâtını mübâşirine teslim etmekle bâ-fermân terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir sene (1)221

* Elçi yanında baş-tercümân

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

(TERKÎN)

91

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi'nde mukîm Prusya konsolosu yanında tercümân olan İlya veled-i Savagayid nâm tercümân hâlik olub tercümânlık-ı mezbûr mahlûl olmağla yerine yine konsolos-ı mersûmun yanında tercümân olmak üzere râfi' Samuel İsak Molyano nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu mücebince olageldiği üzere müceddeden berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 29 Cemâziye'l-evvel sene 1213

* Eşyâsının kendüye teslimîçün emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâhir-i Zi'l-ka'de sene (12)13

* Mısır İskenderiyesi tercümânı

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Re'âyâ-yı Devlet-i 'Aliyye'den iken sonradan refte refte berât ve fermân ve patente ile Francalu'ya tâbi' olanların sâir Francalular misillü elbiselerinden mâ-'adâ bi'l-

cümle nukûd ve eşyâ ve zimemleri cânib-i mîrîden zabt ve isim ve şöhretleriyle defteri Der-'aliyye'ye irsâl olunmak bâbında sâdır olan emr-i 'âlinin vusûlünden bahisle ber-mûceb-i emr-i 'âlî o makûleler teharrî olundukda Yahud tâifesinden Samuel İsak Molyano Francalu tevâbi'i olduğundan ma'rifet-i şer'le hânesi temhîr olduğu ânda Selanik'de mukîm Prusya konsolosu mesfûrun Prusya tercümânı olmak üzere berâtı vardır diyerek hânesinin güşâdını iltimâs eylediği Selanik vâlisinin tahrîrât ve Selanik nâibinin i'lâmında tahrîr ve iş'âr olunmağla âhar devletler himâyesine girenlerin senedleri terkîn olunmak iktizâ idüb senedleri terkîn olunacağı hatırdan çıkmamak ve kalemden ahz olunmak için senedlerinin kaydı bâlâsına şerh virilmek üzere fî 20 Ramazân sene (1)213 târihinde sâdır olan fermân-ı 'âlî mûcebince kaydı bâlâsına şerh virildi.

* Mukarrer ra'iyeti kabûl ve berâtı mübâşire teslîm etmekle kaydı terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâil-i Receb sene (12)21

(TERKÎN)

92

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- rikâb-ı hümâyûnuma mühürlü 'arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen medîne-i İzmîd'de Prusya konsolosu yanında tercümân olan Kanortayomnof veled-i Yako nâm tercümân hâlik olub tercümânlığı mahlûl olmağla yerine yine konsolos-ı mersûmun yanında tercümân olmak üzere râfi' Yova Manahim veled-i Danyel nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet [ricâ] etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 22 Safer sene 1214

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* İzmîd tercümânı

* Mesfûrun mugâyir-i şurût hareketine mebnî sâdır olan fermân-ı 'âlî mûcebince işbu berât kaydı ref' ve terkîn olunub berât ve zabıt emri ile iki nefer hizmet-kârlarına başka başka virilen mu'âfiyet ve yol emirleri ahz ve kalemine teslîm olunmak için Der-sa'âdet'e irsâl olunmak üzere Selanik mollasına hitâben emr-i 'âlî yazılmışdır. Fî 6 Muharrem sene (1)216

* İşbu berât ve zabıt emri hıfz olunub yerine âharı nasb olunmuşdur.

(TERKÎN)

93

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- rikâb-ı hümâyûnuma mühürlü 'arzuhal gönderüb âsitâne'de mukîm elçilerinin yanında yalnız dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olmağla elçi-i mûmâ-ileyhin yanında dördüncü tercümân olan Antonyo Koşadini Taryandafilo târik-i hizmet olub tercümânlık-ı mezbûr mahlûl olduğuna binâen râfi' Dimitri Aci Lasgari târik-i mesfûrun yerine dördüncü tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 7 Cemâziye'l-âhir sene (1)214

- * Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * Elçi yanında dördüncü tercümân
- * Mesfûr hâlik olmağla yerine âharı istihdâm olunmuşdur.

94

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i 'aliyyemde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- rikâb-ı hümâyûnuma mühürlü 'arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûsede herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçisi dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Rodos ve İstanköy cezîreleri ve ânlara tâbi' iskele ve limanda bâ-berât-ı 'âlî Prusya konsolosu olan Çozpe Çiteli nâm müste'men hâlik olub yerine zikr olunan Rodos ve İstanköy cezîreleri ve ânlara tâbi' iskele ve limanlarına âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet etmek üzre hâlik-i mesfûrun oğlu işbu râfi' Antonyo Çiteli konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre müceddeden yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 13 Rebî'ü'l-evvel sene (1)215

- * Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * Tercümânlık virilmemek üzere kayd-ı 'atîki meşrûhdur.
- * Rodos ve İstanköy konsolosluğu

95

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi De Kanvisdorek-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen medîne-i İzmîd'de mukîm Prusya konsolosu yanında tercümân olan Yova Manahim veled-i Danyel târik-i hizmet olub tercümânlığı mahlûl olmağla yerine yine konsolos-ı mersûmun yanında tercümân olmak üzere râfî' Franziz veled-i Corci Deyab nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğın 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 29 Receb sene 1217

- * Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.
- * İzmîd tercümânı
- * Mugâyir-i şurût-ı berât hareketi vârid olan tahrîrâtdan müstebân olmağla bâ-fermân-ı 'âlî terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir sene (1)221
- * Sonradan berâtı gelüb battalda hıfz olunmuşdur.

(TERKÎN)

96

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi De Kanvisdorek -hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- gelüb memâlik-i mahrûsede herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerinde bâ-berât-ı 'âlî Prusya konsolosu olan Covan Antonyovinci nâm bey-zâde hâlik olub yerine zikr olunan Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve

re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet etmek üzere kendü cinslerinden râfî' Karlo Rosati konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere müceddeden yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 27 Şa'bân sene (1)217

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Mısır İskenderiyesi konsolosluğu

* Târik-i hizmet olmağla yerine âharı için konsolosluk berâtı yazılmışdır. Fî 6 Receb sene (1)226

97

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm maslahat-güzârı Mikel(Michael) Bozoviç-hutimet 'avâkıbuhû [bi'l-hayr]- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhâl gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Girid ve tevâbi'i iskelelerinde mukîm Prusya konsolosu yanında tercümân olan Ozik veled-i Agob hâlik olub tercümânlığı mahlûl olmağla yerine yine konsolos-ı mersûmun yanında tercümân olmak üzere râfî' Aleksi veled-i Dimitri nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 23 Rebî'ü'l-evvel sene 1218

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Girid tercümânı

* Mugâyir-i şurût-ı nizâm hareketi gelen tahrîrâtdan müstebân olmağla bâ-fermân terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâhir-i Cemâziye'l-evvel sene (1)221

(TERKÎN)

98

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyyemde mukîm maslahat-güzârı De Belefild-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhâl gönderüb konsolosları

ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mûnderic olduğuna binâen Boğaz hisarlarında mukîm Prusya konsolosu vekili yanında işbu râfi' Eci Yani veled-i Totorimeks tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre yedine müceddeden berât-ı şerîfim virilmek [bâbında] 'inâyet ricâ etmeğin nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği vechile işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 9 Receb sene 1218

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Boğaz hisarları tercümânı

* Mugâyir-i şurût-ı berât hareketi gelen i'lâmdan müstebân olmağla bâ-fermân terkîn olunmak buyuruldu. Fî evâil-i Şa'bân sene (1)221

(TERKÎN)

99

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm maslahat-güzârı De Belefild-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb âsitâne-i sa'âdetde mukîm elçilerinin yanında yalnız dört nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mûnderic olmağla yanında dördüncü tercümân olan Dimitri Aci Lasgari hâlik olub tercümânlığı mahlûl olduğuna binâen râfi' Karabet veled-i Yakob hâlik-i mesfûrun yerine müceddeden dördüncü tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 15 Şevvâl sene 1219

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Elçi tercümânı

* Nizâm-ı cedîd şurûtunun 'ale'd-devâm icrâsına bu def'a kat'î ikâd(?) hatt-ı hümâyûn-ı şeref-rîz-i sudûr etmiş olmağla tercümân ve hizmet-kârların mugâyir-i nizâm esnâflık(?) iden re'âyâ yedlerinde olan berât ve evâmiri terk eylediklerinde kayıdları terkîn olunmak bâbında şifâhen fermân-ı 'âlî sâdır olduğuna binâen mesfûr tercümânlığı terk ve ra'iyyeti kabûl ve berâtını teslim etmekle binâen-'aleyh battalda hıfz ve kaydı terkîn olunmuşdur.

(TERKÎN)

100

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm maslahat-güzârı De Belefiled-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb konsolosları ikâmet iden yerlerde birer nefer tercümân istihdâm eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna binâen Sakız cezâresinde mukîm Prusya konsolosu vekili yanında râfi' Karabet veled-i Toradon tercümân nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre müceddeden yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn ve nizâm-ı cedîd şurûtu ve olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 17 Zi'l-hicce sene (1)219

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Sakız tercümânı

* Berât ve zabıt emrini elçisine teslim eylediğini haber virmekle ber-vech-i muharrer terkîn olunmuşdur.

(TERKÎN)

101

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa'âdetimde mukîm maslahat-güzârı Mikel(Michael) Bozoviç-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûsede herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna [binâen] Selanik iskelesinde Prusya tüccârının umûr ve husûslarını rü'yet için bâ-berât Venedik konsolosu olan Corbekok nâm Venediklü mukaddemâ Prusyalu tarafından dahî bâ-emr-i 'âlî konsolos vekili nasb olunduğundan ve bu def'a Prusya kişi-zâdelerinden râfi' Rafael Garazyani nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 21 Muharrem sene (1)224

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Selanik konsolosluğu

* Terk-i hizmetden âhara virilmişdir. Fî 10 Ramazân sene(12)35

102

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Taht-ı ‘âlî-baht-ı ‘Osmânî üzre cülûs-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûnum vâki‘ olub ‘ûmûmen tecdîd-i berevât fermânım olduğuna binâen Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa‘âdetimde mukîm maslahat-güzârı Mikel(Michael) Bozoviç -hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa‘âdetime mühürlü ‘arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûsede herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümanlar ta‘yîn ve dilediklerini ref‘ ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalı'ya i‘tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda munderic olmağla Kıbrıs ve tevâbi‘i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve husûsların rü‘yet eylemek üzre Prusya kişi-zâdelerinden bâ-berât-ı ‘âlî konsolos olan râfi‘ Marino Matari nâm konsolosun yedinde olan berâtı tecdîd olunub ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin konsolosluk-ı mezbûr hâlâ üzerinde olmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 21 Muharrem sene (1)224

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Mesfûr hâlik olmağla yerine oğlu konsolos olmuşdur. Fî 25 Ramazân sene (1)225

* Kıbrıs konsolosluğu

103

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Taht-ı ‘âlî-baht-ı ‘Osmânî üzre cülûs-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûnum vâki‘ olub ‘ûmûmen tecdîd-i berevât fermânım olduğuna binâen Prusya Kralı'nın Der- sa‘âdetimde mukîm maslahat-güzârı Mikel(Michael) Bozoviç -hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- sūdde-i sa‘âdetime mühürlü ‘arzuhal gönderüb medîne-i Haleb ve tevâbi‘i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalı tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve husûsların rü‘yet itmek üzre Prusya bey-zâdelerinden bâ-berât-ı ‘âlî konsolos olan Mösye Becoto nâm konsolosun yedinde olan berâtı tecdîd olunub ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğin

konsolosluk-ı mezbûr hâlâ üzerinde olmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 1 Safer sene (1)224

* Zabtîçün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Haleb konsolosluğu

* Târik-i hizmetden âhara berât virilmişdir. Fî 8 Muharrem sene (1)231

.

104

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Taht-ı ‘âlî-baht-ı ‘Osmânî üzre cülûs-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûnum vâki’ olub ‘ûmûmen tecdîd-i berât fermânım olmağın Prusya Kralı'nın Der-‘aliyye'mde mukîm maslahat-güzârı Mikel(Michael) Bozoviç-hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- memhûr ‘arzuhâl gönderüb memâlik-i mahrûsemde herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümanlar ta‘yîn ve dilediklerini ref ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i‘tâ olunan ‘ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olmağla İzmir ve âna tâbi’ iskelelere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re‘âyâlarının umûr ve husûsların rüyet itmek üzre Prusya bey-zâdelerinden bâ-berât-ı ‘âlî konsolos olan râfi’ Etyan Eskalon nâm bey-zâde konsolosun yedinde olan berâtı tecdîd olunub ‘ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ itmeğın konsolosluk-ı mezbûr hâlâ üzerinde olmağla ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Rebî‘ü'l-âhir sene (1)224

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* İzmir konsolosluğu

* Mersûm târik-i hizmet olmağla yerine âharîçün berât yazılmışdır.

105

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i sa‘âdetimde mukîm kapı-kethüdâsı Deveriz-hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr- rikâb-ı hümâyûnuma mühürlü ‘arzuhâl gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümanlar ta‘yîn ve dilediklerini ref ve yerlerine âharını nasb

eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed olduğuna binâen Kıbrıs ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere konsolos olan Prusyalu kişi-zâdelerinden Marino Matari hâlik olub yerine oğlu işbu râfi' Cakomo Matari konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere yedine berât-ı şerîf virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 25 Ramazân sene (1)225

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Kıbrıs konsolosluğu

* Vekâlet emri yazılmışdır. Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene (12)78

106

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm kapı-kethüdâsı Deveriz-hutimet 'avakıbu hû bi'l-hayr- rikâb-ı hümâyûnuma mühürlü 'arzu hâl gönderüb memâlik-i mahrûsede herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mûnderic olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerinde bâ-berât-ı 'âlî Prusya konsolosu olan Karlo Rosati nâm bey-zâde târik-i hizmet olmağla yerine yine zikr olunan Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusyalu tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere kendü cinslerinden râfi' Alessandro Bocyandi konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere müceddeden yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 6 Receb sene 1226

* Zabtîcün emr-i şerîf yazılmışdır.

* Mısır İskenderiyesi konsolosluğu

* 'Azlinden yerine âharı nasb olunmuşdur. Fî 18 Receb sene (1)244

ADENÎ

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm maslahat-güzârı Bordenek-hutimet 'avakıbu hû bi'l-hayr- sÛdde-i sa'âdetime mÛhÛrlÛ 'arzu hâl gÛnderÛb memâlik-i mahrÛsededen herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan dÛvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercÛmânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercÛmânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hÛmâyÛnda mÛnderic olduğuna binâen İzmir ve âna tâbi' iskelelere âmed-şÛd iden Prusya tÛccâr ve re'âyâlarının umÛr ve husÛsların rÛ'yet eylemek Ûzre Prusya bey-zâdelerinden bâ-berât-ı 'âlî konsolos olan Etyan Eskalon nâm bey-zâde târik-i hizmet olmağla yerine yine kendÛ cinslerinden râfî' Mikele Bezer nâm mÛste'men konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn mÛcebince olageldiği Ûzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn şÛrÛtu mÛcebince olageldiği Ûzre işbu nişân-ı hÛmâyÛn yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa'bân sene 1230

* Fevtinde âhara konsolos ve zabıt emri yazılmışdır.Fî evâhir-i Şa'bân sene (12)64

* ZabtîçÛn emir yazılmışdır.

* İzmir konsolosluğu

Nişân-ı hÛmâyÛn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i 'aliyyemde mukîm elçisi Seban De Nişan-hutimet 'avakıbu hû bi'l-hayr- sÛdde-i sa'âdetime mÛhÛrlÛ 'arzu hâl gÛnderÛb memâlik-i mahrÛsededen herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan dÛvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercÛmânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercÛmânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hÛmâyÛnda mÛnderic olduğuna binâen Haleb ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şÛd iden Prusyalu tÛccâr ve re'âyâsının umÛr ve husÛsların rÛ'yet eylemek Ûzre Prusya bey-zâdelerinden bâ-berât-ı 'âlî konsolos olan MÛsye Becoto nâm bey-zâde târik-i hizmet olmağla yerine yine kendÛ cinslerinden Rafael Becoto nâm mÛste'men konsolos nasb u ta'yîn olunduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn mÛcebince olageldiği Ûzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin dîvân-ı hÛmâyÛnumdan muktezâsı suâl olundukda konsolos nasb olunan mersÛm sahîh mÛste'men olduğu halde konsolosluk berâtı i'tâsı 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn muktezâsından idÛğÛ tahrîr olunmağla 'ahid-nâme-i hÛmâyÛn şÛrÛtu mÛcebince olageldiği Ûzre işbu nişân-ı hÛmâyÛn yazılmışdır.

Fî 8 Muharrem sene (1)231

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Mesfûr hâlik olub yerine âharı nasb olunmuşdur. Fî gurre-i Rebî'ü'l-evvel sene (1)249

* Haleb konsolosluğu

109

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i 'aliyyemde mukîm elçisi Seban De Nişan-hutimet 'avakıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Sayda ve Beyrut ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre Prusya kişi-zâdelerinden bâ-berât konsolos olan Filib Samuel Becoto nâm müste'men hâlik [olub] yerine yine kendü cinslerinden râfi' Alel De Becoto nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin dîvân-ı hümâyûnumdan muktezâsı suâl olundukda konsolos nasb olunan mersûm sahîh müste'men olduğu halde konsolosluk berâtı i'tâsı 'ahid-nâme-i hümâyûn muktezâsından idüğü tahrîr olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre işbu [nişân-ı] hümâyûn yazılmışdır.

Fî 9 Muharrem sene (1)231

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Mersûm hâlik olub yerine oğlu nasb olunmuşdur. Fî 15 Zi'l-ka'de sene (1)244

* Sayda ve Beyrut konsolosluğu

110

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i 'aliyyemde mukîm elçisi Seban De Nişan-hutimet 'avakıbuhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhal gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Mora cezîresinde vâki' Balya Badra ve âna tâbi' iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre bâ-berât-ı 'âlî

konsolos olan Corciyo Pol nâm müste'men hâlik olub yerine kendü cinslerinden râfi' Anderya Kozogori nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye'l-evvel sene (1)231

* Vâlisine hitâben

* Zabtîçün emir yazılmışdır.

* Balya Badra konsolosluğu

111

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi Seban De Nişân-hutimet 'avakıbhû bi'l-hayr- südde-i sa'âdetime mühürlü 'arzuhâl gönderüb memleket-i Boğdan'da vâki' Yaş ve tevâbi'i mahallere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn sâdır olan berât-ı 'âlî ile konsolos olan Profesör Ginem nâm Prusyalu hâlik olub yerine âharı konsolos nasb olunmak lâzım gelmiş ise de Prusya tüccârı ekserî Eflak cânibine âmed-şüd etmekde olduklarına mebnî nasb olunacak konsolosun Eflak'da ikâmeti muktezî olduğundan mukaddemâ sâdır olan emr-i 'âlinin kaydı terkîn ile Eflak cânibine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre sahîh Prusyalu'dan râfi' Gürcü Saklarbeyo nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yedine müceddeden berât-ı 'alî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin dîvân-ı hümâyûnumda mahfûz nişân-ı hümâyûn kuyûdâtına mürâca'at ve muktezâsı suâl olundukda hâlik-i mersûm Profesör Ginem nâm müste'mene Boğdan konsolosluğu için iki yüz senesi Zi'l-hicce'sinin altıncı gününde bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn berât-ı 'alî virilmiş idüğü mukayyed olub bu sûretde konsolos nasb olunan mersûm Devlet-i 'Aliyye'm re'âyâsından olmayub sahîh Prusyalu müste'men olduğu halde Boğdan konsolosluğu için virilen berât-ı 'âlî kaydı terkîn olunmak ve fî-mâ-ba'd Boğdan için Prusyalu tarafından konsolos berâtı istid'â olunur ise müsâ'ade olunmamak şartıyla müste'men-i mersûmun memleket-i Eflak'a konsolos nasbîçün müceddeden berât-ı 'âlî-şânım i'tâsı re'ye menût idüğü tahrîr olunmağla Boğdan konsolosluğu için virilen berât-ı 'âlî kaydı terkîn birle fî-mâ-ba'd Boğdan'da konsolos ikâme olunmamak şartıyla şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânem ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince müste'men-i mersûmun memleket-i Eflak'a konsolos nasbîçün müceddeden işbu berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır.

Fî 7 Şevvâl sene (1)231

* Mersûmun târik-i hizmetinden âharı konsolos nasb u ta'yîn olunmuşdur. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (1)232

* İşbu berâtın zabıt emri ahkâm defterinde mukayyeden rikâb takrîri on beş varak bâlâda mukayyedir.

* Eflak konsolosluğu

112

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi Baron Seban De Nişan-hutimet 'avakıbu hû bi'l-hayr- sūd-de-i sa'âdetime mühürlü 'arzu hâl gönderüb memleket-i Boğdan'da vâki' Yaş ve tevâbi'i mahallere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn sâdır olan berât-ı 'âlî ile konsolos olan Profesör Ginem nâm Prusyalu hâlik olub yerine âharı konsolos nasb olunmak lâzım gelmiş ise de Prusya tüccârı ekserî Eflak cânibine âmed-şüd etmekde olduklarına mebnî nasb olunacak konsolosun Eflak'da ikâmeti muktezî olduğuna mebnî mukaddemâ sadır olan berât-ı 'âlînin kaydı terkîn ile Eflak cânibine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâlarının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre sahîh Prusyalu'dan Gürcü Saklarbeyo nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olduğundan bahisle 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yedine müceddeden berât-ı 'âlî-şânım virilmesi husûsu elçi-i mûmâ-ileyh tarafından mukaddemâ bâ-'arzu hâl lede'l-inhâ ve lede'l-istid'â Boğdan konsolosluğu için virilen berât-ı 'âlî terkîn birle min-ba'd Boğdan'da konsolos ikâme olunmamak şartıyla şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânem ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince müste'men-i mersûmun memleket-i Eflak'a konsolos nasbîcün iki yüz otuz bir senesi Şevvâl'inin yedinci gününde müceddeden berât-ı 'âlî-şânım i'tâ olunub lâkin konsolos-ı mersûm bu esnâda târik-i hizmet olduğuna binâen yerine sahîh Prusyalu'dan râfi'-i tevkî'-i refî'ü-ş-şân-ı hâkânî Jan Markor nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olduğuy beyânıyla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet istid'â etmekden nâşî 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 3 Cemâziye'l-evvel sene (1)232

* Zabtîcün emr-i 'âlî yazılmışdır.

* Helâkinden âhara berât virilmişdir. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (12)35

* Eflak konsolosluğu

113

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi Kont De Sladen-hutimet 'avakıbu hû bi'l-hayr- sūd-de-i sa'âdetime mühürlü 'arzu hâl gönderüb memleket-i Boğdan'da vâki' Yaş ve tevâbi'i mahallere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve

husûsların rü'yet eylemek üzere bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn sâdır olan berât-ı 'âli mücebince mukaddemâ konsolos nasb olmuş olub lâkin Prusya tüccârı ekser Eflak cânibine âmed-şüd etmekde olduklarına mebnî nasb olunacak konsolosun Eflak'da ikâmeti muktezî olduğu Prusya elçisi tarafından inhâ ve 'inâyet-i istid'â olduğuna mebnî Boğdan konsolosluğu için virilen berât-ı 'âli terkîn birle min-ba'd Boğdan'da konsolos ikâmet eylemek şartıyla şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhânem ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince Prusyalu'dan Gürcü Saklarbeyo memleket-i Eflak'a konsolos nasb olunmuş ve ba'dehû mersûmun terk-i hizmetinden iki yüz otuz bir senesi Şevvâl'inin yedinci gününde sahîh Prusyalu'dan Jan Markor nâm müste'mene dahî iki yüz otuz iki senesi Cemâziye'l-ûlâ'sının üçüncü gününde konsolos berâtı virilmiş ise de bu def'a mersûm dahî hâlik olub yerine sahîh Prusyalu asil-zâdelerinden Baron De Kurişli Asurdera konsolos nasb u ta'yîn olunduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere yedine berât-ı 'âli-şânım virilmek bâbında 'inâyet istid'â etmekden nâşî 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (1)235

* Zabtîçün emr-i 'âli yazılmışdır.

* Âharı nasb olunmuşdur. Fî 5 Cemâziye'l-evvel sene (12)35

* Eflak

114

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm elçisi Kont De Sladen-hutimet 'avakıbuhû bi'l-hayr- [mühürlü 'arzuhâl] gönderüb memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî [konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler] deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Selanik iskelesinde Prusya tüccârının umûr ve husûsların rü'yet için bâ-berât konsolos olan Rafael Garazyani nâm müste'men terk-i hizmet idüb yerine bu def'a kendü cinslerinden Piyar Kaso nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzere berât-ı 'âli-şân yazılmışdır.

Fî 10 Ramazân sene (1)235

* Zabıt emri virilmişdir.

* Diğerinin konsolos ta'yîn kılındığını mübeyyin berât-ı 'âli yazılmışdır. Fî 13 Ramazân sene (1)288

* Selanik konsolosu

115

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın âsitâne-i 'aliyyemde sefâret me'mûru Kolonel Baron De Kanizhutimet 'avakıbuğû bi'l-hayr-ın rikâb-ı hümâyûnuma takdîm eylediği memhûr takrîrinde memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyasının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere iki yüz yirmi altı senesi Receb'inin altıncı günü târihiyle bâ-berât-ı 'âlî konsolos olan Alessandro Bocyandi nâm konsolos 'azl olunub yerine yine kendü cinslerinden râfi' Frederik Andıgayaz konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin mersûm sahîh müste'men olduğu halde 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 18 Receb sene (1)244

* Zabıt emri yazılmışdır.

* Konsolos-ı mesfûr hâlik olub yerine âharı konsolos nasb olunmuşdur. Fî gurre-i Rebî'ü'l-evvel sene (12)49

* Mısır İskenderiyesi konsolosluğu

116

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm sefâret me'mûru Kolonel Baron De Kanizhutimet 'avakıbuğû] bi'l-hayr-ın rikâb-ı hümâyûnuma takdîm eylediği memhûr takrîrinde memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Sayda ve Beyrut ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyasının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere iki yüz otuz bir senesi Cemâziye'l-ülâ'sının evâili târihle bâ-berât-ı 'âlî konsolos olan Alel De Becoto nâm konsolos hâlik olub yerine yine kendü cinslerinden hâlik-i mesfûrun oğlu râfi' Moishaym Becoto nâm Prusyalu konsolos nasb u ta'yîn olunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere [yedine] berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin mersûm sahîh müste'men olduğu halde 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzere işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 15 Zi'l-ka'de sene (1)244

* Zabıt emri yazılmışdır.

* Konsolos-ı mesfûr vilâyetine 'azîmet etmekle yerine âharı konsolos vekili nasb olunmuşdur. Fî 17 Şevvâl sene (1)249

117

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm fevka'l-'âde murahhas orta elçisi Baron De Martines-hutimet 'avakıbuhû bi'l-hayr-ın südde-i sa'âdetime takdîm eylediği memhûr takrîrinde memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Haleb ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyasının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre bâ-berât-ı 'âlî konsolos olan Rafael Balcoto nâm konsolos hâlik olub yerine kendü cinslerinden Rafael Belibeceto konsolos nasb u ta'yîn olunduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince olageldiği üzre yedine emr-i şerîfim virilmek bâbında 'inâyet ricâ etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince olageldiği üzre işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî gurre-i Rebî'ü'l-evvel sene (1)249

* Zabıt emri yazılmışdır.

* Mûmâ-ileyhin Almanya hükûmât-ı fahîmiyye-i şimâliyesi konsolosluğu ilâve-i memuriyet kılındığını mübeyyin berât-ı 'âlî yazılmışdır. Fî 7 Rebî'ü'l-âhir sene (12)86

* Haleb konsolosluğu

118

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm fevka'l-'âde murahhas orta elçisi Baron De Martines -hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- ın südde-i sa'âdetime takdîm eylediği memhûr takrîrinde memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyasının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre

bâ-berât-1 ‘âlî konsolos olan Frederik Andigayaz târik-i hizmet olmağla yerine yine kendü cinslerinden Andre Rogareb nâm müste'men konsolos nasb u ta'yîn olunduğu beyânıyla ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-1 şerîfim virilmek bâbında ‘inâyet ricâ etmeğin ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince olageldiği üzre işbu nişân-1 hümâyûn yazılmışdır.

Fî gurre-i Rebî'ü'l-evvel sene (1)249

* Zabıt emri yazılmışdır.

* Mısır İskenderiyesi konsolosluğu

119

Nişân-1 hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm fevka'l-'âde murahhas orta elçisi Baron De Martines-hutimet ‘avakıbu hû bi'l-hayr-ın südde-i sa'âdetime takdîm eylediği memhûr takrîrinde memleket-i Boğdan'da vâki' Yaş ve tevâbi'i mahallere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre bâ-hatt-1 hümâyûn-1 şevket-makrûn sâdır olan berât-1 ‘âlî mücebince mukaddemâ konsolos nasb olunmuş olub lâkin Prusya tüccârı ekserî Eflak cânibine âmed-şüd etmekde olduklarına mebnî nasb olunacak konsolosun Eflak'da ikâmeti muktezî olduğu Prusya elçisi tarafından inhâ ve ‘inâyet-i istid'â olduğuna mebnî Boğdan konsolosluğu için virilen berât-1 ‘âlî terkîn birle Boğdan'da konsolos ikâmet eylememek şartıyla şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-1 hümâyûn-1 şevket-makrûn-1 şâhânem ve ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince Prusyalu'dan Gürcü Saklarbeyo memleket-i Eflak'a konsolos nasb olunmuş ve ba'dehû mersûmun terk-i hizmetinden iki yüz otuz bir senesi Şevvâl'inin birinci gününde sahîh Prusyalu'dan Jan Markor nâm müste'men yedine dahî iki yüz otuz iki senesi Cemâziye'l-ülâ'sının üçüncü gününde konsolos berâtı virilmiş ise de mersûm dahî hâlik olub yerine Prusya asil-zâdelerinden Baron De Kurişli Asurdera nâm asil-zâde iki yüz otuz beş senesi Cemâziye'l-ülâ'sının beşinci gününde berât-1 ‘âlî virilmiş olub bu def'a mersûm dahî hâlik olub yerine kendü cinslerinden râfi' Kostantin Baron De Sakedaryo nâm Prusyalu nasb u ta'yîn olunduğu beyânıyla ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre yedine berât-1 ‘âlî-şânım virilmek bâbında ‘inâyet istid'â etmekden nâşî ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre işbu nişân-1 ‘âlî-şân yazılmışdır.

Fî 25 Zi'l-hicce sene (12)49

* Zabıt emri yazılmışdır.

* İşbu berât-1 ‘âlî-şân şakk olunub sûret-i diğerde virilen berât zîrde mukayyedir. Fî 21 Receb sene (12)50

* Eflak konsolosluğu

120

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm fevka'l-'âde murahhas orta elçisi Baron De Martines -hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- ın südde-i sa'âdetime takdîm eylediği memhûr takrîrinde memâlik-i mahrûsemin herhangi iskele ve liman ve adalarında dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos vekilleri ve tercümanlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen memleket-i Boğdan'da vâki' Yaş ve tevâbi'i mahallere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere Prusyalu'dan râfi' Boyotanan Koh-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr-ın bu def'a devleti tarafından konsolos nasb u ta'yîn olduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 14 Receb sene (1)250

* Hatlı rikâb takrîri nâme sandığında mahfûzdur.

* Zabıt emri yazılmışdır.

* Boğdan konsolosluğu

121

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Kralı'nın Der-'aliyye'mde mukîm fevka'l-'âde murahhas orta elçisi Baron De Martines-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr- ın südde-i sa'âdetime takdîm eylediği memhûr takrîrinde memâlik-i mahrûsemin herhangi iskele ve liman ve adalarında dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümanlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Prusyalu'ya i'tâ olunan 'ahid-nâme-i hümâyûndan münderic olduğuna binâen Eflak cânibine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzere Prusya asil-zâdelerinden Baron De Kurişli Asurdera nâm asil-zâde hâlik olmağla yerine kendü cinslerinden Kostantin Baron De Sakedaryo-hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr-ın konsolos nasb u ta'yîn olduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yedine berât-ı 'âlî-şânım virilmek bâbında 'inâyet ricâ itmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince işbu nişân-ı hümâyûn yazılmışdır.

Fî 21 Receb sene (12)50

* Zabıt emri yazılmışdır.

* Eflak konsolosluğu

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Trablusşam ve Sayda ve Haleb eyâletlerinde mukîm Prusya Devleti konsolos vekillerine nezâret eylemek üzere haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhı cenablarının ‘asâkir-i hassası yüzbaşılardan işbu râfi‘-i tevkî‘-i refi‘ü‘ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a‘yânî‘l-milleti‘l-mesîhiyye Mösyö Vildenbaron-zîdet rütbetuhû- Beriyyetü‘ş-şam'a general konsolosu nasb olunduğu beyânıyla emsâli vechile yedine berât-ı şerîfim i‘tâsını kral-ı müşârun-ileyhin Dersa‘âdet'imde mukîm maslahat-güzârı kıdvetü a‘yânî‘l-milleti‘l-mesîhiyye Müsteşâr De Lagiz-zîdet rütbetuhû- tarafından südde-i sa‘âdetime memhûr takrîr takdîmiyle istid‘â olunub kuyûda mürâca‘at ve muktezâsı suâl olundukda memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta‘yîn ve dilediklerini ref‘ ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i ‘Aliyye'm ile Prusya Devleti beyninde mün‘akid olan ‘ahid-nâme-i hümayûnda münderic olduğu ve Beyrut'da ikâmet etmek üzere emsâline berât-ı şerîfim virildiği kuyûddan müstebân olub bu sûretde inhâ ve istid‘â olunduğu üzere konsolos-ı mûmâ-ileyh yedine berât-ı ‘âlî-şânım i‘tâsı emr u irâde-i seniyye-i mülûkâneme mutavakkıf ve menûit idüğü tahrîr olunmuş olmakdan nâşî irade-i şeref-rîz-i sünûh ve sudûr olan emr-i hümayûn-ı şevket-makrûn-ı pâdişâhânem muktezâ-yı münifi üzere mûmâ-ileyh Mösyö Vildenbaron nâm Prusya'nın sâir emsâli misillü Beyrut'da ikâmet etmek ve zikr olunan Trablusşam ve Sayda ve Haleb eyâletlerinde mukîm Prusya Devleti konsolos ve vekillerine nezâret eylemek üzere Beriyyetü‘ş-şam'a general konsolos nasb u ta‘yîn olunduğunu müş‘ir işbu nişân-ı hümayûn-ı müvehhin-makrûnu virdüm ve buyurdum ki mûmâ-ileyh minvâl-i muharrer olan Beriyyetü‘ş-şam'a general konsolos olub ol havâlî sevâhiline varan tüccâr gemilerinin ve bayrağı altında yürüyen tüccâr tâifesinin mesâlihlerini ‘ahid-nâme-i hümayûn mücebince görüb tüccâr-ı mezbûre umûr-ı müşkilelerinde mûmâ-ileyhe mürâca‘at ideler ve konsolos olanların müste'men hizmet-kârları harâc ve ‘avârız ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i ‘örfiyye tekâlîfiyle rencîde olunmayub kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve mefrûşât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta‘arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği vechile ‘afv olunub resm-i gümrük ve bâc taleb olunmaya ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve ‘askeriden evlerine konak konulmağla rencîde olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve ‘avârızdan ve kassâbiyye akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlîf-i ‘örfiyyenin cümlesinden mu‘âf ve müsellemler olub mûmâ-ileyh ile her kimin dört bin akçeden ziyâde da‘vâsı var ise ‘ahid-nâme-i hümayûn mücebince âsitâne-i sa‘âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ‘ olunmaya ve mûmâ-ileyh ba‘zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde ve karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve davarlarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta‘arruz eylemeyüb her kande dâhil

olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresini narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda hiç ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve konsolos-ı mûmâ-ileyh hâne-i 'avârıza bağılı emvâl ve arâzî iştirâ eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmuz ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan hiç ferd rencîde ve remîde eylemeyüb himâyet ve sıyânet olunub ânın gibi te'addî ve tecâvüz üzre olanlar men' u def' olunub dâimâ 'ahid-nâme-i hümâyûn-ı meymenet-makrûn ve işbu nişân-ı 'âlî-şân-ı itâ'at-makrûnumun mazmûn-ı münîfi ile 'amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîren fî evâsıt-ı şehri Recebül'l-mürecceb li-seneti semân ve hamsîn ve mieteyn ve elf.

123

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Memâlik-i mahrûsemin herhangi iskele ve liman ve adalarında dost olan düvel taraflarından konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i 'Aliyye'm ile Prusya Devleti beyninde mün'akid olan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğuna binâen memleket-i Boğdan'da vâki' Yaş ve tevâbi' i mahallere âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre bâ-berât-ı 'âlî konsolos olan Boyotanan Koh 'azl ile yerine Prusya Devleti'nin mesâlih-i de'âvî müsteşârı râfi'-i tevkî'-i refi'ü'ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Mösyö Benzburg-zîdet rütbetuhû- Eflak ve Boğdan cânibine gelüb giden devlet-i müşârun-ileyhâ tebe'a ve tüccârının mesâlih-i vâkî'asını ve memleketeyn-i mezkûreteynde olan umûr-ı ticâreti rü'yet ve muvakkaten Yaş kasabasında ikâmet etmek üzre general konsolos olarak me'mûr ve ta'yîn kılınmış olduğundan bahisle ol-babda ber-mûceb-i 'ahid-nâme-i hümâyûn berât-ı 'âlî-şânım ısdâr ve i'tâsı husûsu haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhı cenablarının Dersa'âdet'imde mukîm maslahat-güzârı kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye müsteşâr De Lagiz-zîdet rütbetuhû- tarafından ifâde ve inhâ olunmuş ve sâlifü'z-zikr Yaş ve tevâbi' i mahallere devlet-i müşârun-ileyhâ tarafından Boyotanan Koh ve memleket-i Eflak'a Kostantin Baron De Sakedaryo nâm Prusyalular konsolos nasb olunarak ol-babda tevârih-i muhtelifle ile berevât-ı 'âliye i'tâ kılınmış idüğü kuyûddan müstebân olmuş olmakdan nâşî keyfiyet hâk-pây-ı mekârim-pey-mây-ı şâhânemden lede'l-istizân inhâ olduğu ve 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu muktezâsı üzre icrâ-yı îcâbı husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkânem ta'allukuyla emr-i hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı pâdişâhânem şeref-rîz-i sünûh ve sudûr olmağla muktezâ-yı münîfi üzre 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince 'amel olunmak babında.

Fî evâhir-i Zi'l-hicce sene 1258

124

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Memâlik-i mahrûsemin herhangi iskele ve liman ve adalarında dost olan düvel taraflarından konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i 'Aliyye'mle Prusya Devleti beyninde mün'akid olan 'ahid-nâme-i hümayûnda münderic olduğuna binâen Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve tebe'asının umûr ve husûsların rü'yet eylemek üzre bâ-berât-ı 'âlî konsolos olan Andre Rokarin bu def'a 'azl ile yerine haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhı cenablarının Dersa'âdet'imde mukîm maslahat-güzârı râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Mösyö Lagiz-zîdet rütbetuhû- devlet-i müşârun-ileyhâ tarafından general konsolos olarak me'mûr ve ta'yîn kılınmış olduğu beyânıyla ol babda ber-mûceb-i 'ahid-nâme-i hümayûn berât-ı 'âlî-şânım ısdâr ve i'tâsı husûsu maslahat-güzâr-ı mûmâ-ileyhe ifâde ve inhâ olunmuş ve sâlifü'z-zıkr Mısır İskenderiyesi ve tevâbi'i iskelelere devlet-i müşârun-ileyhâ cânibinden Andre Rokarin nâm müste'men konsolos nasb olunarak iki yüz kırk dokuz târihinden berât-ı 'âlî virildiği kuyûddan müstebân olmuş olmakdan nâşî keyfiyet 'atebe-i 'ulyâ-yı mülûkânemden lede'l-istizân iltimâs olduğu ve 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu üzre husûs-ı mezbûrun icrâ-yı iktizâsına ibtidâr olunması husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkânem ta'allukuyla ol babda emr-i hümayûn-ı şevket-makrûn-ı pâdişâhânem şeref-rîz-i sünûh ve sudûr olmağla muktezâ-yı münîfi ve 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu mûcebince 'amel olunmak babında.

Fî evâil-i Zi'l-hicce sene 1258

* Âharın nasbîçün berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır. Fî evâhir-i Receb sene (12)66

125

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Prusya Devleti tüccâr ve tebe'asından Kalas iskelesinden âmed-şüd idenlerin umûr ve husûsunu [rü'yet] zımnında haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhı cenabları tarafından râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Vedekin-zîdet rütbetuhû-konsolos nasb u ta'yîn olunduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu mûcebince yedine berât-ı şerîfim i'tâsı kral-ı müşârun-ileyhin Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâr Mösyö De Lekok-dâmet rütbetuhû- tarafından südde-i sa'âdetime memhûr takrîr takdîmiyle istid'â olunmakdan nâşî kuyûda lede'l-mürâca'a memâlik-i mahrûseminden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i 'Aliyye'mle Prusya Devleti beyninde mün'akid olan 'ahid-nâme-i hümayûnun dördüncü maddesinde münderic olduğu ve iskele-i mezbûra konsolos nasbîçün emsâline berât-ı 'âlî virildiği mukayyed bulunmuş ve keyfiyet taraf-ı eşref-i şâhânemden lede'l-istizân emsâli vechile ber-mûceb-i 'ahid-nâme-i hümayûn icrâ-yı iktizâsı husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkânem müte'allık olarak ol-

babda emr-i hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı pâdişâhânem şeref-rîz-i sünûh ve sudûr olmuş olmağın muktezâ-yı münîfi ve ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu üzre işbu nişân-ı hümâyûn-ı müvehhin-makrûnu virdüm ve buyurdum ki mûmâ-ileyh Vedekin bey-zâde Kalas iskelesinde Prusya konsolosu olub ol-cânibe varan tüccâr gemilerinin ve bayrağı altında yürüyen tüccâr tâifesinin mesâlihın ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince mûmâ-ileyh görüb tüccâr-ı mersûme umûr-ı müşkilelerinde mûmâ-ileyhe mürâca‘at idüb mûmâ-ileyhin tezkiresi olmayınca gemilerine icâzet virilmeye ve konsolos olanların müste'men hizmet-kârları harâc ve ‘avârız ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i ‘örfiyye teklîfiyle rencîde olunmayub kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta‘arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzre ‘afv olunub resm-i gümrük ve bâc taleb olunmaya ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve evlerine ‘askeriden konak konulmağla rencîde olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve ‘avârızdan ve kassâbiyye akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlîf-i ‘örfiyyenin cümlesinden mu‘âf ve müsellemler olub mûmâ-ileyh ile her kimin dört bin akçeden ziyâde da‘vâsı var ise ‘ahid-nâme-i hümâyûn mücebince âsitâne-i sa‘âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ‘ olunmaya ve mûmâ-ileyh ba‘zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde karada ve deryâda menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve hayvanlarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta‘arruz eylemeyüb her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresini narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda hiç ferd te‘allül ve nizâ‘ eylemeye ve konsolos-ı mûmâ-ileyh hâne-i ‘avârıza bağımlı emlâk ve arâzî iştirâ eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmuz ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan hiç ferd rencîde ve remîde eylemeyüb himâyet ve sıyânet kılınub ânın gibi te‘addî ve tecâvüz üzre olanlar men‘ u def‘ olunub dâimâ ‘ahid-nâme-i hümâyûn-ı meymenet-makrûn ve işbu nişân-ı ‘âlî-şân-ı itâ‘at-nümûnumun mazmûn-ı münîfi ile ‘amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.

Fî evâhir-i Şevvâl sene (1)260

* Âharın nasbîcün berât-ı ‘âlî-şân yazılmışdır. Fî evâsıt-ı Receb sene (12)66

126

Hâlâ Boğdan voyvodası Mihail Estorza Bey-dâmet rütbetuhû-ya hüküm ki

Prusya Devleti tüccâr ve tebe‘asından Kalas iskelesine âmed-şüd idenlerin umûr ve husûsunu rü'yet zımnında haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhı cenabları tarafından Vedekin bey-zâde-zîdet rütbetuhû- konsolos nasb u ta‘yîn olunarak yedine berât-ı ‘âlî-şânım virildiği beyânıyla konsolosluk-ı mezbûr yedine virilen berât-ı şerîfim mücebince mûmâ-ileyhe zabt ve Prusya bayrağıyla âmed-şüd iden sefâyin ve tüccârının umûr ve husûsları rü'yet etdirilüb konsolosluğu umûruna âharı dahl u ta‘arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim sudûru kral-ı müşârun-ileyhin

Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâr Mösyö De Lekok-dâmet rütbetuhû- tarafından südde-i sa'âdetime memhûr takrîr takdîmiyle istimâ' olunmuş ve keyfiyet taraf-ı eşref-i şâhânemden lede'l-istîzân emsâli vechile ber-mûceb-i 'ahid-nâme-i hümâyûn icrâ-yı iktizâsı husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkânem müte'allık olarak ol-babda emr-i hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı pâdişâhânem şeref-rîz-i sünûh ve sudûr olmuş olmakdan nâşî muktezâ-yı münîfi ve 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince 'amel olunmak fermânım olmağın imdî sen ki voyvoda-i mûmâ-ileyhsin ber-vech-i muharrer konsolosluk-ı mezbûru yedine virilen berât-ı 'âlî-şânım mûcebince mûmâ-ileyhe zabt ve Prusyalu bayrağıyla iskele-i mezbûra âmed-şüd iden sefâyin ve tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûsları rü'yet ve konsolota resmini ahz u kabz etdirüb konsolosluğu umûruna mugâyir-i berât âharı dahl u ta'arruz etdirmeyüb himâyet ve sıyânet olunmak bâbında.

Fî evâhir-i Şevvâl sene (1)260

* Zabıt emri yazılmışdır. Fî evâsıt-ı Receb sene (12)66

127

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Kudüs-i Şerîfe âmed-şüd iden Prusya Devleti tüccâr ve züvvârının umûr ve husûslarını rü'yet etmek üzere bâ-emr-i 'âlî konsolos vekili olan Prusya bey-zâdelerinden râfi'-i tevkî'-i refi'ü'ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yânî'l-milleti'l-mesîhiyye Mösyö Şolic- zîdet rütbetuhû- bu def'a devleti tarafından asıl konsolos nasb u ta'yîn olduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince yedine berât-ı 'âlî-şânım i'tâsını haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhının Der-sa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihar Mösyö De Lekok- dâmet rütbetuhû- tarafından südde-i sa'âdetime memhûr takrîr takdîmiyle istid'â olunmakdan nâşî kuyûda lede'l-mürâca'a memâlik-i mahrûsemden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i 'Aliyye'mle devlet-i müşârun-ileyhâ beyninde mün'akid olan 'ahid-nâme-i hümâyûnda mûnderic bulunmuş ve ber-vech-i muharrer vekâlet için mukaddemce bey-zâde-i merkûm yedine virilen emr-i şerîfimin kaydı terkîn kılınmış olmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu üzere işbu nişân-ı hümâyûnumu virdüm ve buyurdum ki mûmâ-ileyh Kudüs-i Şerîf'de Prusya konsolosu olub ol-cânibe varan tüccâr gemilerinin ve bayrağı altında yürüyen tüccâr tâifesinin mesâlihlerini 'ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince görüb tüccâr-ı mersûme umûr-ı müşkilelerinde merkûma mürâca'at ideler merkûmun tezkiresi olmayınca gemilerine icâzet virilmeye ve konsolos olanların müste'men hizmet-kârları harâc ve 'avârız ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlif-i 'örfiyye teklîfiyle rencîde olunmayub kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb kadîmden

olageldiği üzere 'afv olunub resm-i gümrük ve bâc taleb olunmaya ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve evlerine 'askeriden konak konulmağla rencide olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve 'avârizdan ve kassâbiyye akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlîf-i 'örfiyyenin cümlesinden mu'âf ve müsellemler ola ve merkûm ile her kimin dört bin akçeden ziyâde da'vâsı var ise 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince âsitâne-i sa'âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ' olunmaya ve merkûm ba'zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve hayvanlarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına ulakdan ve ulak akçesinden ve gayrı cânibden kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresini narh-ı rûzî üzere akçesiyle aldıkda hiç ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve konsolos-ı merkûm hâne-i 'avârıza bağımlı emlak ve arâzî iştirâ eylemeye ve mahûf ve muhâfata olan yerlerde başına ak sarınub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmuz ve sâir âlât-ı harb götürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayrıdan hiç ferd rencide ve remide eylemeyüb himâyet ve sıyânet kılınub ânın gibi te'addî ve tecâvüz üzere olanlar men' u def' olunub dâimâ 'ahid-nâme-i hümâyûn-ı meymenet-makrûn ve işbu nişân-ı 'âlî-şân-ı itâ'at-nümûnumun mazmûn-ı münîfi ile 'amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar.

Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-evvel sene (1)261

128

Kudüs-i Şerîf mollasına hüküm ki

Kudüs-i Şerîfe âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve züvvârının umûr ve husûslarını rü'yet etmek üzere bâ-emr-i 'âlî konsolos vekili olan Prusya bey-zâdelerinden kıdvetü Mösyö Şolic-zîdet rütbetuhû- bu def'a devleti tarafından asıl konsolos nasb u ta'yîn olunarak yedine berât-ı 'âlî-şânım virildiği beyânıyla konsolosluk-ı mezbûr yedine virilen berât-ı şerîfim mücebince merkûma zabt ve Prusya bayrağıyla âmed-şüd iden sefâyin ve tüccârının umûr ve husûsları rü'yet etdirilüb konsolosluğu umûruna âharı dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim sudûru haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhının Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâr Mösyö De Lekok-dâmet rütbetuhû- tarafından südde-i sa'âdetime memhûr takrîr takdîmiyle istid'â olunmakdan nâşî 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince 'amel olunmak fermânım olmağın imdî sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin ber-vech-i muharrer konsolosluk-ı mezbûru yedine virilen berât-ı 'âlî-şânım mücebince merkûma zabt ve Kudüs-i Şerîfe âmed-şüd iden Prusya tüccâr ve re'âyâsının umûr ve husûslarını rü'yet ve konsolota resmini ahz u kabz etdirüb konsolosluğu umûruna mugâyir-i berât âharı dahl u ta'arruz etdirilmeyüb himâyet ve sıyânet olunmak bâbında.

Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-evvel sene (1)261

129

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Eflak ve Boğdan taraflarına gelüb giden Prusya Devleti tebe'a ve tüccârının mesâlih-i vâkı'asını ve memleketeyn-i mezkûreteynde olan umûr-ı ticâretlerini rü'yet ve muvakkaten Yaş kasabasında ikâmet eylemek üzere berât-ı şerîfimle general konsolos olan Mösyö Benzburg mahall-i âhara me'mûr olduğundan yerine devlet-i müşârun-ileyhâ bey-zâdelerinden râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Mösyö De Dimetoken-zîdet rütbetuhû- general konsolos nasb u ta'yîn kılınmış olduğu beyânıyla 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince yedine berât-ı şerîfim i'tâsı husûsu haşmetlü Pruya Kralı ve pâdişâhı cenablarının Dersa'âdet'imde mukîm maslahat-güzârı kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Kont De Berponişe-zîdet rütbetuhû- tarafından südde-i sa'âdetime memhûr takrîr takdîmiyle istid'â olunmuş ve kuyûda lede'l-mürâca'a memâlik-i mahrûsemden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve vekilleri ve tercümânları ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i 'Aliyye'mle devlet-i müşârun-ileyhâ beyninde mün'akid olan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olduğu ve general konsolosu sâbık mûmâ-ileyhe iki yüz elli sekiz senesi evâhir-i Zi'l-hicce'sinde berât-ı şerîfim virildiği mukayyed ve mestûr bulunmuş olmağın sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu üzere işbu nişân-ı hümâyûnumu virdüm ve buyurdum ki mûmâ-ileyh Mösyö De Dimetoken bey-zâde Yaş kasabasında ikâmet etmek üzere memleketeyn-i mezkûreteyne general konsolosu olub ol-cânibe varan tüccâr gemilerinin ve bayrağı altında yürüyen tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-i ticâretlerini 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince mûmâ-ileyh görüb tüccâr-ı mersûme umûr-ı müşkilelerinde mûmâ-ileyhe mürâca'at idüb mûmâ-ileyhin tezkiresi olmayınca gemilerine icâzet virilmeye ve konsolos olanların müste'men hizmet-kârları harâc ve 'avârız ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i 'örfiyye teklifiyle rencîde olunmayub kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm talep eylemeye ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzere 'afv olunub resm-i gümrük ve bâc talep olunmaya ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve evlerine 'askeriden konak konulmağla rencîde olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve 'avârızdan ve kassâbiyye akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlîf-i 'örfiyyenin cümlesinden mu'âf ve müsellemler ola ve mûmâ-ileyh ile her kimin dört bin akçeden ziyâde da'vâsı olur ise 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince âsitâne-i sa'âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ' olunmaya ve mûmâ-ileyh ba'zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde ve karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve hayvanlarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına kimesne cânibinden dahl u ta'arruz etdirilmeye ve her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresini narh-ı rûzî üzere akçesiyle aldıkda hiç ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve general konsolos-ı mûmâ-ileyh hâne-i 'avârıza bağılı emlâk ve arâzî iştirâ eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub âlât-ı harb götürdükde hiç ferd rencîde ve remîde eylemeye ve dâimâ himâyet ve sıyânet olunub

ve te'addî ve tecâvüz üzre olanlar men' u def' kılınub her halde 'ahid-nâme-i hümayûn-ı meymenet-makrûn ve işbu nişân-ı 'âlî-şân-ı itâ'at-makrûnumun mazmûn-ı münfî ile 'amel ve hareketle hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar.

Fî evâsıt-ı Şevvâl sene (1)262

* Âharın nasbîçün berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır. Fî evâsıt-ı Receb sene (12)66

130

Eflak voyvodası Yorgaki Belisko Bey ve Boğdan voyvodası Mihail Estorza Bey-dâmet rütbetuhümâ-ya hüküm ki

Eflak ve Boğdan taraflarına gelüb giden Prusya Devleti tebe'a ve tüccârının mesâlih-i vâkı'asını ve memleketeyn-i mezkûreteynde olan umûr-ı ticâretlerini rü'yet ve muvakkaten Yaş kasabasında ikâmet etmek üzre berât-ı şerîfimle general konsolos olan Mösyö Benzburg mahall-i âhara me'mûr olduğundan yerine devlet-i müşârun-ileyhâ bey-zâdelerinden Kont De Dimetoken-zîdet rütbetuhû- general konsolos nasb u ta'yîn olunarak yedine berât-ı 'âlî-şânım virildiği beyânıyla konsolosluk-ı mezbûr yedine virilen berât-ı şerîfim mücebince mûmâ-ileyhe zabt ve Prusya bayrağıyla âmed-şüd iden sefâyin ve tüccârının umûr ve husûsların rü'yet etdirilüb general konsolosluğu umûruna âharı dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim sudûru haşmetlü Prusya Kralı ve pâdişâhı cenablarının Dersa'âdet'imde mukîm maslahat-güzârı kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Kont De Berponişe-zîdet rütbetuhû- tarafından südde-i sa'âdetime memhûr takrîr takdîmiyle istid'â olunmuş ve sâbıkı 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu üzre general konsolos-ı mûmâ-ileyhe bu def'a berât-ı şerîfim virilmiş olmağın siz ki voyvoda-i mûmâ-ileyhümâsız ber-vech-i muharrer konsolosluk-ı mezkûru yedine virilen berât-ı 'âlî-şânım mücebince mûmâ-ileyhe zabt etdirilüb ol taraflara gelüb giden Prusya tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-ı ticâretleri ve konsolota resmini mûmâ-ileyhe ahz u kabz etdirüb general konsolosluğu umûruna taraf-ı âhardan dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında.

Fî evâsıt-ı Şevvâl sene (1)262

* Âharın nasbîçün zabıt emri yazılmışdır. Fî evâsıt-ı Receb sene (12)66

131

Nişân-ı hümayûn oldur ki

Prusya Devleti tarafından Eflak konsolosu bulunan Baron De Sakedaryo'nun tebdîliyle yerine Bükreş'de ikâmet eylemek üzre Eflak ve Boğdan ve tevâbi'i iskelelerine devlet-i müşârun-ileyhâ müsteşarlarından râfi'-i tevkî'-i refî'ü-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Mösyö De Moizebah-zîdet rütbetuhû-general konsolos nasb u ta'yîn olduğu beyânıyla sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu mücebince yedine berât-ı 'âlî-şânım i'tâsı husûsu devlet-i müşârun-ileyhânın

Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Kont De Bortales-dâmet rütbetuhû- tarafından bâ-takrîr ifâde olunmuş olub memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i 'Aliyyemle devlet-i müşârun-ileyhâ beyninde mün'akid olan 'ahid-nâme-i hümâyûnumda münderic bulunmuş olmağın sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu üzre işbu nişân-ı hümâyûnumu virdüm ve buyurdum ki mûmâ-ileyh Mösyö De Moizebah Bükreş'de ikâmet etmek üzre memleketeyn-i mezkûreteyne general konsolos olub ol-cânibe varan tüccâr gemilerinin ve bayrağı altında yürüyen tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-i ticâretlerini 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince mûmâ-ileyh görüb tüccâr-ı merkûme umûr-ı müşkilelerinde mûmâ-ileyhe mürâca'at ideler ve mûmâ-ileyhin tezkiresi olmayınca gemilerine icâzet virilmeye ve konsolos olanların müste'men hizmet-kârları harâc ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i 'örfiyye teklîfiyle rencîde olunmayub ve kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm talep eylemeye ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzre 'afv olunub resm-i gümrük ve bâc talep olunmaya ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlemeyüb ve kendülerin aramayalar ve evlerine 'askeriden konak konulmağla rencîde olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve 'avârizdan ve kassâbiyye akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlîf-i 'örfiyyenin cümlesinden mu'âf ve müsellemler ola ve mûmâ-ileyh ile her kimin dört bin akçeden ziyâde da'vâsı olur ise 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince âsitâne-i sa'âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ' olunmaya ve mûmâ-ileyh ba'zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde ve karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve hayvanlarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına kimesne cânibinden dahl u ta'arruz etdirilmeye ve her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresini narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda hiç ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve general konsolos-ı mûmâ-ileyh hâne-i 'avârıza bağımlı emlâk ve arâzî iştirâ eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub âlât-ı harb götürdükde hiç ferd rencîde ve remîde eylemeye ve dâimâ 'ahid-nâme-i hümâyûn ve işbu nişân-ı 'âlî-şân-ı itâ'at-makrûnumun mazmûn-ı münîfi üzre 'amel ve hareketle hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler.

Fî evâil-i Şevvâl sene (1)266

* Eflak ve Boğdan general konsolosluğu

* Âharın nasbîçün berât-ı 'âlî-şân yazılmışdır. Fî evâhir-i Safer sene (1)277

132

Bir sûreti

Eflak ve Boğdan ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya Devleti tebe'a ve tüccârının mesâlih-i vâkı'asını rü'yet ve muvakkaten Yaş kasabasında ikâmet

eylemek üzere bâ-berât-1 'âlî general konsolos olan Baron De Rihtofin âhar mahalle me'mûr olduğundan yine devlet-i müşârun-ileyhâ bey-zâdelerinden râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-1 hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Lasesor De Lor-zîdet rütbetuhû- fakat Boğdan konsolosu nasbîçün.

* Aslı gibi

* Boğdan konsolosluğu

133

Bir sûreti

Prusya Devleti tarafından Kalas iskelesinde bâ-berât-1 'âlî konsolos olan Mösyö Vedekin'in tebdîliyle yerine devlet-i müşârun-ileyhâ bey-zâdelerinden râfi'-i tevkî'-i refi'ü-ş-şân-1 hâkânî kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Mösyö Küniga-zîdet rütbetuhû- konsolos nasbîçün.

* Aslı gibi

* Kalas konsolosluğu

* Âharın nasbîçün berât-1 'âlî yazılmışdır. Fî evâhir-i Rebî'ü'l-âhir sene (12)69

134

Hâlâ Eflak voyvodası Baribo Esterbi Bey ve Boğdan voyvodası Garigor Kiga Bey-dâmet rütbetuhümâ-ya hüküm ki

Prusya Devleti tarafından Eflak konsolosu bulunan Baron De Sakedaryo'nun tebdîliyle yerine Bükreş'de ikâmet eylemek üzere Eflak ve Boğdan ve tevâbi'i iskelelerine devlet-i müşârun-ileyhâ müsteşarlarından kıdvetü Mösyö De Moizebah-zîdet rütbetuhû- general konsolos nasb u ta'yîn olunarak yedine berât-1 'âlî-şânım virildiği beyânıyla konsolosluk-1 mezbûr yedine virilen berât-1 şerîfim mücebince mûmâ-ileyhe zabt ve Prusya bayrağıyla âmed-şüd iden sefâyin ve tüccârının umûr ve husûsların rû'yet etdirilüb general konsolosluğu umûruna âharı dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim sudûru devlet-i müşârun-ileyhânın Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâru ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Kont De Bortales-dâmet rütbetuhû- tarafından bâ-takrîr ifâde olunmuş ve sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu mücebince general konsolos-1 mûmâ-ileyhe bu def'a berât-1 şerîfim virilmiş olmağla siz ki voyvoda-i mûmâ-ileyhümâsız ber-vech-i muharrer konsolosluk-1 mezkûru yedine virilen berât-1 'âlî-şânım mücebince mûmâ-ileyhe zabt etdirilüb ol taraflara gelüb giden Prusya tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-ı ticâretleri rû'yet ve konsolota resmi mûmâ-ileyhe ahz u kabz etdirilüb general konsolosluğu umûruna taraf-1 âhardan dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında.

Fî evâsıt-1 Receb sene (1)266

* Zabıt emri

Boğdan voyvodası Garigor Kiga Bey-dâmet rütbetuhû-ya hüküm ki

Eflak ve Boğdan ve tevâbi'i iskelelerine âmed-şüd iden Prusya Devleti tebe'a ve tüccârının mesâlih-i vâkı'asını rü'yet ve muvakkaten Yaş kasabasında ikâmet eylemek üzere general konsolos olan Baron De Rihtofin âhar mahalle me'mûr olduğundan devlet-i müşârun-ileyhâ bey-zâdelerinden kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Lasesor De Lor-zîdet rütbetuhû- Boğdan konsolosu nasb u ta'yîn olunarak yedine berât-ı 'âlî-şânım virildiği beyânıyla konsolos-ı mezkûr yedine virilen berât-ı şerîfim mücebince mûmâ-ileyhe zabt ve Prusya bayrağıyla âmed-şüd iden sefâyin ve tüccârının umûr ve husûsları rü'yet etdirilüb konsolosluğu umûruna âharı dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim sudûru devlet-i müşârun-ileyhânın Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâru ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Kont De Bortales-dâmet rütbetuhû- tarafından bâ-takrîr ifâde olunmuş ve sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu mücebince konsolos-ı mûmâ-ileyhe bu def'a berât-ı şerîfim virilmiş olmağla sen ki voyvoda-i mûmâ-ileyhsin ber-vech-i muharrer konsolosluk-ı mezkûru yedine virilen berât-ı 'âlî-şânım mücebince mûmâ-ileyhe zabt etdirilüb ol taraflara gelüb giden Prusya tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-i ticâretleri rü'yet ve konsolota resmi mûmâ-ileyhe ahz u kabz etdirilüb konsolosluğu umûruna taraf-ı âhardan dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında.

Fî evâsıt-ı Receb sene (1)266

* Zabıt emri

* Âharın nasbîçün zabıt emri yazılmışdır. Fî evâsıt-ı Safer sene (1)277

Boğdan voyvodası Garigor Kiga Bey-dâmet rütbetuhû-ya hüküm ki

Prusya Devleti tarafından Kalas iskelesinde konsolos olan Mösyö Vedekin'in tebdîliyle yerine devlet-i müşârun-ileyhâ bey-zâdelerinden kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-mesîhiyye Mösyö Küniga-zîdet rütbetuhû- konsolos nasb u ta'yîn olunarak yedine berât-ı 'âlî-şânım virildiği beyânıyla konsolosluk-ı mezkûr yedine virilen berât-ı şerîfim mücebince mûmâ-ileyhe zabt ve Prusya bayrağıyla âmed-şüd iden sefâyin ve tüccârının umûr ve husûsları rü'yet etdirilüb konsolosluğu umûruna âharı dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim sudûru ve devlet-i müşârun-ileyhânın Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâru ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Kont De Bortales-dâmet rütbetuhû- tarafından bâ-takrîr ifâde olunmuş ve sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümayûn şurûtu mücebince konsolos-ı mûmâ-ileyhe bu def'a berât-ı şerîfim virilmiş olmağla sen ki voyvoda-i mûmâ-ileyhsin ber-vech-i muharrer konsolosluk-ı mezkûru yedine virilen berât-ı 'âlî-şânım mücebince mûmâ-ileyhe zabt etdirilüb ol tarafa gelüb giden Prusya tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-i ticâretleri rü'yet ve konsolota resmi mûmâ-ileyhe ahz u kabz etdirilüb konsolosluğu umûruna taraf-ı âhardan dahl u ta'arruz etdirilmemek bâbında.

Fî evâsıt-ı Receb sene (1)266

* Zabıt emri

137

Nişân-ı hümâyûn oldur ki

Prusya Devleti tarafından İskenderiye ve tevâbi'i iskelelerinde bâ-berât-ı 'âli general konsolos olan Mösyö de Vagter nâm bey-zâde 'azl ile devlet-i müşârun-ileyhâ müsteşarlarından râfi'-i tevkî'-i refi'ü's-şân-ı hâkânî kıdvetü a'yânî'l-milleti'l-mesîhiyye Şamılan Deniç-zîdet rütbetuhû- yine general konsolos nasb u ta'yîn olunduğu beyânıyla sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince yedine berât-ı 'âli-şânım i'tâsı husûsu devlet-i müşârun-ileyhânın Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâru ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Kont de Bortales-zîdet rütbetuhû- tarafından bâ-takrîr ifâde olunmuş olub memâlik-i mahrûseden herhangi iskele ve liman ve adalarda dost olan düvel taraflarından konsolos ve vekilleri ve tercümânları var ise Prusya elçileri dahî konsolos ve konsolos vekilleri ve tercümânlar ta'yîn ve dilediklerini ref' ve yerlerine âharını nasb eyleyeler deyu Devlet-i 'Aliyye'mle devlet-i müşârun-ileyhâ beyninde mün'akid olan 'ahid-nâme-i hümâyûnda münderic olunmuş olmağın sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu üzre işbu nişân-ı hümâyûnumu virdüm ve buyurdum ki mûmâ-ileyh Şamılan Deniç İskenderiye ve tevâbi'i iskelelerine general konsolos olub ol-cânibe varan tüccâr gemilerinin ve bayrağı altında yürüyen tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-i ticâretlerini 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince mûmâ-ileyh görüb tüccâr-ı merkûme umûr-ı müşkilelerinde mûmâ-ileyhe mürâca'at ideler ve mûmâ-ileyhin tezkiresi olmayınca gemilerine icâzet virilmeye ve konsolos olanların müste'men hizmet-kârları harâc ve kassâbiyye akçesi ve sâir rusûm ve tekâlîf-i 'örfiyye teklîfiyle rencîde olunmayub ve kul ve câriye istihdâm idermişsin deyu kimesne harâc ve rusûm taleb eylemeye ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl u ta'arruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzre 'afv olunub resm-i gümrük ve bâc taleb olunmaya ve konsolos elçilerin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendülerin aramayalar ve evlerine 'askeriden konak konulmağla rencîde olunmayub ve âdemîsi ve tasarrufunda olan câriyeleri harâc ve 'avârızdan ve kassâbiyye akçesinden ve resm-i masdariyyeden ve tekâlîf-i 'örfiyyenin cümlesinden mu'âf ve müsellemler ola ve mûmâ-ileyh ile her kimin dört bin akçeden ziyâde da'vâsı olur ise 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince âsitâne-i sa'âdetime havâle olunub gayrı yerde istimâ' olunmaya ve mûmâ-ileyh ba'zı zamânda bir yere gitmek istedikde gelişde ve gidişde ve karada ve deryâda ve menâzil ve merâhilde kendüye ve esvâb ve hayvanlarına ve emvâl ve erzâkına ve yanında olan adamlarına kimesne cânibinden dahl u ta'arruz itdirilmeye ve her kande dâhil olur ise zâd u zevâde ve sâir zahîresini narh-ı rûzî üzre akçesiyle aldıkda hiç ferd te'allül ve nizâ' eylemeye ve general konsolos-ı mûmâ-ileyh hâne-i 'avârıza bağılı emlâk ve arâzî iştirâ eylemeye ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde başına ak sarınub âlât-ı harb götürdükde hiç ferd rencîde ve remîde eylemeye ve dâimâ 'ahid-nâme-i hümâyûn ve işbu nişân-ı 'âli-şân-

1 itâ'at-makrûnumun mazmûn-ı münîfi üzre 'amel ve hareketle hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye. Şöyle bileler 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar.

Fî evâhir-i Receb sene (1)266

* Mısır İskenderiyesi general konsolosluğu

* Âharın nasbîçün berât-ı 'âlî yazılmışdır. Fî evâsıt-ı Zi'l-ka'de sene (12)72

138

Sadâret rütbe-i celîlesiyle hâlâ Mısır Vâlisi vezîr-i dirâyet-semîrim Abbas Hilmi Paşa iclâluhûya ve İskenderiye nâibine hüküm ki

Prusya Devleti tarafından İskenderiye ve tevâbi'i iskelelerinde bâ-berât-ı 'âlî general konsolos olan Mösyö de Vagter nâm bey-zâde 'azl ile devlet-i müşârun-ileyhâ müsteşarlarından kıdvetü a'yânî'l-milleti'l-mesîhiyye Şamilan Deniç-zîdet rütbetuhû-general konsolos nasb u ta'yîn olunarak yedine berât-ı 'âlî-şânım virildiği beyânıyla konsolosluk-ı mezkûr yedine virilen berât-ı şerîfim mücebince mûmâ-ileyhe zabt ve Prusya bayrağıyla âmed-şüd iden sefâyin ve tüccârının umûr ve husûsları rü'yet itdirilüb general konsolosluğu umûruna âharı dahl u ta'arruz itdirilmemek bâbında emr-i şerîfim sudûru ve devlet-i müşârun-ileyhânın Dersa'âdet'imde mukîm murahhas orta elçisi iftihâru ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Kont de Bortales-zîdet rütbetuhû- tarafından bâ-takrîr istid'â olunmuş ve sâbıkı ve 'ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu mücebince general konsolos-ı mûmâ-ileyhe bu def'a berât-ı şerîfim verilmiş olmağla siz ki vâlî-i müşâr ve nâib-i mûmâ-ileyhümâsız ber-vech-i muharrer konsolosluk-ı mezkûru yedine virilen berât-ı 'âlî-şânım mücebince mûmâ-ileyhe zabt itdirilüb ol-tarafa gelüb giden Prusya tüccâr tâifesinin mesâlih-i vâkı'a-i ticâretleri rü'yet ve konsolota resmi mûmâ-ileyhe ahz u kabz etdirilüb general konsolosluğu umûruna taraf-ı âhardan dahl u ta'arruz itdirilmemek bâbında fermân-ı 'âlî-şânım sâdır olmağla mazmûn-ı münîfi üzre 'amel ve hareket eylesiz.

Fî evâhir-i Receb sene (1)266

Der-zamân-ı sadâret-i hazret-i Ahmed Esad Paşa. Fî 19 Rebî'ü'l-evvel sene (1)292

Der-zamân-ı sadr-ı sudûrül-vüzerâ hazret-i Mahmud Nedim Paşa ve Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye Safvet Paşa. Fî 25 Rebî'ü'l-evvel sene (1)292

Der-zamân-ı Nezâret-i Hâriciyye Râşid Paşa. Fî 7 Şevval sene (1)292

Der-zamân-ı sadr-ı sudûrül-vüzerâ hazret-i Mehmed Rüşdü Paşa ve Nezâret-i Hâriciyye müşârun-ileyh. Fî 18 Rebî'ü'l-âhir sene (1)293

Der-asr-ı Hazret-i Sultan Murad Han ibn-i es-Sultân el-Gazi Abdu'l-hamid Han-ebeda'llahu mülkehû ve saltanatahû ilâ âhiri'd-deverân- . Fî 7 Cemâziye'l-evvel sene (1)293 ve fi 18 Mayıs sene (1)292

SONUÇ

Ahidname Defterleri barındırdığı zengin muhtevası sayesinde yerli ve yabancı birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Özellikle diplomatik ilişkilerin çerçevesini belirleyen ekonomik ve hukuki ayrıcalıkların yer aldığı bu defterlerden bir tanesi olan Prusya Ahidname defterinin transkripsiyonu ve değerlendirmesi ile ilk olarak Ahidname literatürüne bir katkı yapmak amaçlanmıştır. Ardından Osmanlı Tarihinin bir kesiti olarak siyasi ve askeri tarihle bağlantılı bir şekilde ilerleyen Osmanlı Diplomasisine de katkı yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın temelini oluşturan ahidname defterinde genellikle konsolos ve tercüman atamalarına dair beratlar yer almıştır. Bununla birlikte 1761 ve 1862 yıllarında imzalanan dostluk ve ticaret sözleşmeleri de bulunmaktadır. Çalışmamızın yıllarını kapsayan 1760-1849 tarihleri arasında Osmanlı Prusya ilişkilerinin yansıması ahidname defterine bu şekilde olmuş ve herhangi bir münakaşa yaşanmamıştır.

Prusya, Kutsal Roma German İmparatorluğuna bağlı Brandenburg Dükaliğine ait bir konumdayken ilk olarak mezhep savaşlarında denilen Otuz Yıl Savaşlarında öne çıkmış ve Brandenburg Dükaliğinden ayrılarak bağımsız bir konum elde etmiştir. Ardından özellikle ordusu sayesinde Avrupa'da mutlakıyetçi bir yapıda hüküm sürmüş ve girişmiş olduğu savaşlarda üstün bir konum elde etmiştir. Özellikle Yedi Yıl Savaşları Prusya'nın kaderini belirlemiş Alman ırkının liderliği hususunda Avusturya'ya rakip hale gelmiştir. Bağımsız bir krallık statüsünü elde ettikten sonra Avusturya ile giriştiği mücadeleyi özellikle Bismarck sayesinde kazanmış ve Alman Uluslarını bir çatı altında toplamayı başarmıştır.

Prusya Kutsal- Roma Germen İmparatorluğu'nun etkisinden kurtulup dükalık haline geldiği dönemden itibaren Avrupa Diplomasisinde etkin olmaya başlamış ve birçok devletle yoğun diplomatik müzakereler gütmüştür. Kuşkuşuz bu devletlerden biriside Osmanlı İmparatorluğu olmuştur.

Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) sırasında başlayan Osmanlı- Prusya ilişkileri daima pozitif bir yönde ilerleyerek devam etmiştir. Bu tarihten itibaren Osmanlı ve Prusya girişmiş oldukları mücadelelerde ilk olarak birbirlerinin desteğine ihtiyaç duymuş dönemin diplomatik durumu uyarınca yeri geldiğinde ittifak yapmaktan kaçınmamışlardır. Prusya'nın ittifak talebi Osmanlılar tarafından reddedilmesine rağmen ilerleyen yıllarda ittifak gerçekleşmiştir. İttifakın gerçekleşmemesine rağmen ilişkiler kopmamış pozitif bir şekilde ilerlemiştir.

Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) sırasında başlayan pozitif ilişkilerin neticesinde Osmanlı ile Prusya bir dostluk ve ticaret sözleşmesi imzalamış ve Osmanlı yaptığı bu antlaşma neticesinde Prusya'ya kendi topraklarında dilediği yerde konsolosluk açma hürriyetini sağlamıştır. Prusya Osmanlı'nın sağladığı bu

özgürlükle beraber ilk olarak İstanbul olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle ticari açıdan öne çıkan yerlerinde konsolosluk açmıştır.

Prusya'nın açmış olduğu bu konsolosluklar Anadolu'da İzmir ve Galata'da; Orta Doğu'da Haleb, Beyrut, Trablusşam, Kudüs, Mısır'da; Doğu Akdenizde ise Kıbrıs, Girid, Eğriboz, Narda, Mora, Rodos, Selanik gibi adalarda bulunmaktadır. Ayrıca Karadeniz ve Doğu Avrupa- Balkanlarda etkinliğini sürdürmek için de Eflak-Boğdan'da konsolosluk kurmuştur.

Prusya tarafından açılan bu konsolosluklarda görev yapan konsolos, vekilleri ve tercümanlar gibi görevlilerden Harac, Avarız ve Kassabiye Akçesi gibi vergilerden muaf tutmuştur. Konsolosluk görevlilerine diledikleri gibi kul ve cariye istihdam etmelerine izin verilmiştir. Ayrıca konsolos ve tercümanlara hukuki özgürlük sağlanmış ve kendi mahkemelerinde yargılanmaları hususunda güvence verilmiştir. Bu ayrıcalık sayesinde Prusya konsolosluk mahkemesi kurabilecek ve Osmanlı hükkamı bu yargılamalara karışamayacaktır. Bu hukuki anlamda Osmanlı hükümetinin çok büyük bir taviz verdiğini göstermiş ve kendi ülkesi içinde çıkacak bir anlaşmazlık durumunda ilk olarak Prusya'nın yetkisi dâhilinde olacağını taahhüt etmiştir.

Prusya açmış olduğu bu konsolosluklar sayesinde Osmanlı İmparatorluğunda geniş çapta ayrıcalıklarda kazanmıştır. İlk olarak Osmanlı Coğrafyasında ticaret yapma özgürlüğü elde etmiş ve Osmanlı'nın sağladığı düşük gümrük ile ticari ilişkilerine yön vermiştir. Elde ettiği ticari ayrıcalıklar ve sahip olduğu konsolosluklar sayesinde yoğun bir ticari-ekonomik ilişkiler gerçekleştirmiştir. Prusyalı tüccarlar elde ettiği bu ticari ayrıcalığı yerine getirirken herhangi bir kaza sırasında mallarını Osmanlı askerleri tarafından korunmuştur. Prusyalı tüccarların güvenliği Osmanlı hükümeti tarafından sağlanacak ve Prusyalı tüccarlara ahidnameler dışında herhangi bir zorlama getirilemeyecektir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Prusya'ya vermiş olduğu bu imtiyazlar Alman Devletlerinin gümrük birliğini sağlaması neticesinde de devam etmiş, ithalat ve ihracatta Almanya'nın gümrük ittifakına dâhil olan tüm devletlere bu imtiyazlar verilmiştir. Prusya'nın talebi üzerine tuz ve tütün ticaretinde herhangi bir vergi almamayı kabul etmiştir. Ayrıca yine Prusya'nın talebi üzerine Alman Gümrük İttifakına dâhil olan devletlerin Eflak-Boğdan'da ve Sırbistanda da dilediği gibi ticaret yapabilmesine yetki vermiştir. Prusya'nın Osmanlı Coğrafyası dışındaki devletlerle yapacağı ticari ilişkilerde Boğazları geçebileceğine bu geçiş sırasında veya başka bir sefince nakl sırasında herhangi bir verginin Osmanlı tarafından talep edilemeyeceğine karar verilmiştir. Ayrıca Bahr-i Sefid ve Karadeniz Boğazlarından geçmek için gerekli olan İzn-i sefine fermanlarının da Prusyalı tüccarlara ve bağlı oldukları sefince derhal verileceği hiçbir şekilde bekletilmeyeceği kararlaştırılmıştır.

Görüldüğü gibi Osmanlı İmparatorluğu Prusya'ya ekonomik ve hukuki olarak birçok imtiyaz vermiş ve bunun neticesinde Prusya Devleti Osmanlı Coğrafyasına nüzunu kolaylaştırmıştır. XIX. Yüzyıla kadar özellikle İngiltere ve Rusya arasında

dünya siyasetinin güdüldüğü bir coğrafya olan Osmanlı İmparatorluğu üzerinde nüfuz mücadelesine Prusya'da dâhil olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ise özellikle Rusya karşısında Prusya ile ittifak yaptığı 1790 senesinden itibaren Prusya ile ilişkilerini daha da güçlendirmiştir.

Karşılıklı ticari ve hukuki ilişkiler çeklinde geçen bu dönem neticelendiğinde Prusya Alman Birliğini sağladığında da Osmanlı ile ilişkilerinin seyri daima pozitif bir yönde ilerlemiştir. Elde ettiği imtiyazlarda kullanarak Osmanlı İmparatorluğuna daima çıkarları doğrultusunda dost görünmüştür. Bütün bu süreç sonunda Avrupa'da kaçınılmaz bir hal alan savaş ortamında Osmanlı hükümeti kendini İngiltere ve Rusya'ya karşı korumak için desteği Prusya yani Almanya'da aramış ve Birinci Dünya Savaşında müttefik olmuşlardır.

KAYNAKÇA

ARŞİV MALZEMESİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Düvel-i Ecnebiye Kataloğu 72/1 Numaralı Ahidname Defteri.

ANA KAYNAKLAR

Aşıkpaşazade, *Aşıkpaşazade Tarihi*, (Haz. Nihal Atsız) , Ötüken Yayınları, İstanbul, 2012.

Fatih Sultan Mehmed, *Atam Dedem Kanunu*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Kronik Yayınları, İstanbul,2017.

ARAŞTIRMA ESERLERİ

Ahışhalı, Recep, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülküttablık*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul,2001.

Aksan, Virginia, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1870*, çev. Gül Çağalı Güven, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

_____, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmet Resmi Efendi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997.

Akyıldız, Ali, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform*, Eren Yayınları, İstanbul, 1993.

Ana Britannica, “Prusya”, *Ana Yayıncılık*, c.18, İstanbul, 1987.

Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2000.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2010.

Baykal, Bekir Sıtkı, *Yeni Zamanda Avrupa Tarihi*, c.2, k.1. TTK Yayınları, Ankara, 1988.

Berl, Emmanuel, *Attila'dan Timur'a Avrupa ve Asya*, çev. Gülseren Devrim, Doğan Kitap, İstanbul, 1999.

Beydilli, Kemal, *1790 Osmanlı- Prusya İttifakı*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1984.

_____, *Büyük Friedrcih ve Osmanlılar*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.

Budak, H. Ömer, *Sömürgecilikten Jeopolitiğe*, Öztepe Matbaacılık, Ankara, 2016.

- Çelik, Kürşat, *Osmanlı Hâkimiyetinde Sayda*, Data Yayınları, Ankara, 2014.
- Davies, Norman, *Avrupa Tarihi*, Ankara, 2011.
- Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu*, çev. Ayşe Berktaş, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Emecen, Feridun, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları*, İSAM Yayınları, İstanbul, 2011.
- _____, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016.
- _____, *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.
- Engels, Friedrich, *Köyüler Savaşı*, İstanbul, 1978.
- Erim, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, c.1. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1953.
- Fulbrook, Mary, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Genç, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2000.
- Girgin, Kemal, *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Hariciye Tarihimiz*, TTK Yayınları, Ankara, 1994.
- Halaçoğlu, Yusuf, *XIV.-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.
- Hathaway, Jane, *Osmanlı Mısırı'nda Hane Politikaları*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.
- Hill, George, *Kıbrıs Tarihi*, çev. Nazım Can Serbest, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016.
- Hobsbawm, Eric, *Sermaye Çağı*, çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi, Ankara, 2003.
- İnalcık, Halil, *Devlet-i Aliyye*, c.3, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2015.
- _____, *Devlet-i Aliyye*, c.1, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
- _____, *The Survey Of İstanbul 1455*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1455.
- Kafadar, Cemal, *İki Cihan Aresinde*, Birleşik Yayınları, Ankara, 2010.
- Karal, E. Ziya, *Osmanlı Tarihi*, c.6, TTK Yayınları, Ankara, 1994.

Kılıç, Ayşegül, *Bir Osmanlı Sancak Beyi Gazi Evrenos Bey*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2014.

Kuran, Ercümen, *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1968.

Kurat, Akdes Nimet, *Başlangıçtan 1917'ye Kadar Rusya Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara, 1987.

Kurtaran, Uğur, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri*, Ukden Yayınları, Kahramanmaraş, 2009.

Le Goff, Jacques, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, çev. Hanife Güven- Uğur Güven, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1999.

Lee, S. James, *Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980*, çev. Savaş Aktur, Dost Kitabevi, Ankara, 2004.

Mceill, William, *H. Dünya Tarihi*, İmge Yayınları, Ankara, 2002.

Kütüoğlu, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

Orbay, Rona, *Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.

Özcan, Abdülkadir, *Osmanlı Sultanları*, c.3, İsam Yayınları, İstanbul, 2017.

Özçelik, İsmail, *Devlet-i Aliyye'nin Kamusal Düzeni ve Kurumları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

_____, *Devlet-i Aliyye'nin Toplumsal Düzeni ve Kurumları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2013.

Özgüldür, Yavuz, *Türk- Alman İlişkileri*, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1993.

Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar*, c.4, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005.

Ponting, Clive, *Dünya Tarihi*, çev. Eşref Bengi Özbilen, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011.

Refik, Ahmet, *Büyük Friedrich*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1931.

_____, *Prusya Nasıl Yükseldi*, Muhtar Halid Kitabhanesi, 1331.

Roberts, J.M, *Avrupa Tarihi*, çev. Fethi Aytuna, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2010.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih*, İmge Kitabevi, Ankara, 2012.

Savaş, Ali İbrahim, *Osmanlı Diplomasisi*, 3 F Yayınevi, Ankara, 2007.

Şahin, Kaya, *Kanuni Devrinde İmparatorluk ve İktidar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013.

Tabakoğlu, Ahmet, *Türkiye İktisat Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2008.

Tabakoğlu, H. Serdar, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih*, Der Yayınları, 2008.

Uzunçarşılı, İ Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c.2, TTK Yayınları, Ankara, 1995.

_____, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

_____, *Osmanlı Tarihi*, c.3, TTK Yayınları, Ankara, 1995.

_____, *Osmanlı Tarihi*, c.4, TTK Yayınları, Ankara, 1995.

_____, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

_____, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Kardelen Kitabevi, Isparta, 1998.

Wiesner, Merry E, *Erken Modern Dönemde Avrupa Tarihi*, çev. Hamit Çalışkan, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016.

Yeşil, Fatih, *Aydınlanma Çağında Bir Osmanlı Kâtibi Ebubekir Ratib Efendi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010.

Ze'evi, Dror, *Kudüs 17. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağında Toplum ve Ekonomi*, çev. Serpil Çağlayan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.

Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

MAKALELER

A. Lynn, John, "Silahlanan Uluslar", *Cambridge Savaş Tarihi*, c.3, (Edt. Geoffrey Parker), İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014, s.207-234.

Aksan, Virginia, "Savaş ve Barış", *Türkiye Tarihi*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2016, , s.109-152.

Alkan, Mustafa, "Osmanlı Devleti'nde Merkez Teşkilatı", *Osmanlı Teşkilat Tarihi*, (Edt. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara, 2013, s.15-78.

Aydın, Bilgin” Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasisindeki Yerleri”, *The Journal Of Ottoman Studies*, C.XXIX, İstanbul, 2007, s.41-86.

Ayönü, Yusuf, “Erken Dönem Ortaçağ Avrupa Tarihi”, Ortaçağ- Yeniçağ Avrupa Tarihi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir(t.y.)

Baykal, B. Sıtkı, “Koca Ragıp Paşa- Büyük Friedrich”, *C.H.P. Konferanslar Serisi*, kitap 5, Ankara, 1939.

Beydilli, Kemal, “Küçük Kaynarca’dan Yıkılış’a”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, c.I, (Edt. Ekmeleddin İhsanoğlu) IRCICA Yayınları, İstanbul, 1994, s.72.

_____, “Prusya”, *DİA*, c.XXXIV, s.354-358.

Bostan, İdris, “Narda”, *DİA*, c.XXXII, s.385-387.

Bozkurt, Nebi, “Tercüman”, *DİA*, c.XXXX, s.489-490.

Çetintaş, Erdal, “Doğu Akdeniz Politikaları Çerçevesinde Avrupalı Devletlerin Yunan İsyanına Desteği; Kamuoyu Desteği, Diplomatik Destek, Silahlı Destek”, *OTAM*, sy. 22, Ankara, 2007, s.83-108.

Çiçek, Kemal, “Kıbrıs”, *DİA*, c.XXV, s.374-380.

Çolak, Kâmil, “Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, sy.2, Sakarya, 2008, s.141-183.

Daş, Abdurrahman, “Ankara Savaşı Öncesi Timur İle Yıldırım Beyazıd’ın Mektuplaşması”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.15, s.141-167.

Gülsoy, Ersun, “Sayda”, *DİA*, c.VI, s.209-210

Emecen Feridun, “İstanköy”, *DİA*, c.XXIII, s.308-309.

_____, “Bilecik”, *DİA*, c.VI, s.154-158.

Faroqhi, Suraiya, “Krizler ve Değişim”, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c.2, (Ed. Halil İnalçık), Eren Yayınları, İstanbul, 2006, s.633.

Fayda, Mustafa, “Ahidname”, *DİA*, c.I, s.535-536.

Findley, Carter, “Hariciye Nezareti”, *DİA*, c..XVI, s.178-180.

Gökbilgin, M. Tayyib, “Konsolos”, *İA*, c.VI, s.836-640.

İnalçık, Halil “Reisülküttab”, *İA*, c.IX, s.671-683.

_____, “An Outline Of Ottoman Venetian Relations”, Venezia, Centro di Mediazione Tra Oriente e Occidente (Secoli XV-XVI). Aspetti e Problemi, a cura di H.G Beck- M. Manussacas- A. Pertusi, Firenze, 1977, s.87.

_____, “II. Murad”, *DİA*, c.XXI, s.164-172

_____, “Osman I”, *DİA*, c. XXXIII, s.443-453

_____, “Orhan”, *DİA*, c.XXXII, s.375-386.

_____, “Murad I”, *DİA*, c.XXXI, s.156-164.

Kâmil Cemil El- Aseli, “Kudüs”, *DİA*, c.XXVI, s.334-338.

Karadağ, Cafer Tayyar, “Alman Federalizminin Tarihsel Süreçteki Yeri”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.13, sy.2, Manisa, 2015, s.121-136.

Kayapınar, Ayşe, “Osmanlı Döneminde Mora’da Bir Sahil Şehri: Balya Badra/Patra (1460-1715)”, *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, c.1, sy.1, Temmuz 2015, s.67-93.

Kiel, Machiel “Atina”, *DİA*, c.IV, s.74-76.

_____, “Balyabadra”, *DİA*, c.V s.42-43.

_____, “Eğriboz”, *DİA*, c.X, s.491-492.

Koca, Salim “İlk Müslüman Türk Devletlerinde Teşkilat”, *Türkler*, (Ed. Hasan Celal Güzel.) Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.157.

Kütükoğlu Mübahat, “Ahidname”, *DİA*, c.I, s.536-540.

_____, “Gümrük”, *DİA*, c.XIV, s.260-263.

_____, “İzmir”, *DİA*, c.XXIII, s.515-524.

Lynn, John A, “Çatışma İçindeki Devletler”, *Cambridge Savaş Tarihi*, (Edt. Geoffrey Parker), İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014, s.198-199.

Masters, Bruce, “Halep”, *DİA*, c.XV, s.244-247.

Mehmet İnbaşı- Ersin Gülsoy- Zübeyde Güneş Yağcı, “Güçlü Sultanlar Dönemi”, *Osmanlı Tarihi*, (Edt. Tufan Gündüz) Grafiker Yayınları, Ankara, 2013, s.168-169-170.

Ortaylı, İlber, “Galata”, *DİA*, c.XIII, s.303-307.

Özcan, Abdülkadir “Boğdan”, *DİA*, c.VI, s.269-271.

_____, “Pasarofça”, *DİA*, c.XXXIV, s.177-181.

_____, “Karlofça Antlaşması” *DİA*, c.XXIV, s.504-507.

Pınar, Hayrettin, “Mehmet Ali Paşa İsyanı ve Metternich’in Osmanlı Siyaseti”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.11, sy.2, 2011, Eskişehir, s.157-178.

Recep Ahışhalı, “Reisülküttab”, *DİA*, c.XXXIV, s. 546-549

Savaş, Ali İbrahim, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi”, *Osmanlı*, c.2, s.650.

_____, “Konsolos”, *DİA*, c.XXIV, s.178-180.

Seyyid Muhammed Es-Seyyid, “Mısır”, *DİA*, c.XXIX, s.563-569.

Şahin, İsmail, “Utrecht’ten Tilsit’e İngiltere’nin Akdeniz Politikası”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c.4, sy.4, İstanbul, 2015, s.838-859.

Şakiroğlu, Mahmut, “Tercüman”, *DİA*, c.XXXX, s.490-492.

Tansel, Salahaddin, “Büyük Friedrich Devrinde Osmanlı Prusya Münasebetleri Hakkında”, *Bellekten*, c.10, sy.37, TTK Yayınları, Ankara, 1946, s.133-165.

_____, “Osmanlı Prusya Münasebetleri Hakkında”, *Bellekten*, c.10, sy.38, TTK Yayınları, Ankara, 1946, s.271-292.

Tukin, Cemal, “Girid”, *DİA*, c.XIV, s.85-93.

Turan, Şerafettin, “Bayezid II”, *DİA*, c.V, s.234-238.

Veinstein, Gilles, “Osmanlı Yönetimi ve Tercümanları Sorunu”, *Osmanlı*, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, c.6 Ankara, 1999, s.256-263.

Yalçinkaya, Alaaddin, “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, *Türkler*, c.12, (Edt. Hasan Celal Güzel), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.504-505.

Yılmaz, Özgür, “Victor Fontanier’nin Trabzon Konsolosluğu (1830-1832)”, *OTAM*, c.35/Bahar, Ankara 2014 s.153-195.

SÖZLÜKLER

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.1. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2005,

Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2011.

TEZLER

Adıttar, Funda, *İzmir İngiliz Konsolosluğu ve Siyasi Faaliyetleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011.

Altuğ, Uğur, *1740-1755 Tarihli Ecnebi Defterine Göre Osmanlı Avusturya Münasebetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2002.

Arı, Bülent, *Conflicts between the Dutch Merchants and the Ottoman Local Authorities according to the "Felemenk Ahidname Defteri" dated 1091/1680*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 1996.

Arslan, Zeynep, *003 VE 003M Numaralı Düvel-İ Ecnebiye Defterlerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, 2011.

Arslan, Zeynep, *18th Century Relations Between The Ottoman Empire And The Republic Of Dubrovnik: 18th Century Dubrovnik And The Contemporary Surrounding World*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi, İstanbul,2016.

Balcı, Sezai, *Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Babîali Tercüme Odası*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Ankara, 2007.

Bozkurt, Nurgül, *1699-1736 Tarihli Ecnebi Defterine Göre Osmanlı Avusturya Münasebetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun,1994.

Bulunur, Kerim İlker, *Osmanlı Galatası*, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, , Sakarya, 2013.

Canbaz, Sevda Dırğa, *15 / 3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiye Defteri'nin Transkripsiyon ve İncelemesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, , İstanbul, 2014.

Demir, Uğur, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2012.

Erdinç, Özgür,*003 VE 003M Numaralı Düvel-İ Ecnebiye Defterlerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, , Muğla, 2015.

Erdoğan, Mert Can, *Osmanlı Devleti'nde Siyaset Düşüncesinin Yönetim Anlayışı Üzerindeki Etkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 2016.

Glavina, Mladen, *17. yüzyıl başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2009.

Heper, Yusuf, *1550-1580 Osmanlı Eflak-Boğdan İlişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak, 2014.

Kaçan, Meryem, *XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Venedik Ahidnameleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, , İstanbul,1995.

Kaşıklı, Rıdvan, *Nizam-ı Cedid'den Tanzimat'a Osmanlı-Prusya İlişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2014.

Keskin, Özkan Özer, *19/7 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Ordu, 2013.

Zararsız, Abdullah, *16/4 numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri “Venedik Ahidname Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirme*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2015.

